

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ÅRHUS-ÅRBOG 1984

ÅRHUS-ÅRBOG

1984

UDGIVET AF ÅRHUS BYHISTORISKE UDVALG

UNIVERSITETSFORLAGET I AARHUS 1984

OMSLAG
Århus Politistation
efteråret 1983
(Foto: Knud Nielsen)

BOGEN
er skrevet og tilrettelagt af:

Annegrete Dybdahl
Kjeld Elkjær
Henrik Fode
Ib Gejl
Niels Jørgen Israelsen
Christian R. Jansen
Erik Korr Johansen
Finn H. Lauridsen
Hans Jørgen Madsen
Poul Ruggaard Porse
Henrik Vedel-Smith

under redaktion af
Henrik Fode

© Århus byhistoriske Udvalg

Pressefotos er leveret fra:
Billedtjenesten, Aarhus
Stiftstidende

Århus-Årbog 1984 er sat og trykt på
Kannike Tryk

Skrift: Baskerville
Papir: 120 gr. mat coated
ISBN 87 50404 99 7
ISBN 87 50504 00 4

Indhold

1983 – dag for dag	7
Fra Rådhusstræde til Ridderstræde	56
Teateråret 1983	69
Landsudstillingen 1909 – 75 år efter	81
Middelalderens bispegård	92
Erhvervslivet 1983	97
De fratrådte, valgte eller udnævntes	114
For at befordre renlighed	118
Tårne og spir i byen	127
Regina – en storbiograf gennem tiderne	133
Når hammeren falder	143
En bygning føres tilbage	151
Den store kommunale kakkelovn	156
Sporten i luften	163
Sporten 1983	171
Døde i 1983	178
Register	184

1983 dag for dag

Århusianerne markerede årsskiftet livligt og uden alvorlige personskader. Den kedelige tradition med hærværk gik værst ud over Favør-supermarkedet i Grøfthøjparken, hvor der blev smidt fyrværker ind gennem brevsprækken og knust ruder samt begået tyveri af spiritus og cigaretter.

(Foto: Dan Jakobsen)

Januar

Lørdag 1. januar

Nytårsnat rykker Falck 85 gange ud til småbrande, rudeknusninger og andet hærværk. Politiet betegner dog årsskiftet som forholdsvis roligt, og kommunehospitalet får da heller ingen tilskadekomne ved fyrværkeri.

Søndag 2. januar

To store koncerter i Musikhuset fylder den store sal med 3.000 tilhørere. Om eftermiddagen spiller Tonica-orkestret, og om aftenen fremfører Det danske Wienerensemble en Lumbye-koncert.

Mandag 3. januar

På udsalgets første dag meldes om stor efterspørgsel på de nedsatte varer. Magasin og Salling har haft henholdsvis 30% og 20% større omsætning end på udsalgets første dag sidste år.

Tirsdag 4. januar

Den usædvanlig milde vinter lokker

Dette bjerg af nedtagne gasmålere er det synlige bevis på, at gas-tiden er forbi i Århus efter 127 år. Den populære energiforsyning er nu de fleste steder afløst af elektricitet, kun få steder faldt valget på flaskegas.
(Foto: Brit)

forårets vækster frem: i skovene har anemonerne allerede stilke på 3-4 cm's længde.

Byens havnearbejdere fortsætter deres strejke: de forlanger helt nye regler for dagpenge, før de vil genoptage arbejdet.

Efter at gasforsyningen til byens borgere er afsluttet ved nytåret, blæses

gasledningerne fri for gas ved hjælp af kvælstof.

Onsdag 5. januar

En gruppe byrådsmedlemmer har samlet 16 underskrifter i rådet, og kræver en drøftelse af, om kommunen skal være en atomfri kommune. En sådan debat mener borgmester Thorkild Simonsen ikke hører til i byrådet, da den vedrører hele landets udenrigspolitik.

Torsdag 6. januar

På et møde beslutter byens havnearbejdere yderligere at skærpe konflikten om de nye dagpengeregler ved en

udvidet blokade mod DLG og KFK. Man vil forhindre varetransporter med lastbiler og banevogne.

Fredag 7. januar

36 familier ved Storhøj ved Skåde får tilladelse til at rejse to vindmøller, der skal levere strøm til Østjysk Elforsyning.

Lørdag 8. januar

I Århus Politikreds blev der i 1982 pågrebet 2.606 bilister, der kørte for stærkt i byområderne, 83 blev noteret for spirituskørsel.

På Moesgård åbner en lille udstilling om de seneste arkæologiske udgravninger ved Danevirkes fæstningsværker.

Søndag 9. januar

På havnen opstår brand på et phillipinsk fragtskib, en styrmand mister livet.

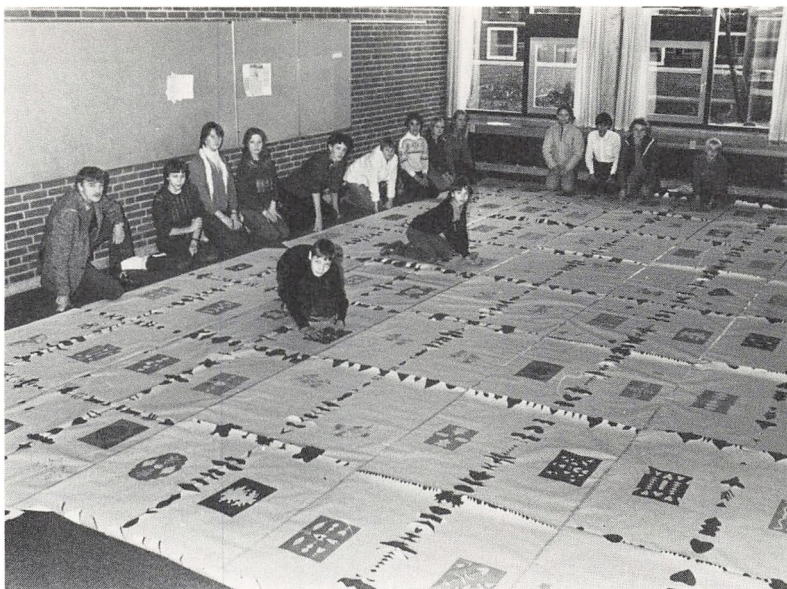
Mandag 10. januar

Landsforeningen til Sukkersygens Bekæmpelse tildeler Hans Ørskov, Århus Kommunehospital, 50.000 kr. til hormon-forskning.

Kommune Information i Sønder Allé åbner en udstilling for at gøre opmærksom på byens 13 kommunale legepladser.

Tirsdag 11. januar

Århus Kommune investerer 760.000 kr. for at forbedre arbejdsforholdene på forbrændingsanstalten i Lisbjerg. 300.000 bruges til indkøb af en kæmpestøvsuger!

Mange finder det morsomt at klippe gækkebreve, men vel kun de færreste lader spøgen gå så vidt, at de laver et gækkebrev, der måler 8,75 gange 5,25 m. Det har 7. D. på Tovshøjskolen imidlertid gjort, og håber nu at blive optaget i Guinness Book of Records.
(foto: Ib Hansen)

Onsdag 12. januar

2.958 børn af årgang 1977 indskrives i byens børnehaveklasse, der er oprettet på 57 skoler.

De unge, der i november og december 1982 holdt en ejendom i Nørre Allé besat, præsenteres for en regning på 56.000 kr. for ødelæggelser.

Torsdag 13. januar

Ved Retten i Odder idømmes en buspassager en bøde på 4.844 kr. for at have kørt gratis gennem et par år for et sådant beløb med Århus Sporveje. Han mente at være i sin gode ret til at køre 302 ture gratis, da Århus Kommune havde undladt at udbetale ham dagpenge for et tilsvarende beløb.

Fredag 14. januar

Der stjæles daglig 16 cykler i Århusområdet, men antallet af anmeldelser er faldende: er der ikke en anerkendt lås på cyklen, vil forsikringselskaberne ikke erstatte tyveriet.

Lørdag 15. januar

Danske Gymnasieelevers Sammenlutning holder årsmøde i Århus. Man vil drøfte den fare, karaktergivning og eksamen rummer for sammenhold og kammeratskab i skoletiden.

Søndag 16. januar

Det usædvanligt milde vejr fortsætter, og årets to første uger har sparet byen for 10 mill. kr. til snerydning. Sportsforretningerne har svært ved at sælge vinterudstyr, og det skønnes, at de til sammen har ca. 20.000 par ski på lager.

Mandag 17. januar

Statsminister Poul Schlüter og Anker Jørgensen holder et velbesøgt debatmøde i Stadionhallen arrangeret af KU og DSU.

Tirsdag 18. januar

En orkanagtig storm forårsager mange skader. I Brabrand blæser en fabrikk skorsten om og falder ned i selve fabrikkshallen, dog uden at nogen kommer til skade. Falck har mere end 200 udrykninger, inden stormen løjer af.

Onsdag 19. januar

På Gudrunnsvej i Brabrand dræber en ung mand en 16-årig dreng ved at stikke ham en kniv i brystet.

Borgmester Thorkild Simonsen retter en indtrængende appel til havnearbejderne: hvis de ikke går i gang ret omgående har Århus havn – og dens arbejdere – ingen fremtid. Han taler dog for døve øren.

Torsdag 20. januar

Politiets hittegodskontor efterlyser ejeren af en mappe med obligationer til en samlet værdi af 201.000 kr. Mappen, der blev fundet i en Sparekasse, blev afleveret for et år siden.

En gruppe socialdemokratiske buschauffører starter en forening, der skal vejlede de socialdemokratiske grupper i byrådet og i Folketinget i spørgsmål om den kollektive trafik.

24. januar losses et skib med en ladning til Dansk Landbrugs Grovvarerelskab under stort politiopbud. Godt 50 politifolk var udkommanderet for at forhindre aktioner fra de strejkende havnearbejdere.

Strejken, der har stået på siden 13. december 1982, er en protest mod de nye dagpengeregler.

(Foto: Dan Jakobsen)

Lørdag 22. januar

For at støtte mindre handlende i kampen mod de store, starter Århus Tekniske skole et kursus, der skal give ideer og inspiration. 16 bagere og slagtere deltog.

Søndag 23. januar

Skønt Århus Kommune årligt yder et tilskud på 900.000 kr. til Gellerup Badet, er det nu igen galt med økonomien. Regnskabet for 1982 viser et underskud på mere end 1 mill. kr.

Arbejdsformidlingen opgør byens antal af arbejdsløse til 29.226. 4.412 står uden arbejdsløshedsforsikring.

Mandag 24. januar

På havnen losses de strejkende havnearbejdere helt undtagelsesvis et skib med foder. Strejken fortsætter.

Tirsdag 25. januar

De nye besparelser inden for skolevæsenet, der bl. a. har ramt vikarkontoen, medfører, at de store elever gives fri, når deres lærer er sygemeldt. Repræsentanter for skolenævnene retter henvendelse til rådmanden for at få en anden ordning.

Onsdag 26. januar

1.500 unge møder op til den årlige erhvervsvejledning på Århus Rådhus. Dermed har i alt 90.000 unge henvendt sig til de 84 vejledninger, der har været gennem årene.

Torsdag 27. januar

To unge århusianere indrømmer, at de i mere end 100 tilfælde har tømt telefonautomater over hele byen. De blev grebet med 31 kg mønter i deres bil.

Fredag 28. januar

På Pier II på havnen samles ved middagstid mellem 5.000 og 7.000 århusianere i sympati med de strejkende havnearbejdere.

Lørdag 29. januar

En del vognmænd har i den seneste tid anmeldt hærværk på deres lastbildæk. Den samlede skade anslås til ca. 50.000 kr. Havnearbejderstrejken sættes i forbindelse med sagen.

Mandag 31. januar

Vanskeligheden med restauranten i Musikhuset medfører, at 30 ansatte får deres opsigelse.

Februar

Tirsdag 1. februar

Ved Lystrup Centervej indvies Lystrup Plejehjem, der omfatter 24 plejehjemspladser, 24 beskyttede boliger samt lokaler til forskellige aktiviteter.

Indholdet af sækken er nok rent, men ikke særlig brændbart. Det er imidlertid heller ikke forbrændingsanstalten, der skal have sneen, men Niels Malmros, der skal bruge den under optagelsen af »Skønheden og udyret«, hvor nogle scener, der skal optages i Risskov, kræver megen sne.
(Foto: Preben Hupfeldt)

En lastbilchauffør idømmes ved By- og Herredsretten 14 dages hæfte for at have forelempt en parkeringsvagt, der noterede ham for ulovlig parkering.

Onsdag 2. februar

En gruppe demonstranter møder op på rådhuset for at protestere mod det såkaldte sultecirkulære, men bliver låst inde i tårnet og må befries af en låsesmed.

Der bevilges et tilskud på 279.000 kr. til seks forskellige gruppers forsøg med lokalradio.

Torsdag 3. februar

Det græske skib »Argolikos« med soyabønner til Århus Oliefabrik besættes af strejkende havnearbejdere, men losses af funktionærer efter indgriben af politiet.

Fredag 4. februar

Arbejdsretten idømmer Havnearbejdernes Fagforening en bød på 150.000 kr. for den overenskomststridige strejke, der har stået på siden 16. december.

Lektor Ole Øhlenschlæger Madsen, Institut for Virksomhedsledelse, bliver dr. oecon. på afhandlingen »Virksomhedsovertagelser og fusioner i dansk industri«.

Mandag 7. februar

I en lejlighed i Rundhøj Allé bliver et søskendepar dræbt med otte pistolskud. Årsagen er formentlig jalousi. Gerningsmanden anholdes sammen med en kammerat efter en dramatisk

politijagt i Værum ved Randers. Pistolen bliver fundet på en mark ved Assentoft. I drabsmandens lejlighed finder politiet et større lager af våben og ammunition.

Politiet anholder 27 strejkende havnearbejdere og sympatisører, der blokerer adgangen til Århus Oliefabriks havneanlæg. De sigtes for overtrædelse af færdselsloven og politivedtægten.

Tirsdag 8. februar

Efter et møde med tillidsmænd fra Midtkraft vedtager havnearbejderne ikke at modsætte sig løsning af kulpramme til Midtkraft.

En trafikchef ved Århus Stevedore-Kompagni angribes som skruebrækker i et anonymt smædeskrift, der uddeles til husstande i Lystrup, hvor han har bopæl.

Spies-Rejser åbner selvstændig butik i Jet-Sets tidligere lokaler, Banegårdspladsen 20.

Onsdag 9. februar

I Byrådets møde godkendes nye vedtægter for Århus By-Orkester, hvorefter orkestrets navn ændres til Århus Symfoniorkester. Navnene Århus Philharmoniske Orkester og Århus Kommunale Musikforsyning forkastes.

Torsdag 10. februar

Kampagnen »Kommuneplan 83«, der i de kommende måneder skal arrangere debatmøder og studiekredse rundt om i kommunen under mottoet »Vær

På Mårslet skole tog man forskud på fastelavnsløjerne om aftenen den 9. februar, hvor 600 børn og voksne var samlede for at slå katten af tønden. Hver klasse havde sit emne til dragter, og der var præmiering for de bedste.
(Foto: Jørn Timm)

med til at forme dine børns fremtid«, starter med et borgermøde i Rådhus-hallen med 3-400 tilhørere. Borgmesteren gør rede for kampagnen og oplyser, at Århus om kort tid vil nå op på 250.000 indbyggere.

Fredag 11. februar

Arkitektgruppen i Århus A/S vinder 1. præmie i en konkurrence om 168 tæt-lav-boliger i Ålsgårde ved Helsingør.

Lørdag 12. februar

I Århus Kunstmuseum åbnes udstillingen »Tintins museum«, der belyser Hergés tegneserier om Tintin med diasshow, farveplancher og genstande fra Nationalmuseets etnografiske samling.

En 62-årig bliver om natten overfaldet i sin lejlighed i Møllevangs Allé, udplyndret og bagbundet af en ung røver, der flygter efter at have revet telefonledningen over.

Mandag 14. februar

Andelsbankens Århusafdeling holder afdelingsmøde i Vejlbj-Risskov-Hallen. Direktør Hans Lund oplyser, at afdelingens balance i 1982 er steget til 1.268 mill. kr. Formanden Gunnar Nørskov Pedersen kritiserer forbudet mod etablering af pengeinstitutter på Strøget i Århus.

Frederiksgade, der indgår i kommunens planer om trafikomlægning, vil blive forsynet med bump og vejindsnævninger, og der indføres parkeringsforbud, for at dæmpe trafikken.

(Foto: Dan Jakobsen)

Tirsdag 15. februar

Arbejdet genoptages på Århus Havn i fuld udstrækning efter ni ugers konflikt.

Bestyrelsen i Århus Bank, tidligere Købmands- og Håndværkerbanken, beslutter at sælge aktier svarende til 40% af aktiekapitalen til Sydbank i Åbenrå og derefter forhandle om en fusion mellem de to banker.

Onsdag 16. februar

Der meldes om seks natlige pyromanbrande på Frederiksbjerg, der dog alle bliver slukket uden større skader.

Århus Handelsstands- og Industrieforening opfordrer i en skrivelse Århus Kommune til at bevare Kirstinesminde Flyveplads til taxa- og erhvervsflyning.

Torsdag 17. februar

To mænd, der ved hjælp af en bordtennisbold og en falsk nøgle har plyndret telefonautomater i Århus og omegn for ca. 12.000 kr., idømmes ved By- og Herredsretten seks og syv måneders fængsel.

En 13 års dreng, der er 100% invalid efter en trafikulykke i Åbyhøj i januar 1978, får ved Vestre Landsret tilkendt 485.000 kr. i erstatning.

Fredag 18. februar

Der meldes atter om ildpåsættelser, denne gang to tilfælde på Frederiksbjerg, to på Langenæs og to i Viby.

Fire repræsentanter for beboerne i Hjørtshøj rejser til København for at

Med en bordtennisbold og en falsk nøgle lykkedes det to mænd at stjæle o. 12.000 kr. fra 35-40 telefonautomater. Da tyvene blev anholdt, havde de en pose mønter og 58 bordtennisbolde i deres besiddelse. Boldene, der blev brugt i forbindelse med tyverierne, blev taget i forvaring af politiet. Det oplystes ved domsafsigelsen, der idømte tyvene frihedsstraf, at boldene er forsvundet for politiet.
(Foto: Dan Jakobsen)

bede miljøminister Chr. Christensen om at hindre Midtkraft i opsætning af tre højspændingsledninger over Hjørtshøj.

Lørdag 19. februar

Den årlige »hjerteruge«, hvor der propageres for sundere livsførelse, åb-

nes i Rådhushallen af borgmester Thorkild Simonsen og professor A. Tybjerg Hansen, Rigshospitalet.

Søndag 20. februar

Ved en festlighed i Musikhuset uddeles Niels-prisen fra Niels Matthiasens Mindefond til billedhuggeren Hanne Warming, filminstruktør Niels Malmros og operasangeren Holger Boland med 60.000 kr. til hver. Blandt de optrædende er operasangeren Birgit Nilsson og rocksangeren Kim Larsen, og blandt gæsterne tidligere statsminister Anker Jørgensen.

Mandag 21. februar

På et debatmøde i Hasselager Skole, som led i Kommuneplan 83, fremsættes ønsker om flere offentlige institutioner i Kolt og en vejmlægning, der kan lede den gennemgående trafik uden om Hasselager.

I FDBs centralafdeling i Viby er der valgmede med de tre kandidater til formandsposten i FDBs bestyrelse: Poul Erik Jakobsen, Bjarne Møgelhøj og Anders Ølgaard.

Forfatteren Eva Hemmer Hansen modtager Dansk Oversætterforbunds ærespris på 10.000 kr. for sine oversættelser af Charles Dickens' romaner.

Tirsdag 22. februar

Århus Bio-Center, der har været lukket siden sommeren 1982, åbner igen under sit gamle navn Folketeatret i Jærgårdsgade.

Onsdag 23. februar

Der er dannet en ny brancheforening

Natten til onsdag den 18. februar måtte brandvæsenet rykke ud til en række påsatte brande på Frederiksbjerg og i Viby. I Langenæs Allé 24 og 26 blev der sat ild i affald ved foden af affaldsskakterne, men der skete heldigvis, som det ses, kun ringe skade.

(Foto: Brit)

ved navn Danske Landbrugsmaskinfabrikanten, Foreningen af 1983, med domicil i Århus.

Torsdag 24. februar

På et debatmøde, foranstaltet af Skt. Georgs-gilderne i Århus, udtaler professor Hans Zeuthen, at tilstrømningen af kvinder til arbejdsmarkedet ikke skyldes muligheden for at få dagpenge ved ledighed, men simpelt hen, at kvinden af i dag ikke kan affinde sig med at gå hjemme.

På et debatmøde i Sabro-Korsvejskolen, som led i Kommuneplan 83, rejses der ønsker om bedre busforbindelser, om cykelstier og især om en roligere udvikling, så Sabro og Borum kan fortsætte som fredelige kvarterer.

Fredag 25. februar

Det meddeles, at Boligministeriet har nedskåret kvotaen for almenyttige boliger i Århus fra 600 til 430 enheder om året.

DDF, Danske Dagblades Forening, overtager Mediacentralen, der får hovedkontor i Århus. Til formand for bestyrelsen udpeges direktør E. Zanchetta, Aarhus Stiftstidende.

Søndag 27. februar

Hjerteugen slutter med et stort show i Musikhuset under medvirken af bl. a. violinisterne Wandy Tworek og Anker Buch samt 100 elever fra Jellebakkeskolen.

Mandag 28. februar

Der er atter pyromanbrande i den sydlige bydel. Først antændes en last-

vogn med halm i Ridehallen, hvorved 70 heste bringes i alvorlig fare, og derefter påsættes en række brande i kælderetagen til ejendommen Kirkedammen 17-29.

På Århus Idrætsparkes repræsentantskabsmøde advarer formanden, ingeniør Sven Eibye, mod planerne om en privatopført hal i Hasselager, og går i stedet ind for en udbygning af Århus Stadion.

Marts

Onsdag 2. marts

Fællesorganisationens regnskaber viser, at Århus Kongreshus i 1982 har haft et underskud på 1,1 mill. kr. Fagbevægelsen vil hjælpe med til at dække underskudet.

Den netop afsluttede hjerteuge har afsløret, at hver 9. århusianer har for højt blodtryk, de fleste uden selv at være klar over det.

Torsdag 3. marts

Både Jyllands Kreditforening og Århus Kommune mærker den private optimisme efter det begyndende rentefald: der sker henvendelse om lån til nybyggeri, og kommunen sælger nogle af sine ca. 500 byggegrunde.

Fredag 4. marts

Politiet har anholdt to tyve i den enes lejlighed. Her var så mange tyvekoster, at der måtte en lastbil til for at køre dem bort.

250 pædagoger rejser samlet til København for at deltage i en demonstration mod de nye lønforhandlinger.

Lørdag 5. marts

Møllevangsskolens festivals er blevet dekoreret i festlige farver af den århusianske maler Bo Bendixen.

Efter indbrud og påsat brand hos Fuglekræmmeren i Frederiksgade, dør alle fugle i butikken af røgforgiftning.

Søndag 6. marts

Politiet anholder en ung mand, der på Åby-kroen begynder at skyde med en tromlerevolver. Han bliver overmandet, inden nogen bliver ramt.

Mandag 7. marts

Kulturministeriet har givet tilladelse til, at Radio Århus driver lokal radio- og fjernsynsvirksomhed. Samtidig bevilges en halv mill. til hjælp til projektet.

Dannebrog Værft har skrevet kontrakt med Indien om et havundersøgelsesskib til 160 mill. kr. Arbejdet er dermed sikret et år for værftets ansatte.

Onsdag 9. marts

Teatret Svalegangen tildeles Dansk Dramatiker Forbunds Hæderspris på 10.000 kr.

Antallet af ansøgere til sommerens nye gymnasieklasser er 10% mindre end sidste år. Samtidig er tilgangen til EFG-uddannelsen steget med 22%. Det er især servicefagene og levnedsmiddelbranchen, der trækker.

Torsdag 10. marts

Jazzbar Bent J. fejrer sit 10 års jubilæum med en koncert i Musikhuset, med deltagelse af Jazz-ensemblet Jazztetten fra Amerika. Tilstrømningen er ikke større, end at koncerten må flyttes til den lille sal.

Fredag 11. marts

Ved en auktion solgtes for en tid siden en gammel komode, hvis ene skuffe ved et nærmere eftersyn viste sig at indeholde en sejlstamp fra dronning Margrethe I's tid. Den er nu overgivet til Nationalmuseet.

Lørdag 12. marts

Den gamle By danner rammen om to nye video-film med versioner af fire af H.C. Andersens eventyr.

Under en spadseretur i Botanisk Have finder to kvinder en postsæk, der viser sig at indeholde checks til en samlet værdi af ca. 1 mill. kr. Sækken blev stjålet i postekspeditionen i Tilst torsdag. Ved tyveriet forsvandt en sæk med værdiforsendelser. Heriblandt var en urne med aske, der var på vej fra krematoriet til Risskov kirke. (se 23. marts)

Mandag 14. marts

Magistraten meddeler i en annonce, at kommunen skal give tilladelse til

I forbindelse med Grenåvejs udvidelse har beboerne i stuelejlighederne på Grenåvej og Dybbølvej i Risskov fået et lidet interessant plankeværk at se på, samtidig med at det lukker lys og luft ude. Beboerne har klaget til Amtskommunen og bedt om at få sat et trådhegn op i stedet.

(Foto: Ib Hansen)

eftersøgning med metaldetektor på kommunale jorder.

Dannebrog Værft giver sammen med datterselskabet Århus Containerservice 16,5 mill. kr. i overskud for året 1982, det er 1,7 mill. kr. mere end året før.

Kommunen lejer lokaler til en klub for tyrkiske kvinder på Bentesvej i Brand.

Tirsdag 15. marts

Til de kommunale borgermøder om planlægningen af byens fremtid er der bred opbakning i alle områder. Alle diskuterer enkeltheder i deres del af byen, de fleste nok uden større tiltro til, at de får nogen reel indflydelse.

Kommunen opfordrer dens 300 forpagtere af kommunal jord til at passe på vand- og sumpområderne af hensyn til truede dyrearter.

Onsdag 16. marts

Damekonfektionsfirmaet Sjørup Jørgensen overlader hjørneejendommen Søndergade/Østergade til modeforretningen Hennes & Mauritz. Sjørup

Jørgensen nyindretter sig i en mindre del af ejendommen mod Søndergade.

På byrådsmødet er der flertal for at lukke Regina-biografen, der sidste år gav 980.000 kr. i underskud.

Torsdag 17. marts

Århus Kunstforening af 1847 har udarbejdet en femårsplan til afvikling af et underskud, der nu er oppe på 48.000 kr.

En 6-årig dreng i Galten finder i familiens udhus en vaskebjørn, som er løbet vild. Efter at have overnattet et par nætter på Naturhistorisk Museum, afhentes den af ejeren, der bor i Låsby, 5 km fra Galten.

Fredag 18. marts

En husejer idømmes en bøde på 10.000 kr. for ikke at have fjernet nogle mørnede altaner efter påbud af kommunen.

Lørdag 19. marts

På Musikhuset går bølgerne stadig højt: restauranten har på de fire måneder, den var åben i 1982, givet 229.224 kr. i underskud. Omsætningen beløber sig til 3,8 mill. kr.

I Århus Stadionhal afholder Århus Amts Gymnastikforening for 40. gang sin årlige opvisning. Der deltager 3.400 gymnaster.

Mandag 21. marts

To kommunalpolitikere anholdes i Frederikshavn og sigtes for at have modtaget gaver af Århus-firmaet Bruun & Sørensen.

Det var et meget veloplagt publikum, der den 24. marts nærmest bar Viby frem til sejr 103-99 over Sisu i den anden finalekamp om det danske basketballmesterskab. Kampen var meget spændende og Vibys bedste spiller var amerikaneren

Mark Wescott.

(Foto: Jørn Timm)

I Musikhusets store sal høres resultatet af to års indsats af Klüvers Big Band på skoler i Århus Amt: 2 skolekor og 5 gymnasiekor giver koncert sammen med band'et.

Onsdag 23. marts

Det er nu oplyst, at den eftersøgte urne fra Begravelsesvæsenet er endt på forbrændingsanstalten i Lisbjerg. En mand fandt den henkastet og smed

den i en affaldspose, da han intet kendte til sagen. (se 12. marts)

På Kunstmuseet udstilles for tiden en serie pengesedler: otte kunstnere er af Nationalbanken blevet opfordret til at tegne dem.

På et lukket byrådsmøde tages opsigelsen fra Musikhusets restauratør, Steen Steenstrup til efterretning. Indtil en ny mand får forpagtningen, drives restauranten af magistratens 4. afdeling.

Torsdag 24. marts

Jydsk Teknologisk Institut har efterprøvet »boblen« over svømmebassinet på Ingerslevs Boulevard, efter at den nu er blæst ned et par gange. En

reparation vil ikke kunne betale sig, og der anbefales et rigtigt tag.

Efter adskillige småbrande i Grønne-gadekvarteret anholder politiet en 23-årig kvinde. Omtrent samtidig anholdes en 20-årig narkomen, der sigtes for de mange brande på Frederiksberg i februar.

Fredag 25. marts

Der indføres en bedre kontrol med fritidsundervisningen, efter at lederen af Special Oplysnings Forbund har fået udbetalt 488.000 kr. mere, end forbundet var berettiget til.

Lørdag 26. marts

Blandt de mange billige tilbud i ugen op til påske er et fra DSB's restaurant på banegården: her serveres en middag med laks, lam og is for 59 kr.

Ved midnatstid overfaldes tre kvinder enkeltvis rundt i byen med kort tids mellemrum. En ung mand sætter dem en kniv for struben, men hver gang skræmmes han bort. Et par dage efter fængsles en 28-årig mand for overfaldene. Han forklarer, at hans kæreste har slået op, og at han har drukket for meget. Han fængsles for fire uger.

Søndag 27. marts

Skolevæsenets lidt pludselige beslutning om at afkorte den kommende sommerferie med nogle dage til fordel for en vinterferie vækker en storm af protester: mange har allerede truffet arrangementer, der rækker frem til den oprindelige afslutning på ferien. Beslutningen bliver siden trukket tilbage.

Et par unge mennesker i bil bliver uvenner. På Ringgadebroen åbner den unge pige vogn døren og lader sig falde ud på kørebanen. Hårdt kvæstet indlægges hun på Amtssygehuset.

Mandag 28. marts

En statistik på Århus Universitet viser, at 20% af alle studerende har fuldtidsjob ved siden af studierne, mindre end 50% modtager Statens Uddannelsesstøtte.

Onsdag 30. marts

Den langvarige konflikt med havnearbejderne har kostet Århus Havn 6 mill. kr., og trafikken på havnen mangler endnu 5%, før den er oppe på det normale. Havnen fremviser et overskud på 6,8 mill. kr. ved regnskabsårets slutning.

Torsdag 31. marts

Sporvejenes »barberede« køreplan for sommerhalvåret træder i kraft. Der er planlagt væsentlige indskrænkninger, bl. a. i skolernes sommerferie. Sporvejsledelsen regner med at kunne spare de 3 mill. kr., men SF og DKP's byrådsmedlemmer ønsker køreplanerne omlagt.

Det gode vejr, 1. april havde lokket mange mennesker ud af byen, så det var muligt for dette andepar, at tage åen i øjesyn efter at de på behørig vis havde krydset Åboulevarden via gåfeltet. Senere på dagen kunne man se en andemor med et kuld ællinger svømme rundt i åen.
(Foto: Dan Jakobsen)

April

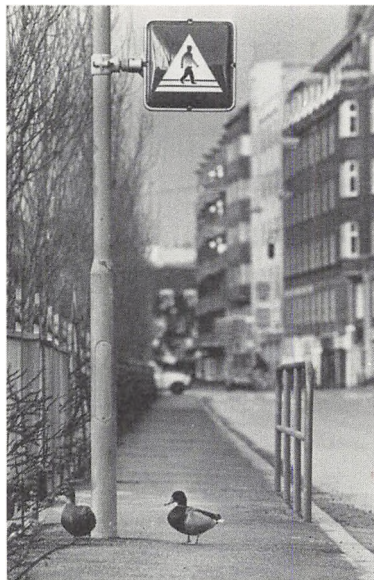
Lørdag 2. april

I Ridehuset åbnes en motorcykeludstilling, omfattende ca. 100 maskiner, arrangeret af de 17 klubber, der hører under Århus MC-Klubbers Fællesråd.

Børnehaven Egmontgården i Viby hærges af en brand, der formentlig er påsat i forbindelse med et indbrud.

Tirsdag 5. april

Politiet melder om et stort antal indbrud, biltyverier og andre ulovligheder.

der i påskedagene. I Skæring Skole er Ernst Zeuthens granitskulptur »Vækst«, der var placeret i en gårdhave, brækket af soklen og fjernet.

På et borgermøde om kommuneplanlægning i Dannebrog Værfts kantine orienterer borgmester Thorkild Simonsen, rådmand Olaf P. Christensen og havnedirektør Kaj Schmidt om containerhavnen, kulterminalen og færgeløjerne til de kommende Kalundborgbåde samt besvarer spørgsmål om bl. a. lystbådehavne og forureningsproblemer.

Onsdag 6. april

I Byrådets møde vedtages det at opfordre kommunens repræsentanter i bestyrelserne for Midtkraft og Elsam til at arbejde for en standsning af kul-køb fra Sydafrika, så længe der her føres apartheid-politik.

Torsdag 7. april

En pistolbevæbnet røver truer kassieren i Privatbankens afdeling på Harald Jensens Plads til at udlevere 12.000 kr. Han flygter på cykel, skifter til sin bil i Vestergaardsgade og kører til sit hjem i Mårslet, hvor han anholdes en halv time senere.

75 gymnasiaster og kursister demonstrerer på amtsgården i Højbjerg uden for udvalgsformand Inger Mikkelsens kontor mod de planlagte besparelser på gymnasieområdet.

Søndag 10. april

Kirkeminister Elsebeth Kock-Petersen taler ved et møde på Unge Hjemsskole og argumenterer mod på-

Efter hærverk og en formentlig påsat brand den 4. april om aftenen blev børnehaven Egmontgården i Viby så beskadiget, at børnehavens 40 børn i længere tid måtte undvære deres institution.

(Foto: Jens-Kristian Søgaard)

standen om, at de danske kirker står tomme om søndagen. Hun henviser til en statistik, der viser, at 63% af befolkningen jævnlig går i kirke.

Samsøgades Skole udsættes for hærverk, idet der åbnes for to brandhaner i stueetagen og på 1. sal, så der opstår betydelige vandskader.

Mandag 11. april

Undervisningsminister Bertel Haarder besøger Århus Universitet og modtages af studenterne med en demonstration under mottoet »Bekæmp nedskæringerne – gør Bertel arbejdsløs«. I øvrigt lover ministeren en snarlig lempelse af adgangs begrænsningerne.

Som de første boligkvarterer i landet bliver Gellerupparken og Tøveshøj erklaeret for atomvåbenfri områder.

Tirsdag 12. april

I Amtsrådets møde vedtages det at

forhøje priserne i de amtskommunale kantiner. En pilsner stiger fra 3,95 til 4,95 kr. og en kop kaffe fra 75 øre til 1,50 kr.

På en generalforsamling i Ths. Sabroe A/S meddeler formanden, skibsreder J. D. Lauritzen, at selskabet har investeret 33 mill. kr. i nyanlæg i Holme og i Sao Paolo i Brasilien, og at der er sket en sammenlægning af Sabroe og Atlas' industrikølevirksomhed under ledelse af Sabroes direktion.

Onsdag 13. april

Det københavnske herremagasin Regent, der er baseret på lavpris, åbner Århus-afdeling i ejendommen Søndergade 66-68. Allerede natten til torsdag er der skærebrynder-indbrud i forretningen: tyvenes udbytte er ca. 50.000 kr.

På et debatmøde i Ajstrup Skole som led i Kommuneplan 83 er der kraftig protest mod planerne om en campingplads ved Ajstrup Strand til 3.000 biler.

Århus Symfoniorkester holder sin sidste sæsonkoncert i Musikhuset med opførelse af Verdis Requiem. Samtidig fejres chefdirigent Ole Schmidts 25 års jubilæum som kapelmester.

Torsdag 14. april

Under piloteringsarbejdet forud for opførelsen af ungdomsboliger i Grønnegade 55-59 trues det lille nabolus nr. 53 af sammenstyrtning, så beboerne, et 75-årigt ægtepar, må evakueres.

Kursus ved Århus Universitet for ergo- og fysioterapeuter indvier nybygning ved Skejbyvej, tegnet af arkitekt-

Undervisningsminister Bertel Haarder var ikke blandt lutter venner, da han 11. april deltog i et debatemøde på Århus Universitet. Han fik overrakt en tornefuld, men hovedløs buket roser, hvilket han kommenterede »man ser, at det altså ikke er mig, der æder roser«. (Foto: Preben Hupfeld)

firmaet Arne Gravers. Huset er på 4.600 m², dobbelt så stort som de tidligere lokaler i Vestergade 72.

Fredag 15. april

En 24-årig motorcyklist på flugt fra politiet påkører i vild fart en bil på Harald Jensens Plads og bliver dræbt på stedet. Bilisten slipper med et chok.

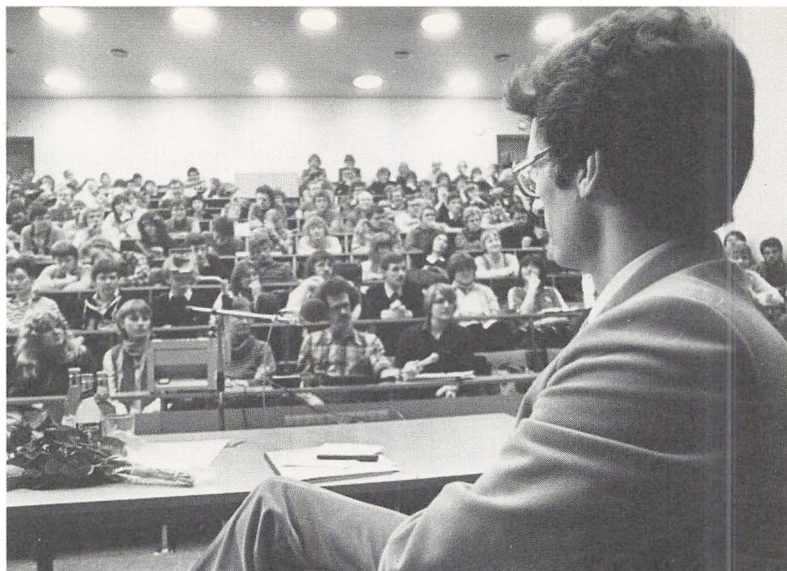
Lørdag 16. april

Som led i den landsomfattende kampagne »Plant et træ« er der plantningsaktivitet i hele Århus-området. Ved Ørnereden plantes ca. 4.000 træer i en blandingsskov, og ved Trige anbringer en lokal beboerforening to rækker egetræer som allé fra Randersvej ind mod Trige.

Søndag 17. april

Det Danske Spejderkorps, KFUK- og KFUM-spejderne fejrer spejderbevægelsens 75 års jubilæum med propagandaarrangementet »Spejder for en dag« ved spejderhytter og fritidshuse i hele Århus-området. Om aftenen

Ved spejdernes 75-års jubilæumsopvisning i botanisk have den 17. april kunne omkring 3.000 tilskuere se, hvordan en »blæksprutte« skal spinde rundt i luften. (Foto: Dan Jakobsen)

sluttes der af med fællesmøde i Botanisk Have med ca. 3.000 deltagere.

Tirsdag 19. april

Århusianerne bliver vækket kl. 1.42 om natten, idet to militærfly under øvelsen Brown Falcon ved et uheld bryder gennem lydturen.

Onsdag 20. april

I en villa ved Langelandsgade bliver en svensk studerende fundet dræbt med talrige knivstik. En anden af husets beboere, en arbejdsløs blikkenslager, anholdes og sigtes for drabet.

Ca. 500 gymnasieelever og HF-studerende går i demonstration fra Kate-dralskolen til Rådhuspladsen som protest mod undervisningsminister Bertel Haarders sparecirkulære. Forud for demonstrationen har undervisningen været boykottet, bl. a. på Marselisborg Gymnasium, hvor lærerne holdtes indespærret i 3 timer.

Det vedtages at annullere en beslutning i Skolekommissionen om indførelse af vinterferie på bekostning af sommerferiens to sidste dage. Skoleåret skal herefter begynde mandag 8. august.

Torsdag 21. april

Den finske præsident Mauno Koivisto og hustru, der er på statsbesøg i Danmark, ankommer i helikopter til Kirstinesminde Flyveplads, ledsaget af dronning Margrethe, prins Henrik, de to landes udenrigsministre og borgmesteren fra Åbo. Herfra køres i kortege til Den Gamle By og videre til rådhuset og Musikhuset, hvor der spi-

I løbet af april vil der 120 steder i Århus være opstillet containere til indsamling af gamle flasker og husholdningsglas. Containeren kan rumme omkring 1.200 flasker, og der er investeret omkring halvanden mill. kr. i containere, transportmateriel og sorteringsanlæg. Men regner med at indsamle omkring 2,5 mill. flasker årligt.
(Foto: Jørn Timm)

ses frokost. Hele besøget varer fire timer.

Fredag 22. april

Århus Renholdningsselskab påbegynder opstilling af 120 containere til indsamling af flasker og husholdningsglas. Sorteringen skal foregå på Eskelund Renovationsværk, og 75% af udgiften afholdes af Miljøstyrelsen.

Lørdag 23. april

Bag den Apostolske Kirke i Nørre Allé bringes en bombe til eksplosion, hvorved mange vinduer i kvarteret sprænges, og der opstår en brand, som dog hurtigt slukkes.

Tivoli Friheden åbner sin 18. sæson med svigtende besøgstal og dystre fremtidsudsigter.

Søndag 24. april

Den engelske sanger Vera Lynn, kendt fra 2. verdenskrig, optræder i Musikhuset.

Mandag 25. april

Shell-stationer ved Grenåvej 150 og Randersvej 164 hjem søges af to bevæbnede røvere, hvis udbytte dog kun er ca. 4.500 kr. i alt.

Det meddeles, at Trøjborg-området efter flere års arbejde er tilsluttet Marselisborg Renseværk og bugt-røret. Trøjborg Renseværk, der har givet anledning til alvorlige lugtgener, skal fremtidig kun bruges i tilfælde af usædvanlig stærke regnskyll.

Onsdag 27. april

Socialdemokratiet i Århus indleder en række festligheder i anledning af sin 100 års fødselsdag med reception i Kongreshuset og udsendelse af bogen »Parti og by«.

Det meddeles, at fem postbude med arbejde i pakketerminalen ved Ankersgade er fængslet og sigtet for tyveri af pakkepost til en værdi af 100.000 kr.

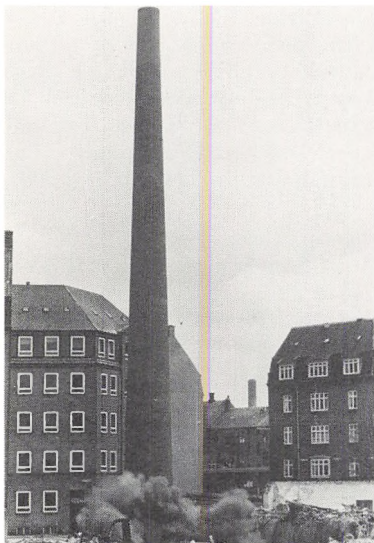
Aarhus Cykle Klubs landevejsløb 29. april blev sæsonens tredje cykelløb, der blev standset af politiet. Løbet startede kl. 9, og et kvarter senere var det hele forbi, da rytterne ikke ville rette sig efter den ledsagende betjents anvisninger, om at holde sig til højre side af vejen.
(Foto: Dan Jakobsen)

Lørdag den 30. april kl. 14 blev den 26 m høje skorsten på det tidligere Mejeriet Vesterbro forvandlet til en dyngemurbrokker, da en sprængningskommando fra Hjemmeværnet bragte 1.200 g trotyl til sprængning. På pladsen ved Janus la Cours Gade skal der opføres en fire-etages bygning med andelslejligheder.

Fotografen fulgte den gamle skorsten i faldet.

(Foto: Jens-Kristian Søgaard)

Maj

Søndag 1. maj

Det fine forårsvejr lokker mange århusianere til 1. maj-møder i det fri. I botanisk have samles 15.000 til en enhedsdemonstration, mens 400 socialdemokrater marcherer fra Kongreshuset til Friheden med borgmester Thorkild Simonsen i spidsen.

Mandag 2. maj

To repræsentanter for kvindehusets krisecentergruppe træder ud af bestyrelsen for det århusianske krisecenter i Åbyhøj. De begrundet det med, at de

socialdemokratiske medlemmer er i overtal, så de kan træffe alle afgørelser.

Onsdag 4. maj

Byens biografdirektører er blevet enige om fortsat at forbyde tobaksrygning, skønt forbudet mod rygning i biografen er blevet ophævet, hvad en af direktørerne betegner som »døds-sygt«.

Torsdag 5. maj

Århus Kulterminal i den nye østhavn har indkøbt to brugte kulkraner, der kan losse 600 t kul i timen. Tilsammen koster de 25 mill. kr.

Ved et retsmøde i forbindelse med tyverierne i postterminalen i Ankersgade sigtes fem postbude for at have

fjernet værdier til et samlet beløb på en kvart million kr.

Byrådet vedtager at lukke Reginabiografen med udgangen af juni.

Fredag 6. maj

Den lille hurtigfærge »Susanne« indleder week-end-sejladser mellem Århus og Skødshoved. Færgeren er ombygget, så den nu har plads til 50 cykler.

Århus Symfoniorkester skal spare 600.000 kr. i den kommende sæson. Billetpriserne ændres til varierede priser på 50-80 kr. pr. koncert fra de tidligere enhedsbilletter til 60 kr.

Lørdag 7. maj

I Rådhusets forhal vises en udstilling med fotografier af Åge Fredslund An-

Natten til torsdag den 5. maj kom den første af de to kæmpekraner, der skal placeres ved kulterminalen, til Århus. Kranen, der indeholder 500 tons jern, kan løse 600 tons kul i timen, og er købt brugt fra Ensted-værket. Der ventes årligt omsat 3 mill. tons kul over Århus Kulterminal.
(Foto: Preben Hupfeld)

dersen. Serien hedder Arbejdets mænd og kvinder, og blev til med henblik på en artikelserie i Demokraten i 1934. De dukkede op i en skunk i Ryesgade for et par år siden. (se Århus Årbog 1982)

Østjydsk Ørredsammenslutning slipper knap 3.000 små bæk- og regn-

bueørreder ud i Bugten, så de kan fanges senere. 2.000 er forsynet med et lille skilt, der kan vejlede Fiskeriministeriet i dets undersøgelser.

Søndag 8. maj

2.216 cyklister deltager i »løbet« Århus rundt. Det bliver en våd og kold tur med megen modvind, men alligevel gennemfører 1.925 cyklister den 40 km lange tur.

Tirsdag 10. maj

Hasle skolekor er inviteret til at deltage i en international konkurrence i Wien i juli, 12. Internationale Jugend Musikfest.

Når Studstrupværkets to nye blokke snart bliver taget i brug, øger værket Danmarks svovlforurening med 17%.

Onsdag 11. maj

Hotel Marselis tager en ny fløj med 30 dobbeltværelser i brug. Hermed kommer hotellet op på en kapacitet på 302 senge.

Entreprenørfirmaet Ejner Mikkelsen vedtager en bøde på 6.000 kr. for at have forsømt at give håndværkerne instruktion om anvendelse af epoxy-maling i et nybyggeri.

Torsdag 12. maj

Ved Århus Symfoniorkesters sommerkoncert i Marselisborg Hallen dirigerer Jorma Panula, orkestrets tidligere leder, et rent Haydn-program i anledning af 250-året for hans fødsel.

En cafeteria-ejer og hans forpagter dømmes for hassardspil og må i fælles-

skab betale 870.000 kr., som de har tjent på spillet.

Fredag 13. maj

En århusiansk arbejdsløs bager har i Nordnorge åbnet egen butik og givet beboerne så megen smag på dansk wienerbrød og flødekager, at han må skrive hjem efter assistance.

Det oprindelige jazzhus Tagskægget i Klostergade åbner atter med nyt navn og nye ledere: jazzhus Svend Tveskæg starter med en tre-dages musikfest.

Søndag 15. maj

En 34-årig anholdes og sigtes for to gange inden for et døgn at have påsat brand i sit hus i Vejlbj, mens familien ikke var hjemme.

Mandag 16. maj

Borgmester Thorkild Simonsen angriber bagmandspolitiet: det skaber mistillid til det offentlige, når det varer så længe med at behandle bestikelsessagerne hos Bruun & Sørensen.

Tirsdag 17. maj

Den arbejdsmedicinske klinik oplyser, at den årligt har 150-200 nye hjerne-skadetilfælde, der skyldes brug af organiske opløsningsmidler.

Venstres kandidat til EF-valget bliver Søren Hauberg Nielsen fra Mariager. Han vandt over rådmænd Axel Handevitt-Haar, Århus, med 263 stemmer mod 147.

Onsdag 18. maj

Til fortsat finansiering af byens varmeplan lånes 150 mill. kr. i kommune-kreditforening.

Forårets usædvanlig store regnmængde betød lukning fra den 4. maj af Kirstinesmindes flyveplads. De sidste dages regnskyll har desuden bevirket, at der nu flere steder står vand på landingsbanen, og erhvervspilot Helge Bøegh-Sørensen tog tirsdag den 21. maj en tur på sin windsurfer.

(Foto: Dan Jakobsen)

På to dage noterer politiet 70 cyklister for at køre over for rødt i et af byens mest trafikerede kryds, Cereskrydset.

Torsdag 19. maj

Ved en påbegyndt reparation af marmorpladerne på rådhuset viser der sig andre skader på murværket. Byrådet

må tage stilling til en bevilling på extra 800.000 kr. til udbedring af skaderne.

Et voldsomt tordenvejr udløser en kraftig regnbyge. På Store Torv kan hagl øses op med hænderne, i Spanien står 1 m vand, og i Thorups bodega står vandet op gennem afløbet, så gulvet oversvømmes.

Fredag 20. maj

Byen har fået en ny natklub. Det er Discotheque Birdie, der åbner under navnet »La Fayette night club« i det tidligere Østergades hotel.

Lørdag 21. maj

Et af USA's bedste sangkor, The Gregg Smith Singers, synger om eftermiddagen i Musikhuset.

I lighed med København holder byen karneval i to dage. Der er talrige muntre arrangementer, og de fleste deltagere møder udklædte. 20.000 deltager i et optog gennem byen. Politiet anslår, at omkring 150.000 mennesker tager del i løjerne.

Tirsdag 24. maj

Århus Kommune har i den forløbne uge solgt 24 parcelhusgrunde. Der er siden 1. marts afhændet i alt 93 byggemodne grunde efter et par års stagnation.

Ingeniørfirmaet C. G. Jensen har fået en ordre på 12 mill. kr. på levering af betonelementer til husbyggeri i Algerie.

Onsdag 25. maj

En villatyv med adskillige indbrud bag sig til et samlet beløb af ca. 200.000 kr. pågribes i en villa, da beboerne vender hjem og finder hende i køkkenet i færd med at spejle æg.

Det stadige bygevejr har nu snart været hele måneden. Der er ikke i dette århundrede faldet så megen regn i maj. Resultatet er, at mange haver står under vand, og hver byge giver Falck udrykninger til vandfyldte kældere.

Søndag 29. maj

Det går dårligt med byens pladeforretninger: inden for de sidste tre år

Danserpigerne fra Århus Friskole i Stautrup dannede med tusindvis af andre det store pinse-karnevalsoptog, der den 21. maj satte det indre af Århus på den anden ende. Til samba og rhumbamusik bevægede optoget sig fra forskellige samlingspladser i byen til Rådhuspladsen, hvorfra det i et samlet optog gik rundt i byen.

(Foto: Dan Jakobsen)

den. Margarinekoncernen Otto Mønsted indskyder ny kapital og ansætter en ny leder, som vil satse på export af hel- og halvfærdige metalrammer.

Tirsdag 31. maj

Endnu en gammel Århus-forretning drejer nøglen om: Engelbrechts skotøjshandel lejer lokalerne ud til Bilka, der vil åbne en butik med tøj og sko. Der er ophørsudsalg ved årsskiftet. Stadsdyrlægen rejser politisag mod en helsekostfabrikant i Åbyhøj. Han har solgt tørrede liljekonvaller som en theblanding. Da liljekonvaller er giftige, forlanger Levnedsmiddelkontrollen nu større indseende med helsekost-branchen.

Udenrigsministeriet valgte i år Århus som udgangspunkt for en to-dages-udflugt for 100 diplomater i de udenlandske ambassader i Danmark.

Juni

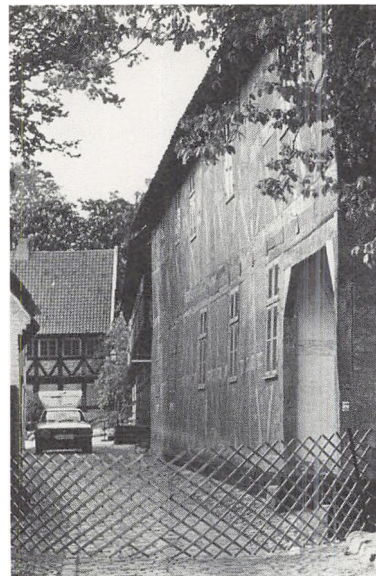
har seks måttet give op, og et par stykker har i øjeblikket ophørsudsalg.

Mandag 30. maj

Efter en forgæves flytning til Irland af en del af produktionen på rammefabrikken Jyden må den nuværende ledelse opgive at videreføre virksomhe-

Onsdag 1. juni

Den gamle By, der hidtil har været gratis tilgængelig for udendørs besøg, indfører af økonomiske grunde en afspærring af gaderne i de tre sommermåneder. Entreen bliver 15 kr. for voksne og giver tillige adgang til nogle af samlingerne.

»Den gamle By« er blevet indhegnet. Som følge af museets dårlige økonomi vil der i åbningstiden blive krævet entré, mens der den øvrige del af døgnet er fri adgang. Der er i første omgang tale om en forsøgsordning, der skal løbe i tre måneder, men giver forsøget ikke besøgmæssigt bagslag, vil det blive foreslået at gøre ordningen permanent.

(Foto: Dan Jakobsen)

Torsdag 2. juni

Ca. 300 oliearbejdere nedlægger arbejdet på Århus Oliefabrik i protest mod fyring af tillidsmanden.

Seks restauratører i Århus dømmes ved By- og Herredsretten til at betale 408.396 kr. i bøde, skat og moms for

svindel med indtjening på spilleautomater som resultat af en politirazzia i november 1977.

Fredag 3. juni

I Naturhistorisk Museum åbnes en udstilling om olie og naturgas, arrangeret af Geologisk Museum i København, Dansk Undergrunds-Consortium, BP, Norsk Hydro og DONG.

Lørdag 4. juni

VS holder to dages sommerfestival på Ferdinandspladsen i Riis Skov med optræden af Malurt, Mek Pek Party og andre grupper, sangeren Trille og forfatterne Per Højholt og Peter Poulsen.

»Cyklisternes dag« afvikles i Århus med ca. 1.000 deltagere og afslutning i Universitetsparken med konkurrencer, salgsboder, musik og optræden af forfatteren Per Højholt.

Søndag 5. juni

Blandt grundlovdagens arrangementer i Århus kan nævnes Venstres møde ved Varna med taler af udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen og rådmænd Axel Handevitt-Haar og Fremskridtspartiets på Frederikshøj Kro med folketingsmand John Arentoft.

Mandag 6. juni

Der meldes om et indbrud i Musikvidenskabeligt Institut, hvor der er stjålet 700 kr. samt en radiorecorder, og fem eksamensopgaver er taget ud af et stålskab. De fem studerendes eksamen annulleres, prøverne må tages om.

Cyklisternes dag den 4. juni blev afviklet uden de store gener for den øvrige trafik, og var dermed en god reklame for dagens tema: bedre færdselskultur. Der deltog omkring 100 cyklister på turen, her på Åboulevarden, gennem Århus midtby. (Foto: Preben Hupfeld)

DKU-rockfestival havde i week-enden 18.-19. juni alt det gode vejr, som er en af betingelserne for at et udendørs arrangement bliver en success. Omkring 9.000 hel- og halvnøgne mennesker samledes på græsmarkerne ved Moesgård for at nyde solen og musikken.
(Foto: Preben Hupfeld)

Freitag 10. juni

Seks samvirkende lokalradioer begynder deres udsendelser under navnet Radio Århus med åbningstale af rådmænd Thorkild Ibsen.

Lørdag 11. juni

Det meddeles, at cand. scient. Arne

Sørensen, Mårslet, er blevet Europamester i korrespondance-skak.

Søndag 12. juni

I anledning af Den Kongelige Livgardes 325 års jubilæum giver Livgardens musikkorps koncert i Musikhuset, arrangeret af Danmarks Radio og transmitteret i TV.

Tirsdag 14. juni

I Byrådets møde bevilges 1 mill. kr. til ombygnings- og reparationsarbejder i Svømmehallen.

Onsdag 15. juni

Valdemarsdagen, der i år falder sammen med Danmarks-Samfundets 75 års jubilæum, fejres med festgudstjeneste i Domkirken ved domprovst Knud Tage Andersen, optog gennem byen under medvirken af Hjemmeværnet og Århus Pigegarde og afslutning på Rådhuspladsen med uddeling af 20 faner og tale af borgmester Thorkild Simonsen.

Torsdag 16. juni

Det meddeles, at Varde Bank, der har 42 afdelinger i Sønderjylland og København, har købt ejendommen Rosensgade 18-20 for at indrette en Århus-filial.

Lørdag 18. juni

Dansk Kennel-Klub åbner en international hundestilling på terrænet ved Århus Skøjtehal med deltagelse af 2.500 hunde.

Århus Kliché- og Offsetanstalt, Mjølnersvej 6, fejrer 25 års jubilæum og skænker rejselegater på 10.000 kr. til Dansk Litografisk Forbund at uddele blandt unge reprot teknikere. Der er oprætten af skuespilleren Betty Gløsted og Århus Pigegarde og festtale af borgmester Thorkild Simonsen.

Rock-centret Vestergade 58, der startede i 1967 under navnet »Trinbrættet«, lukker indtil videre.

Søndag 19. juni

Det meddeles, at Kommunernes Revisionsafdeling har afgivet en rapport om Århus By-Orkestets regnskab i perioden 1977-82. Der afsløres kritisable

På eget initiativ og med kommunal tilladelse har beboerne på Birkegade og Ny Tjørnegade lavet trafikdæmpning i de to gader for at fjerne gennemkørsels- trafikken mellem Skovvangsvej og Randersvej. Beboerne har selv udført arbejdet og investeret hundredvis af timer og 30.000 kr.
(Foto: Brit)

forhold vedrørende udgifter til bl. a. forretningsføreren, formanden og kaspelmesteren.

Den norske psykolog og kvindepolitiker Berit Ås besøger Århus og optræder ved en festgudstjeneste i Åbyhøj Kirke og en efterfølgende debatafter-

middag i Åbyhøj Sognegård. Dagen efter taler hun ved et møde i Hovedbiblioteket i Mølleparken om den globale kvindekamp.

Mandag 20. juni

Det meddeles fra Vejdirektoratet, at færdiggørelsen af Ringvejen fra Viby til Vejlbj af økonomiske grunde bliver udskudt til 1988.

Under mottoet »Moesgård for børn« åbner Forhistorisk Museum et fire uger langt projekt over emnet »En landsby i Nordafrika« med aktiviteter

som spinding, vævning, keramik og madlavning.

Den amerikanske missilkrydser »USS Biddle« med en 418 mands besætning aflægger et fem dages besøg i Århus. På grund af sin størrelse (7.900 tons) lægger skibet til i containerhavnen.

Tirsdag 21. juni

I Byrådets møde vedtages det at nedlægge stillingen som stadsrevisor og i stedet antage Kommunernes Revisionsafdeling som sagkyndig revision for Århus Kommune. Stadsrevisor Thorsten Jensen ansættes i en nyoprettet stilling som EDB-sikkerhedschef under økonomisk afdeling.

Det vedtages at godkende Statsbibliotekets planer om udvidelse af magsinkælderen i Universitetsparken.

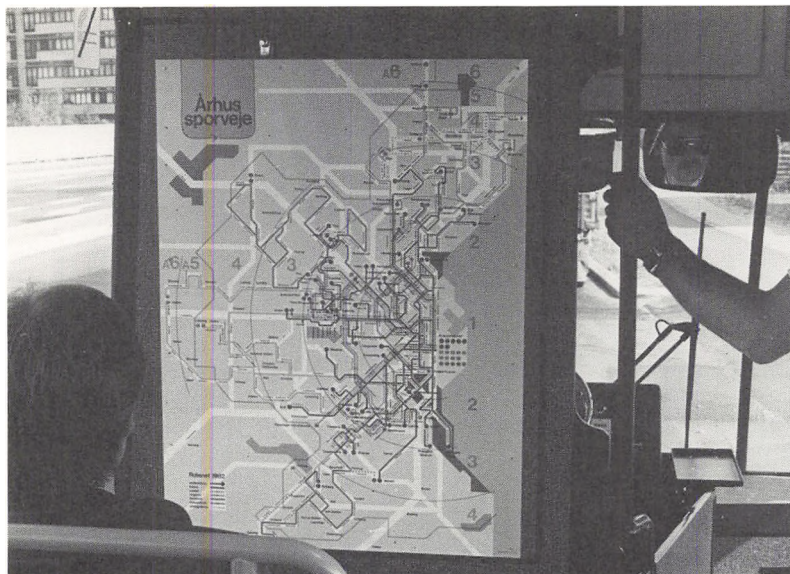
Onsdag 22. juni

Regina-Teatret lukker efter 63 års biografvirksomhed. Den sidste forestilling hedder »Døden i grotterne«. Der er endnu ikke truffet nogen afgørelse om, hvad lokalerne skal bruges til.

Torsdag 23. juni

På Joh. Baunes Plads åbnes en benzinstation under navnet Alfa-Tanken, der tilbyder benzin til lavpris, 10 øre under normalprisen.

Sankthansaftens mange arrangementer begunstiges af lunt, stille og klart vejr. En lang række fredsorganisationer iværksætter en større festlighed i Tangkrogen med fredsteater, bål, sang, musik og blomsterdekorationer.

Århus Sporveje har fået Dansk Designråds pris for industriel grafik for oversigtskortet over busruterne i Århus. Kortet, der er anbragt i alle busser, hænger lige bag chaufføren, og busruterne fremtræder på en letforståelig måde. Arkitekterne Steen Lange og Jørn Damsgård har tegnet kortet.
(Foto: Dansk Designråd)

ner. I tilslutning hertil holdes fredsgudstjeneste i Skt. Lukas Kirke. I Botanisk Have er der midsommerfest med ca. 10.000 tilskuere til broget underholdning.

Søndag 26. juni

Der meldes om indbrud i to banker og en sparekasse i Århusegnen: Andels-

banken i Rønde, Sparekassen SDS i Hornslet og Privatbankens Egå-afdeling. Den formentlige gerningsmand, der er kommet til skade ved knusning af en rude, pågribes af politiet i Århus.

Mandag 27. juni

IFAJ, International Federation of Agricultural Journalists, åbner en kongres i Danmarks Journalisthøjskole i Århus med deltagelse af landbrugsminister Niels Anker Kofoed, kommissær Poul Dalsager og Landbrugsrådets præsident Hans O. Kjeldsen. Direktør Jørgen Handberg fra De Danske Mejeriers Fællesorganisation understreger i sin tale EF-samarbejdet betydning for Danmark og for verdenshandelen.

Formændene for de kulturelle udvalg og bibliotekslederne i de nordiske venskabsbyer Bergen, Göteborg, Åbo og Århus holder et to dages møde i Århus og planter i fællesskab en rød-tjørn i Mølleparken.

Tirsdag 28. juni

På en ekstraordinær generalforsamling i Århus Bank A/S på Varna vedtages det, at banken skal fusioneres med Sydbank i Åbenrå. Afregningen vil koste Sydbank ca. 60 mill. kr.

Torsdag 30. juni

Århus Kunstforening af 1847 har fernisering i Kunstbygningen på Sommerudstilling 83 med deltagelse af 62 kunstnere fra Århus-området.

Juli

Fredag 1. juli

En nystartet busrute fra Århus til København gør det muligt at komme til København og hjem igen for 180 kr. Der er udsløgt til den første tur.

Et 49 m højt stillads omkring tårnet på den katolske kirke i Ryesgade er rejst for at foretage en tiltrængt reparation af både tårn og spir.

len af sine huse. Det betyder en økonomisk støtte fra byens erhvervsliv på mere end 2 mill. kr.

Atter er der ved uforsigtighed under reparation af bygninger opstået brand. Denne gang udbrænder den øverste etage på en DLG-bygning på havnen.

Tirsdag 5. juli

Efter årelange planlægninger synes der nu at komme realiteter bag en plan om opbygning af et butikscenter ved Silkeborgvej i Åbyhøj. Export-agenturfirmaet Scanagent er så langt fremme med planlægningen, at der regnes med indflytning i byggeriet om et års tid.

Onsdag 6. juli

En container-rute til Mellemøsten åbnes i dag med et gigant-skib, der kan transportere 1.860 containere ad gangen. Hele Skandinavien skal besejles. Århus er valgt som knudepunkt.

Udskiftningen af Sct. Clemens bro er nu så langt fremme, at planlægningen er afsluttet, og licitationen nært forestående. Med en smallere bro og åbne »huller« til Åboulevarden og Fiskergade vil den nye bro minde om den bro, der brugtes omkring århundredskiftet.

Torsdag 7. juli

En 38-årig advokat idømmes 3 års fængsel for at have begået underslæb på en lille mill. kr. over for sine klienter.

Cirkus Benneweis kommer til byen og

1. juli åbnede en ny busrute Århus-København. Rute 888 har på hverdage to daglige afgang, og prisen er 180 kr. frem og tilbage. Om et par måneder vil den traditionelle bus blive afløst af en ledbus. Den nye rute har betydet, at DSB for at tage konkurrencen op, har indført såkaldte røde afgang, hvor prisen er den samme som for busbilletten, men kun hvis billetten købes i Århus.

(Foto: Ib Hansen)

gunstige skatteregler giver udlejere en god økonomisk gevinst, så kniber det med at få værelser nok. På et par dage melder der sig dog et halvt hundrede udlejere.

City Vest har åbnet en overbygget minigolfbane, og tilstrømningen er stor i det dårlige sommervejr.

Søndag 3. juli

BP Olie-kompagniet har solgt sin ejendom BP-huset på havnen til Danish Turnkey Dairies for 30 mill. kr.

Mandag 4. juli

Den gamle By har i løbet af en god månedstid fået »bortadopteret« halvde-

Lørdag 2. juli

Moderate studenter ved Århus Universitet åbner en værelsesanvisning for at skaffe husrum til de studerende, der kommer til september. Selv om

1983

I løbet af juli måned vil den tidligere Otto Mønsteds-fabrik ved Vestergade være jævnet med jorden for at give parkerings-plads til Magasin-kunder.
(Foto: Dan Jakobsen)

slår sine teltpæle op i Tangkrogen for at blive her i tre uger.

Fredag 8. juli

I det forløbne år er ca. 50.000 århusianere blevet behandlet på hospitalernes skadestuer. Ca. 5.000 er kommet til skade under udøvelse af sport, og det overvejes, om der skal oprettes en klinik specielt til disse uheld.

Lørdag 9. juli

Et planlagt gæstespil i Musikhuset med musical'en Evita aflyses en uge før premieren. 7.500 har allerede købt billetter, som arrangørerne nu må købe tilbage.

Søndag 10. juli

Efter et mindre fald i kriminaliteten stiger den atter i byen: første halvår af 1983 udviser en stigning på 71% i antallet af indbrud hos private i huse og lejligheder.

Denne vidunderlige gamle motorcykel med sidevogn fungerede for en dag som »bryllupskaret« for Laila Madsen og Erik Nielsen, efter vielsen i Århus Domkirke

15. juli.
(Foto: Preben Hupfeld)

Det våde og kolde vejr i maj og juni gør jordbærhøsten kort. Bærrene er fine, men sæsonen varer kun et par uger.

DSB sætter ind i konkurrencen mod andre rejsemuligheder fra Århus (se 1. juli). På nogle afgang fra Århus spares en sådan reduktion, at der ikke spares noget ved at benytte den private busforbindelse.

Den kongelige familie indleder sit sommerophold på Marselisborg i højt sommervejr og med 32° i skyggen.

Tirsdag 12. juli

En lille tur på Bugten i en motorbåd udviklede sig til et døgnlangt, nattekøligt ophold på havet, da båden hurtigt løb tør for benzin. Efter mange timers eftersøgning blev bådens pasagerer reddet i helikopter.

Specialarbejderskolen tilbyder langturschauffør kurser i udfyldning eller læsning af dokumenter ved grænseovergange samt almindelig bilmekanik.

Onsdag 13. juli

Den nye ejer af Regina-komplekset forsikringselskabet Hafnia - Hånd i Hånd, har straks i samråd med kommunen ændret bygningens kritiserede rødviolette farve og erstattet den med en gullig-sandfarvet.

Det socialdemokratiske byrådsmedlem Eva Tørnæs taler til 1.000 »fredscyklister«, der fra hele landet er på vej til Fredstræf 83 i Silkeborg.

Torsdag 14. juli

En 13-årig dreng svømmer på 2 timer

Kreditforeningen Danmark, Åboulevarden, har længe haft store pladsproblemer, som man nu søger løst ved en tilbygning. Den bliver på ca. 1.000 m² fordelt på to etager plus kælder i en selvstændig bygning bag kreditforeningens gamle ejendom.
(Foto: Dan Jakobsen)

fra Skødshoved til Egå Marina, en strækning på ca. 5 km.

Tirsdag 19. juli

På Hotel Mercur afholdes hver tirsdag aften i turistsæsonen folkedanserbal, hvor enhver kan deltage. Tre spille-mænd leverer musikken, og ti dansere viser de mange forskellige variationer.

En 13-årig dreng tilstår at være pyromanen bag de seks brande, der har været i Brabrand i den seneste uge. Drengen anbringes foreløbig til observation på en institution.

Torsdag 21. juli

De sidste par ugers gode sommervejr har sat fart på salget af ispinde. Frisko Sol-is må ansætte 15 nye medarbejdere for at klare den hjemlige efterspørgsel. Samtidig giver nye exportaftaler arbejde til yderligere 35.

Fredag 22. juli

De nye nærradioer får problemer: Koda og Gramex, der skal beskytte

kunstnere og producenters ophavsrettigheder, kræver højere afgift. Lokalradioerne hævder, at de ikke kan betale en sådan.

Lørdag 23. juli

På Stadion samles en halv snes tusinde medlemmer af Jehovas Vidner. Fire store campingpladser er indrettet til at huse og bespise de mange tilreisende.

Søndag 24. juli

I Musikhusets foyer giver det israelske kor Bells of Peace koncert med jødisk folkemusik og sang.

I en tidligere maskinfabrik i Østergade indrettes værksteder til pensionister. Ejendommen tilhører Århus kommune, hvis Samråd for Omsorgsarbejde står bag projektet.

Mandag 25. juli

Århus Kunstmuseum starter et gratis tegnekursus for store skolebørn, der savner lidt spænding i sommerferiens sidste uger. Også idrætten og spejderne tilbyder god tidsfordriv i dagtimerne.

De mange sommertyverier fortsætter: sidste nat er campingpladsen i Blommehaven blevet hjemsoget, og en halv snes tyverier er anmeldt til politiet.

Tirsdag 26. juli

Skønt adskillige ældre ejendomme i Midtbyen ombygges til ungdomsboliger, er der akut boligmangel blandt unge. I øjeblikket står mere end 1.000 på venteliste hos Kollegiekontoret.

Badevandsrapporten viser, at vi har det rene badevand i flere år.

I banegårdshallen kvæstes en DSB-opsynsmand slem, da han forsøger at hindre to mænd og en kvinde i at genere de rejsende. Kvinden slår ham i hovedet med en flaske, så han må på skadestuen med dybe snitsår.

Onsdag 27. juli

De høje benzinpriser fører til en ny slags tyverier: ved Hotel Mercur i Viby tømmes gæsternes parkerede biler om natten for benzin.

Tre tilhørere ved parkunderholdningen i Botanisk Have må køres på skadestuen efter hundebid: en schäferhund går amok blandt de mange mennesker, og ejeren er for spirituspåvirket til at styre sin hund.

Torsdag 28. juli

Trods et øget antal studiepladser ved universitet får stadig flere unge afslag på deres ansøgning om optagelse: af ca. 1.000 ansøgere til et lægestudium kan kun 245 optages.

På strøget stjæler en ung mand en taske fra en svensk turist. Den indeholdt alle feriepengene, 10.000 kr. i dansk og tysk valuta.

Fredag 29. juli

I Århus politikreds udstedes der forbud mod afbrænding af halm og haveaffald: de sidste ugers tørre sommervejr øger brandfaren.

Lørdag 30. juli

Et kraftigt blæsevejr blæser det varme

I week-enden 30.-31. juli blev det årlige vikingetræf afholdt ved Moesgård strand. Over hundrede små islandske heste med ryttere gav opvisning, og senere kunne børnene prøve en ridetur.
(Foto: Ib Hansen)

overfladevand bort fra Bugten, så badevandets temperatur på et døgn falder fra 21° til 9°.

Søndag 31. juli

Ejendommen Lille Torv 2, også kaldet Meulengrachts gård efter en tidligere

ejer, udbydes til salg af kommunen. Tilbud skal sendes til Stadsarkitektens kontor, og den, der byder mest, 6 mill. kr. er mindste bud, bliver ejer af den smukke og gamle bygning.

For 7. gang afvikles Vikingetræf på Moesgård strand. De mange arrangementer tiltrækker ca. 20.000 mennesker, men den stærke blæst forhindrer sejladsen, så kun et vikingskib når frem.

August

Onsdag 3. august

På et møde i Overlægerådet for Århus Amtskommune vedtages en opfordring til sygehusudvalget om at bevare Skt. Josephs Hospital og Amtssygehusets fysiurgiske afdeling samt at overføre de fysiurgiske funktioner i Ørsted og Hornslet til Randers Centralsygehus.

På Frue Plads i København åbnes et reklamefremstød for Århus Festuge, idet der gennem fire dage gives smagsprøver på festugens musikalske arrangementer.

Torsdag 4. august

En gruppe »punkere« besætter P. Villadsen og hustrus legatboliger, Graven 15-17, der bestyres af Magistraten, men for øjeblikket står tomme, da der forberedes modernisering.

To 15-årige skoleelever stjæler en personbil og en varevogn og forulykker i stærk fart ved Borum. Den ene bliver dræbt, den anden slipper uskadt.

Fredag 5. august

På Moesgård åbnes udstillingen »Fotografier fra en anden verden«, bestående af optagelser fra The Royal Anthropological Institute i London og Nationalmuseets etnografiske samling.

Musikhuset åbner sæsonen med en to dages udendørs sommerfestival for folkemusik. Blandt de medvirkende er visesangeren Cæsar og tre svenske spillemandsdragter fra Dalarne.

Lørdag 6. august

Det meddeles, at fabrikken Terma i Lystrup har måttet opgive en ordre på 12 mill. kr. til udstyr af en vejr-satellit, idet Danmark af sparehensyn har meldt sig ud af det europæiske vejr-satellitsamarbejde. Som ansvarlige for fadæsen udpeges Meteorologisk Institut og Folketingets finansudvalg.

Brabrand Lystfiskerforening fejrer sin 20 års fødselsdag med en to dages lystfiskerfest og fiskekonkurrencer ved Lyngbygård Å.

Søndag 7. august

En række specialklubber under Dansk Kennelklub arrangerer en international hundestilling på Århus Stadion med 50 forskellige racer.

Mandag 8. august

De århusianske kommuneskoler begynder skoleåret med 2.500 børn i 1. klasse eller børnehaveklasse. På Skejbygårdsvej åbnes Børnenes Friskole med 46 elever og 60 på venteliste, skønt bygningen endnu ikke er færdig.

Den besatte ejendom Graven 15-17 rydes af politiet.

Tirsdag 9. august

I Tivoli Friheden genoplives det gamle arrangement Fagenes Fest, hvor 16 firmaer gennem fire dage dyster i utraditionelle konkurrencer.

tionel idræt. Der lægges ud med kampe mellem Danfoss og Dannebrog Værft.

Onsdag 10. august

En faglig voldgiftsret har afgjort, at hyrevognschaufførerne i Århus har krav på ca. 500.000 kr. i efterbetaling, da lønstoppet i oktober 1982 ikke omfattede chaufførernes procent-aflønning. Århus Taxa skal dog ikke betale bod, da man har handlet i god tro.

Søndag 14. august

Lystrup Idrætsforening afholder sin årlige bugtsvømning fra Skødshoved til Åkrogen. Der starter 23 svømmere, men kun 11 gennemfører turen på grund af vanskelige vind- og strømforhold.

Mandag 15. august

Det første danske »videomøde« etableres mellem Scanticon og Hotel Eremitage i Lyngby. Det er Post- og Telegrafvæsenet, der har indrettet fem lokaler til dette formål forskellige steder i landet. Blandt deltagerne er i Lyngby trafikminister Arne Melchior og generaldirektør Hans Würtzen, i Århus direktør Nils Skibsted Hansen, A/S Atlas.

Tirsdag 16. august

Det meddeles, at Ortopædisk Hospital har 836 patienter på venteliste. Hospitalet har nu fået bevilling til indretning af en tredje højventileret operationsstue.

Torsdag 18. august

Det gamle træskib »Agnes Jørgensen«, en åledevivase af Frederikshavn,

Med udgangen af august vil der være to biografer færre i Århus, når Saga biograferne i Trøjborgcentret lukker. Ejerne af centret, Mågstrenes Pensionskasse, vil i stedet indrette kontorlokaler.

(Foto: Brit)

Lørdag 20. august

Der er atter priskrig på benzin. Spar-Benzin har nedsat prisen til 5,59 kr. pr. liter, og Alfa på Joh. Baunes Plads går helt ned til 5,49 kr. Allerede tirsdag er prisen dog atter oppe i 6,24 og 6,19 kr.

transporteres fra Århus Havn til Den Gamle By, hvor den lægges i tørdok for at istandsættes som pæreskude i museets havneområde.

Fredag 19. august

Psykiatrisk Børnehospital fejrer 25 års jubilæum med en reception i Psykiatrisk Hospitals festsal.

Århus Fiskeriforenings Fodboldklub holder sin årlige to dages havnefest med fiskeroptog fra Rådhuspladsen, musik af Århus Pigegarde, forskellige arrangementer i fiskerihavnen og salg af fiske-lækkerier i auktionshallen.

Søndag 21. august

En 32-årig kvinde bliver fundet kvalt i sit badeværelse på Torstilgårdsvvej i

Tilst. Hendes tidligere mand, der anmelder drabet, har forsøgt selvmord og anholdes som sigtet.

En tyr undslipper fra Slagtehuset og blokerer Odderbanens spor et kvarter tid, før den bliver indfanget.

Mandag 22. august

En husejer i Tranbjerg sætter ild til sit hus i desperation over, at hans kone er flyttet hjemmefra, og melder sig en time senere til politiet. Huset er alvorligt beskadiget.

Tirsdag 23. august

13 personaleorganisationer med tilknytning til amtets sygehusvæsen holder møde i Kongreshuset med deltagelse af amtets sygehusudvalg. Der er overvejende flertal for at standse byggeriet i Skejby og bevare Skt. Josephs Hospital og sygehuse i Ørsted og Hornslet.

På Den Jydske Handelsstands Centralforenings årsmøde i Hotel Ansgar udtaler formanden, direktør Erik Manggaard, at den økonomisk krise har toppet, og at der er grund til forsigtig optimisme. Samme dag fejrer foreningen 100 års jubilæum med reception, modtagelse på rådhuset og fest på Varna.

I Århus Kunstmuseum afholdes en høring om kunstneres levevilkår, arrangeret af Danske Billedkunstneres Fagforening, med deltagelse af rådmændene Bjarne Ørum og Thorkild Ibsen, museumsdirektør Lise Funder, amtsrådsmedlem Inger Mikkelsen og folketingsmand Bernhard Bauns-

Flere steder i Midtbyen er det blev almindeligt at stille skraldespandene ud på fortovet, fordi husejerne gerne vil have, at indgangen kan være låst på tømningstidspunktet. Men efterhånden har den skik bredt sig, at skraldespanden står på fortovet hele ugen, og det vil Århus Kommune nu gribe ind overfor, da man mener, det giver gaderne slumpræg.
(Foto: Jørn Timm)

gaard. Bjarne Ørum oplyser, at han i kraft af arbejdsformidlingsloven kan ansætte to kunstnere i 6 måneder to gange om året.

Onsdag 24. august

På et møde i Erhvervs-kontakt-udvalget vedtages det at sende en protest

til trafikministeren og Folketingets trafikudvalg mod udskydelsen af ringvejen mellem Viby og Vejlbj. I det samme møde taler borgmester Thorkild Simonsen for en halbygning i Hasselager uden tilhørende lavprisarhehus.

I Risskov Skoles forhal afsløres en vægudsmykning, udført i messing og brændt ler af kunstneren Niels Helledie. Værket har fået navnet »Odyseus«.

Torsdag 25. august

Sagsbehandlerne i Områdekort Nord anmoder Social- og Sundhedsforvaltningen om et effektivt alarm-

system på grund af talrige tilfælde af vold og trusler fra afviste klienter.

Den russiske viceudenrigshandelsminister N. N. Smeljakov besøger Århus Oliefabrik og forhandler om levering af produkter til fremstilling af bl. a. chokolade og kalvefoder.

På Jyds Teknologisk Institut afholdes en konference arrangeret af Jyllands Kreditforening om betonskader, deres reparationer og forebyggelse, et emne, der er aktuelt efter de mange ødelæggelser af betonkonstruktioner og bygninger fra 1960erne og 70erne.

Fredag 26. august

DSB indvier i Sonnesgade en ny værkstedsbygning på 3.000 m², der særlig skal tage sig af MR-togenes daglige vedligeholdelse.

Lørdag 27. august

Århus Svæveflyveklub fejrer 50 års jubilæum på Kirstinesminde Flyveplads med flyveopvisning, bl. a. af et veteranfly fra 1948, og en reception med deltagelse af rådmændene Thorkild Ibsen, der overrækker en check på 2.200 kr., og Axel Handevitt-Haar, der lover i samarbejde med amtet at finde en velegnet afløser af flyvepladsen.

Søndag 28. august

En 38-årig kvinde sårer en jævnaldrende veninde alvorligt med knivstik i Wiener-Hallen som hævn for tidligere forulempelser.

Mandag 29. august

I et møde på Århus Kunstmuseum

Her ses lokalet for den vagthavende i den nye politigård, dagen før det tages i brug den 1. september. Indflytningen i politigården vil ske gradvis, og først den 31. oktober finder den officielle indvielse sted.

(Foto: Ib Hansen)

stiftes Fonden til Bevarelse af Friluftskunst i Århus. Formand er konsul Poul Harris, forfatter til bogen om friluftskunst i Århus, og de øvrige medlemmer er den kongelige bygningsinspektør, stadsarkitekten, stadsgartneren, kunstmuseets direktør og formanden for Århus Kunstforening af 1847.

I Byrådets møde vedtages det at etablere et beboerhus i den nedlagte Hammelbanegård ved Carl Blochs

Gade og at overdrage ejendommen til Fritids- og Kulturforvaltningen.

Tirsdag 30. august

Det meddeles, at Dannebrog Værft har fyret 100 medarbejdere på grund af svigtende ordrer til reparationsafdelingen.

Århus Statsgymnasium fejrer 25 års jubilæum med morgenkaffe til 800 mennesker, plantning af et asketræ i skolegården, en revy lavet af lærerne og aftenfest for nye og gamle elever.

Onsdag 31. august

De to Saga-biografer i Trøjborg-Centret lukker og omdannes til kontorlokaler.

September

Torsdag 1. september

Som den første afdeling begynder ordenspolitiet indflytningen i den nye politigård. Det vil tage en uges tid, hvorefter de andre afdelinger kommer efter tur. Den officielle indvielse finder dog først sted 31. oktober.

Fredag 2. september

Chaufførernes fagforening varsler strejke og blokade mod Århus Mini-Taxa, som kun giver sine chauffører 50% af det indtjente, mens Århus Taxa giver 53%.

Detentionen på den nye politigård har 10 rum. Straks den første nat blev de 7 indviede af berusede.

Lørdag 3. september

På Rådhuset åbnes en udstilling i anledning af Festugen: Generationerne mødes. En tilsvarende kommunal udstilling blev sidste år besøgt af ca. 40.000 i løbet af Festugen.

Før Festugen starter, er 20.000 billetter allerede solgt. Musikhuset har solgt for 900.000 kr., og Århus Billetbureau for 850.000 kr.

Søndag 4. september

Otte byrådsmedlemmer, der går ind for Århus som atomvåbenfri zone, sender en fordømmende protest til den russiske ambassade i anledning af

Rekorden for sortkørsel hos Århus Sporveje lyder pr. 1. september på 7.500 kr. Den rekord regner og håber Sporvejene vil få lov til at stå længe. Tællinger viser imidlertid, at bussnyderiet ikke er stigende, men ligger på omkring 1%; problemet er imidlertid en lille hård kerne, der konsekvent kører med bus uden at betale.
(Foto: Brit)

nedskydning af et koreansk rutefly, der var kommet ind over russisk territorium.

I Marselisløbet deltager i år 12.000 århusianere.

Tirsdag 6. september

Brabrand Boligforening holder åbent

hus i Gellerupparken. Det resulterer i 12 nye lejemaal til de store lejligheder, som det er svært at udleje.

Kulturministeriet har indbudt repræsentanter for de lande, vi har kulturaftaler med, til at komme til Århus i Festugen for at se dansk kultur. 10 lande modtager indbydelsen.

Onsdag 7. september

I Vejlbj opføres et lokalhistorisk spil med Vejlbj's historie i de sidste hundrede år som emne.

Torsdag 8. september

Politimester Erik Christensen ønsker lukkeloven ændret: politiet kan ikke bruge tid på at undersøge, om folk kø-

Ved åbningen af Den gamle Bys festugemarked den 3. september hvirvlede kulturminister Mimi Stilling Jacobsen og borgmester Thorkild Simonsen ud i en fejende dans til tyrolermusik.
(Foto: Dan Jakobsen)

ber en øl i en kiosk på et forkert tidspunkt. Det er mere nødvendigt at sætte ind mod alvorligere forseelser.

Tivoli Friheden standser betalingerne, og der vil snarest blive ført drøftelser om forlystelsesparkens fremtidige skæbne.

I det kølige efterårsvejr samles ca. 5.000 børn og deres ledsagere i Bota-

nisk Have til et broget festligt karneval, arrangeret af Århus Friskole.

Fredag 9. september

Indsamlingen til Den gamle By's vedligeholdelse er nu oppe på 3 mill. kr.

Lørdag 10. september

I Stakladen afholder Rytmisk Musik-

Op mod 5.000 århusianere havde taget imod Århus Friskoles invitation til at deltage i et festugekarneval. De to piger her var fra en børnehave, hvor alle børn og pædagoger var klædt ud som vikinger. På den forreste piges tørklæde står med runer: Cathrine.
(Foto: Preben Hupfeld)

forening et gallashow med rockmusik fra 50'erne og 60'erne.

Festugen er ikke blot for århusianere: ved ugens slutning antages ca. 100.000 turister og andre tilrejsende at have taget del i nogle af ugens mange arrangementer.

Søndag 11. september

Festugen slutter med et historisk spil om Århus. 200 optrædende danser og spiller på gader og torve i byens centrum.

Isenkrømmer Torntoft udsender atter en Århus-platte. I år er motivet det nye musikhus.

Traditionen tro er der deltagerrekord ved årets Marselisløb. 12.000 løbere blev sendt af sted med formaning om, at afpasse farten efter træningsindsatsen.
(Foto: Jens-Kristian Søgaard)

Tirsdag 13. september

Den 62-årige smed Kaj Kullberg fra DSB's Centralværksted har skrevet Århus-smedenes historie. Bogen udkommer på Husets forlag.

Århusianernes samlede indtægt i 1982 steg med 10% i forhold til året før.

Onsdag 14. september

Stefanhjemmet holder åbent hus i anledning af hjemmets 60 års-dag. Om aftenen er der festmiddag for 275 beboere og gæster, Poul Bundgård underholder.

Torsdag 15. september

Tivoli-Friheden slutter sæsonen med en gæld på 11,5 mill. kr.; aktiekapitalen på 5 mill. kr. er tabt.

På svømmehallens 50 års-dag oplyses det, at hallens bassin alligevel vil blive bevaret. For de tidlige morgensvømmere serveres der kaffe med rundstykker.

En del af Århus byråds medlemmer gik i vandet den 15. september. Det var ikke på politiske udtalelser, men for at fejre Århus Svømmehals 50-års fødselsdag.
(Foto: Ib Hansen)

Fredag 16. september

I lighed med sidste år afholder varehuset Bilka en konkurrence om, hvem der avler byens største græskar. Vinderen får 200 kr.

Århus Universitet holder årsfest med undervisningsminister Bertel Haarder som festtaler. Han slår til lyd for en nordisk linje i gymnasieskolen på bekostning af undervisningen i latin.

Lørdag 17. september

Et af byens ældste skrædderfirmaer, I. C. Christensen i Guldsmedgade, lukker efter 102 år. En skræddersyet habit koster nu ca. 5.000 kr., og det er der ikke tilstrækkelig mange, der vil betale.

Tirsdag 20. september

Skønt Vejlbj-Risskov Hallen kun er halvfuld, er sangeren Harry Belafonte selv så begejstret for aftenen, at han lover også en anden gang at begynde sin årlige Europa-turné i Århus.

Torsdag 22. september

Kl. 16.55 fødes på Fødselsanstalten byens borger nr. 250.000. Det blev en pige, og borgmesteren møder op med en bankbog med lige så mange ører.

Fredag 23. september

Provinsafdelingen i DR sender i aften den første af fire klassiske koncerter med Århus Symfoniorkester. De to musikpædagoger Pia og Peter Borgward kommenterer undervejs.

Århus er udtaget som den ene af fire byer, der på forsøgsbasis og med statens støtte, skal prøve at forbedre forholdene for cyklisterne.

På under en uge er en god bid af Skt. Clemens Bro forsvundet. Hvor hullet ses på billedet, er der nu, 29. september, ved at blive støbt et fundament, der skal bære den træbro, som fodgængertrafikken skal bruge de næste to-tre år, mens den nye bro bliver til.
(Foto: Dan Jakobsen)

Lørdag 24. september

Med henblik på trafikikkerheden foreslår den århusianske retsmedicin Jørgen B. Dalgaard øget kontrol med ældre bilister.

Mandag 26. september

Trods protester fra de omkringboende starter nedrivningen af Sct. Clemensbro.

I Musikhusets lille sal laver Benny Schumann og hans kone Marianne i denne uge cirkusforestillinger for de yngste årgange.

Onsdag 28. september

Forlaget Modtryk lægger ud med to nye bogklubber, som skal supplere »den gamle« Socialistisk Bogklub, der har 4.000 medlemmer. Den ene er en børnebogklub, Æseløret, den anden en spændingsbogklub.

Skattevæsenet er nu kommet igennem årets selvangivelser: 90.000 borgere skal i gennemsnit have 2.400 kr. tilbage, 69.000 skal betale restskat, heraf skal ca. 12.000 betale mere end 5.000 kr.

På byrådets møde stemmer 23 af de 31 medlemmer for det budgetforslag, der bevarer den kommunale skatteprocent på 20,2.

Torsdag 29. september

Inden for de sidste par uger har mere end 1.000 brevdUER måttet aflives, efter at de er blevet smittet med en virus under flyvninger over Holland og Tyskland.

Fredag 30. september

Det første nummer af en ny Demokrat sendes på gaden som week-end avis. Oplaget er 5.000.

Oktober

Lørdag 1. oktober

Indbindingscentralens Århusafdeling, Vestergade 72, der blev oprettet

»Mercandia Govenor«, der skal besejle den nye rute Århus-Felixstowe og Middlesbrough i England, blev hyllet af Århus Havnevæsenes slæbebåde, der sendte kaskader af vand til vejrs, da det anløb havnen.

(Foto: Dan Jakobsen)

1978 for at betjene jyske biblioteker, nedlægges på grund af svigtende ordretilgang fra bibliotekerne, hvilket atter er en følge af den almindelige nedskæringspolitik.

Kunstnersammenslutningen Den Flexible, en af de faste udstillingsgrupper på Charlottenborg, har fernisering på en jubilæumsudstilling i Kunstbygningen.

Mandag 3. oktober

Fagmessen »Hotel og Restaurant 83« åbnes i Marselisborg-Hallen af prins Ingolf.

Dannebrog Værft modtager ordre på ombygning af fregatten »Peder Skram« for ca. 25 mill. kr.

Tirsdag 4. oktober

Det nye Århus-rederi Mercandia North Sea Lines åbner ruter til Felixstowe og Middlesbrough i England med containerskibet »Mercandian Govenor«. Begivenheden markeres ved skibets modtagelse med vandkanoner i havnen og ved en reception på rådhuset.

Onsdag 5. oktober

Der er konstateret to tilfælde af meningitis i Langenæs Menighedsbørnehave. Alle børnene og hele personalet underkastes to dages foreløbig behandling. 46 af børnehavens 74 børn holdes dog hjemme af forældrene.

Torsdag 6. oktober

Rådmand Olaf P. Christensen åbner en porcelænsudstilling i Kongreshuset, arrangeret af Bing & Grøndahl og

indeholdende adskillige sjældenheder med Århus-motiver.

Fredag 7. oktober

Rådmand Bjarne Ørum planter det første egetræ i den planlagte Børup Skov, der skal være et led i undervisningen på Tranbjerg Skole og Grøn-løkkeskolen.

En ung mand stjæler 400 kr. fra kassen i supermarkedet Favør ved Vesterbro Torv, og da han forfølges, slår han fra sig med en kæde og flygter.

Lørdag 8. oktober

Det meddeles, at Det Danske Brandværnsmuseum er omdannet til en selvejende institution med repræsentation af Brandinspektørforeningen og Århus Byråd i Bestyrelsen.

Å-Udstillingen, der i år har vævning som hovedtema, holder fernisering i Rådhushallen. Århus Kommune har på forhånd købt Jette Brønnums hør-vævning »Kolos«.

Søndag 9. oktober

Under et slagsmål med 21 deltagere i restaurant Terminus i Jægergårdsgade bliver en mand alvorligt såret af knivstik, og der affyres skud mod loftet. En halv snes gæster anholdes af politiet.

Mandag 10. oktober

Under mottoet »Kultur for fred« afholdes der en fredssuge i Århus, arrangeret af forskellige kulturorganisationer. Der foranstalles udstillinger i Rådhushallen, Musikhuset, Ridehuset og bibliotekerne. Foran Musikhu-

set foretages en »liturgisk træplantning«, der arrangeres optog gennem Strøget, gudstjenester, film og teaterforestillinger, møder og diskussioner.

Tirsdag 11. oktober

Det private Mariager Omnibus-Selskab indsætter to ledbusser på ruten Århus-København via Mols-Linien. Hver af busserne rummer 60 passagerer, og der er taget særligt hensyn til transport af handicappede.

På et bestyrelsesmøde i Århus Tømmerhandel meddeles det, at firmaets ejerforhold er ændret, således at fru Annelise Barnow fremtidig er eneejer, og at planerne om at sælge »Barnowgrunden« ved hjørnet af Nordre Ringgade og Randersvej er opgivet.

Onsdag 12. oktober

Fagmessen »Kontor, Butik og Data« åbnes i Marselisborg-Hallen.

Skoleinspektør Bent Dohm, Gjellerupskolen, får tilladelse til af helbredsmæssige grunde at udtræde af Byrådet.

Torsdag 13. oktober

Dansk Metalarbejderforbund, tidligere Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund, fejrer 100 års dagen for oprettelsen af Smede- og Maskinarbejdernes Fagforening i Århus, den ældste i landet.

På De Danske Landboforeningers delegeretmøde i Vejby-Risskov-Hallen vælges proprietær H. O. Kjeldsen som eneste formand (hidtil har der været

En flok måger, der havde sat sig til at sove på toppen af stablede containere, blev i nattens løb blæst ned mellem to containerstabler, hvorfra de ikke kunne komme op igen, men mødte sultedøden.
(Foto: Dan Jakobsen)

to). Endvidere vedtages et forslag om, at kvinder fremtidig skal være ligeberettigede til medlemskab i landboforeningerne.

Fredag 14. oktober

Folketingets kommunaludvalg og indenrigsminister Britta Schall Holberg besøger Århus Kommunehospital.

På Dannebrog Værft navngives The Maersk Company's forsyningskib »Maersk Cutter«, der skal arbejde på de engelske olieplatforme i Nordsøen.

Lørdag 15. oktober

Det meddeles, at redningsaktionen til fordel for Den Gamle By har indbragt 3,6 mill. kr. Næsten alle museets bygninger er hermed »adopteret« af 45 forskellige firmaer, fonde, organisationer og enkeltpersoner.

Søndag 16. oktober

Ved lystfiskernes årlige Ørnerede-konkurrence vinder Linda Buck tre præmier med en torsk på 1502 g. Thorsten Olesen fanger en havørred på 1100 g.

Politimester Erik Christensen har haft besøg af en indbrudstyv, der har stjålet fire ægte tæpper og en del smykker. Tæppet findes dagen efter i en kælder.

Tirsdag 18. oktober

En århusiansk fabrikant styrter ned med et lille privatfly kort efter start fra Tirstrup Lufthavn. Både han selv, hans mor og søn slipper nogenlunde uskadt fra uheldet.

En 23-årig ung mand, der 19. januar dræbte en 16-årig med knivstik på Gudrunsvvej i Brabrand, idømmes tre års fængsel for grov legemsbeskadigelse med døden til følge.

Det er ikke en løber, der gennemfører Århus Marathon baglæns, men derimod Per Hoffmann, AGF, der er på vej hjem, mens konkurrenter stadig er på vej mod vendepunktet. Han var næsten tre minutter før nummer to i målet på Åboulevarden.

(Foto: Dan Jakobsen)

Det meddeles, at fabrikken Terma i Lystrup, der i juni mistede en millionordre på den europæiske vejrsatellit, nu har leveret udstyr på 20 mill. kr. til et rumlaboratorium, der skal sendes op med den amerikanske rumfærge.

Torsdag 20. oktober

Den tyske discount-kæde ALDI åbner

sit første Århus-udsalg i Grønnegade 57.

Brødrene Lind, en Randersvirksomhed, der er tilsluttet Falke-ringen og handler med hvidevarer og sengeudstyr, åbner forretning på hjørnet af Immervad og Åboulevarden.

En 30-årig århusianer idømmes ved Landsretten to års fængsel for ulovlig tvang, frihedsberøvelse og voldtægt mod sin hustru.

Mandag 24. oktober

En røver tiltvinger sig 88.000 kr. i Handelsbankens afdeling på Emmasvej i Brabrand. Han flygter i en stjålen

Den 29. oktober samlede folkeoptøget for fred omkring 25.000 mennesker, det største optog, der endnu er set i Århus. Da de første i optøget nåede Nørre Alle, var de sidste endnu ikke gået fra Marienlund, hvorfra demonstrationen startede.
(Foto: Jørn Timm)

bil, der kort efter findes på Edwin Rahrs Vej.

Foreningen »Hjemmedød – en værdig død« opretter en Århusafdeling.

Tirsdag 25. oktober

På et møde i Gammelgårds skolen med ca. 600 deltagere forsvarer rådmand

Olaf P. Christensen byrådens plan om en trafiksanering i Åbyhøj og Hasle. Det vedtages at nedsætte en arbejdsgruppe af beboere og teknikere fra kommunen, der kan foreslå forbedringer i planen.

Onsdag 26. oktober

Ved en reception på Rådhuset præsenteres Poul Harris' bog »Århus i friluftskunst og mindesmærker«.

Tre århusianske postbude idømmes fængsel i henholdsvis ti, syv og fire måneder for tyverier fra postterminalen i Ankersgade.

Torsdag 27. oktober

Formanden for Århus Golfklub Arnold Bundegaard (NOLD) tager det første spadestik til den nye golfbane, der skal anlægges ved Moesgård.

Fredag 28. oktober

I Søndergade 56 ved hjørnet af Østergade åbner McDonald-kæden Århus' hidtil største burger-bar, ledet af Alan Rasmussen, der driver en tilsvarende virksomhed i Ålborg. Restauranten boykottes af Hotel- og Restaurationspersonalets Samvirke, da den nægter at indgå overenskomst.

Ved en reception på Århus Universitet fejres dels 50 års dagen for indvielsen af universitetets første bygning, dels arkitekt C. F. Møllers 85 års fødselsdag (31. oktober!)

Lørdag 29. oktober

Folkeoptøget for fred, der i første række er rettet mod opstillingen af atomraketter i øst og vest, bliver den største demonstration, der endnu er set i Århus. Politiet anslår antallet af deltagere til 25.000. Optøget udgår fra Marienlund og ender på Rådhuspladsen. Blandt talerne er sognepræst Regin Buus og byrådsmedlem Lone Hindø.

Søndag 30. oktober

OVE, Organisationen for Vedvarende Energi, holder åbent hus-arrangementer over hele landet. I Århus-området kan man bl. a. besøge to solvarmeanlæg i Risskov, Sol og Vind i Beder og Energikontoret i Århus.

Mandag 31. oktober

Den nye politigård, der dækker area-

Der var mange, især børn, der benyttede efterårsferien til at samle bog i Århus-skovene, for derefter at sælge dem til Århus kommune, der giver 10 kr. kiloet.

Mon de to på billedet her har gjort sig klart, at de skal samle mellem 3.500 og 4.000 bog op, før de har et kilo?
(Foto: Dan Jakobsen)

November

let mellem Dynkarken, Sønder Allé og Fredensgade, indvies officielt af justitsminister E. Ninn-Hansen. Blandt gæsterne er de tidligere justitsministre Ole Espersen, Karl Hjortnæs og Henning Rasmussen. Blandt talerne er borgmester Thorkild Simonsen, kriminalassistent Kr. Skovhus og politimester Erik Christensen.

Tirsdag 1. november

Inden for det døgn, hvori den nye politigård indvies, er der hausse i ulovligheder: 42 indbrud, 38 almindelige tyverier, 11 biltyverier og 11 i detentionen.

57.000 underskrifter på en opfordring til U.S.A. og Sovjet om ikke at installere atomraketbaser i øst og vest

overrækkes statsminister Poul Schlüter, da han holder politisk møde med Anker Jørgensen i Stadionhallen.

Onsdag 2. november

Århus Byråd vedtager at opsætte såkaldte levende lydværn ved to børnehaver. Værnet er opfundet af en århusiansk gartner, Per Willumsen, og der er almindelig interesse for det i adskillige vesteuropæiske lande.

Torsdag 3. november

Under en natlig kapkørsel på Strandvejen kører den ene bil med 130 km's fart mod et træ og en el-mast. Føreren dræbes på stedet, mens en passager slipper med en hjernerystelse.

Fredag 4. november

Den århusianske lærer, Martin Rømer, afløser formanden for Danmarks Lærerforening, Jørgen Jensen. Ved et kampvalg får han 146 stemmer mod modkandidatens 106.

Forfatteren Thorkild Bjørnvig udsender sine erindringer om barneårene i Århus i 1920'erne.

Lørdag 5. november

650 arkitekter fra hele Østjylland har i fællesskab åbnet et kontor i Mejlgade, hvor man gratis kan hente vejledning i boligspørgsmål.

Søndag 6. november

K/S Centerbyg, der købte det gamle Hotel Royal for et år siden, har indsendt planer for en gennemgribende restaurering. Denne vil koste ca. 20 mill. kr. og vil blive påbegyndt så snart godkendelsen foreligger.

De dårlige cykelparkeringsforhold ved banegården levner ikke meget plads til fodgængerne. Bygningstjenesten hos DSB har, for at råde bod herpå, udarbejdet et skitseforslag til et udhæng eller dæk ud fra Bruunsbro mod vest, hvor der skal indrettes cykelparkering med trapper, der fører med til perronerne.
(Foto: Ib Hansen)

Mandag 7. november

Tre mænd røver mere end en mill. kr. under en pengetransport fra Magasin til Privatbankens hovedkontor. De to når kun til Musikhuset, hvor halvdel af pengene findes, mens den tredje undslipper.

I Brabrand finder politiet efter en anholdelse af en 20-årig mand tre næsebørne i en lejlighed. De returneres til Christianshede Mini-zoo, hvor de er stjålet.

Onsdag 9. november

Med et nyt rundspørge til elever, forældre og skoleledere søger skolekommissionen endnu en gang at klargøre, om der er stemning for afholdelse af en årlig vinterferie.

Torsdag 10. november

Den kun fem uger gamle fragtrute fra

Århus til England lukker. Manglende kapital forhindrer rederiet i at fortsætte fragtkrigen med DFDS.

En 38-årig mand skydes i nakken, da han på en restauration nægter at udlevere sin rulampels til en 21-årig, der straks anholdes. Han sigtes for forsøg på drab og røveri.

Fredag 11. november

Atter har Niels Malmros succes. Hans film *Skønheden og udyret* om forholdet mellem en far og hans teenage-datter har premiere over hele landet. Den bliver mødt med megen anerkendelse.

Et falsk brev, som foregives at komme fra borgmester Thorkild Simonsen, bruges som skræmmemiddel i forbindelse med raketopstillingerne i Europa. Det skaber telefonstorm dels på Rådhuset, dels hos Civilforsvaret.

Lørdag 12. november

Byens ældste jazz-orkester Arosia fejrer sit 25 års-jubilæum med en vellykket eftermiddagskoncert i Musikhusets store sal. Efter koncerten festes der i Svend Tveskæg.

Frederiksbjerg Beboerforening og Arbejder-sport Århus danner i fællesskab en komité, der skal virke for, at svømmebøblen på Ingerslevs Boulevard genetableres.

Søndag 13. november

Overfredningsnævnet har nu truffet bestemmelse om, at et område af Ådalen vest for Brabrand sø fredes og gøres offentligt tilgængeligt.

Badstuetorvet med sin debatmur var tænkt som en spændende nyskabelse i midtby-miljøet, men forventningerne blev ikke indfriet. Pladsen blev i stedet tilholdssted for alkoholikere, og der er nu forslag om boligbyggeri på et par etager på torvet.

(Foto: Jørn Timm)

Mandag 14. november

Planerne om bygning af et stort supermarked i Hasselager i forbindelse med en ny »Århushal« kommer ind i en ny fase, idet FDB har købt en stor grund på stedet for at være med i kapløbet om kunderne.

Tirsdag 15. november

Århus Marineforening skaffer sig stole til de nye lokaler i Hans Hartvig Seedorffs Stræde ved at »sælge« dem til medlemmerne: for 200 kr. kan de få deres navn på ryggen af en stol.

4.000 århusianere er forsamlet i Ridehuset for at smage årets nye beaujolais. I 39 af byens restaurationer er det ikke muligt at opdrive et bord.

Onsdag 16. november

Århus-læreren Lars Holmgaard Jørgensen vinder 10.000 kr. i forlaget Aschehogs konkurrence om en højt-

læsningsbog for børn med bogen »Gåsepigen«, der handler om den sorte døds hærgen i 1300-tallet.

Torsdag 17. november

Musikhusets store sal har været udlæjet 186 gange i det forløbne år, den lille sal kun 93. Der var budgetteret med 200 i begge tilfælde. Der søges om en tillægsbevilling på 2,5 mill. kr. til at dække underskudet.

En taxavognmand, der er eftersøgt i forbindelse med røveriet ved Magasin (se 7. nov.), melder sig selv. Han oplyser, at han ikke kender noget til de ca. 350.000 kr., der endnu savnes.

Fredag 18. november

Sygehusudvalget afviser en ansøgning om 23 mill. kr. til behandling af en enkelt patient, der er bløder: det må blive en fællessag for amterne, så ansøgningen sendes videre til Indenrigsministeriet.

Lørdag 19. november

Tidligt på natten raseres en ungdomsklub i Lystrup af en halv snes unge, der angriber klubgæsterne. 10 køres på hospitalet.

Søndag 20. november

Danmarks Fjerkræavler Forening udstiller 400 dyr i Vejlbjby-Risskov Hallen. I år mangler duerne på grund af den virus sygdom, der i de sidste måneder har kostet mange duer livet.

Den gamle By åbner en udstilling af effekter og kostumer fra TV's julekalender »Jul i Gammelby«, som genudsendes i december.

Jyske Banks hovedafdeling i Århus fremtrådte den 25. november med ny facade. Dvs. facaden er faktisk ikke ny, men den som huset havde omkring århundredeskiftet.
(Foto: Dan Jakobsen)

Mandag 21. november

Efter kun 6 ugers indsats træder Demokraten Weekends chefredaktør Axel Neubert tilbage. Den økonomiske administrator, Jens Sørensen, forlod bladet efter et par uger.

Århus kommunale værker samler sine funktioner på Bautavej 1 i Hasle.

Tirsdag 22. november

Arresten i Århus får moderniseret køkkenregionerne for ½ mill. kr. Plejecentret i Vestergade leverer imens maden til fangerne.

Onsdag 23. november

Der har meldt sig 45 ansøgere til stillingen som skovrider for Århus-skovene.

Fredag 25. november

Et hold kunsthistoriestuderende afslutter et årskursus i museologi med en udstilling af 10 danske grafikere på kunstmuseet.

Søndag 27. november

På den første søndag i advent tændes de godt 400 lys på byens juletræ, af borgmester Thorkild Simonsen. Den stærke blæst vælter byens andet store træ ved Sct. Pauls kirke.

Onsdag 30. november

I Galleri Gallo er der fernisering på en udstilling af arbejder af 5 »pensionist-kunstnere«, folk der i en ret sen alder har fået lyst til at udtrykke sig med pensel på lærred.

December

Fredag 2. december

Borgmester Vilhelm Lyttken, Hinne-rup, protesterer skarpt på sin kommunes vegne mod Århus' og Randers' planer om anlæg af en flyveplads ved Foldby til erstatning for Kirstines-minde.

På et møde i Skt. Annagades Skole forberedes en støtteforening for et århusiansk museum om besættelses-tiden. En dansk-amerikaner, Hans Thomsen i San Francisco, har skænket 10.000 kr. til formålet.

Lørdag 3. december

I Kunstbygningen åbnes to udstillinger, en over moderne kinesiske træsnit og en af en gruppe kunstnere, der kal-

Med en forøgelse på 5 hektarer befæster Århus Havn sin position som Danmarks førende containerhavn. Det land, der kommer til syne, til venstre i billedet, er kun 1. etape, endnu to udvidelser er på vej. Hver hektar koster 1 mill. kr., hvortil kommer en kran til 18,5 mill. kr. (Foto: Dan Jakobsen)

der sig »10 på Den Fri«, deriblandt den århusianske keramikker Asta Søholt Christensen.

Søndag 4. december

En 17-årig dreng stjæler en bil ved Langelandsgade og kører mod et træ på Strandvejen. Bilen bliver totalt knust, men drengen slipper med et benbrud og nogle skrammer.

To fanger, der 5. november undveg fra fængslet i Vridsløselille og siden har opholdt sig i Århus, bliver anholdt af politiet, der har etableret vejspærring ved Horsens. De mistænkes bl. a. for deltagelse i røveriet af 1,3 mill. kr. fra Privatbanken i Århus 7. november.

Mandag 5. december

Arbejdernes Fællesorganisation fejrer 100 års jubilæum med reception og fest i Kongreshuset og udgivelse af bogen »100 år i solidaritetens tjeneste«. Borgmester Thorkild Simonsen overrækker byens gave, en film om arbejderbevægelsen i Århus gennem tider-

ne, produceret af den nylig afdøde viceskoleledirektør og filminstruktør H. H. Rosendal.

Gruppen Shu-Bi-Dua giver koncert to aftener i træk i Vejby-Risskov-Hallen.

Tirsdag 6. december

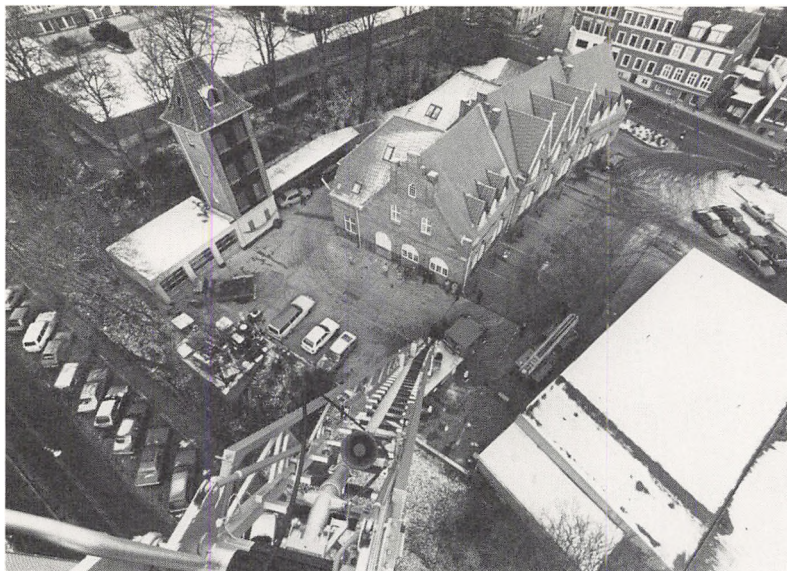
Under en solhvervsfest i Skovvangscentret, arrangeret af socialdemokraterne på Trøjborg og Christiansbjerg, udtaler borgmester Thorkild Simonsen, at han finder det uklogt af Socialdemokratiet at fremtvinge valg ved at stemme mod finansloven. Senere bekræfter han udtalelsen i Østjyllands Radio og tilføjer, at han ellers ikke blander sig i landspolitik, ligesom landspolitikere bør holde sig fra lokalpolitik.

I Amtsrådets møde bevilges der 46,4 mill. kr. til start af sygehus-byggeriet i Skejby. Inden mødet har amtsborgmester Ib Frederiksen modtaget endnu 7.922 protester mod byggeriet.

Onsdag 7. december

Århus Kommune har på initiativ af rådmand Bjarne Ørum ansat fire arbejdsløse kunstnere i et halvt år med den opgave at udsmykke fire plejehjem. Det drejer sig om malerne Jan Balling (Borgvold), Britt Juel Christoffersen (Solvang) og Esther Vohnsen (Bakkegården) samt væreren Bente Østergaard (Egely).

På Århus Lærerforenings generalforsamling i Rundhøjhallen vælges lærer Jens Nygaard, Elsted Skole, til foreningens formand efter Martin Rø-

Århus Brandvæsen har den 12. december fået ny stigevogn. På kun 40 sekunder kan stigen skydes ud i sin fulde længde, 30 m, og fra toppen af redningsstigen kan der sprøjtes 2.000 l vand ud fra en vandkanon pr. minut. Her er et kikk ud over brandstationen.
(Foto: Dan Jakobsen)

mer, der er blevet formand for Danmarks Lærerforening.

Det godkendes, at Den Gamle By viderefører forsøget med afspærring og entré i sommeren 1984.

Det vedtages at udleje Hotel Krage-lund til Beder Gartnerskole, foreløbig indtil 1. maj 1986.

Torsdag 8. december

To drenge på 15 og 18 år trænger ind i en nærbutik ved Ellemarksvej, truer ekspedienten med en dolk og forsvinder med ca. 1.000 kr.

Fredag 9. december

Undervisningsminister Bertel Haarder bekræfter, at der er truffet aftale mellem regeringen og de radikale om som spareforanstaltning at lukke Århus Tandlægehøjskole.

Den unge mand, der 13. oktober røvede 47.000 kr. i Handelsbankens afdeling ved Vorregårds Allé, idømmes ved

By- og Herredsretten fængsel i 3 år og 3 måneder. Pengene findes nedgravet ved Moesgård Strand.

Søndag 11. december

Syv unge mennesker anholdes i en udlejningsbil ved Politigården i Århus. I vognen findes tre skarpladte revolvere, og på de unge menneskers bopæl findes flere skydevåben.

Mandag 12. december

Indenrigsminister Britta Schall-Holberg deltager i et møde på Årslev Kro, arrangeret af partiet Venstre, og forsvaret planerne om lukning af Århus Tandlægehøjskole mod angreb fra overlæge Palle Juul Jensen og rektor Ole Fejerskov. De tandlægestuderende sender i protest et brev til hvert af Folketingets medlemmer, indeholdende en ny protese.

I anledning af Arbejdernes Fællesorganisations 100 års jubilæum åbnes to udstillinger i Kongreshuset: »Arbejderbevægelsen i dag« og »Sammen er vi stærke« – og tre udstillinger i Rådhushallen: »Marx og Engels«, »Arbejdets mænd og kvinder« og »Peter Sabroe og børnene«.

Tirsdag 13. december

250 lærere og studerende i hvide kitler fra Århus Tandlægehøjskole demonstrerer foran Christiansborg og kræver, at besparelserne fordeles ligeligt mellem landets to tandlægehøjskoler.

»Nedlloyd Clarence« af Rotterdam laster i Århus Havn containere til Melleløsten. Med 34.300 bruttoregister tons og 210 meters længde er con-

tainerskibet det største, der endnu har anløbet havnen.

Onsdag 14. december

Der bevilges 1 mill. kr. til ombygning og istandsættelse af Officersbygningen og Ridehuset til center for musik- og teateraktiviteter for amatører.

Der bevilges 625.000 kr. til istandsættelse af tribunen på Århus Stadion.

Torsdag 15. december

Ved en afstemning i Folketinget forkastes forslaget om nedlæggelse af Århus Tandlægehøjskole.

En 35-årig mand, der 13. maj satte ild til sit hus ved Nyringen, hvorved der opstod skader for 700.000 kr., idømmes ved By- og Herredsretten tre års fængsel.

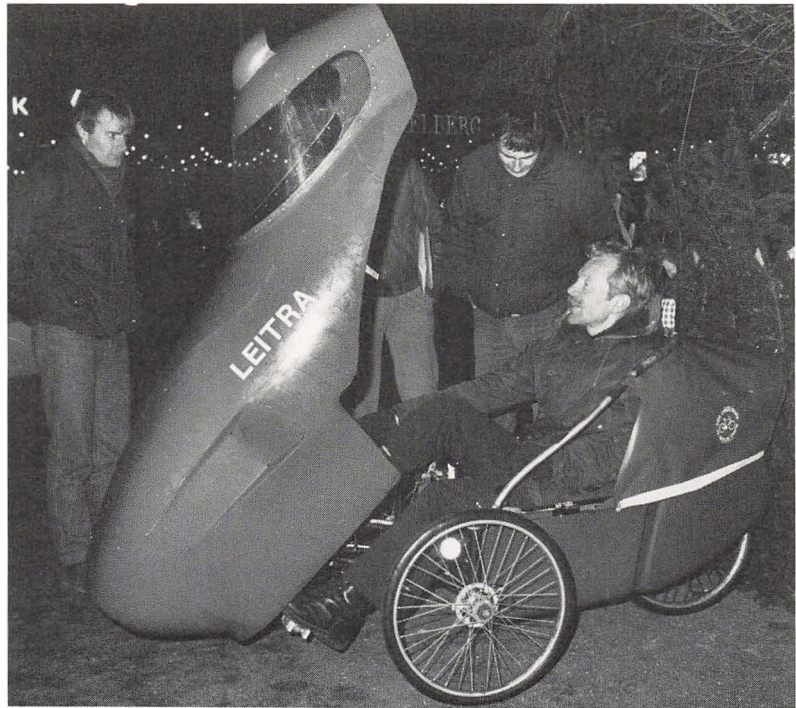
Ved en fest for Brugsens medlemmer i Musikhuset med 1.500 deltagere meddeler FDBs formand Bjarne Møgelhøj, at Brugsen efter en tilbagegang i 1982 i indeværende år har tilbagevundet sin markedsandel, og at man stadig sigter mod et lavprisvaruhus i Hasselager. Efter talen er der et to timers show ved Østjysk Musikforsyning.

Fredag 16. december

En kvindelig klient på Socialkontoret i Valdemarsgade går amok og bider socialinspektøren og en sagsbehandler, mens hendes ven begår forskelligt hærværk i kontoret.

Lørdag 17. december

Enggården i Åbo hærtes af en brand, der skyldes kortslutning i et fodrings-

Fremtidens cykel, måske, men sådan ser Leitra M 1, C. G. Rasmussens nye altvejrscykel, ud. Der blev præsenteret i Århus den 16. december. Helt ny er den nu ikke, for allerede i 1940'erne var »cykelbiler«, som de kaldtes dengang, på mode i flere lande. (Foto: Dan Jakobsen)

anlæg. Af en besætning på 200 tyrekalve indebrænder 11, mens det lykkes at redde resten.

Søndag 18. december

I Musikhuset afholdes det store galla-

show »Børnejul« med optræden af Dorthé Kollo og hendes datter Nathalie, Ove Sprogøe, gruppen Laban og Peder Pedersens Big Band.

Mandag 19. december

200 chauffører under Århus Taxa nedlægger arbejdet, da deres aflønning stadig er uafklaret. Vognmændene og deres medhjælpende hustruer søger at opretholde kørselen.

Den unge mand, der 9. oktober i restaurant Terminus sårede en gæst alvorligt med knivstik, idømmes tre måneders fængsel.

Tirsdag 20. december

Revalideringsklinikken ved Marselisborg Hospital hærages af en voldsom brand. Fire værksteder med plads til ca. 30 revalidender bliver ødelagt.

Det meddeles, at blomsterhandler Jørgen Leonard Abel har solgt sin 105-årige blomsterhandel på Store Torv til herreekviperingshandelen Brdr. Andersen, Østergade, København, til overtagelse pr. 1. juli 1984.

Onsdag 21. december

Efter mægling af rådmænd Olaf P. Christensen opnås forlig mellem Århus Taxa og de strejkende chauffører, der straks genoptager arbejdet.

Under en razzia efter julefrokostberusede standser politiet i Århus 170 bilister, men kun en enkelt viser sig at have drukket for meget.

Dronningen med familie ankommer med Kalundborgbåden for at holde jul på Marselisborg.

Efter at have været 3-4 måneder forsinket i forhold til tidsplanen for fremføringen af transmissionsledningen for kraftvarme fra Studstrupværket til Vejlbj, er forsinkelsen nu kort før jul kun 1 uge. Billedet viser rørlinien ved Studstrupværket, hvorfra varmen til varmeplanen i Århus skal leveres fra næste efterår.
(Foto: Ib Hansen)

Torsdag 22. december

En tilskuer til en fodboldkamp, der 2. pinsedag overfaldt en kontrollør ved Århus Stadion og bl. a. slog en tand ud på ham, idømmes ved By- og Herredsretten 30 dages hæfte.

Fredag 23. december

Der meldes om voldsomme værtshusslagsmål i Århus, koncentreret omkring restauranterne Tropicana og Poptail, tidligere Natkassen. Der anholdes fem unge mennesker, den ene bevæbnet med en ladt revolver.

Søndag 25. december

Efter brud på en vandledning ved den nye Hasle Ringvej, forårsaget af sætning i jordbunden, tømmes de to vandtårne ved Brendstrupvej og i Hasle, hvilket medfører adskillige oversvømmede kældre i Finnebyen.

Mandag 26. december

Folketeatret i Jægergårdsgade, der en tid blev drevet under betegnelsen Århus Bio Center, men måtte lukke i sommeren 1982, genåbnes under sit gamle navn af biografdirektør Kim Petersen, Biografen.

Jydsk Væddeløbsbane åbner under bedre tilskuerforhold, idet tribunen er beskyttet med glas, der holdes dugfrit ved gasfyrede røkanaler. Forbedringen har kostet ca. 1 mill. kr.

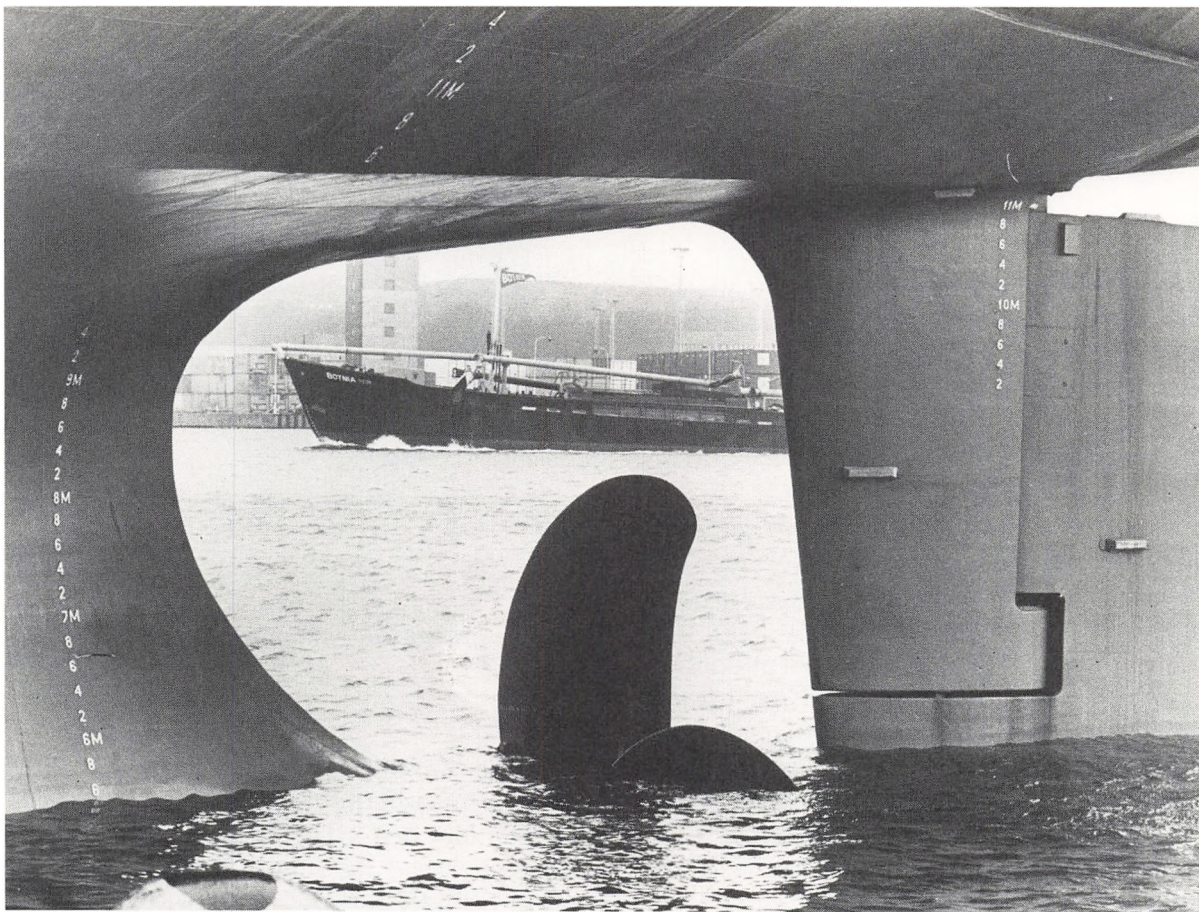
Tirsdag 27. december

Verdens største produkt-tankskib »Dagmar Mærsk«, bygget på Lindøværftet, anløber Århus Havn for klarlægning før sin jomfrurejse til Den perisiske Golf, og præsenteres for havneudvalget. Skibet måler 100.000 tons, har en længde på 236 m og en bredde på 40 m.

Fredag 30. december

Det meddeles, at 259 girokort, der 6. december blev indbetalt på postkontoret Ryhavevej 7, er bortkommet under forsendelse til Postgirokontoret i København. Postvæsenet efterlyser nu de ukendte indbetalere.

Diskoteket Motown i Frederiksgade lukkes, da det ikke har imødekommet Brandvæsenets krav om nødudgange og anden brandsikring.

Lørdag 31. december

Daghøjskolen, der giver undervisning til arbejdsløse kvinder med lokale i Kongreshuset, indstiller sin virksomhed, da dens lovgrundlag er bortfaldet efter forkastelsen af finansloven og opløsningen af Folketinget.

Nytårsaften forløber forholdsvis roligt. Dog er der adskillige brandudrykninger, og der meldes om hærværk mod postkasser, telefonautomater og parkerede biler. En svensker bliver overfaldet i Skt. Knuds Gade og frarøvet 30.000 kr.

Ved nytårstide lå »Dagmar Mærsk«, et 100.000 tons produkt-tankskib, i Århus Havn for at blive færdigudrustet inden kursen sættes mod den persiske Golf. Fotografen kunne ikke stå for skibets imponerende rør og skrue.
(Foto: Dan Jakobsen)

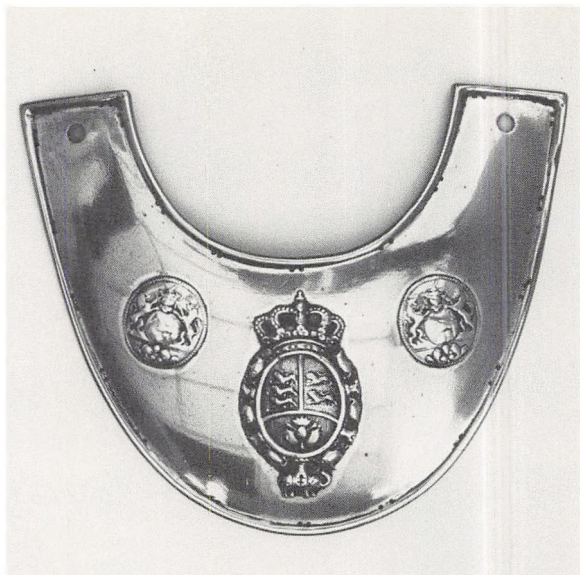
Fra Rådhusstræde til Ridderstræde

Den 1. september 1983 samledes fra morgenstunden en anselig del af byens flyttevogne i Rådhusstræde og de øvrige gader omkring politistationen i den gamle rådhusbygning for – som første led i overflytningen af politiet til den nye politigård – at flytte vagtholdets inventar og udstyr til lokalerne i Ridderstræde 1.

Ikke uden betænkeligheder havde man forud aftalt, at eftermiddagsholdet skulle møde kl. 15 på den nye adresse, men takket være dygtigt arbejde af de rutinerede flyttefolk var hele operationen tilendebragt så betids, at en anholdt beruser allerede kl. 14.05 kunne indvi den nye politigårds detention. Hermed markeredes samtidig begyndelsen til afslutningen af Århus politis fortvivlede lokaleforhold, som under betegnelser som »midlertidige«, »foreløbige« og »indtil bedre og mere rummelige lokaler kunne tilvejebringes« havde stået på i – 114 år!

Det første politikorps

Som korps betragtet har Århus politi eksisteret fra 1869. – Betegnelsen politibetjent eller »Politier« optræder imidlertid allerede så tidligt som 1728 i Århus, som et nyt navn for de to bysvende.

Det ældst kendte Århus-politiskilt har tilhørt politiassistent, senere politimester Jørgen Nielsen (1788-1853), der virkede i byen fra 1825 til sin død.

Erhvervet var yderst ringeagtet og usselt aflønnet, og indtægterne måtte suppleres på anden vis. Der blev derfor kun lidt tid til egentlig politiarbejde, hvad de ansatte i øvrigt også som oftest var lidet egnede til. Patruljering i gaderne fandt da også kun sted i ringe omfang om dagen og var om natten helt overladt til de 2-3 vægtere.

Op mod 1800-tallets midte var antallet af politibetjente steget til tre, uden at det i øvrigt havde medført nogen bedring i forholdene. Den ene drev tillige landbrug og var desuden post-

kusk, medens de to andre var skomagere, som det var gået tilbage for, og som var gamle og alt andet end mobile. Det hedder om dem i en samtidig beretning, at de »af og til i adstadigt tempo gik en runde fra Studsgades Port til Møllestien og slog en lang sludder af med en eller anden af borgerne i en gadedør eller sank til hvile på et værtshus undervejs«. Ingen forventede af dem, at de skulle forsøge sig som opdagere, det var overladt til byfogden og hans fuldmægtig.

I 1867, da Louis Hammerich konstitueredes som politimester i Århus, var antallet af politibetjente nået op på 5, medens vægterne talte 12 mand med en vagtmester som leder, men det var nu ganske åbenbart, at en gennemgribende omordning var påkrævet, hvorfor Hammerich sammen med et af byrådet nedsat udvalg fremkom med et udkast til en nyordning, som havde Odense som forbillede. Ordningen forudsatte afskedigelse af alt daværende personale inklusive vægterne, og nyansættelse af 1 politiassistent, 7 politibetjente, 12 patruljebetjente samt en tårnvægter. Det indebar en merudgift for kommunen på 660 rigsdaler, men ville samtidig fritage borgerne for de plagsomme nytårs-, markeds-, jule-, fastelavns-, påske-, pinse-, St. Hans-, Mikkels- og Mortensdagsgaver, som vægterne efterhånden havde gjort ret obligatoriske.

Man var i udvalget enige om, at politiassistenten, som skulle være et mellemed mellem politimesteren og betjentene, og som sådan føre det daglige tilsyn med personalet og »hele politivæsenet«, ikke burde være »Contoir-

Hjørneejendommen Volden-Rosensgade husede fra 1869-71 byens første politisatation i en 3-værelses lejlighed på første sal.

mand«, men derimod en mand, der – som det siges – »var opdraget i det executive politis tjeneste« og helst en veltjent overbetjent fra København.

Blandt de 8 ansøgere var 3 jurister, 1 landbetjent fra Sjælland, 1 fhv. møller fra Fyn og 3

Hjørneejendommen Volden-Rosengade ses her fra gården, og det har sikkert været trappen midt i billedet, der førte til politistationen. Se i øvrigt artiklen om ejendommens historie side 150.

københavnske overbetjente. Af de sidstnævnte valgtes cand. pharm og tidl. sekondløjtnant August Adolf Abel, der havde været ansat i Københavns politi fra 1863 og her i flere år været politiassistent.

Politiassistentens løn fastsattes til 700 rigsdaler om året med pensionsret efter 10 år i kommunens tjeneste, hvorimod han selv skulle betale uniformen, som skulle være den for Københavns politiassistenter foreskrevne.

Til de 7 stillinger som politibetjente krævede man, at ansøgerne skulle være mellem 25 og 40

år, kunne læse og skrive flydende og ikke lide af nogen mangel, som gjorde dem uegnet til tjenesten. Der indkom 69 ansøgninger, hvoraf man ansatte 3 korporaler, 1 politibetjent fra København, 1 sundhedsbetjent og 1 politibetjent, som begge hidtil havde været ansatte i Århus, samt 1 tidligere kontorist.

Politibetjentene blev normeret i to klasser, hvoraf de 4 i første klasse skulle aflønnes med 350 rigsdaler om året, mens de 3 i anden klasse skulle have 300 rigsdaler. Til deling mellem alle kom herudover såkaldte »emolumenter«, der bl. a. bestod i en vis andel af stadepengene ved St. Oluf marked, 1/3 af torveafgifterne og en rigsdaler for tilsyn ved teaterforestillinger og andre offentlige forlystelser. Ved begravelser skulle der yderligere betales for hver betjent, der blev rekvireret. Fri læge og medicin var også et særligt gode, der blev tillagt betjentene, mens der endnu ikke var tale om en pensionsordning. Et ikke uvæsentligt aktiv var til gengæld den frie uniform, bestående af mørkeblå uniformsfrak-

Sådan fik befolkningen meddelelsen om politistationens flytning til Immervad. Annoncen er fra Aarhus Stiftstidende 25. februar 1871.

Politistationen
vil fra imorgen, Søndagen den 26de ds.,
være flyttet til Eiendommen Nr. 4 i Immer-
vad, hvilket herved bejendtgjøres.
Aarhus Politikammer, den 25de Febr.
1871. L. Hammerich.

ker med 2 rader gule knapper forsynet med det kendte symbol: hånden med øjet, samt mørkeblå benklæder. Til vinterbrug mørkeblå »overkjoler« med samme slags knapper som i frakken, og som hovedbeklædning, den for Københavns politi foreskrevne hjelm samt hue. Desuden var hver enkelt udstyret med regnkappe, regnhætte, livrem og halsbind, samt handsker til dagtjenesten.

Politibetjentene havde som distinktion en smal guldtrøse omkring kraven, men ellers adskilte deres uniform sig ikke fra patruljebetjentenes, bortset fra at de på uniform og hovedbeklædning bar numre fra 1-7, mens patruljebetjentene havde numre fra 8 og opfefter.

Samtlige betjente blev udstyret med en ca. 45 cm lang, meget smukt bemalet, træstav, som blev båret skjult i frakken. Endvidere bar alle en fløjte – en såkaldt signalpibe – i en lang messingkæde på brystet, og til brug for natbetjente var man udstyret med en blændlygte. – Som politiskilt bibeholdtes det hidtil benyttede.

Til de 12 stillinger som patruljebetjente – oftest benævnt natbetjente – indkom 50 ansøgninger hovedsagelig fra byens småhåndværkere, hvoraf man ansatte 2 skibstømrere, 2 arbejdsmænd, 1 tømrer, 1 rebslager, 1 skræddersvend, 1 sadelmager, 1 »planteur«, 1 trækonstabel, 1 fhv. vægtervagtmester og 1 fhv. vægter.

Lønnen som patruljebetjent var 200 rigsdaler om året, men også patruljebetjentene havde visse sportler, som deltes ligeligt mellem dem, og som hovedsagelig hidrørte fra op- og ilukning af døre og porte samt fra vækning af byens

I 1879 rykkede politiet ind i vestenden af den gamle rådhusbygning. Indgang var ad en nu fjernet dør i vestgavlen. I sidefløjen til venstre anes de små arrestvinduer. Billedet er fra omkring 1890.

borgere. Taksterne herfor var nøje fastsat af byrådet og androg for vækning efter en stående ordre 2 rigsdaler årlig, for vækning efter særskilt anmodning 8 skilling pr. gang og for opbevaring af en nøgle til op- eller ilukning af døre eller porte 8 mark årlig.

Den gamle stilling som tårnvægter, havde udvalget ønsket fortsat, og det var da også naturligt at lade den hidtidige indehaver, Niels Rasmussen, fortsætte. En stillingsbeskrivelse fastslog nøje, hvad hans opgaver skulle være: Holde vagt

Sådan så der ud i politibetjentenes samlingsstue i det gamle rådhus' sidefløj omkring 1930. I midten ved bordet politibetjentene Hougaard og Frode Christensen og til højre Martinussen, stående til venstre Ejlersen.

i Domkirkens tårn, om sommeren fra 9½ aften til 5½ morgen og om vinteren fra 8½ aften til 6½ morgen. Hvert kvarter skulle han udråbe klokkeslettet fra alle sider i tårnet samt holde udkik efter ildebrand i byen og omegnen. Så han brand, skulle han straks gøre alarm ved klokkeklemning efter helt specielle regler. De fastslog bl. a. at lygten skulle hænges ud til den side, hvor ilden var, samt at klemningen skulle stige eller falde i takt med ildens til- eller aftagning. Under

kvarterråbene skulle han tillige angive vindretningen. På et senere tidspunkt blev han udstyret med en råber, som effektivt satte ham i stand til hvert kvarter at vække gæsterne på hotel Royal, hvorfra der da også indkom klager. Da man efterhånden tillige skønnede ham overflødig som brandobservatør, blev stillingen nedlagt d. 1. nov. 1878. Det forekommer dog som en bitter ironi, at det skete med bemærkningen: »Under hensyn til den brandfare for spiret, som hans bibeholdelse medfører.« – Senere kom han til at beklæde den – set i forhold til tidligere – »lave-re« bestilling som dørvogter ved tårnets fod.

Den første politistation

I forbindelse med nyordningen 1869 var det overdraget udvalget for bygninger at skaffe egnede lokaler til en politistation, der helst skulle være beliggende i nærheden af torvene. Trods annoncering og forsøg underhånden havde udvalget besvær med at finde egnede lokaler, og – som det i en udtalelse fra udvalget siges – »har vore bestræbelser i så henseende ikke været særdeles heldige, idet vi ikkun have modtaget 3-4 tilbud«. Af tilbuddene kunne man endda kun anbefale ét, som nogenlunde kunne bruges, nemlig en lejlighed på 1. sal i ejendommen på hjørnet af Volden og Rosensgade. (Se herom side 154.)

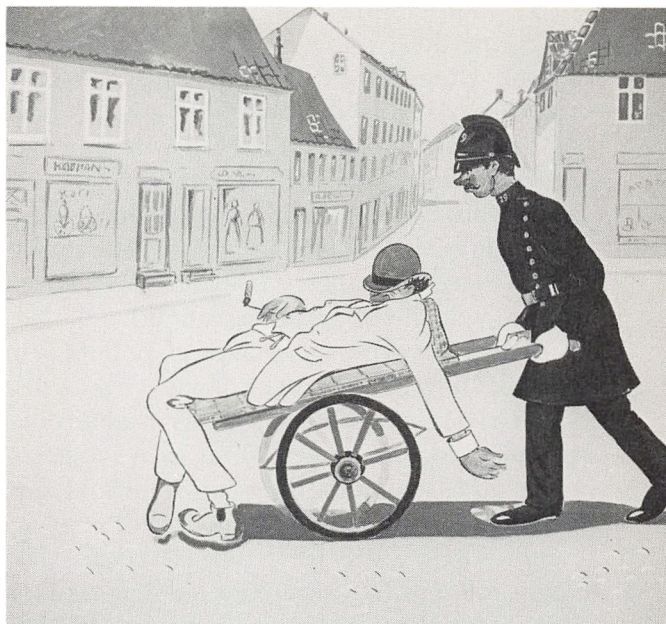
Udvalget var som set ikke ganske tilfreds med resultatet. Lejligheden var kun på 3 værelser – og ikke af synderlig store dimensioner – og så lå den på første sal med opgang fra gården. Leje-

målet blev imidlertid indgået, da der ikke viste sig andre muligheder, og i sidste halvdel af april måned gik man så igang med at indrette lejligheden til politistation, alt under ledelse af politiassistent Abel.

Til forskellige håndværkere for istandsættelse af lokalerne betaltes 16 rigsdaler, til reoler 27 rd., »meubler« 39 rd., stopning af stole 6 rd., et ur 35 rd., lamper og petroleum 48 rd., »vandtøj« (datidens håndvask, bestående af et jernstativ med et vaskefad øverst, derunder en vandkande og nederst ofte en natpote) 2 rd., håndklæder 5 rd., ovn 31 rd., kuls pand 4 rd., papirkurve 2 rd., en vægt (muligvis til kontrolvejning af brød) 5 rd. gørtler Hald for et stempel 4 rd., optiker Vahl for udført arbejde 1 rd., boghandler Th. Thruer for »contoirrequisitter«, papir og rapportbøger 55 rd., samt for en protokol 2 rd. 16 sk. Hertil kom udgifter til rengøring og kakkelovnsrensning 20 rd. og til kul og savning af brænde 31 rd. Endelig husleje for den resterende del af året 116 rd. I alt 450 rigsdaler, som imidlertid tillige omfattede udgifter til driften i resten af året 1869.

Hermed mente man, så godt som de trange lokaler nu tillod det, at have indrettet en tidsvarende politistation med et lokale som vagt- og ekspeditionslokale, et reservelokale og et kontor for politiassistenten. Stationen skulle, som det siges i den nye vedtægt for politiets ordning i Århus, »være åben dag og nat, og hvor mandskab til enhver tid er tilstede, så at enhver strax kan erholde politihjælp«.

Ifølge bestemmelserne skulle politiassistenten,

Politibetjent 29 Mathiasens indtransport af en aldeles døddrukken beruser år 1888. Her gengivet efter akvarel udført af politiassistent Knud Madsen.

ten, når hans nærværelse ikke var nødvendig andetsteds, fra kl. 8 morgen være til stede på sit kontor, hvor han skulle tage sig af pas- og viseringsvæsen, anmeldelse om til- eller fraflyttede tjenestefolk, transportantvæsenet, tilsynet med løstgængere og tage vare på hittegods og koster, samt føre protokol over alt forefaldende på stationen og jævnligt både dag og nat inspicere mandskabet og dets påklædning.

Da politistationen som planlagt åbnedes om morgenen den 1. maj 1869 var alt klar. Uniformer var syet efter en københavnsk model, som politiassistent Abel havde medbragt fra København og byen var inddelt i en halv snes dagpatrulje-distrikter og et lignende antal natdistrikter. For at gøre distrikterne af nogenlunde samme længde havde man endda forinden opmålt de enkelte gader, således opmålt Volden til 235 skridt, Rosensgade til 267 og Immervad til 126.

Dagtjenesten blev varetaget af politibetjentene, der dog 1 dag om ugen på skift virkede som vagthavende på natholdet. Under dagpatrulje i nærmere angivne hovedgader i byen skulle patrulje finde sted midt på gaden, et forhold der i øvrigt holdt sig til et godt stykke tid efter århundredskiftet. Selv efter den elektriske sporvogns indtog i 1904 fastholdtes reglen, og først den senere tiltagende trafik umuliggjorde den.

Ved nyordningen var politibetjentenes arbejdsområde udvidet ganske betydeligt ved stadfæstelsen af byens første politivedtægt, som under hovedafsnittene »Om orden og velanstændighed på gaden« og »Om forbud mod hindringer for færdselen« gav en lang række bestemmelser så fremsynede, at en stor del af dem kan genfindes i Århus' nyeste politivedtægt.

Om natten varetoges patruljeringen af patruljebetjentene i tiden fra kl. 21 til kl. 6, men allerede en halv time før patruljeringens start skulle natholdet give møde for at modtage instrukser. Patruljebetjentene skulle på gaden bestandig være i bevægelse og måtte kun stå stille, hvis tjenesten fordrede det. – Set med nutidens

Århus politi's første hundefører, politibetjent nr. 24 Valdemar Andersen med politi-hundene – fra venstre – Lotte og Tell fotograferet ved hundegårdene i ting- og arresthusets gård. Med Tell vandt Andersen sølvbæger ved politiets første hundekonkurrence 1910.

øjne må det forekomme helt umenneskeligt uden pauser af nogen art hver nat – fridage og ferier kendtes ikke – at patruljere 9 timer, i særdeleshed når man betænker, at alle om dagen havde et håndværk ved siden af for at kunne tjene til livets ophold.

Planer om opførelse af en politistation

De små og utilstrækkelige lokaler, som politiet havde fået anvist, blev et stadig større problem, og byrådet var da også indstillet på, at det kun kunne være en midlertidig løsning. Man udskrev derfor i 1870 en arkitektkonkurrence med en præmiesum på 100 rigsdaler for et udkast til en ny politistation, der tillige skulle rumme lokaler til en militærvagt og -arrest. Præmiesummen deltes ligeligt mellem arkitekterne Puck og Langeland Mathiesen, idet man dog satsede på sidstnævntes udkast. Som byggegrund havde man udset sig kommunens sprøjtehusplads mellem nationalbankfilialen og stiftsprovsteboligen, begge beliggende hvor nu nationalbankens store bygning er placeret. Da arealet skønnedes en smule for lille, tilbød bankfilialen vederlagsfrit at overlade kommunen en strimmel jord, men planerne blev i sidste øjeblik forpurret af en protest fra stiftsprovsten.

Man arbejdede dog ihærdigt med at finde en anden byggegrund og indsatte endda i Århus Privatbank et beløb på en konto med betegnelsen: »Til opførelse af en politistation«. En tid overvejede man til formålet at bygge en etage på rådhuset, men planen måtte opgives, og det indsatte beløb ses ikke siden at figurere som hensat til formålet. – Der skulle gå mere end 100 år, før man på ny nåede så vidt i en tilsvarende planlægning.

Politivagten på Christiansbjerg på adr.: N. Ebbesensvej 80, med den daværende indehaver politibetjent Søren Nielsen Holm og familie, er foreviget omkring 1906. Med katten: den senere så bekendte skuespillerinde Ellen Gottschalck.

Og virkeligheden – de mange flytninger

Lokaleforholdene bedredes vel en smule, da politistationen den 26. februar 1871 kunne flyttes til den bedre beliggende ejendom Immervad 4. Det foreligger ganske vist intet om, hvor mange eller hvor store lokaler, man fik til rådighed, men det var i hvert et gode, at de var beliggende i stueetagen. – Også her blev opholdet imidlertid af kort varighed, idet ejeren allerede efter 4 år opsagde lejemålet for at nedrive ejendommen og opføre en moderne boghandel.

Endnu engang viste det sig vanskeligt at finde egnede lokaler, hvorfor politistationen oktober

flyttedag 1875 måtte flytte ind i den langt ringere placerede ejendom Ågade 15 (nu Åboulevar-den 54), hvor lokalerne næppe var større end de tidligere benyttede.

Da politistationen efter endnu en fireårig periode i oktober 1879 fik anvist plads i rådhusets vestlige ende med indgang fra Rådhusstræde, skete det paradoksalt nok ikke af hensyn til politiet, men kun fordi man var bange for at lade forhuset henligge ubevogtet om natten, efter at den hidtilværende militærvagt her var inddraget. At kommunen samtidig på årsbasis kunne spare 300 kr. til leje af politiets lokaler ude i byen, var kun med til at fremskynde afgørelsen. – Politistationen kunne da for fjerde gang inden for 10 år ændre adresse.

Endnu engang var de anviste lokaler trange og utilstrækkelige, og byrådet udtalte da også straks efter vedtagelsen, at løsningen kun var midlertidig (!) indtil større og bedre lokaliteter kunne tilvejebringes.

Først en menneskealder senere indtraf en lille bedring i lokaleforholdene, da politistationen i 1907 kunne overflyttes til forhusets østende med indgang fra Mejlgade. I mellemtiden havde byen fået sin nye arrest 1906, og efter ret omfattende ombygninger af den gamle i rådhusets sidefløj, kunne stueetagen her afgive plads til samlingsstue og detentionslokaler, og de øvrige etager benyttes til kontorer for kommunen, hvilket igen muliggjorde, at politiet i 1913 påny kunne overlades forhusets vestende, så man kom til at disponere over forhuset i hele sin længde, men dog med en noget akavet indgang fra for-

husets bagside gennem den vestlige lukkede gård.

Estrups blå gendarm

Fra 1886 havde man i Århus i lighed med en lang række andre købstæder på grund af de spændte politiske forhold i de såkaldte provisorieår et detachment af 4. gendarmeriafdeling stationeret. Gendarmene var alle bevæbnede og en del tillige beredne. I den første tid patruljerede de som assistance for politiet i udkanterne af byen, hvor deres opgave var at tage sig af egentlige forbrydere, betlere og såkaldte løsgængere, samt at hindre forstyrrelse af den offentlige sikkerhed og orden og forebygge hærværk.

Fra den 19. nov. 1887 stationeredes 2 gendarmere i det såkaldte Reginehøjkvarter med station på adressen Reginehøj Skovvej 15, senere kaldet Randersvej 80, men langt hovedparten af patruljerne udgik dog fortsat fra politistationen, hvortil også rapporter og anholdte blev afgivet. I sommerhalvåret patruljeredes endvidere i Vennelyst og på byens kirkegårde, ligesom der fra tid til anden efter aftale med politiet foretoges razziaer efter vagabonder i lader og markhuse.

Fra nytåret 1890 blev detachmentet forøget med 1 sergent og 8 uberedne gendarmere, som med station i købmand Henschels sukkervarefabrik, Bruunsgade 2 (hvor nu Demokratens ejendom er placeret), skulle virke som ordenshåndhævere på Frederiksbjerg og på hovedbanegården. Etableringen affødte en protest fra

Politivagt No. 3, havnevagten, beliggende på Badevej. Bygningen er forlængst nedrevet. Billedet er fra omkring 1930.

kvarterets beboere, som gav udtryk for, at de fuldtud var tilfreds med politiets indsats.

Protesten afspejler den uvilje, man i befolkningen generelt nærrede mod gendarmene, men formentlig har i hvert fald denne afdeling efterhånden aftvunget respekt, da den ses effektivt at være skredet ind over for en række ulovligheder, hvoriblandt et ikke ringe antal vedrørende kriminelle forhold.

Gendarmene var som politiet ganske uden befordringsmidler af nogen art. Skulle en beruset person, som var ude af stand til selv at gå,

bringes til detentionen, lejede man simpelt hen en trækvogn i den nærmeste gård. Måske blev dog detachementet en smule mere mobil fra marts 1894, hvor lederen, sergent Paasgaard ses at have været på en uges cyklekursus i København. – Efter gendarmerikorpsets nedlæggelse 1. okt. 1894 blev Paasgaard og adskillige af de menige ansatte ved Århus politi. –

Tekniske hjælpemidler og andre forbedringer

Allerede fra 1884 kunne Århus politi alarmeres på tlf.nr. 2 med omstilling til politimesteren og politiassistenten og fra 1890 også til gendarmestationen på Frederiksbjerg, hvorefter mandskab straks kunne rykke ud – til fods! Bedre blev det dog, da man i 1897 anskaffede to cykler, et antal, som ved århundredskiftet var fordoblet. Det kan vel formodes, at Paasgaard med sin flerårige erfaring i manøverkunsten, ret hurtigt har kunnet oplære andre i betjeningen.

I 1908 blev den første skrivemaskine anskaffet, og fra 1911 var der rundt om i byen opsat 11 alarmeringsapparater, hvorfra politiet kunne tilkaldes.

Fotografering af forbrydere havde lige siden korpsets start fundet sted i en nærliggende fotografers atelier, men spiren til en egentlig teknisk afdeling blev vel nok taget af politiassistent Hauerbach, da han i 1904 begyndte at tage fingeraftryk og samtidig som politibetjent ansatte en udlært fotograf, der overtog fotograferingen i et nødtørftigt indrettet atelier på loftet over arresten i Mejlgade 1. 1906 flyttedes

ateljert til nye lokaler over cellerne i det nyopførte ting- og arresthus, hvorfra det i nyere tid rykkede ind på loftsetagen i Vester Allé 7.

Allerede fra 1922 havde man foretaget færdselsregulering i de tre stærkest befærdede gadekryds, men det var sket udelukkende ved håndkraft. Torsdag den 2. oktober 1930 ophængtes i Søndergade/Østergadekrydset byens første lyskurv. Kort efter blev Søndergade/Sdr. Allé-krydset også forsynet med lyskurve, hvorimod færdselsen i »Frederiksport-krydset« i lang tid blev reguleret ved hjælp af et manuelt betjent stopskilt – en såkaldt »semafor«. De mange færdselsopgaver førte i øvrigt til oprettelse af en egentlig færdselsafdeling den 1. maj 1936.

I januar 1911 anskaffedes et hestetrukket »salatfad«, således kaldet fordi det var malet i politiets karakteristiske grønne farve, eller som politiassistent Hauerbach udtrykte det: »Grøn, for at vise at ikke alt håb var ude«. Selve vognkassen var indrettet med en længdegang med små aflukker til begge sider. Nok indebar anskaffelsen en forbedring i nogle henseender, men da køretøjet var opstaldet i Sjællandsgade hos en vognmand, kunne der ofte gå lang tid før vognen nåede frem, og bedre blev det ikke, da kusken Anders Andersen i de sidste fire år af vognens funktionstid tillige var ansat som staldforpagter på hotel »Jylland« i Studsgade.

Først 1922 fik Århus politi sin første udrykningsvogn, eller som den da kaldte »ambulanceautomobil«, idet den var udstyret med alt nødhjælpsudstyr og lige så ofte anvendtes som ambulance. Vognen var en 6-cyl. Stoewer på 19

hestekræfter, hvis karosseri var bygget af et lokalt firma. – Det hestetrukne salatfad havde hermed fundet en værdig afløser og kunne – uden hjul – slutte sine dage som kolonihavehus i den nordlige bydel.

Omkring 1909 anskaffedes de første politihunde i Århus, og hundegårde blev indrettet i det nye ting- og arresthus' gård. Allerede den efterfølgende sommer vandt politibetjent Valdemar Andersen med hunden Tell ærespræmie i den først afholdte konkurrence, og det gav stødet til en eksplosiv udvikling af politihundesagen i Århus. I 1914 var således 12 politibetjente hundeførere, og udstyret med cykler udgjorde de et korps med den fornemme titel: »Første jyske brigade«, som anvendtes til patruljering på havnen og i skovene. Kun to år senere nåede antallet af politihunde i Århus op på 32 – et tal, der aldrig siden er overgået.

Ridende politi sås første gang i Århus i 1897 under de jyske landboforeningers jubilæumsskue. Hestene var lejede hos militæret og blev atter tilbageleveret, men fra 1904 – efter at Marselisborg slot var overdraget til kronprinseparret – oprettedes en fast ridende patrulje omkring slottet – atter på lejede heste. – I en periode omkring første verdenskrigs begyndelse blev der imidlertid ikke brugt heste, hvorved der blev sparet 2.100 kr., der i maj 1915 blev brugt til indkøb af to BSA-motorcykler til patrulje i den ydre periferi og skovene. Da benzinen på grund af krigen slap op, genindførtes ridende politi i 1918. – Også efter anden verdenskrigs ophør havde man i Århus ridende politi i nogle få år,

indtil det desværre blev nedlagt den 1. april 1949.

Understationer og spredning af afdelinger

I Århus politis beretning for året 1916 omtales tre politivagter. Politivagt nr. 1 var beliggende i ting- og arresthuset og rummede politimesterens kontor og politikammeret, som i 1906 var flyttet hertil fra adressen Mejlgade 2, 1. sal.

Politivagt nr. 2 var Christiansbjergvagten, Randersvej 80, som det takket være en tiltrængt styrkeforøgelse var lykkedes at opretholde efter gendarmeriets nedlæggelse. Denne enkeltmandspost blev først forvaltet af politibetjentene A. Husted Hansen (i 2 perioder) og H. C. Verlund, men overtoges i 1906 af politibetjent S. Nielsen Holm, selv tidl. gendarm og fader til den kendte skuespillerinde Ellen Gottschalch. Holm tog imidlertid sin afsked allerede tre år senere og blev sognefoged i Vejlbj. Blandt de senere politifolk på denne post vil nok bedst erindres Berthinus Martinussen, som for en mindre kontorholdsgodtgørelse forvaltede stillingen fra sin bopæl, Ny Tjørnegade 18, i ikke mindre end 16 år til sin afsked i 1948, hvorefter politivagten på Christiansbjerg blev nedlagt.

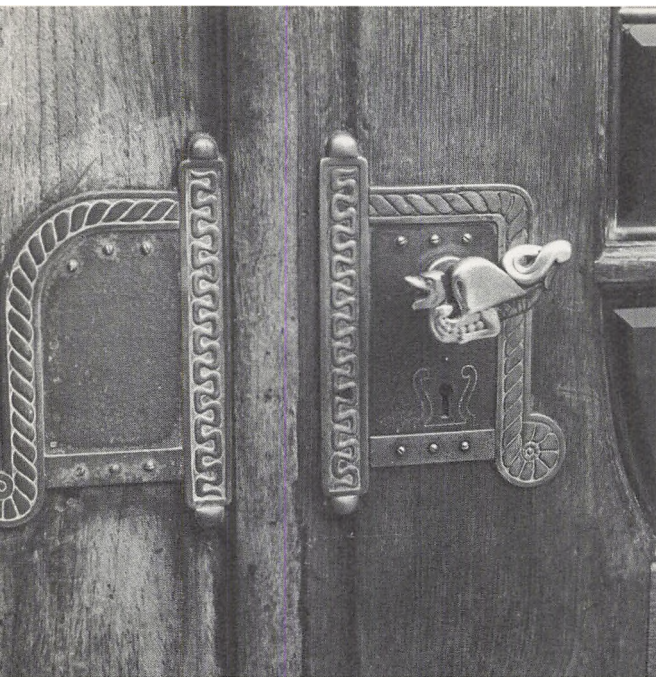
Politivagt nr. 3 var identisk med havnevagten, som var oprettet omkring 1915, og som i de første mange år førte en meget omtumlet tilværelse med hyppige flytninger efterhånden som de gamle bygninger blev nedrevet. Efter først at have haft til huse i den gamle toldbod flyttedes den i 1925 til Badevej, men derfra vistnok igen til

Politistationen i det gamle rådhus bevogtet af politibetjentene H. Henriksen tv. og A. G. Andersen i dagene umiddelbart efter at tyskerne havde forladt bygningen. Politikommissær Simonsen er vendt hjem fra kz-lejr og er på vej til sit kontor med bagagen.

Toldbodgade og i midten af 1930'erne en kort overgang til børsbygningen for endelig i 1938 at rykke ind i Mindet 18, hvor den i mange år blev ledet af politiassistent Hans Jensen. Vagten blev endelig nedlagt i april 1972.

Som den sidste af understationerne oprettedes vagten på banegården i sept. 1945. Den blev i en årrække ledet af politiassistent Carl G. Mogensen og nedlagdes som den sidste af vagterne i juni 1974. – Disse små politivagter var oftest op-

Det meget smukke dørgreb på den gamle politistation blev fotograferet umiddelbart efter, at den sidste politimand havde lukket døren for at begive sig til den nye station i Ridderstræde.

stået efter direkte ønske fra beboerne i de pågældende områder og var derfor velsete af publikum.

Helt anderledes forholder det sig med den spredning og udflytning af hele politiafdelinger eller kontorer, som gennem de seneste par menneskealdre er sket til stor ulempe for politiets kunder. Nogenlunde tålelige var vel de første udflytninger til nærliggende ejendomme i Mejl-

gade og Rosensgade, men efterhånden som udflytningen skete til stadig fjernere beliggende gader eller forstæder, blev situationen helt ulidelig for publikum og samtidig utrolig tidsrøvende og besværlig for politiet.

Det må derfor hilses med udelt tilfredshed, at alt politi i byen nu omsider har kunnet samles under ét tag i justitsministeriets største byggeri nogensinde: Århus politigård. – Det siger noget om tidligere tiders trange lokaleforhold, at byens politimester herved for første gang i historien er kommet under tag med den uniformerede styrke.

Tilbage står byens gamle rådhus, der trods alle sine mangler som politistation dog havde en utrolig atmosfære som den bygning, der i 85 år havde tjent som byens rådhus, havde huset byens første oldsagssamling, det første kunstmuseum, og med en sidefløj, hvis tykke mure fortsat ledte tanken hen på dens fortid som arrest, fra hvilken Ferdinand Eriksen og Karen Spidsmus engang flygtede. Men også en bygning, hvorfra så mange politifolk i september 1944 brutalt blev sendt i tyske kz-lejre, fra hvilke adskillige aldrig vendte tilbage. En bygning, der som gestapohovedkvarter derefter blev vidne til bestialske tortur mod danske modstandsfolk. Dog også en bygning, der i 1945 oplevede et genbrug som byens politistation, og som sådan mirakuløst overlevede en ildløs i julen 1977, så den nu kunne takke af efter mere end 100 år med uafbrudt pulserende liv i alle døgnets timer.

Måtte bygningen få et langt og fortjent otium – gerne som bymuseum. *P.R.P.*

Teateråret 1983

Århus-spillet

En mand fik en idé. Han kom og forelagde den, søgte vejledning på områder, hvor man skønnedes at have en smule viden. Man var velvillig, fordi det lød spændende, meget spændende. Da han var gået, så de, der hørte ham, på hinanden – ja, det er altså en god idé, men hvordan i alverden får han den realiseret, og en tilføjede: det får han heller ikke, i al fald ikke i disse tider. Men det gjorde han, energisk og stædig, og han skabte årets teaterbegivenhed.

Manden var John Andreasen, magister i dramaturgi, dvs. egentlig skuespil- og teaterteoretiker. Det med det teoretiske skal der nu ikke lægges alt for stor vægt på i denne forbindelse –

I 13- og 1400'erne trængte de voksende kirkelige ejendomsbesiddelser ind på Århusborgernes jord, bymarken, som i et vist omfang blev dyrket, men ellers for størstedelen lå hen som græsningsfæld. Det førte naturligvis til strid de to parter imellem, og antagelig omkring midten af 1390'erne afgjorde dronning Margrethe 1. striden ved at indride grænserne, en ret kongemagten havde ifølge gældende lov. Det var en oplagt episode for Århus-spillet at tage med – også selv om man ikke – trods kendskab til visse stednavne – er helt sikker på forløbet af grænsedragningen. Her ses Lone Rode til hest som landets fuldmægtige frue på turen, formentlig ledsaget af sin rådgiver og senere kansler Peder Jensen Lodehat, der var biskop i Århus 1386-95. Foran denne en grænsemærke med hammer og pæle samt andet personel, hvoraf flere i moderne klædebon.

(Foto: Dan Jacobsen)

uden for så vidt som ideen faktisk *havde* noget med teaterteori eller rettere teaterfilosofi (hvis det kan hedde sådan) at gøre. Den var et led i *lokalspilbevægelsen*, der igen har rødder langt, langt tilbage i tiden, og som her i Norden ganske længe har haft tradition i Finland. I Norge dyrkedes lokalspillet et par steder i 50'erne og 60'erne; i Sverige og Danmark begyndte det så småt i anden halvdel af 70'erne for at tage til her i 80'erne. Og så har man vel egentlig glemt – måske fordi de *er* glemt – digteren, sangeren og jægeren Hans Bakgaards thyholmske hjemstavns-spil fra 40'erne (enkelte måske ældre) og dermed også ligesindede, som Bakgaard må have haft andre steder i landet. De var båret af den interesse for lokalhistorie, som voksede frem fra begyndelsen af århundredet, en interesse, som i den sidste snes år har været stadig voksende, og som også står bag den nye bevægelse, der i sine udtryk er meget bredere end den gamle og også delvis tager andre emner op end de ridderspil og landboskildringer, der var herskende – og som for øvrigt ikke er helt forsvundet, slet ikke.

John Andreasen har altså ikke *opfundet* lokalspillet. Til gengæld har han – hjulpet af gode kræfter, mange, virkelig mange – iværksat, hvad der ser ud som dets største udfoldelse til dato, et udtryk, som 30'ernes og 40'ernes Århus ville elske og tage til sig som noget helt selvfølgeligt. Det skal indrømmes, at målene mangler – men alligevel: det *er* nok det største hidtil, i Norden, og måske længere ud.

Lokalspil er historiske. De fleste steder har de angiveligt et formål, som er finere end bare det at

fornøje. De skal også gavne – gavne både de lokale forfattere, aktørerne og publikum. Det er noget med rod og identitet – at finde ud af, hvad og hvor man stammer fra eller, hvis man er tilflytter, at trænge ind i det nye og blive en del af sammenhængen – uden at skulle have haft to generationers børn i Katedralskolen, som det hed i det gamle »borgerlige« Århus. I Århus-spillet, der var knyttet til festugen 1983, spændte emnerne vidt – fra Margrethe den Førstes ridende fastlæggelse af byens grænser i 1390'erne til ca. 2000. Af den beretning, som under redaktion af John Andreasen, i efteråret er udsendt af Institut for dramaturgi – »Århushistorier – lokalspil i en storby« – fremgår det, at grundlaget var hele 35 ideer, der i virkeliggørelsen blev koncentreret til 11. Heraf var tre henlagt til de gamle forstads- og oplandskommuner: »Det smitter – ikke?!« om Psykiatrisk hospital i Risskov, »Hvor blev Vejlbj af?« om og i Vejlbj og »Dengang de drog af sted« om krigen 1848-50 i Todbjerg. Det første, »Sankt Clemens op af vandet«, der fandt sted allerede fredag den 2. september, var en spøg om domkirkens skytshelgen og byseglet (senere også dittovåbenet). Det fulgtes af ovennævnte dronningeridt, der har sin baggrund i middelalderlig ret og en strid mellem kirken og bystyret om ejendomsretten til byens jorder. »Gadebilleder«, »Vilde på Trøjborg« og »Fly(g)tningen« var kvarterspil fra Sjællands-gade, Trøjborg, og den såkaldte Nørre stenbro. »Grundtvig er løs« var selvfølgeligt til »den gamle«s 200 års dag, og »Hvilket liv?« var om kvinde- og børneproblemer. Der blev givet i alt 17

»Marquez« med sin Goyaforestilling. Premieren måtte udsættes fra januar til hen i februar, fordi seks masker, nogle kostumer og en violin som en nytårs»spøg« blev stjålet fra lokalerne i Åbogade. Af maskerne kom gorillaen – mod en dusør på 1.000 kr. – tilbage. De øvrige måtte genskabes på Odin teatret i Holstebro.

(Århus Stiftstidendes billedtjeneste)

forestillinger med fem tilknyttede udstillinger, og det hele sluttede med et gigantspil på torvene 11. september: »Torvene – et utidigt spil«. Bortset fra skuespillere fra Svalegangen og Lone Rode var alle medvirkende amatører.

Selve spillene og især deres emner skal ikke diskuteres her. Der var fokuseret vel rigeligt på det gamle samfunds sorte sider, og det er ikke uberegtiget, de har såmænd ofte nok været overset til fordel for »udviklingen«. Lars Kabel savnede i Stiftstidendes kommentar 12. september nogle af folkets »historiske sejre«, og det var slet ikke dumt sagt. Det har sin forklaring; men lad den nu være til fordel for anerkendelse og beundring

for John Andreasen. Han må kunne *bruges* inden for sit felt – og så er det forresten ikke engang sikkert, at han kan lide at blive rost.

De mange grupper

Århus-spillet var baseret på grupper, hvoraf de fleste var dannet for tilfældet. Men der er mange andre. Andreasen skriver i sin beretning, at der i 1981 var 10 kendte – nu mellem 30 og 40, hvorved skal forstås, at måske ca. ¼ slet ikke er registreret nogen steder. Går man Stiftstidende igennem finder man, at i al fald 15 har »fået presse«, nogle ganske vist meget lidt, i årets løb. Hvortil så ganske vist kommer Århus teaterakademis endog meget omfattende virksomhed. Med fare for, at ikke alle er kommet med og heller ikke alt fra den lille halvdel, kan i alfabetisk orden præsenteres følgende:

Dansk sommertid C/S (dvs. Comisk selskab) har spillet både vinter- og sommerrevy i Friheden. Den lokale avis var velvillig, men også lidt »sød« : – »man føler sig rimelig underholdt uden at stille for store krav, heller ikke til sig selv«, hed det om vinterrevyen, og om sommerdittoen: »Det forløb ellers rimeligt, men slog ikke nogen af hesten, heller ikke hovedaktionæren i Tivoli-Friheden A/S, borgmesteren, som var med«. Det har ikke trukket mange til huse, og det er nok synd. Det er en forbistret svær branche at begynde i. Hvad og hvornår er noget i det hele taget morsomt? Det afgør vist tilfældet, ja og så geniet, hvis *det* er med. Gud ved, hvad man havde skrevet, hvis S. Rosenbaum havde præsenteret

det samme her, som »skærmen« nylig viste fra Fredericia?

Déjavue har egentlig sin rod i det Århus Revue-Theater, som for nogle år siden forsøgte sig i Østergade. Det gav på Stiklingen og senere i Musikhuset den belgiske forfatter Michel de Ghelderodes enakter »Escorial«, et spil om magt og kærlighed mellem den spanske konge Philip II og hans nar. Lars Junggreen skabte endnu en gang som kongen en af de uhyggelige, »tætte« figurer, som han efterhånden er blevet specialist i. Stiftstidende kaldte i en billedtekst stykket for »middelalderligt drama«. Det er lidt sent for den almindelige opfattelse af 1500-tallet.

Den blå hest var med i teaterfestivalen »Fools 4« i København, dels i det store fællesspil »Together«, dels med deres egen opsætning af Karen Blixens fortælling »Drømmeren«, som i december blev vist tre aftener på Stiklingen, og som i øvrigt tidligere har været spillet i byen.

Gruppe 38 har fortsat sine børneforestillinger rundt i landet og har i øvrigt mistet et par af sine medlemmer, der er startet for sig selv. Den synes kun omtalt i Stiftstidende en enkelt gang, i juni, hvor der også nævnes en voksennyhed, kærlighedskabaretten »Hjerterum«. Til gengæld fik gruppen megen ros i Demokraten Week-End af adjunkt i Horsens Birgit Andreasen, der fandt, at man med forestillingen »Avra for Lavra« var nået ud over både børneteatrets politiske budskaber og dets falden-på-halen-klovnerier.

Husets teater er normalt en flittig dyrker af det

Dansescene fra Rosenteatrets festugerevy. Den ser spansk ud, selv om kastagnetterne mangler, og skoene ikke synes egnede til tramp. Som nævnt var modtagelsen særdeles velvillig i 1983. Det plejer den også at være – med de svipsere, som ind imellem rammer både det professionelle teater og amatørerne.
(Foto: Preben Hupfeld)

politiske, særlig det udenrigspolitiske debat-teater. Det synes ikke at have ført sig så meget frem i 83, men har dog bl. a. spillet om Sydafrika med en til stykket samlet gruppe i november, og til festugen havde den besøg fra »kollegaen« Huset i København, der kom med revyen »Sikke et held«, og det *var* det, for det var en lynerst-

ning for en amerikansk gruppe. Forestillingen blev vel modtaget, og det var da også et slags held.

Kaskadeteatret, der efterhånden er gammelt i byen, fik som den eneste lokale gruppe statsstøtte til sin virksomhed, 798.000 kr. Foruden egne forestillinger, hvoraf flere var nye, stod teatret bag en gruppe-teater festival i Annagades skole 26.-29. maj. Det var på øgæstespil med skonnerten Martha i juni og i juli i Italien til gadeteaterfestival. Den tilknytning, man

»Fremtidens socialrådgiver?« spurgte Stiftstidende »vittigt« til billedet af denne stylteløber med klokker om højre »ankel«.

»Teatret i samfundet« udfoldede en omfattende aktivitet i de udvalgte beboerområder med stylte- og akrobatiktræning, batikkurser, maskeskæring, parader, teaterforestillinger, markedsfester, kabaretaftener m.m. En af de lokale socialarbejdere fra Gellerup lurede på, hvordan folk ville reagere, når deltagerne påny sad bag skranken og skulle tage sig af alvorligere sager. »Det kræver en helt ny form for personlig tillid«, mente hun.

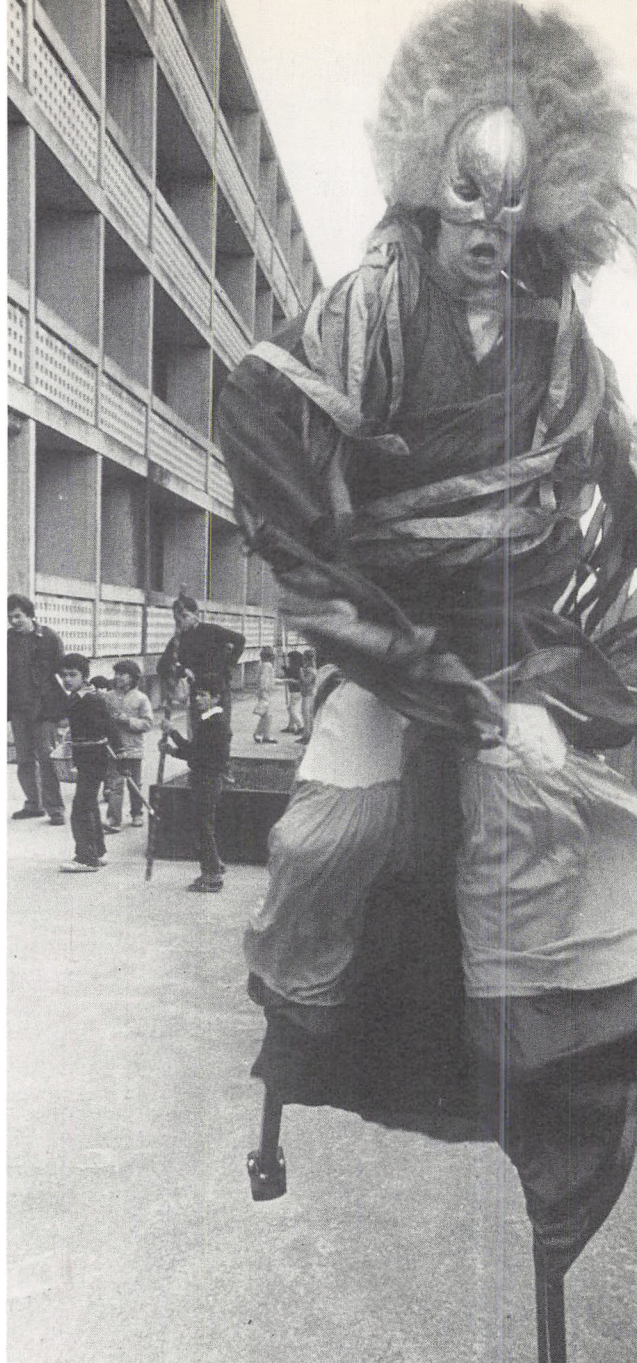
(Foto: Preben Hupfeld)

som teatertype har til det italienske, understregede man i oktober med et besøg af gruppen Teatro di Ventura, der ganske vist spillede et stykke af spanieren Cervantes.

Kimбри er en nydannet gruppe af elever fra akademiet. Den havde i marts åbne prøver og i festugen verdenspremiere på »Vågenatten« af egen tilvirkning, et spil om rodløshed og manglende identitet, der søges i bl. a. den nordiske mytologis gude- og idéverden. Det var meget kropsteater, intenst og vitalt, og således oplevede nok de fleste det, og det vil sige uden egentlig, i al fald når de skulle være ærlige, at forstå det.

Også *Komedie Kompagniet* har sin rod i akademiet. Efter ikke færre end 55 opførelser rundt i landet og Skåne med komkompagniet i slutningen af august hjem med familieforestillingen »Holger«, om H. Danske, der i nødens stund, dvs. anno heute, rejser sig og spænder bælte – kun for at opdage, at han er glemte.

Gruppen *Marquez* er fra 1982, men til gengæld også fra akademiet. Den spillede i februar »Goya – en kærlighedsmaskerade«, improvisationer med masker, musik og citater. Grundmotivet

var Orfeusmyten, og andre malere end Goya kunne i og for sig udmærket have lagt navn til titlen.

Provinsteatret er udgået fra universitetets dramaturgistudium. Det medvirkede i september ved Moesgård strand i en antiatomkraftrock, og i oktober spillede det på instituttet et kvindestykke »Lyster og længsler – deruda'« med liderlige kvinder med fedtet hår og bumser, den altfavnende mor og mange andre og meget andet.

Mens de fleste af de såkaldte grupper er uortodokse, eksperimenterende, samfundskritiske og måske mere, er *Rosenteatret* et traditionelt amatørteater, meget flittigt. Det har i 1983 bl. a. spillet Edward Albees »Zoo Story«, Niels Schous »Marx og Coca-Cola«, flere børneforestillinger samt den traditionelle festugerevy, der blev karakteriseret som »mere festlig og livlig end ellers« og »til tider næsten forrygende show«. Teatret havde ved forårsgeneralforsamlingen 110 aktive medlemmer, hvoriblandt dog for få scenefolk og musikere. Der arbejdes med oprettelse af en uddannelsesfond, hvortil pengene skulle komme fra billetindtægterne. Teatret er for disse mennesker mere end en fritidsfornyelse, eller rettere det må tage det meste af deres fritid.

Skægspire er en ikke ukendt fordanskning af den store englænders navn. I Århus bruges det af et børneteater, som i november – gratis – spillede »Den gamle verden« på Annagades skole og på hovedbiblioteket, vist også et spil om tomhed og identitet, men skåret til børneforståelse.

Teater 83 er en nydannet gruppe med bl. a. de

ovennævnte udbrydere fra Gruppe 38. *Deres* motiv for at gå var angiveligt de bindinger og forpligtelser, som Gruppe 38 havde fået ved at blive godkendt som egnsteater. Gruppen deltager bl. a. på skoler og sammen med Det kriminalpræventive råd med kurser, konsulentbistand og forestillinger i forskellige former for socialt arbejde. Dets forestilling i festugen i Musikhusets prøvesal var »Henrik Steffensen, Lupinvej 7«. Stiftstidendes anmelder var ikke tilfreds med det; han savnede »større talent og småbørnepædagogisk indsigt – Børn fortjener bedre underholdning, hvis de ikke fra starten af livet skal få modvilje mod teater«.

Trup Thalia er en videreførelse af Tribadeselskabet fra dramaturgistudiet. Det spillede i januar Svend Aage Madsens »Uden for nummer« – om arbejde og arbejdsløshed, en konfrontation mellem »ydere« og »nydere«. Allerede i 82 var truppen på Moesgård med et middelalderligt gøglerpil.

Og så dukkede *Viktoria teatret* op igen med sin »Soldronningen« fra 1980. Birthe Fynne og Jytte Maagaard havde i 1982 holdt foredrag i foreningen »Hendes forum« i Åby og spillet en scene fra Birthe Fynnes stykke om den engelske dronning Elisabeth og rengøringskonen Marie. Det gav foreningen lyst til at se hele stykket, og det fik den lejlighed til en mandag i april.

Århus teater akademi er fortsat en fantastisk mangfoldighed. I april-maj afholdt det sammen med det svenske kollektiv Jordcirkus kurset »Teater i samfundet – forsøgsprojekt om teater/kultur som forebyggende social faktor« – dels i

lokalerne i Klosterport, dels i tre århusianske boligområder: Lystrup, Klostersvang og Gellerup. Formålet var at undersøge, hvorledes man på beboernes egne betingelser sætter kulturaktiviteter i gang og dermed frigør dem fra tidens dåsefremstillede passivitet. Kurset blev en stor succes med hele 66 arrangementer i de udpegede kvarterer; men det kneb med at få anerkendt de sociale perspektiver, ligesom udfoldelserne nogle steder blev mødt med både mistænksomhed og skepsis. Mistænksomheden skyldtes nok en frygt for »politisk slagside«, der vel ikke er ubegrundet; men derfor var det nu alligevel en bedrift. Resten var bl. a. fortsat kursusvirksomhed og en tilbagevendende kabaret samt masser af udenlandske gæster, heraf nogle fra tidens brændpunkter som Sydafrika og El Salvador.

Og så var der planer om at indrette den gamle gasbeholder på Daugbjergvej til kulturhus, også med plads til teater. Frelsens hær spillede i april i Rundhøjhallen musicalen »Glory« om sin egen historie. Der var Okserevy i Klostergade – »energisks indsats«, der var gruppefestival i maj med deltagelse af 30 grupper, Åbyhøj amatørteater i Den gamle by med »Eventyr på fodrejsen«, forskellige revyer med foreningstilknytning osv. Der er før sluttet med et opremsningsanstrengt puh-ha i denne årbogs teaterrubrik. I år er det forsøgt at præsentere en smule af det, der foregår alternativt – med fuld erkendelse af, at præsentationen såmænd er pauver nok.

Tilbage står Svalegangen og Århus teater. Først

Svalegangen

Teatret i Kasino fik i 83 Dansk dramatikerforbunds hæderspris på 10.000 kr. for i almindelighed gennem årene at have beskæftiget sig med dansk dramatik og for i særdeleshed i de sidste syv år udelukkende at have spillet *ny* dansk dramatik. Prisen, der uddeles hvert andet år, er hidtil gået til personer, men altså nu for første gang til et teater som institution. I maj-juni gjorde man et sjovt billetforsøg for oplands og udenbys publikum, idet billetten på bestemte dage kunne kombineres med en fællestransport. Forsøget skulle stimulere det efterhånden ikke helt lille publikum uden for byen – og så naturligvis også gerne trække flere til. Nyt er det også, at sæsonen 83-84 ikke vil rumme urpremierer på danske stykker; men dansk vil der blive spillet.

Den »gamle« linie blev dog fastholdt i foråret – først med en genoptagelse af Skou-Hansens »Nedtælling«, dernæst med Erik Thygesens »En lod af din jord« om hedeboender i tre generationer og deres slid med at få udkommet af en jord, der i virkeligheden ikke var slidet værd. Det erkender først tredie hold. Stykket blev delvis ilde og ilde modtaget i den lokale presse. Morgenavisen Jyllands-Posten anbefalede, at man på en eventuel turné holdt sig borte fra Nr. Snede eller Kølkhjør: »På de kanter ved de for god besked« Københavnerpressen var stilfærdig, forstående og rosende; men de kender jo heller ikke dem Nr. Snede for slet ikke at tale om Kølkhjør.

Før sommerferien, på turné og genoptage igen i efteråret gav man Stig Dalagers debut »Efter aften i Hamborg«, et møde, der aldrig fand

Klaus Wegener som P. A. Heiberg og Anne-Vibeke Mogensen som Thomasine i »En aften i Hamborg«. Historiske personer i uhistoriske forløb er hyppigt benyttet i litteraturen. Strykket her handlede om den frihed og lighed, som Heiberg kæmpede og måtte gå i landflygtighed for. Det omsatte Thomasine på det private plan, og Heiberg sad tilbage som en almindelig taber – nok lidt ude af takt med det intellekt, han ellers står for.
(Århus Stiftstidendes billedtjeneste)

sted, mellem den landsforviste digter P. A. Heiberg og hans hustru Thomasine, der ville skilles for at blive gift Gyllembourg. Sujettet var spændende, men krævede nok visse forudsætninger både litteratur- og tidshistorisk for helt at »gå ind«. Det var morsomt at se, at to anmeldere satte stykket i forbindelse med store succeser fra de senere år. Erik Hvidts omtale i Berlingske Tidende havde til overskrift: Heiberg i grænselandet, der hentydede til et andet møde, der aldrig fandt sted – Drachmanns, Bangs og Ediths i Kaaløs »Komædie i grænselandet« (1977); i Jyllands-Posten skrev Hans Anderssen: »Fra regnsprovernes liv«, den var til Per Olov Enquists

»Fra regnormenes liv« (1981) med bl. a. anden generation af Heiberg familien. Forskellen fra sopperne til orme var subtil; men den *var* der.

Svalegangens festugeforestilling var Ernst Bruun Olsens »Prometeus i saksen«, der har været spillet både på Betty Nansen og i Odense. Det var en oplevelse – også for Robert Naur, der ellers aldrig gennem 12 sæsoner havde »set denne gruppe lave noget, der helt overbeviste som teater«, og til slut i anmeldelsen (Politiken): »– den første forestilling, hvor Svalegangen for mine øjne spillede professionelt teater«. Det sludder har folkene i Rosenkrantzgade forhåbentlig enten revet i stykker eller – måske – forstørret,

indrammet og hængt op til daglig påmindelse. Og så har teatret i Kasino, som så ofte før, haft masser af gæster – også fra udlandet – med spil af mange slags.

Århus teater

plejer at fylde mest på disse sider. Når det denne gang kommer allersidst, skyldes det dog ikke, at det skal i den sorte gryde, men kun forfatterens lyst til at se nærmere på »alt det andet«. Tilskuertallet gik noget ned i sæsonen 82-83, ca. 15.000 til 140.000 eller omkring 10%. Til gengæld steg opførelsestallet fra 355 til 477 for 13 forestillinger. Som en af årsagerne pegede teatret selv på »den forståelige store interesse« for Den jyske operas første forestillinger i Musikhuset, og det kan da såmænd godt være.

I en interessant artikel i Berlingen 8. maj fortalte Lone Bastholm, Det kongeliges skuespilchef, Odense teaters dramaturg Lars Seeborg og Jacob Kielland om al den danske dramatik, teatrene faktisk får tilbudt. Det er helt klart, at mange føler sig kaldede, men at kun få er udvalgte. Kielland var inde på, at der burde være mulighed for at lade skuespillere arbejde med noget af det, også for forfatterens skyld. Det *kanne* give flere anvendelige tekster. »Heller produktudvikle folk, man slet ikke kender, end en mand, der er kendt i forvejen«. Beroligende tilføjedes det dog: »Med den systematik og med den bredde og sammensætning, der er i vores dramaturgiat, skulle det undre mig meget, om vi har afvist en Shakespeare« !

Pudsigt var det at se teatret reklamere i forbindelse med udsendelsen af den store repertoirebrochure – små annoncer med den grinende maskemand fra brochuren og tekster som: Der er andet i livet end slankekur –, Der er andet i livet end lørdag i TV –, Der er andet i livet end to grønne – og så nedenunder Århus teater. Ideen var tilsyneladende fra Lockkeys reklamebureau; men hvor mange så mon annoncerne?

I februar efter »Bagtalelsens skole«, der var begyndt i 82, havde Store scene premiere på Rainer Werner Fassbinders »Den brændende by«, en bearbejdelse efter et stykke af Lope de Vega fra omkring 1600. Det havde baggrund i en historisk begivenhed, et oprør i 1476 i en lille sydspansk by mod den lokale kommandant eller lensmand. Hvis man kalder det stærke sager, får den ikke for lidt: tortur, voldtægt, korsfæstelse, kanibalisme og mord var i al fald noget af det. Det var anstrengende og egentlig både uspændende og ubehageligt; men der blev spillet fortræffelig komedie af hele det store ensemble.

Fassbinder og Vega blev i marts afløst af den

En af kommandantens terrorister i Peter Gilsforts skikkelse som »kigger« hos Merete Hegners Pasquale i »Den brændende by«. Ud over at være Grand Guignol var stykket også et spil om en af de ting, som optog Fassbinder så meget: at de, der bekæmpede en undertrykkelse altid var så præget af det, de havde levet i, at de med deres oprør risikerede at gentage, hvad de selv havde været ude for.
(Foto: Jørn Timm)

franske farceskrædder Georges Feydeaus »Herren går på jagt« fra 1892. Det var helt afsindigt, men også afsindig morsomt. Erhardsen spillede en hovedrolle i begge stykker (kommandanten i det spanske, her »Herren«), uden at forskellen på nogen måde var ens. Man kunne ikke engang mærke, at de to kæmpepræstationer sled på ham, og det *må* de have gjort.

Sidste premiere før sommerferien var den svenske Margaretha Garpes nybearbejdelse af Alexandre Dumas den yngres Kameliadame, her »Kameliadamens kærlighed og død«. Garpes Marguerite Gautier var ny, for så vidt som hun var en kvinde, der kendte sin skæbne og ønskede den, da den var uafvendelig – ikke et romantikkens offerlam. Handlingen var henlagt til 1848, og revolutionsbegivenhederne i Paris var med som en slags ballet på bagscenen. Det var da en idé, men vist lidt for smart, også fordi revolutionen ikke greb afgørende ind i handlingen.

Festugemusicalen var »My Fair Lady« i et brag af en fremførelse (for at bruge en vending fra den nysoverståede valgkamp). Betty Glosted fik utallige og fortjente roser for sin Eliza, og Ole Wegeners Higgins bekræftede endnu engang, at han kan disse elegante og intelligente figurer på fingrene.

Året sluttede på Store scene med Brechts »Mutter Courage« fra Tredivårskrigen med Karen Wegener i titelrollen. Det var en forbavsende, næsten monoton og ubevæget opførelse med personer uden liv, der bare kører rundt og rundt. Det er svært at sige, hvor fejlen lå – hvis der *var* en fejl, for det er da muligt, at monoto-

nien og den manglende lidenskab var en bevidst tilrettelæggelse, der skulle understrege det refererende i den form, historien har fået.

Fra teatrets øvrige scener skal nævnes, at Scala spillede Rock-musicalen »Rocky Horror Show«, Studio »Pandora æske« af Jørgen Ljungdahl, »Amerigo« af Carl van Webber og »En frygtelig lykke« af Lars Norén. På Stiklingen viste elevskolen »Wien, Wien nur du allein« af Franz Xaver Kroetz, og i oktober havde fire unge skuespillere sammensat en fredskabaret »En fugl flyver hvid«. Den opsøgende forestilling var en Sophus Claussen-collage »På Skanderborg station«, og så var der gæster: Birgitte Bruun med Brecht og Tucholsky, Det danske teater på Scala med musicalen »Jeg elsker min kone«, hvortil man havde lånt Preben Kristensen, mens de tre øvrige medvirkende alle var udgået fra elevskolen. I festugen læste Erik Mørk H. C. Andersen og senere Olaf Ussing og Jørgen Reenberg, begge med et blandet repertoire.

Som teatergænger i en by af Århus' størrelse kommer man somme tider til at tænke på det forhold, at man med årene – for adskillige bliver jo længe – kommer til at kende skuespillerne og deres udtryksformer ud og ind. Hvornår er de X og Y, der »spiller« godt, og hvornår er de »andre« mennesker, hvornår kryber de bare i kostene og maler kinderne og lader stemme og mimik skabe figuren, og hvornår skifter de sjæl og lever en anden? Der kan være en teateroplevelse i begge dele, og gud fri os fra at forlange, at de af dem, der *kan* det sidste – og det er ikke nær dem alle – brænder op for øjnene af os. F.H.L.

Landsudstillingen 1909

– 75 år efter

I mindets lys

Landsudstillingen i Århus i 1909 står stærkt i byens »erindring«, og mindet om »den hvide by ved havet« drages frem ved jubilæer og andre festlige lejligheder.

I femogtyveåret for udstillingen 1934 bragte såvel Aarhus Stiftstidende som Demokraten omfattende artikler om landsudstillingen.

Med ikke mindre festivitas fejredes 50-året på initiativ af Århus Byhistoriske Udvalg, der stod for såvel en udstilling i Rådhushallen som udgivelsen af »Århus Promenade« 1909-1959, der

gennem notiser og artikler fra byens aviser gav et billede af livet i byen gennem det forløbne halve århundrede. Aviserne fulgte udstillingen op med artikler om Landsudstillingens betydning for byens udvikling, i Amtstidende under overskriften »Vækst og fremgang«, men Stiften i sin mindeartikel forkyndte: »Det groede på alle kanter efter 1909-udstillingen.«

Også for 1984 – 75-året – er der lagt planer for at mindes Landsudstillingen. Den private, men kommunalt støttede »Tappenstreggruppe« har i 1983 af Byrådet fået stillet en bevilling på 175.000 kr. til rådighed som kommunens bidrag til en mindeudstilling i Rådhushallen om Landsudstillingen, ved hvilken byen »trak sig selv op ved håret til storbyniveau«.

Efter 75 års forløb er det naturligvis kun ganske få nulevende i byen, der kan have en per-

Fotograf Edv. Monsrud havde købt eneret til at tage billeder på udstillingspladsen, og der findes derfor så at sige ingen private fotos herfra. Dette, der indgår i Monsruds serie, viser i forgrunden nogle Stationsbyhuse foran den runde varietæbygning. Nær træbroen til fregatten Jylland anes tagene på abessiniernes hytter.
(Foto i Erhvervsarkivet)

sonlig erindring om Landsudstillingen. Kendskabet til selve udstillingen, dens baggrund og betydning, er for de fleste sikkert også begrænset. Udover billedet af »den hvide by« er formentlig – som tidligere borgmester Bernhardt Jensen for en halv snes år siden skrev i »Mange kommer til Århus« – kun tre ting blevet stående i erindringerne: 1. Det ualmindelige kolde og fugtige sommerklima. 2. Udstillingens underskud. 3. Abessinierkaravanen.

Med den enestående plads som Landsudstillingen har fået som et afgørende vendepunkt i byens historie vil det være naturligt på dette sted at give en oversigt over udstillingen, dens forhistorie og videre betydning.

Industriudstillinger i forrige århundrede

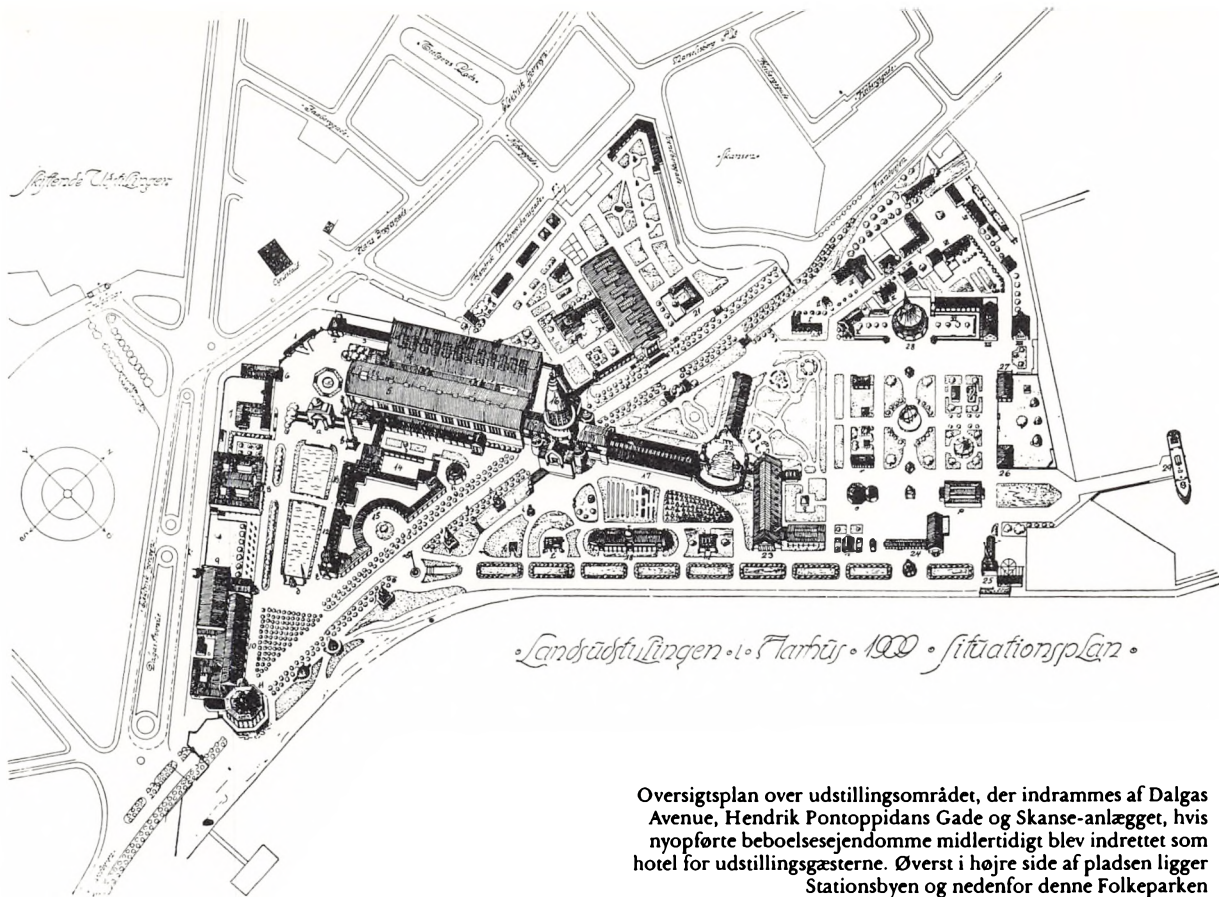
Især sidste halvdel af det 19. århundrede havde været de store udstillingers tid både i Danmark og internationalt. Den nyopståede industri følte behov for på denne måde at udbrede kendskabet til de mange nye maskiner og produkter, der blev udviklet. Også inden for såvel landbruget som håndværket var der dog stærk interesse for via udstillinger at markere erhvervenes fremskridt og modernisering.

Det var den første verdensudstilling, – i London 1851 med bl. a. 47 danske industridrivende som deltagere –, der for alvor gav inspiration til de følgende årtiers udstillingsvirksomhed i Danmark. Allerede året efter arrangerede Industrieforeningen i København en landsudstilling, der var tænkt som den første i en række tilsvarende

på linie med verdensudstillingerne, der fortsatte med 5-10 års mellemrum indtil 1910. Den næst planlagte danske udstilling i slutningen af 1850'erne blev dog af forskellige grunde ikke til noget, og i stedet begyndte man fra 1860'erne at arrangere fællesnordiske udstillinger, der blev afholdt i Stockholm 1866, København 1872 og igen 1888 og i Stockholm 1897. Den største af disse havde været den nordiske industri-, landbrugs- og kunstudstilling i København i 1888, der samlede over 6.000 udstillere og besøgte af næsten 1,4 mill. mennesker.

Udover de landsdækkende og nordiske udstillinger blev der rundt om arrangeret mere eller mindre lokale industri- og håndværksudstillinger. I Århus forestod den nyoprettede Århus Håndværkerforening den første betydelige i 1852. 117 udstillere – de fleste fra Århus – deltog i udstillingen, der var indrettet i en 400 m² stor udstillingsbygning på Fredenstov. Flere mindre fulgte efter i de følgende årtier, og 1876 arrangeredes den udstilling, der blev det umiddelbare forbillede for Landsudstillingen i 1909.

Bag denne, den første almindelige jyske industriudstilling, stod håndværkerforeninger i en række jyske byer, organiseret i »Jysk Varelotteri«, og den blev den første virkelig store industriudstilling i provinsen med omkring 900 udstillere, af hvilke godt 200 var fra Århus. Til formålet blev i »Vennelyst« opført et par store udstillingspavilloner, hvori man kunne se nye produkter inden for jysk industri, håndværk og husflid lige til »kunstige tænder på metal og kautsjuk« og et »selvirkende toilet«.

Landsudstillingen i København 1909 - situationsplan

Oversigtsplan over udstillingsområdet, der indrammes af Dalgas Avenue, Hendrik Pontoppidans Gade og Skanse-anlægget, hvis nyopførte beboelsejendomme midlertidigt blev indrettet som hotel for udstillingsgæsterne. Øverst i højre side af pladsen ligger Stationsbyen og nedenfor denne Folkeparken med Abessinierlandsbyen.
(Fra Beretningen om Landsudstillingen 1909.)

Op mod århundredskiftet var man fra forskellige side imidlertid begyndt at betragte udstillingerne med nogen skepsis. Ideen om, at udstillingerne i særlig grad ville stimulere produktionen og fremme publikums interesse for de nye varer, var ved at blive opgivet. Det var i slut-

ningen af århundredet blevet lettere og billigere at udbrede kendskabet hos forbrugerne til disse bl. a. gennen annoncer og reklamer i den hastigt voksende dagspresse. I stadig højere grad holdt den egentlige industri sig tilbage fra udstillingerne, der efterhånden især fik tilslutning fra kunstindustri og -håndværk.

Det var da også især byens håndværkere, der gav inspiration og blev første drivkraft til Landsudstillingen i 1909.

Udstillingen arrangeres

Oprindeligt havde formanden for Århus Håndværkerforening, kunstsmed J. M. C. Larsen, foreslået en jysk industriudstilling i byen i 1901, 25-året for 1876-udstillingen. Både denne plan og forsøget på at gennemføre udstillingen 5 år senere måtte dog opgives, den sidste, fordi Horsens kom på tværs og gennemførte den »jyske« udstilling i 1905.

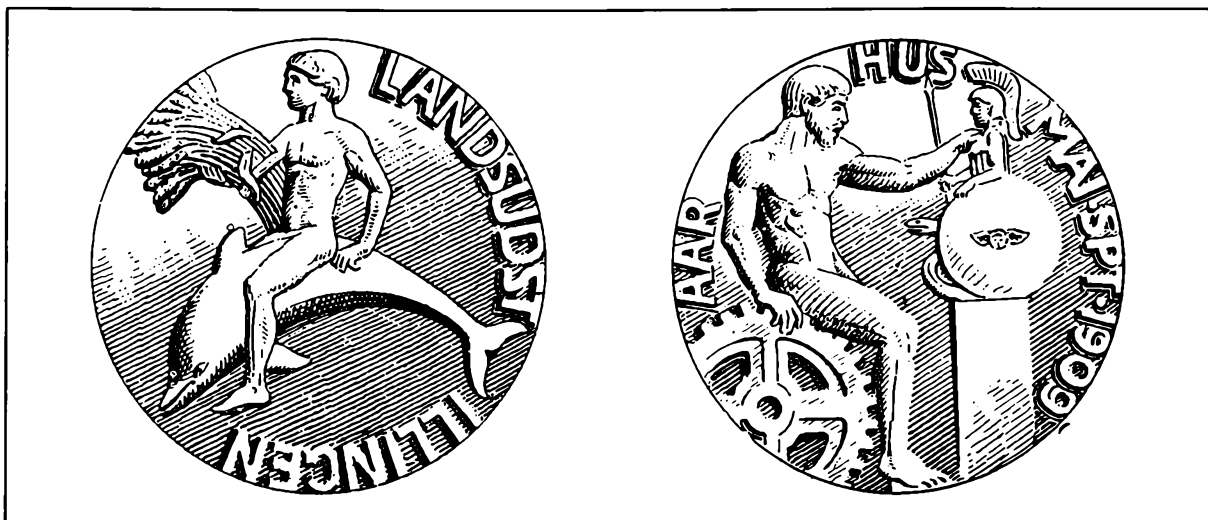
Dette fik kunstsmed Larsen og den anden hovedmand bag udstillingsideen, grosserer Chr. Filtenborg, til at ændre den oprindelige plan og nu i stedet satse på at få arrangeret en landsdækkende udstilling i byen i 1908, i 20-året for den store nordiske udstilling i København. På et møde 25. juni 1906 fik de to tilslutning til tanken fra repræsentanter fra byens handel, håndværk, industri og bystyre samt de lokale rigsdagsmænd.

I det følgende år arbejdede det forberedende udvalg med at tilvejebringe de fornødne forudsætninger for at stille en sådan landsudstilling

på benene. Udvalget, der udover de to initiativtagere bestod af borgmester E. C. L. Dreschel, bankdirektør Fr. Nørgård og overretssagfører Høegh-Guldberg, opstillede efter kontakt til arkitekt Anton Rosen, København, et foreløbigt budget på godt 1 mill. kr., svarende til ca. 1/3 af det kommunale budget for Århus by.

Det var afgørende for Landsudstillingens gennemførelse, at der som ved 1888-udstillingen blev ydet betydelige tilskud til dækning af udgifterne. Fra Århus kommune opnåedes uden besvær tilsagn om 100.000 kr., og dette forhøjedes senere med 50.000, da staten kun bevilgede 300.000 kr. af de ansøgte 400.000 kr. I samme anledning ydede grosserer Filtenborg en støtte på 30.000 kr., så tilskuddene i alt nåede op på 480.000 kr. Derudover tegnede firmaer, næringsdrivende og privatpersoner i byen en garantikapital på knap 300.000 kr. Hermed var det økonomiske grundlag til stede, idet man beregnede at kunne dække de resterende udgifter ved indtægter fra bl. a. entréafgifter, pladsleje, udstillingslotteri og tombola.

De potentielle udstillers organisationer sluttede stort set op bag udstillingstanken. Af de godt halvandet hundrede industri- og håndværkerforeninger i Jylland – der blev, vel af taktiske grunde, kun rettet forespørgsel til de jyske lokalforeninger – var fire femtedele positive. Industriens og håndværkets hovedorganisation, Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Håndværk, anbefaledes ligeledes, men dette skete dog først efter en nærmere korrespondance med udvalget. Dette havde nemlig i sin argu-

Landsudstillingens medalje, der var tegnet af maleren Joakim Skovgaard, viser på forsiden mennesket som havets og jordens behersker, mens bagsiden symboliserer dets frembringelser inden for teknik, videnskab og kunst. Delfin-symbolet kan virke »bekendt«, idet det også kom til at indgå i Århus Universitets segl, men der er dog ingen direkte sammenhæng dertil.
(Fra Beretning fra Landsudstillingen)

mentation for, at landsudstillingen burde placeres i Århus i stedet for København, over for regering og rigsdag peget på den fare, der lå i, at København var så stor i forhold til det øvrige land, og at man derfor burde »danne nye midtpunkter, såvel for næringslivet som for det åndelige liv«. Det lykkedes imidlertid for udvalget at bortforklare den sikkert velmente passus.

Efter de første planer var udstillingen tænkt placeret enten i eller oven for »Vennelyst« – som udstillingen i 1876 – eller i den modsatte ende af

byen på det ubebyggede område langs den nordlige side af skoven ved »Friheden« vest for Marselisborg Hovedgård. Arkitekt Rosen, som kom til at forestå opbygning og indretning af udstillingsområdet – og efterhånden fik meget frie hænder dertil – var dog ikke tilfreds med disse pladser. I stedet foreslog han arealet mellem Strandvejen og Hans Broges Gade/Dalgas Avenue tillige med det nye sydhavnsterræn øst for Strandvejen, der netop på denne tid var under opfyldning. Dermed ville han opnå at få bugten og havnen som en malerisk baggrund for udstillingens haller og pavilloner. Til trods for, at en del af Strandvejen kom til at indgå i udstillingsterrænet, og man derved afskar trafikforbindel-

sen ad Oddervej, accepterede udvalget og kommunen Rosens forslag.

Det blev dog ret hurtigt klart, at udstillingen først kunne blive klar til afholdelse i 1909. I juli 1907 godkendtes Rosens udstillingsplan, og derefter tog forberedelserne fart, og de fortsatte i et stadigt mere hektisk tempo til åbningsdagen, den 18. maj 1909 – og et par dage derefter.

Den egentlige udstilling omfattede 8 afdelinger: 1) Håndværk og industri, 2) Maskiner og redskaber, 3) Landbrug, havebrug, skovbrug og fiskeri, 4) Kunst, 5) Hygiejne, idræt og turistsvæn, 6) Kommunale institutioner, 7) Statsinstitutioner, 8) Vestindien, Færøerne og Grønland. Hertil kom desuden et par særudstillinger: Stationsbyen og den byhistoriske udstilling. Nærmest havnen – hvor fregatten Jylland lå til kajs og indgik i udstillingen – blev indrettet en »folkepark« med forlystelser, og vest for Dalgas Avenue lå pladsen for skiftende udstillinger bl.a. beregnet for sommerens dyrskue samt sportsstævner. I sidstnævnte område indgik endvidere de meget pladskrævende arealer (hver på ca. 2 tdr. land) til planteavl- og havebrugsudstilling.

Ved hovedindgangen fra Hans Broges Gade opførtes udstillingens hovedbygning, den kæmpemæssige »buehal«, der rummede håndværks- og industriudstilling, og som fortsatte direkte i elektricitetshallen, der med sin meget høje kuppel helt dominerede udstillingen, især når man så den fra søsiden. Nær hovedindgangen stod også et par af udstillingens andre vartegn, Tubborgs Triumfbue og Carlsberg-søjlen med Den

lille Hornblæser. De øvrige bygninger og pavilloner med de andre udstillinger samt en stor hovedrestaurant lå spredt rundt på det ca. 70 tdr. land store terræn.

Udstillingsbygningerne blev opført i rå træ i en antiklignende stil i en tilstræbt let og ren liniet udformning. Ikke blot gennem den ensartede konstruktionsmåde søgte Rosen at skabe sammenhæng i udstillingen, men denne fremkom også ved, at samtlige udstillingsbygninger blev hvidmalede med gule tage. En yderligere farveklang gav de dekorationer, som maleren Valdemar Andersen udførte på bygningernes gavlparterier. Kun særudstillingernes bygninger skilte sig ud herfra. Den byhistoriske udstilling blev opstillet i den gamle 1600-tals bindingsværksejendom, den secherske købmandsgård fra Lille Torv/Immervad (Borgmestergården), og Stationsbyen, der var opført som et mønster på, hvorledes man med en bedre byggeskik kunne skabe smukkere bebyggelser i de mange nye småbysamfund, fremtrådte i »originale« materialer, mursten, tegl o.s.v.

Til udstillingen meldte sig 1850 deltagere med i alt godt 4.000 katalognumre. Ca. halvdelen af udstillerne tilhørte de to hovedafdelinger, håndværk & industri og maskiner & redskaber, men også afdelingen for kommunale institutioner, hvorunder også hørte private husflidsarbejder, havde med 350 udstillere et betydeligt omfang. Alle dele af landet var repræsenteret blandt udstillingsdeltagerne, men dog med overvægt til København (ca. 700) og – naturligvis – Århus (ca. 350). Fra de øvrige jyske byer del-

Kik over udstillingspladsen fra området uden for hovedindgangen. Bag indgangspartiet er søjlehallen, der fører over i elektricitetshallen, hvis tårn ses til venstre. Bag sporgvognen Tuborgs triumfbue og Carlsbergsøjlen.
(Foto i Bernhardt Jensens arkiv, Erhvervsarkivet)

tog godt 200 udstillere, mens resten kom fra øernes købstæder (ca. 125) samt landets småbyer og landdistrikter (omkring 400).

Den våde sommer

Den 18. maj 1909 åbnede Landsudstillingen under nordvestlig storm med kulde og regnbyger. Den officielle indvielse blev foretaget af kongen (Frederik VIII), der var udstillingens protektor, og både han og de øvrige fremmødte

1.500 honoratiøres frøs med anstand i udstillingens solennitetssal under den timelange højtidelighed med Carl Niensens udstillingskantate og udstillingspræsidenten, Borgmester Dreschels åbningstale. Efter kongefamiliens efterfølgende rundvisning på udstillingen blev denne åbnet for publikum.

Blandt mangfoldigheden af udstillede gen-

stande og maskiner var der især visse grupper, der tiltrak sig megen opmærksomhed. Centralt i udstillingen stod elektricitetstårnet, omkring hvilken grupperede sig maskiner og anlæg med tilknytning til dette nye energisystem. Her fandt man Frichs' landsby-elektricitetsværk sammen med bl. a. Det store Nordiske Telegraf-selskabs imponerende udstilling af elektriske instrumenter og kabler og De forenede Jernstøberi-ers elektriske motorer og dynamoer. I maskinhallen nord herfor var der en afdeling for arbejdende kraftmaskiner, hvor man kunne se sugemaskiner fra Frichs, køleanlæg og ismaskiner fra Thomas Ths. Sabroe og dieselmotorer fra B&W. I en særskilt bygning nær vandet – af hensyn til brandfaren – demonstreredes eksplosionsmotorer med benzin og petroleum.

En særlig opmærksomhed vakte også den trådløse telegrafstation, der kort tid forinden var udviklet af opfinderen Valdemar Poulsen og præsenteredes i brug på udstillingen.

Men også de mere end 50 øvrige udstillingsbygninger og pavilloner fik deres andel af de besøgende, hvis antal i løbet af sommeren blev optalt til omkring en halv million betalende gæster ud over de godt 20.000 århusianere, der havde købt partoutkort, samt de mange foreninger og skoler, der kom ind til særpris.

Der var dog andet end selve udstillingen at kikke på. I »Folkeparken« på Sydhavnsterrænet var der et varieret udbud af underholdning fra gynger, rutschebaner og karusseller, til dansesalon og varieté samt Abessinierlandsbyen – ikke at forglemme – på 80 medlemmer, der normalt

»optrådte« i Hagenbeck-parken ved Hamborg, skabte med hytter, våbensmedie, friluftsskole og lejlighedsvis krigeroptrin et broget, eksotisk sceneri, der tiltrak mange. På pladsen for de skiftende udstillinger vest for Dalgas Avenue strømmede omkring 20.000 mennesker i midten af juli til Foreningen af jyske Landboforeningers store ungskeue, mens mange af de sportsstævner, der holdtes her i sommerens løb fik ringe besøg, ja flere måtte aflyses som følge af det usædvanligt kolde, regnfulde og blæsende vejr, som udstillingssommeren var præget af.

Vejret skabte ligeledes problemer for en af udstillingens attraktioner, den første flyveopvisning i Danmark, der dog ikke kunne finde sted på udstillingsområdet, men var henlagt til eksercerpladsen på Skejby mark. Efter flere dages forgæves venten på stille vejr hævdede franskmænden Leon Delagrande sig 9. september i sit aeroplan, som han holdt i luften i 64 sekunder. I de følgende dage gennemførtes flere og længere flyvninger, men den store tur – over Århusbugten til Skjødshoved – måtte dog opgives på grund af motorsprængning.

Århus blev i udstillingssommeren kongressernes, mødernes og festernes by. Mange erhvervs-sammenslutninger og foreninger havde henlagt generalforsamlinger hertil, og her stiftedes bilistorganisationen Forenede Danske Motorejere. Blandt de største fester var den Dansk-amerikanske Dag den 4. juli, og med dette arrangement blev den tradition grundlagt, der siden er blevet fortsat i Rebildfesterne.

En væsentlig tilskyndelse for håndværkere og

Smukke så de ud, opsynsmændene, i deres røde uniformsjakker og hvide bukser og med den hvide Stanleyhat (tropehjelms) på hovedet, og mange af udstillingsgæsterne har sikkert medbragt kortet med den farvestrålende vagtmænd på guldbaggrund i bagagen hjem. I dårligt vejr – som der var meget af – blev de hvide bukser udskiftet med sorte.
(Foto i Erhvervsarkivet)

industri drivende til at deltage i tidens store industriudstillinger var, at tildelte præmier og diplomer kunne anvendes i virksomhedernes salgs- og reklamefremstød. På Landsudstillingen udløstes denne spænding blandt udstillerne den 14. august, da udstillingskomiteen efter endt bedømmelse kunne meddele, at knap halvdelen af de bedømte udstillere var fundet værdige til at modtage diplomer af 1., 2. eller 3. klasse (sidstnævnte dog kaldet »anerkendelsesdiplom«). En speciel guldmedaljepræmiering tildeltes samtidig Valdemar Poulsen (for den epokeskabende trådløse telegraf) samt udstillingens arkitekt, Anton Rosen.

Efter præmieringen fortsatte udstillingen indtil 3. oktober, hvor borgmester Dreschel ved afslutningsfesten takkede alle, der havde medvirket i det omfattende organisatoriske og praktiske arbejde. Han antydede samtidig, at det afsluttende regnskab næppe kunne undgå at give underskud.

Det blev da også tilfældet, idet de samlede omkostninger ved udstillingen nåede op på næsten 2,7 mill. kr. mod det seneste budgettal på godt 1,8 mill. Selv om også indtægterne lå en del over det budgetterede beløb, blev der i alt et samlet underskud på 280.000 kr., der især var opstået, fordi udstillingsbygningerne var blevet langt dyrere at opføre end kalkuleret. Underskuddet blev dækket dels ved et ekstraordinært tilskud fra kommunen på 50.000 kr., dels ved at garantierne måtte indbetale langt størstedelen af deres indtegnede beløb. Indkrævningen af garantisummerne skabte en del uvilje mod udstil-

lingskomiteen, især blandt de forretningsdri- vende garanter, der på grund af det regnfulde vejr ikke havde fået »udbytte« af de mange ud- stillingsgæster.

Efter udstillingens afslutning blev bygningerne nedrevet og fjernet. Udstillingspladsen henlå ubebygget, delvis som kolonihaver, indtil om- rådet i slutningen af 1930'erne blev inddraget som nyt boligområde med anlæggelse af Marse- lis Boulevards forlængelse, Strandparkvej og Adolph Meyers Vej og opførelse af bl. a. Strand- park-bebyggelsen.

Arkitekt Rosens udstillingsby bragte ham megen ære, men samarbejdet mellem ham og komiteen blev præget af hans stadige nye øko- nomiske krav, der førte til det store regnskabs- underskud. Dette var måske årsagen til, at han – bortset fra Ole Rømer Observatoriet – ikke se- nere fik byggearbejder i Århus i modsætning til sin konduktør ved udstillingen, arkitekt A. Høegh-Hansen, der i de følgende årtier stod for opførelsen af mange større bygningsværker her.

Udstillingens betydning

Som nævnt er Landsudstillingen ofte blevet be- tragtet som den skelsættende begivenhed i byens historie, der skabte grundlaget for Århus' udvikling mod en storby. I udstillingens kølvand fulgte en optimisme og evne til at »tænke stort« – som Jacob Jensen udtrykte det i 1934 – og det smittede af på aktivitetsniveauet i byen i årene derefter. Konkret nævnedes han dog ved denne lejlighed kun, at byens møbelindustri havde fået

en vis eksportfremgang som følge af udstillin- gen, samt at denne via den byhistoriske udstil- ling gav anledning til etableringen af købstads- museet »Den gamle By«. Heller ikke ved senere lejligheder er påstandene om udstillingens store betydning blevet nærmere underbygget.

Der er da heller intet i byens almindelige ud- vikling, der tyder på, at udstillingen var indled- ningen til »vækst og fremgang«. Hvis man be- trakter byens vækst i årene mellem 1870 og 1940 i forhold til landets øvrige provinsbyer, er der- imod nærmest det modsatte slående.

I årene indtil århundredskiftet var Århus den af alle landets købstæder, der voksede allermost, og også i årtiet før Landsudstillingen lå befolk- ningsstigningen her betydeligt over gennem- snittet for alle landets byer. Det var i den perio- de, at byen udviklede sig til et trafikalt knude- punkt for det meste af Jylland og derved fik en meget kraftig udvikling inden for især handels- og transporterhvervene. Allerede i begyndelsen af 1870'erne havde Århus overhalet Odense som landets næststørste by, og positionen som Jyl- lands hovedby blev yderligere udbygget i årene inden Landsudstillingen. Her placeredes DSB's centralværksteder for Jylland og Fyn (1881-82) og Statsbiblioteket (1897), det nye overcentral- bibliotek for hele landet. Den første højere han- delsuddannelse uden for hovedstaden kunne igangsættes her med etableringen af Den jyske Handelshøjskole i 1904, og få år senere blev byen valgt til hjemsted for Fødselsanstalten i Jylland (1908). Placeringen som landets næstvigtigste by blev også understreget ved Marselisborg slots

opførelse og overdragelse til kronprinseparret i 1902, samt ved en række store privat- og andels-selskabers valg af Århus til hovedsæde i årene omkring århundredskiftet.

Det er i sammenhæng med denne stærke udbygning af byen på en lang række områder, man først og fremmest skal betragte planerne om at få henlagt en landsdækkende industri- og håndværksudstilling til Århus. Man kunne herved få en slags officiel markering af, at byen som den største provinsby havde en særlig stilling som et naturligt landscenter uden for hovedstaden.

I den henseende blev Landsudstillingen vellykket. Den blev den sidste af de store, altomfattende udstillinger, der blev gennemført her i landet – idet man efter 1. verdenskrig efterhånden gik helt over til specialudstillinger, messer og købestævner –, og den fik derved et særligt ry, som byen nød godt af. Hertil bidrog yderligere, at arkitekt Anton Rosens udformning og opbygning af selve udstillingen skabte en arkitektonisk og kunstnerisk helhed, – der strakte sig helt til de mindste detaljer som f. eks. tegning af opsynsmændenes uniformsknapper – gjorde Landsudstillingen kendt viden om. Den stod som en stærk kontrast til de fleste tidligere større danske og udenlandske udstillinger, der ofte var et sammensurium af overfyldte bygninger og pavillioner i vidt forskellige stilarter og udsmykninger.

Mere varig betydning fik også den særlige Stationsby-udstilling. Den blev en væsentlig inspirationskilde for arkitekter og bygmestre landet over til at opføre nye harmoniske og stilrene

småbyhuse efter de bedste mønstre i dansk byggetradition. Gennem oprettelsen af Landsforeningen Bedre Byggeskik i 1915 satte denne del af udstillingen sig spor i byggeriet i Danmark til langt op i 1930'erne.

For dem, der havde regnet med, at Landsudstillingen ville sætte yderligere fart i Århus' udvikling, blev forventningerne ikke opfyldt. Netop i de to årtier derefter foregik udviklingen i byen i et langsommere tempo end i årene forud herfor, og Århus sakkede i disse år noget bagud i forhold til den generelle vækst i de danske byer i samme periode. Først i 1930'erne ændrede forholdet sig igen, og befolkningstilvækst, boligbyggeri og erhvervsudvikling bragte på ny byen frem blandt de stærkest voksende.

Landsudstillingen må således i langt højere grad ses som en slags slutsten på Århus' første voldsomme vækstperiode i perioden mellem 1870 og 1910, end som optakt til den videre udvikling frem mod dagens storby. Men også som sådan er den værd at mindes.

E.K.J.

Middelalderens bispegård

I forsommeren 1983 gik en ny Olsen-bande i aktion ved Nationalbankens Århusfilial. Man forcerede det solide jerngitter ud imod Rosensgade og gravede en betydelig skakt ned i retning ad bygningens fundamenter; men ligesom i filmene måtte man også her erkende, at mange penge kom der ikke ud af anstrengelserne. For at være nøjagtig: det blev kun til en enkelt mønt fra middelalderen. Det hører dog med til historien, at den omtalte Olsen-bande havde sit navn fra topchefen, rigsantikvar Olaf Olsen, og øjensynligt var medlemmerne da også yderst tilfredse med den gamle mønt og de andre fund fra vikin-

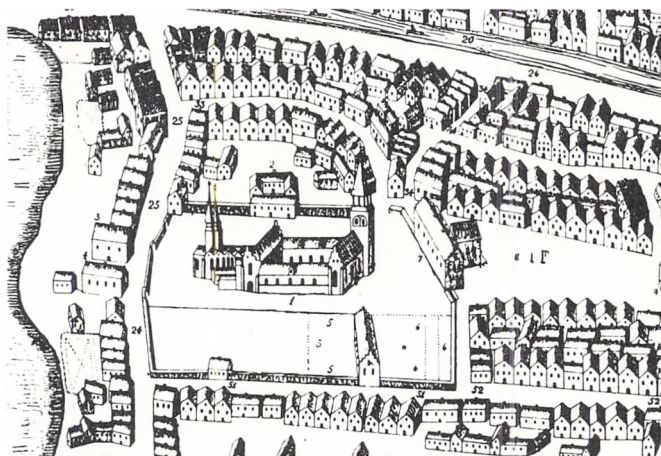
Udsnit af Resens prospekt af Århus set fra nord ca. 1675. Bispegårdens store hus ses ved 5 og 6, men det ejedes på dette tidspunkt af købmandsslægten Marselis. Bispegårdens sydlige fløj langs med domkirken eksisterede endnu på Resens tid, men den er udeladt på tegningen, da den iflg. Resen »er af mindre betydning«. På den anden side af domkirken ses ved 2 den senere bispegård for de lutherske biskopper. Byens middelalderlige rådhus ved 7 blev først nedrevet i 1859.

getiden og middelalderen. Det hele drejede sig jo nemlig om en arkæologisk udgravning.

Når rigsantikvaren havde bedt Moesgård-arkæologerne om at sætte spaden i jorden på dette sted, skyldes det, at banken ønskede at gennemføre visse nybyggerier, der ville forstyrre de underjordiske rester af byens middelalderlige bispegård, som i sin tid har ligget på dette sted.

Den gamle bispegårds beliggenhed kender man ikke alene ud fra nogle af fortidens Århus-tegninger, men også ud fra omfattende arkæologiske udgravninger, som i 1920'erne blev gennemført i forbindelse med opførelsen af Nationalbankens bygning. Man kunne dengang frilægge store dele af dette imponerende bygningskompleks, som i hvert fald i den sene middelalder dækkede størstedelen af området mellem domkirken og Rosensgade.

Kort fortalt bestod bispegården dengang af

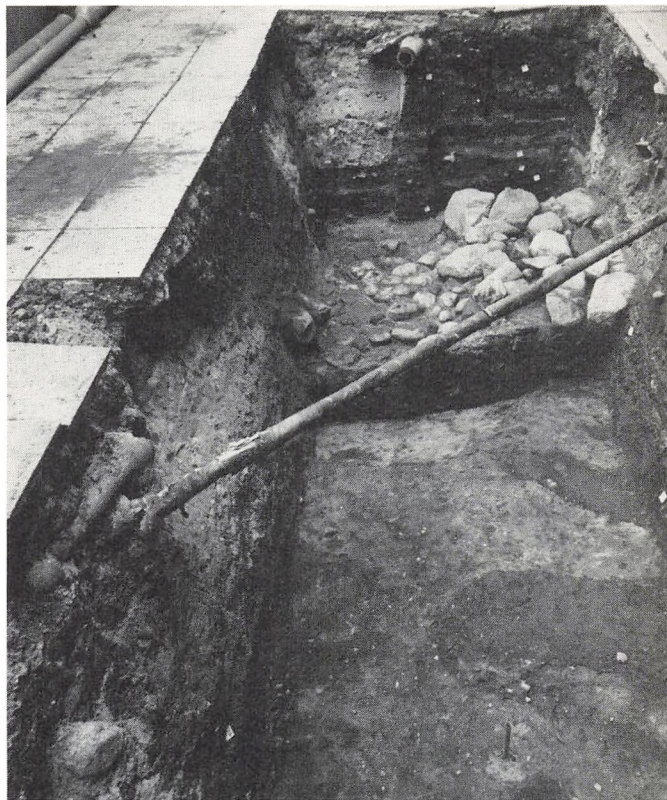

en lang bygning med facade ud imod domkirken og af et meget stort tværgående hus, der strakte sig fra Rosensgade i retning mod domkirken. Dette nordsydgående hus var ikke mindre end 46 meter langt, og man kunne derfor forudse, at Nationalbankens nye ombygninger ville forstyrre en del af husets fundament på en strækning, der ikke var blevet frilagt ved udgravningen i 1920'erne. Hertil kommer så, at de moderne udgravningsmetoder giver anledning til en lang række betydningsfulde iagttagelser, som man ikke tidligere var opmærksomme på; og man vil derfor forstå, at en fornyet undersøgelse var nødvendig, inden bygningsresterne nu blev fjernet.

Udgravningen, der blev bekostet af Nationalbanken, foregik i det lille gårdareal ud imod Rosensgade og blev gennemført i løbet af tre regnvåde uger, netop inden det varme sommervejr satte ind.

Som ventet kunne vi her frilægge et parti af bispegårdens fundament. Det drejede sig om østmuren i det store nord-sydgående hus, og fundamentet bestod af store og solide sten, der øjensynlig har været eftertragtet til mange formål. I hvert fald var også en del af fundamentstenene blevet fjernet, da man i sin tid meget effektivt nedrev bygningen.

Men den nye udgravning gav også mulighed for andre iagttagelser. Man kunne se, at den brede fundamentgrøft var blevet gravet ned igennem tykke bebyggelseslag fra byens ældste tid for at nå til den faste undergrund. Bebyggelseslagene var enten lerede, sandede, stenede eller

Udgravningsfeltet i Nationalbankens gård ved Rosensgade. I baggrunden ses et parti af stenfundamentet til bispegårdens store hus fra 1400-årene. I feltets mørke jordvægge ses affaldslag fra stedets bebyggelse i perioden ca. 1100-1350. I undergrundens lyse sand viser der sig mørke felter, som vidner om nedgravning af stolper, affaldsgruber m.v.

gødningsprægede, og de stammede fra en tid, da folk ikke i nævneværdig grad var optaget af renovation og renlighed af byen, og hvor nye huse rejstes ovenpå resterne af de nedrevne. Ge-

Mønt fra middelalderen fundet i de øverste bebyggelseslag. Det er en lille sølv mønt, en såkaldt hulpenning, slået i Nordtyskland engang henimod 1350.

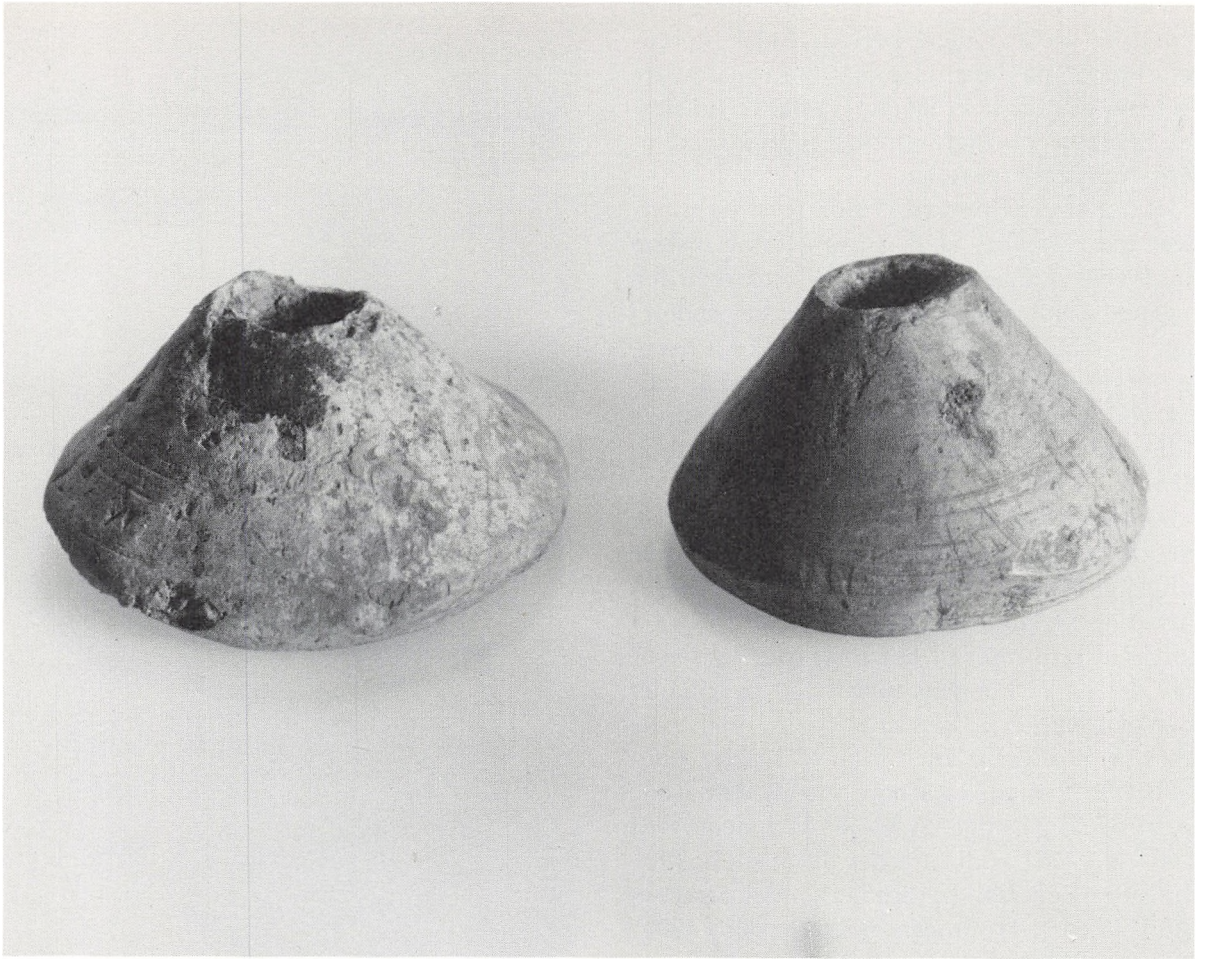
To bennåle fra tiden omkring 1100, den ene i form af en økse.

neration efter generation har således aflejret disse affaldslag, der derfor indeholdt husrester sammen med tabte og kasserede genstande fra de skiftende perioder.

Ved Nationalbanken var lagene i alt ca. 1,7 m tykke, og de øverste indeholdt fund, der daterer dem til 1300-årene, hvorimod de ældste og dybestliggende bebyggelseslag synes at tilhøre tiden henimod 1100, d.v.s. den sene vikingetid eller tidligste middelalder.

Århus som sådan er dog opstået noget tidligere, nemlig omkring 900, men bebyggelsen var i den første tid koncentreret ude langs åen og havet. En halvkredsformet vold omgav denne ældste bydannelse, og inden for volden lå også et åbent friareal, der først blev bebygget i tiden henimod 1100. Alt det ved vi fra tidligere Århusudgravninger.

Nationalbankens grund tilhører tydeligvis dette åbne friareal i vikingernes Århus, men også her blev området inddraget til bybebyggelse omkring 1100. Da den mægtige Århus-bisp Peder Vagnsen i 1201 påbegyndte opførelsen af den nuværende domkirke, lod han muligvis samtidigt bygge en standsmæssig bispegård på dette sted umiddelbart nord for domkirken. Ved udgravningen i 1983 fandt vi dog ingen sikre spor af en sådan tidlig bispegård fra 1200-årene, men ved opførelsen af Nationalbanken i 1920'erne så man betydelige bygningslevn, der naturligt lader sig tolke som resterne af Peder Vagnsens bolig, og nogle af vore genstandsfund fra affaldslagene kan derfor godt tænkes at stamme fra hans husholdning.

Tenvægte, små svinghjul af ler til håndtenen. Ca. 1100.

Det solide stenfundament, som vi fandt ved forsommerens udgravning, tilhører som tidligere nævnt hovedhuset i den store, senmiddelalderlige bispegård fra 1400-årene, men ved ud-

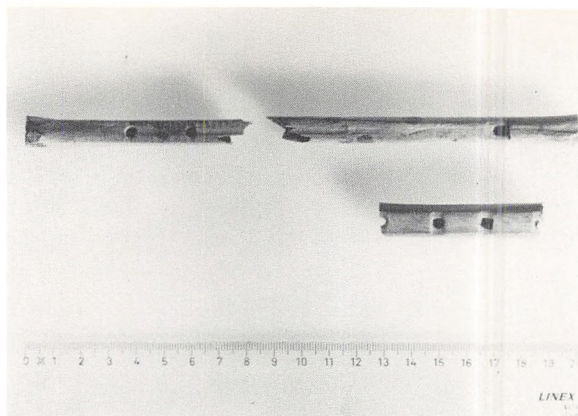
gravningen fandt vi næsten ingen affaldslag med genstande fra denne sene periode. Måske er renlighedelsen på dette tidspunkt blevet sat bedre i system, eller også er lagene fra denne tid simpelt hen blevet bortgravet i forbindelse med senere byggerier i området.

1400-årenes bispegård er nok først og fremmest blevet opført af den byggelystne biskop Jens Iversen Lange, der også gav domkirken den prægtige udformning, den stort set har endnu i dag. I det hele taget var det en rig tid for byen, og borgerne selv lod også dette komme til udtryk ved opførelsen af et stort og imponerende rådhus for enden af Store Torv (se Århus Årbog 1983).

Da kirkens gods ved reformationen i 1536 overgik til kongen, blev bispegården sæde for de kongelige lensmænd, og den blev herefter meget dårligt vedligeholdt. Allerede i 1582 blev det store hus reduceret til kornmagasin, og i 1661 blev det p.g.a. kongens forarmelse overdraget til storkøbmanden Gabriel Marselis, mens sydfløjen formodentlig blev solgt til biskop Enevoldsen Brochman, og senere overgik den til andre af byens gejstlige. Sydfløjen blev nedrevet i 1756, og i 1781 faldt omsider det store hus for bl. a. at give plads til en tømmerhandel. Som byhistorikeren J. Hoffmeyer udtrykte det i 1904: Et stort stykke af det gamle Aarhus Pragt og Herlighed var dermed forsvundet.

Kun gadenavnene Bispegyde og Rosengade minder os endnu i dag om de gamle Århusbispens pragtfulde gård og den tilhørende rosenhave.

H.J.M.

Fragmenter af benfløjter fra middelalderen, 1100-1300.

Brudstykke af lille glaseret kande, ca. 1300.

Erhvervslivet 1983

Mange århusianske virksomheder har fået det bedre i 1983. Allerede i det foregående år var der en række, om end usikre, positive tegn, og 1983 har vist, at de ikke kun var af forbigående karakter. Især synes industrien og specielt den del, der sælger til udlandet, at have klaret sig godt. Det hænger sammen med, at faldet i renteniveauet og lønstigningerne har forbedret virksomhedernes konkurrenceevne. Også en række af detailhandelens forretninger har haft en øget omsætning; det gælder således tæppe- og møbelforretninger samt foto- og sportsbutikker, mens stigningen i fødevarerforretningerne ikke har været så stor, og inden for drikkevarer og tobak har der været direkte tilbagegang. Bilhandlerne har haft et godt år.

1983 kan imidlertid ikke karakteriseres ensidigt positivt. Mens byggeriet for landet som helhed har vist en svag fremgang, har de århusianske byggefirmaer oplevet en yderligere tilbagegang. Og alvorligst må ved en helhedsbetragtning af erhvervslivet den omfattende arbejdsløshed siges at være. Diagrammet over arbejdsløshedsprocenterne i Århus måned for måned viser, at den svagt faldende tendens, der gjorde sig gældende i sidste halvdel af 1982, ikke holdt i 1983. Arbejdsløsheden var større i 1983 end det foregående år.

Industrien

En af de århusianske virksomheder, der sælger mest i udlandet enten direkte eller gennem datterselskaber, er Grindsted Products, sikkert bedre kendt under navnet Grindstedværket. Det blev startet i 1924 af en kemiker og civilingeniør Chr. Lundsgaard og placeret ude på heden ved Grindsted (heraf navnet), fordi der ved dets produktion dengang var forbundet en betydelig eksplosions- og brandfare. Lundsgaard døde forholdsvis ung i 1938, og året efter dannedes et aktieselskab, A/S Grindstedværket, som overtog fabrikken. Aktierne ejedes først af Dansk Gærings-Industri, men er siden overtaget af Danisco, to foretagender, som har virket i snævert samarbejde med De Danske Spritfabrikker. Forbindelsen til Århus fik Grindstedværket i 1950, da dets hovedkontor og forskningslaboratorier blev flyttet hertil. Oprindeligt lå hovedkontoret på Jens Baggesens Vej, senere begyndte man at bygge på Edwin Rahrs Vej i Brabrand, hvor der gennem en årrække er sket store udvidelser, og hvortil firmaet i dag har flyttet sit hjemsted. Her beskæftiges over 200 mennesker. I 1980 skiftedes navnet Grindstedværket ud med Grindsted Products. Det var det, der blev brugt i udlandet, bl. a. til selskabets mange datterselskaber, og for at kunne optræde under et og samme navn fik moderselskabet altså det internationale navn. »Grindstedværket« var ikke noget godt navn for et så eksportorienteret firma.

Selve fabrikationsvirksomheden foregår stadig i Grindsted, hvor der er omkring 700 ansatte. Her fremstilles forskellige lægemidler og så-

kaldte hjælpestoffer til næringsmiddelindustrien, altså de forskellige midler, der tilsættes levnedsmidler, f. eks. aromastoffer og emulgeringsmidler til margarineindustrien. Ikke mindst disse hjælpestoffer har Grindsted Products satset på i de senere år i erkendelse af, at selskabet ikke kan hamle op med de store, internationale medicinalkoncerner. Tydeligst kom det til udtryk, da vitaminproduktionen i slutningen af 1981 blev solgt til en tysk koncern. Vitaminproduktionen foregik bl. a. på en fabrik i Grenå, som Grindstedværket havde bygget i midten af 1970'erne, og som nu blev overtaget af tyskerne. Med salget havde Grindsted Products reduceret sin omsætning ganske betydeligt, men samtidig skåret et område væk, der belastede regnskabet alvorligt. Efter et direkte dårligt år i 1980 har selskabet da også i de sidste år kunnet fremvise pæne overskud.

Andre eksportorienterede virksomheder, der har klaret sig godt, er bl. a. Kosan Crisplant, der har fået store ordrer fra Japan og USA, og Sabroe. Også en række mindre maskinfabrikker som f. eks. O. G. Høyer Maskinfabrik i Holme og A.M.C. Maskin Compagni på Skolebakken giver udtryk for gode resultater på verdensmarkedet.

Men der er naturligvis også industriforetagender, som har klaret sig dårligt i det forløbne år, og som har måttet lukke eller rekonstrueres. Det gælder således det, der var tilbage af Dalsø Maskinfabrik i Brabrand. Denne virksomheds historie er på en gang speciel og alligevel typisk dansk. Som mange andre startede den beske-

dent. To brødre, Henry og Ove Dalgaard Sørensen, var begge udlærte maskinarbejdere, og i deres fritid i årene 1940-43 fremstillede de forskellige ting, bl. a. træskobeslag, på bedstefaderens ejendom på Langdalsvej. I 1943 løstes der næringsbevis, og i 1944 dannedes et egentlig firma, Dalsø. Virksomheden udvidedes snart, dels på Langdalsvej, dels et andet sted i Brabrand, hvor brødrene begyndte at fylde gas på gasflasker, som de selv fremstillede. Virksomheden blev ganske stor; den beskæftigede i midten af 1950'erne over 100 mennesker. I 1958-59 omdannedes den til en række aktieselskaber, bl. a. Dalsøgås og Dalsø Maskinfabrik, der fik afdelinger både her i landet og i udlandet. I 1973 delte de to brødre aktiviteterne, således at de udenlandske i Sverige, Tyskland og Schweiz gik til Henry Dalgaard Sørensen. Ove Dalgaard Sørensen stod da som enejer af Dalsøgås og Dalsø Maskinfabrik, der imidlertid i slutningen af 1975 måtte standse betalingerne. Dalsøgås blev i 1976 overtaget af konkurrenten Kosangas, og maskinfabrikken blev videreført af et nystiftet aktieselskab, Dalsø Maskinfabrik af 1976. Heri deltog Dalgaard Sørensen ikke.

Kort tid efter at det nye selskab var dannet, overtog det en anden Århus-virksomhed, nemlig M. H. Jæger, Århus Pengeskabsfabrik, som havde måttet standse betalingerne i begyndelsen af 1976. Pengeskabsfabrikken var væsentlig ældre end Dalsø Maskinfabrik. Den var grundlagt i 1894 af smedemester M. H. Jæger og havde oprindeligt til huse forskellige steder i Mejlgade. I 1950'erne flyttede den til Vestergade for i be-

gyndelsen af 1960'erne at tage en ny fabriksbygning i brug på Gjellerupvej i Brabrand. Foretagendet var endnu i 1976 i familien Jægers besiddelse. Det var altså et gammelt familieforetagende. En tid efter at Jæger var overtaget af Dalsø Maskinfabrik, flyttede virksomheden til maskinfabrikkens bygninger på Langdalsvej.

På trods af udvidelsen ved overtagelsen af Jæ-

Det danske Trælastkompagni ændrede i 1977 sin struktur, hvorved bl. a. de mange datterselskaber, som drev detailhandel, blev samlet i et selskab, Det danske Trælastkompagni Detail Aktieselskab. Herunder hører den lange række af Silvan Byggekæder, der ligger over hele landet, samt tillige talrige trælastforretninger. I 1980-1981 har disse forretninger givet underskud, i 1981 i en sådan størrelsesorden, at det samlede koncernregnskab også blev negativt. Derimod har 1982 og 1983 været gode år, og i slutningen af 1983 udvidede Kompagniet aktiekapitalen med henblik på en ekspansion i de kommende år.

(Foto: Jørn Timm)

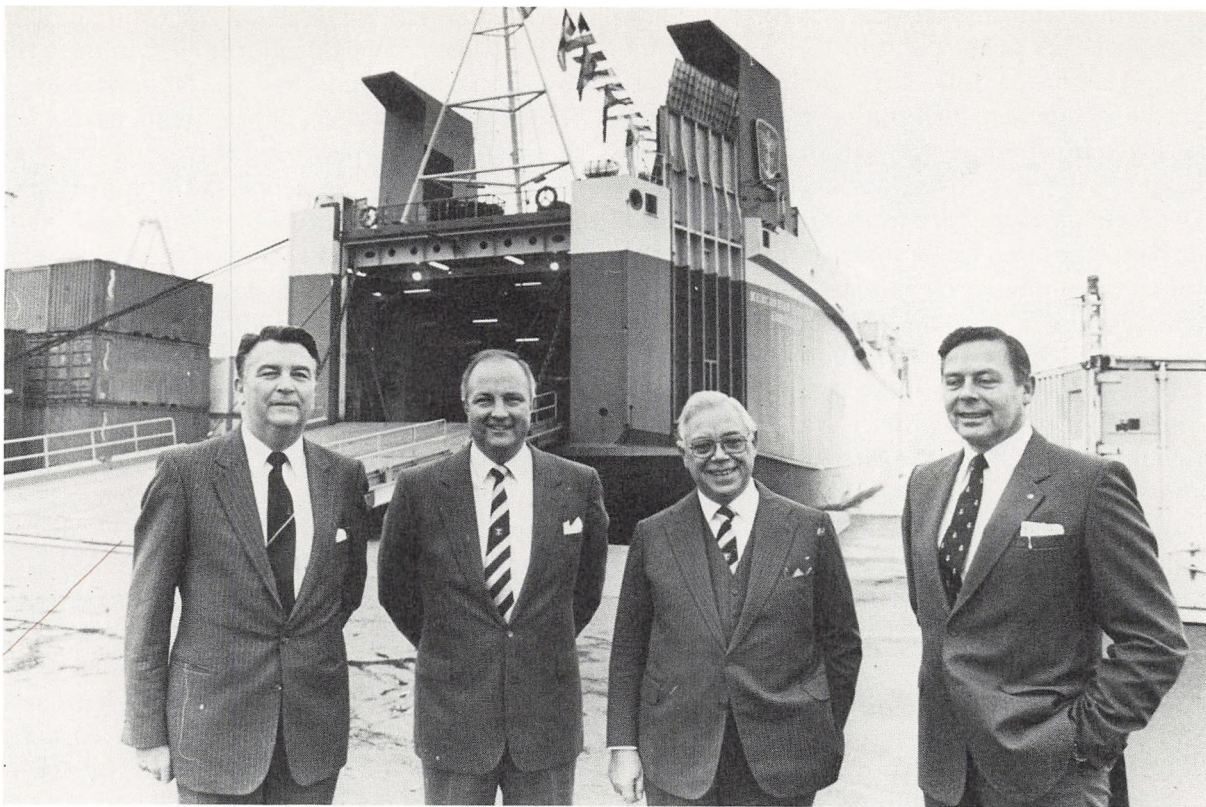
ger gik Dalsø ikke godt; nye ejere forsøgte efter 1979 at rette skuden op og inddrog medarbejderne ved at lade dem indskyde penge i foretagendet. I begyndelsen af 1982 standsedes betalingerne imidlertid igen; en ny rekonstruktion, hvor bl. a. Andelsbanken, Lønmodtagernes Dyrtidsfond og Kommunernes Pensionsforsikringsselskab indskød penge, betød, at omkring halvdelen af de lidt over 100 arbejdspladser kunne bevares. Rekonstruktionen indebar, at navnet Dalsø Maskinfabrik blev opgivet, og der fortsattes som M. H. Jæger. Men rekonstruktionen fra forsommeren 1982 holdt kun et år. I maj 1983 måtte Jæger standse betalingerne, og denne gang var det endelig slut. En anden maskinfabrik rykkede ind i en del af bygningerne og solgte Jægers maskinpark. Rettighederne til en række af Jægers produkter samt service på disse blev overtaget af et københavnsk firma, Carl Seifert A/S, der indrettede en del af sin serviceorganisation på Langdalsvej.

Det samme som familierne Dalgaard Sørensen og Jæger oplevede i midten af 1970'erne: at måtte forlade deres virksomhed, har familien Ranghøj i 1983 været ude for med rammefabrikken Jyden i Åbyhøj, en virksomhed, der engang beskæftigede 700 mennesker, og som betegnedes som verdens trediestørste rammefabrik. Den startede som Dalsø og Jæger under beskedne forhold i 1921 i Marstrandsgade; eneste ansatte var stifteren P. B. Ranghøj og hans kone. Udvidelserne kom imidlertid i hurtig rækkefølge, efter at virksomheden i 1925 var flyttet til Kastanieallé i Åbyhøj. Ud over nybygninger i Åbyhøj udvidede

fabrikken også med først en filial i København i 1936 og efter krigen med fabrikker i udlandet; den første i Sverige, siden bl. a. også i Norge og Holland. I 1957 blev Jyden omdannet til et aktieselskab, og med i firmaet var også Ranghøjs 3 sønner. Den yngste af dem, Leif Ranghøj, købte i 1973 de to andre ud af foretagendet, men flyttede samme år til Schweiz, hvorfra han ledede firmaet og dets forskellige datterselskaber. Fra 1976 stod 3. generation, Torben Ranghøj, for Jyden her i Århus. Også han er dog i dag flyttet til Schweiz.

I slutningen af 1970'erne traf familien Ranghøj en beslutning, som skulle blive skæbnesvanger. En væsentlig del af produktionen skulle flyttes til Irland, hvor en ny moderne fabrik blev opført. Fordelen var, at lønnen var lavere i Irland, ligesom finansieringen kunne ske på favorable vilkår. Det viste sig imidlertid, at nok var lønnen lav, men det var effektiviteten også; dertil kom, at der opstod problemer med finansieringen, og transportomkostningerne blev store. Alt i alt førte problemerne i Irland til, at Jyden i slutningen af 1982 måtte standse betalingerne. Produktionen fortsatte dog i Åbyhøj, og i maj 1983 lykkedes det at skabe et nyt selskab, A/S Jyden ML, som skulle overtage aktiviteterne. Kapitalen til det nye firma kom bl. a. fra Otto Mønsted, en række pensionskasser og Lønmodtagernes Dyrtidsfond. Familien Ranghøj har derimod intet med det nye selskab at gøre.

Mineralvandsfabrikker og bryggerier
Jyden fortsætter altså. Det gør Sct. Nicolauskil-

de Brøndanstalt derimod ikke. I slutningen af 1983 blev denne gamle sodavands- og mineralvandsfabrik solgt, og dermed er en mere end 100-årig virksomhed forsvundet. Bygningerne er solgt til Viby Gummifabrik, og navnet og rettighederne til produkterne tilhører nu en ny-startet sodavandsfabrik i Gylling ved Odder.

Der var stor festivitas i Århus i begyndelsen af oktober. Det nystiftede rederi Mercandia North Sea Line A/S begyndte at besejle to havne i England fra Århus i fast rutefart. Det første skib blev modtaget af slæbebåde med sprøjtende vandkanoner, repræsentanter for deltagerne i rederiet, bl. a. Per Henriksen fra Mercandia (nr. 2 fra højre) og skibsmægler Poul Stenbøg fra Firmaet Bergmann, Smith & Co. (nr. 1 fra højre), ligesom der var reception på rådhuset. Hele herligheden kom til at vare i 5 uger, så indstilledes trafikken, efter at konkurrenterne Mercandia og DFDS havde fundet sammen i et samarbejde. For Poul Stenbøg, der sammen med ØK ejede Bergmann Smith & Co., blev en følge af rederiets lukning, at han udtrådte af skibsmæglerfirmaet, der helt blev overtaget af ØK.
(Foto: Dan Jakobsen)

Hvem i Århus husker ikke Sct. Nicolauskilde Brøndanstalts produkter, om ikke andet så fra gavltreklamen på Lille Torv med de to kjoleklædte gentlemen, der nød den brusende og springende apollinaris? Reklamen stod ikke langt fra det sted, hvor fabrikken blev startet. Det skete på Store Torv formentlig i slutningen af 1860'erne; den første mineralvandsfabrikant var en cand. pharm. og vinhandler Bruno Preisler. Navnet Sct. Nicolauskilde Brøndanstalt fik virksomheden dog først i 1876, da Preisler gik i kompagniskab med en anden cand. pharm., Anton Theodor Ramsing, der i 1875 var flyttet til Århus og ude på Strandvejen havde overtaget en chokoladefabrik, som han efter sin kone gav navnet Elvirasminde. Herude lå også en kilde, der havde fået navnet efter den lokale Sct. Nicolaus, hellig Niels, og som i tidligere århundreder havde været meget søgt af syge for dens undergørende vand. Det var derfor naturligt for Preisler og Ramsing, da de indrettede en mineralvandsfabrik i Elvirasminde, at kalde den Sct. Nicolauskildes Brøndanstalt.

Fabrikken lå her indtil 1894, da Preisler og Ramsing solgte den til endnu en cand. pharm., A. Aschlund, som flyttede virksomheden til Ryesgade. Ni år senere flyttede den rundt om hjørnet ned i Rosenkrantzgade, efter at en ny ejer havde overtaget bryggeriet. Han hed Johs. Sørensen, var uddannet på Løveapoteket og oprettede 24 år gammel en fabrik for fotografisk papir i Silkeborg, for så i 1903 at købe Sct. Nicolauskilde. Under hans ledelse blev den virkelig en stor fabrik, der kunne prale med, at den

var den største mineralvandsfabrik i Norden! Fremgangen nødvendiggjorde en flytning, og en ny fabrik blev indrettet på Frederiksbjerg i Thyrasgade, den gade, der senere fik navnet Sct. Nicolaus Gade. Måske slog Sørensen foretagendet for stort op, måske var det 1. verdenskrig, der slog tingene i stykker, i hvert fald måtte Johs. Sørensen i 1918 se sig nødsaget til at sælge fabrikken til et nystiftet aktieselskab, der førte fabrikken videre. Men godt kom det ikke til at gå. Efter at have oparbejdet et betydeligt underskud måtte Sct. Nicolauskilde rekonstrueres i 1929, og i 1935 trådte selskabet i likvidation. Bygningerne, maskinerne, navn etc. blev overtaget af fabrikant Jens Skou, der i forvejen ejede en mineralvandsfabrik i Studsgade. Den havde han startet i 1903, ligesom han siden 1890'erne havde været depobestyrer i Århus for Carlsberg.

Fra 1934 til lukningen i 1983 var Sct. Nicolauskilde i familien Skous besiddelse. Jens Skou var ved overtagelsen en ældre mand og hans søn, Sigfred Skou, blev derfor den daglige leder. Fra 1949 til 1959 var han eneindehaver, og senere trådte 3. generation, Jens A. Skou til. Det er sidstnævnte, der nu har afhændet fabrikken, som i 1965 flyttede fra Sct. Nicolaus Gade til Rudolfgårdsvej i Viby. Fra at være en virksomhed, der beskæftigede omkring 75 mennesker, var Sct. Nicolauskilde svundet ind til umiddelbart før ophøret at have en halv snes ansatte. Det var gået den, som det allerede langt tidligere var gået byens andre mineralvandsfabrikker: Konkurrencen fra de store bryggerier i hovedstaden og Ceres har været for stor og ført til lukning. I

Taxavognmændene har ikke oplevet fremgang i 1983. Det skyldes først og fremmest det milde vintervejr i årets begyndelse, der betød, at færre tog en vogn. Også sporvejene har haft tilbagegang i passagertallet, men her skete faldet især i de varme sommermåneder.

(Foto: Brit)

dag er der kun Ceres tilbage, og i det har De forenede Bryggerier (Carlsberg - Tuborg) endda en væsentlig indflydelse.

Der har ellers været mange mineralvandsfabrikker i Århus. Den første fabrik i Danmark blev startet i København i 1831, men først fra 1850'erne begyndte den at få konkurrence. Preislers fabrik på Store Torv var formentlig den første i

Århus, men der kom hurtigt flere til. I 1873 startede således konditor Bæhr i Skolegade en fabrik; han boede lige ved siden af Katedralskolen og fik således god afsætning for sine sodavander.

En anden fabrik, der er værd at nævne, er Echo, der eksisterede i næsten 100 år. Den blev startet i Studsgade i en kælder af en fabrikant N. P. Mogensen i 1885. I 1907 blev den overtaget af svigersønnen C. Høyer, som flere gange flyttede og udvidede fabrikken i Studsgade. Fra 1919 fik han ret til at smykke sig med titlen kgl. hofleverandør efter i en årrække at have leveret mineralvand til Marselisborg. Høyer fortsatte med driften frem til 1950'erne sammen med bl. a. sine sønner, og efter at Høyer var blevet forhenværende mineralvandsfabrikant, fortsatte Echo, først i Studsgade og siden i Holme, hvor den opførte i 1970'erne.

I alt var der fra de sidste årtier af 1800-tallet frem til 2. verdenskrig konstant mellem 5 og 10 mineralvandsfabrikker i byen. I løbet af især 1950'erne blev antallet imidlertid stærkt reduceret, og i dag er der kun Ceres tilbage. Ceres startede endda forholdsvis sent med at fremstille mineralvand, nemlig først i 1926, 70 år efter bryggeriets grundlæggelse. Det er en ret sen foretælse, at ølbrygning og mineralvandsfremstilling foregår på samme fabrik. For 75 år siden havde de to ting intet med hinanden at gøre.

Oprindeligt, dvs. frem til 1800-tallet, var fremstilling af øl i vid udstrækning en opgave for husmoderen, men også de store købmænd var ofte tillige ølbryggere og i øvrigt også brændevinsbrændere. Efterhånden blev ølbrygning dog en industri, og der opstod i løbet af 1800-tallet en række bryggerier. Her i byen var der i de sidste tiår af århundredet 5-6, de fleste dog ganske små og med Ceres som det største. Omkring år-

hundredskiftet skete der imidlertid en række begivenheder, der reducerede antallet til to. I 1898 sammensluttedes 4 hvidtølsbryggerier nemlig Godthåb, der lå ved Jægergårdsgade, Sjællandsgades Bryggeri, Bryggeriet Nørrebro og Vejlbj Bryggeri. Sammenslutningen fik navnet De forenede Bryggerier i Århus, som dog senere blev ændret til Aktiebryggeriet Trøjborg. Baggrunden for navneskiftet var, at bryggeriet købte en stor grund ved Aldersro, altså på Trøjborg, og her stod i 1901 et stort, helt moderne bryggeri færdigt. Det kastede sig ud i en vældig konkurrence med byens øvrige bryggerier, især naturligvis Ceres, men resultatet blev sørgeligt. Trøjborg måtte lukke i 1905, og hele anlægget blev købt af Ceres med henblik på nedlæggelse. Bygningerne står der endnu, i Willemoes Gade. De blev senere købt af Jyllands Papirværk og er i dag Universitetets Trøjborgafdelingen.

Slaget mellem Ceres og Trøjborg bevirkede, at der snart kun var to bryggerier tilbage i byen, nemlig ud over Ceres kun Arbejdernes Bryggeri. Det var startet i 1891 af Arbejdernes Produktionsforening og lå oprindeligt i lejede lokaler i Studsgade. Forretningen gik imidlertid godt, og man ville også gerne have et stort bryggeri. Derfor købtes et stort areal til et nybyggeri, men inden det kom i gang, var Trøjborg-planerne kommet frem, og Produktionsforeningen købte da i stedet i 1899 et bryggeri i Sjællandsgade, hvor pladsforholdene var bedre end i Studsgade.

Til bryggeriet blev i 1912 knyttet en mineralvandsfabrik, der fik navnet Ares. Ares-navnet

Gartneres Salgsforening i Finlandsgade og Tilst har haft nogle gode år med en betydelig omsætningsstigning. Fremgangen skyldes ikke mindst en betydelig eksport af pottedplanter. I 1988 har Gasa bygget en ny administrationsbygning i Tilst og forventer yderligere udvidelser i de kommende år. Den gode udvikling for Salgsforeningen kan ikke direkte overføres til foreningens medlemmer, idet nogle gartnere også i det forløbne år har måttet standse betalingerne.
(Foto: Bjarne Larsen)

blev også snart anvendt af bryggeriet, der kom til at eksistere frem til 1941, da det blev solgt til bryggeriet Stjernen og nedlagt.

Herefter var Ceres det eneste bryggeri i Århus. Det blev grundlagt i 1856 af et konsortium bestående af købmand og brændevinsbrænder M. C. Lottrup og to apotekere, N. S. Aagaard og Knud Reddelien. De lod »udenfor Aarhus Vesterport« opføre to store bygninger, hvor de som de første i byen begyndte at brygge bajersk øl, en øltype, der var forholdsvis ny her i landet. Selv om bygningerne var store, kan man ikke sige, at bryggeriet var det. Produktionen var beskeden, og de to apotekere trak sig hurtigt ud af foretagendet. Rigtig gang i det kom der først, da Lottrups svigersøn, L. Chr. Meulengracht, i 1871 overtog bryggeriet. I sin direktørtid frem til 1898 udvidede han det flere gange, og produktionen blev ganske stor. Endnu større blev bryggeriet, da Meulengracht i 1898 solgte Ceres til et nydannet aktieselskab, Østjydske Bryggerier, der desuden kom til at bestå af bryggerier i Horsens, Vejle og Fredericia (Fredericia blev dog frasolgt i 1918). Bortset fra årene lige efter århundredskiftet, hvor konkurrencen med Trøj-

Oversigt over en række Århus-virksomheders omsætning og overskud i mill. kr. 1979-1982

	1979		1980		1981		1982	
	Omsætning	Over- ² skud	Omsætning	Over- ² skud	Omsætning	Over- ² skud	Omsætning	Over- ² skud
Korn- og Foderstof Kompagniet	3589	92	4417	87	4917	57	5473	89
Andelssmør ¹	2183	23	1949	24	2021	40	2526	24
Dansk Supermarked ¹	2621	89		24		39		42
Mejeriselskabet Danmark ¹	2639	132	3528	144	4396	181	5116	197
Det danske Trælastkompagni	993	44	1026	12	981	+ 1	1063	20
Århus Oliefabrik	724	9	830	12	1002	28	1079	24
JAKA	478	+ 5	549	13	696	10	987	41
Bruun & Sørensen	595	+ 24	555	+ 19	376	1		
JME	310	1	437	+ 7	445	1	394	+ 5
Jyske Bryggerier ¹	331	5	360	+ 6	588	4	676	22
Thomas Th. Sabroe & Co.			549	+ 7	546	12	678	24
Midtkraft	522		690		926		1433	
Terma Elektronik	136	3	149	0	133	+ 10	99	5
Dannebrog Værft	171	1	201	6	129	9	205	7
Kosan Crisplant	95	0	147	12	146	14	194	25

Oplysningerne stammer fra Green's forskellige årgange. Ved koncerner er de anførte tal for hele koncernen. Der er kun medtaget firmaer, hvor oplysningerne er nogenlunde dækkende, og som må betegnes som egentlige Århus-virksomheder. Grindsted Products er således ikke medtaget, selv om det har sit hovedkontor i Århus; den egentlige produktion ligger andetsteds. Ej heller er afdelinger fra store firmaer som Danfoss, Skandinavisk Tobakskompagni og Plumrose medtaget, idet tallene fra disse afdelinger ikke kan udskilles fra koncernernes samlede regnskaber.

1. Skævt regnskabsår

2. 1979 og 1980 er overskuddet før skat, 1981 og 1982 efter skat.

borg var hård, har sammenslutningen frem til 1970'erne hvert år givet et, om end ikke stort, så pænt overskud og udbytte til aktionærene. Her i Århus har det været muligt stadig at udvide det sted, hvor Lottrup lagde bryggeriet i 1856.

Især i mellemkrigstiden og fra 1950'erne blev der foretaget en lang række moderniseringer, udvidelser og rationaliseringer. Eksempelvis kan

nævnes, at nye mineralvandsfabrikker blev bygget både i 1950'erne og 1960'erne til afløsning af den fra 1926, og at man i 1961 som det første bryggeri i provinsen kunne tage en aftapningskolonne for dåseøl i brug. Moderniseringerne fandt også sted på anden måde. Således lanceredes i begyndelsen af 1950'erne TOP-øllet, og fra 1955 solgtes alle produkterne fra de 3 bryggerier

under navnet Ceres. Det betød, at der ikke længere var kvalitetsforskelle mellem de enkelte bryggerier. Det var vel en konsekvens af denne udvikling, at der i 1966 skete et navneskifte fra Østjyske Bryggerier til Ceres Bryggerierne efter det største og ældste af bryggerierne.

1970'erne og begyndelsen af 1980'erne må siges at have været en vanskelig tid for Ceres. At bryggeriet havde problemer, kom frem allerede først i 1970'erne, da et svensk bryggeri fik aktiemajoriteten bl. a. som følge af konvertering af betydelige gældsforpligtelser til aktiekapital. I 1975 kom Ceres igen på danske hænder ved, at De forenede Bryggerier (Tuborg - Carlsberg) sammen med Thor i Randers og Albani i Odense overtog de svenske aktier. Senere, dvs. i 1977 med virkning fra 1976, fulgte så en sammenlægning af Ceres, Thor og Urban i Ålborg, som De forenede Bryggerier alle havde en væsentlig indflydelse på. Sammenlægningen fik navnet Jyske Bryggerier. Resultatet af sammenlægningen kan ikke siges at have været ensidigt positivt. Der har været år, hvor regnskabet ikke har kunnet betegnes som tilfredsstillende. Det seneste for 1982/83 viser således en faldende omsætning i moderselskabet, men ganske vist også et større overskud end året forud. Dette overskud reduceres imidlertid kraftigt som følge af en uheldig udvikling for datterselskabet Cerekem i Nigeria. I alt bliver resultatet altså dårligere i 1982/83 end i 1981/82. Samtidig med de mindre gode resultater har Jyske Bryggerier fortsat rationaliseringen og moderniseringen. Her i Århus er i det forløbne de bygninger, der blev ramt af den store

Vogn fra bryggeriet Ares engang i 1930'erne. På det tidspunkt fremstillede bryggeriet taffeløl, lyst øl, hvidtøl, skibsøl og bordøl sammen med en række forskellige sodavand. Derimod havde det ikke bajersk øl på programmet, men da Ares samtidig var depot for Stjernen, kunne man levere sidstnævnte bryggeris pilsnere.
(Foto i Erhvervsarkivet)

brand i juni 1982, blevet istandsat eller revet ned, ligesom en ny gær- og lagerkælder er taget i brug. I de kommende år vil der ske yderligere udvikling af bygningskomplekset på Ceres-grunden. Investeringerne vil bl. a. blive finansieret ved tegning af ny aktiekapital.

Dansk Supermarked, discount og Brugsen
Modernisering, rationalisering og struktur-

ændringer har ikke kun præget industrien, men sandelig også i høj grad detailhandelen. Karakteristisk for udviklingen de sidste 10-20 år har været en koncentration af dagligvarehandelen. Der bliver færre, men til gengæld også væsentlig større dagligvarebutikker. Forretninger, som sælger såkaldte udvalgsvarer som f. eks. tøj, sko, møbler og hvidevarer, sker der derimod ikke nogen reduktion af, ja nogle brancher har endog oplevet en vækst i antallet af forretninger. Det betyder dog ikke, at der ikke også her sker en koncentration, idet de store og velplacerede butikker tiltrækker sig en større del af omsætningen. Koncentrationstendensen har givet sig sit tydeligste udsalg i de mange centre, der er opstået rundt omkring i byen. I 1960'erne var det Kridthøj-, Rundhøj- og Veri-centret, der opstod, og i 1970 kom Viby-centret og Bilka til og i 1972 City Vest. Centrene trækker kunder til fra et stort område, og det har bevirket, dels at presset på forretningerne inde i selve Århus ikke er blevet så stort, som man kunne have forventet, dels at mindre samlinger af forretninger i forstæderne er blevet udsat for hård konkurrence. Det gælder ikke mindst i Hasle, Åbyhøj og Brabrand, hvor både City Vest og Bilka gør sin indflydelse gældende. En andet meget karakteristisk følge af koncentrationen inden for dagligvarebutikkerne har været, at mælk, brød og lignende varer i dag kan købes på tankstationerne og i kiosker. Det gør det muligt også uden for de normale åbningstider at få dagligvarer i nærheden af bopælen.

Ingen enkeltstående virksomhed har vel

fremmet denne udvikling og tjent på den som Dansk Supermarked gennem Bilka og Føtex og hvad foretagendets forretninger ellers hedder. Siden 1964 har A. P. Møller-rederierne og A/S F. Salling arbejdet sammen om denne koncern, som har hovedkontor her i byen. De ejer hver 50% af foretagendet. I det forløbne år er der imidlertid sket det interessante, at A. P. Møller har fået en ganske betydelig aktiepost i F. Salling. Det er sket ved, at en søster til den nuværende direktør for F. Salling, Hermann Salling, har solgt de aktier, som hun arvede efter sin fader, grundlæggeren af firmaet. A. P. Møller har på denne ganske vist indirekte måde fået større indflydelse på Dansk Supermarked.

Dansk Supermarked har en ret indviklet struktur. Indtil 1980 var det forholdsvis enkelt: aktieselskabet Dansk Supermarked ejede og drev bl. a. de forskellige Bilka'er og Føtex'er rundt i landet. Men så deltes foretagendet op i en række forskellige aktieselskaber. Bilka Lavprisvarerhus A/S skulle drive lavprisvarerhusene med samme navn, mens Føtex Supermarked A/S skulle stå for de mere end 20 Føtex-supermarkeder samt fra 1982 tillige også Netto-discountbutikkerne. Til koncernen hørte endvidere selskaberne Dansk Supermarked Indkøb A/S, der drev et fælles centrallager på Bjødstrupvej i Holme, og Administrationsselskabet af 11. marts 1980, der var et administrationsselskab for koncernen. Endelig og vigtigst Dansk Supermarked A/S med en aktiekapital på 100 mill. kr. Det er et ejendomsselskab, der ejer ejendomme og inven-

tar og udlejer dem til koncernens detailkæder, altså f. eks. til Bilka Lavprisvarerhus A/S.

Hensigten med denne omlægning var ifølge udtalelser fra Dansk Supermarked, at det var blevet for stort til i ét selskab at rumme så mange forskellige forretningstyper, som koncernen efterhånden havde. Endvidere spillede det også

FDB i Viby har udvidet antallet af medarbejdere i 1983. Det skyldes, at en del af de administrative opgaver, der tidligere er blevet varetaget andre steder i Jylland, nu er blevet samlet i Viby på FDB's Centralafdeling. Også for FDB's Fabrikker har det forløbne år udvist ekspansionsmuligheder, bl. a. fordi en del af produktionen, især af margarine og salater, kan eksporteres.

FDB's Fabrikker startede produktionen i Viby i 1906 og er gennem årene blevet kraftigt udvidet.

(Foto: Jens-Kristian Søgaard)

ind, at styringen blev styrket, og der opnåedes et klarere billede af udviklingen i de enkelte dele af koncernen. Desværre gives dette billede ikke videre til offentligheden, idet kun de oplysninger offentliggøres, som lovgivningen kræver.

I det forløbne år har Dansk Supermarked også ekspanderet i Århus. Allerede i foråret blev det oplyst, at skoforretningen Engelbrecht ville opføre i foråret 1984. Denne gamle forretning, hvis historie kan føres helt tilbage til 1887, og som siden 1920'erne har været i Evald Engelbrechts besiddelse, blev overtaget af Bilka, der ved siden af lavprisvarehusene også driver en kæde Tøj og Sko i en halv snes byer. Den kæde rykker nu også ind på Strøget i Århus. En anden udvidelse er sket i Holme, hvor der af Thomas Ths. Sabroe & Co. er købt en stor grund, der skal benyttes til en udvidelse af det tidligere omtalte centrallager på Bjødstrupvej. Byggeriet går i gang først i 1984.

Der er næppe tvivl om, at Dansk Supermarked ser en stadig ekspansion ikke kun i Århus-området, men over hele landet som et vigtigt led i den hårde konkurrence om de danske forbrugere. De største konkurrenter til Dansk Supermarked er dels de stadig flere discountbutikker, der dukker op, dels Brugsen. Som et træk i kampen har Dansk Supermarked i det forløbne år overtaget den danskejede discountkæde Faktas forretninger øst for Storebælt. De fynske og jyske Faktas forretninger, som tilhører en anden kæde end den østdanske, er derimod stadig selvstændig, og her i byen har kæden de sidste år åbnet to forretninger, nemlig på Viby Torv i juni 1981 og på Østergade i august 1982. Men Fakta var ikke

først med discountbutikker her i byen. Den første blev åbnet i Stiftsbogtrykkeriets hidtidige ejendom på Åboulevarden i 1978 af en tidligere afdelingschef i Bilka og bar navnet Merko. Den blev dog siden overtaget af andre og i 1983 om døbt til et Favør supermarked. Også Jaco-kæden, der er startet af købmand C. B. Jacobsen, og som fik sin første forretning i Vestergade i 1949, har i de sidste år åbnet en række discountforretninger under navnet Alta i og omkring Århus. Den seneste åbnede i august 1982 i Hinds-gauls gamle forretning i Frederiks Allé. Derudover er der i Århus Alta-butikker i Egå, Åbyhøj og Hasle (i den tidligere Hasle Trælasthandels bygninger). I øvrigt bør det vel i den forbindelse nævnes, at Jaco har planer om at leje omkring halvdelen af det påtænkte nye center på Silkeborgvejs nordside i Åbyhøj.

Alle disse forretninger åbnede uden den store ståhej. Den kom til gengæld, da den tyske discountkoncern Aldi i oktober 1983 fik sin første forretning i Århus. Siden 1977 har Aldi oprettet en lang række forretninger rundt omkring i landet. Den første i Århus kom til at ligge i Grønne-

Der sker noget på havnen. I begyndelsen af 1983 så det dog ud til, at aktiviteten på grund af havnekonflikten og den milde vinter med heraf følgende lav olieimport ville blive lavere end de to foregående år. Ikke mindst takket være et vældig godt oktoberkvartal, kom den samlede omsætning i 1983 op på over 4 mill. tons. Det har den ikke været hverken i 1981 eller 1982. Men der er stadig langt til de høje omsætningstal på op til 4,5 mill. tons fra sidste halvdel af 1970'erne. Billedet viser losning af rør til fjernvarmeledningen Studstrup/Skejby.

(Foto: Theis Foto)

gade i en nyopført ejendom, hvor der desuden var indrettet ungdomsboliger. Aldis åbning her synes byens politikere først at være blevet klar over efter forretningens start. Der er næppe tvivl om, at man vil komme til at høre mere fra Aldi, der sikkert vil åbne flere discountbutikker i byen.

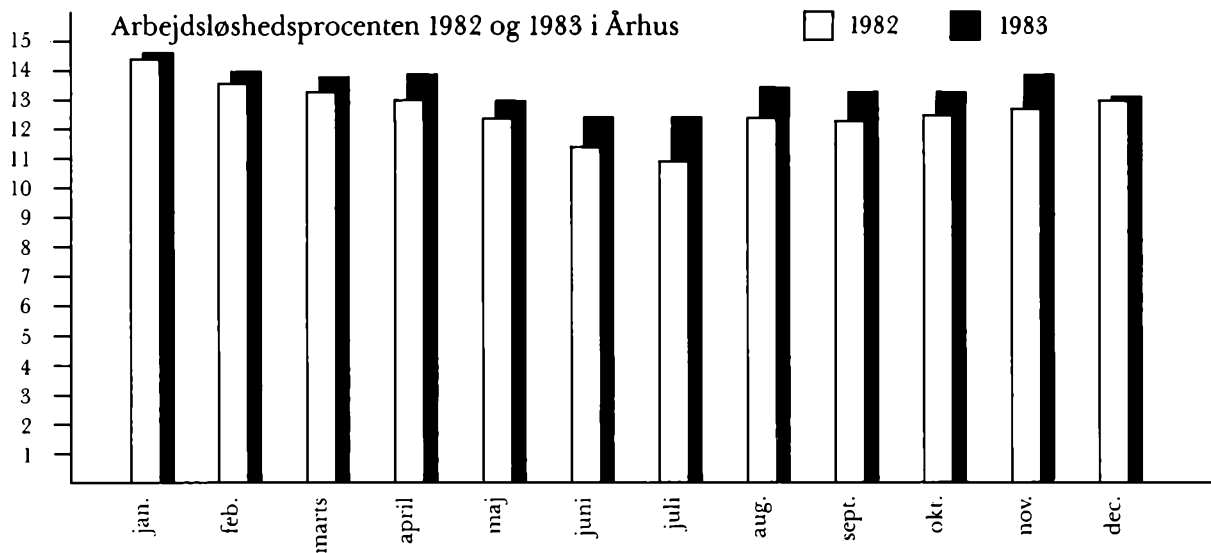
Hårdest trængt af Dansk Supermarkeds forskellige butikker og discountforretningerne har Brugsen været. Både 1982 og 1983 har for FDB som helhed vist underskud, og her i byen har udviklingen givet sig udtryk ved, at flere brugser har haft en direkte nedgang i omsætningen i 1982. Det gjaldt bl. a. for den Kvickly-forretning i City Vest, der gennem en årrække har været den største brugs i Århus-området. I 1983 har man taget konsekvensen af denne udvikling, idet forretningen er blevet gjort mindre, ligesom der er truffet aftale om en lavere husleje. Med indskrænkningen har Kvickly i City Vest fået samme salgsareal som dets største konkurrent i centeret, Føtex, som blev indrettet her i 1981, efter at Dansk Supermarked havde overtaget en Favør-forretning.

Tilbagegangen for City Vest-forretningen betød, at det nu blev Kvickly i Veri-centret, der blev byens største brugs. Andenpladsen tilfaldt City Vest, mens Kvickly i Åbyhøj er nr. 3. På 4. og 5. pladsen kommer så Brugsen i Skåde, der har 4 butikker (Kridthøjparken, Oddervej, Saralystparken og Beder) og Brugsen på Strøget.

Meget længere nede i rækken kommer nogle forretninger, som i 1983 har oplevet væsentlige ændringer. Det gælder den brugs, der lå på Gren-

åvej i Vejlbj, men som i foråret flyttede ind i det tidligere Park Teater på Ndr. Strandvej i Risskov. Også Brugsen på Snogebækvej i Hasle er flyttet, nemlig over på den anden side af Herredsvej på hjørnet af Kappelvænget. I dette område er der gennem de sidste år blevet bygget meget, og det var derfor naturligt at placere et mindre center her med foruden brugs også en bagerforretning og en bodega.

Det er selvfølgelig ikke noget tilfælde, at det er brugerne ude i forstæderne, der er de største, og som bliver underkastet ændringer. Det er her, folk bor, og her de køber ind. I og for sig er det også her, de ældste brugsforeninger skal findes, idet der mange steder i omegnen af Århus i 1800-tallet blev startet brugser, mens der først sent i århundredet blev gjort nogle forsøg på at oprette brugsforeninger inde i byen. En egentlig sammenhængende historie får brugerne i Århus dog først fra 1904, da Arbejdernes Detail Forbrugsforening blev startet i Badstuegade, efter at især Fabrikarbejdernes Fagforening havde vist interesse for at få et sted, hvor der kunne købes billigt ind. Den første forretning, der kun handlede med kolonialvarer, flyttede en del rundt, først til Mejlgade, siden til Klostergade, hvor trikotage og sko blev optaget i varesortimentet, for i 1913 at ende i Nørre Allé. I de følgende år udvidede man med en række filialer, den første i Lundingshus på hjørnet af Lundingsgade og Ole Rømersgade i 1914. Samme år skiftede man navn til Arbejdernes Brugsforening. Efter en række år med fremgang, bl. a. fik man også et kødudsalg, gik det galt i begyndelsen af 1920'

erne, og en rekonstruktion blev nødvendig. I 1929 fik foreningen nyt navn, Århus Brugsforening, og i løbet af 1930'erne udvidedes kraftigt igen. Også omkring 1950 skete der meget. Der blev oprettet bagerier, den første selvbetjeningsbutik i Århus i 1950 og det første supermarked i 1954.

Brugsforeningerne i Århus blev i 1963 fusioneret med dem i Åbyhøj og Årslev, og tog navneforandring til Århus og Omegns Brugsforeninger. To år senere tilsluttede denne sig Brugsforeningen HB, og i 1973 fusionerede HB og FDB, og Brugsforeningen HB blev til DB Brugsen, som navnet er i dag. Nogle brugser er dog stadig selvstændige foreninger, der indgår i et samarbejde med FDB. Det gælder således brugserne i Skåde og Vejlbj-Risskov.

1984

Der er sket meget i det århusianske erhvervsliv i 1983 – også meget mere end der kan omtales her. Udviklingen har generelt set været positiv, og det giver optimisme for 1984. De gode vilkår, lønudviklingen og rentefaldet har givet erhvervslivet, har sammen med en svag opgang i de internationale konjunkturer og verdenshandelen skabt muligheder, som fabrikker og forretninger ikke har haft i flere år. Kun en udnyttelse af disse muligheder vil kunne fjerne det største problem på arbejdsmarkedet, den omfattende arbejdsløshed. I betragtning af, at der stadig er underskud på betalingsbalancen og på statens finanser, er det imidlertid klart, at problemet ikke bliver løst i en kort, overskuelig tid.

C.R.J.

De fratrådte, valgte eller udnævntes i 1983

Agergaard, Eva.

socialrådgiver i Odense.

1. februar leder af Krisecentret for
voldsramte kvinder i Århus.

Albertsen, Niels.

skoleinspektør.

31. juli afsked fra Stensagerskolen.

Andersen, Inge.

viceforstander ved Hjørring Sygehus.

1. oktober rektor for Danmarks Syge-
plejerskehøjskole.

Andersen, Svend Aage.

direktør.

30. september fratrådt som direktør
for Højbjerg Maskinfabrik.

Barfod, Bent.

overlæge.

30. november afsked fra Århus Amts-
sygehus.

Bergh-Hansen, Niels.

civilingeniør.

1. juli overingeniør ved Århus Kom-
mune Værker.

Bergsted, J. E.

lektor.

30. september afsked fra Århus Stats-
gymnasium.

Bjøl, Erling.

professor i statskundskab.

31. juli afsked fra Århus Universitet.

Boelsmann, Hagbart.

fhv. skoleinspektør.

26. september fratrådt som formand
for Fortegården.

Bonde, Carlo.

direktør.

31. marts fratrådt som administ-
rende direktør i Wright, Thomsen &
Kier A/S.

Buus, Regin.

sognepræst.

31. december fratrådt som sogne-
præst ved Gellerup Kirke for at blive
sognepræst ved Skt. Johannes Kirke.

Christensen, H. C.

ingeniør.

31. marts afsked fra O. G. Høyers Ma-
skinfabrik.

Christensen, Ib.

direktør.

25. april formand for AGF.

Christiansen, Arne.

journalist.

18. maj informationschef i Århus
Kommune.

Diderichsen, Birgitte.

lektor ved Psykologisk Institut.

1. januar professor i klinisk psykologi
ved Århus Universitet.

Dixen, Hans.

lektor ved Botanisk Institut, leder af
væksthuset i Botanisk Have.

30. september afsked fra Århus Uni-
versitet.

Enna, Jane.

præst i Godthåb.

1. februar sognepræst i Hjortshøj-
Egå.

Frederiksen, Knud.

slagter.

1. september formand for Nærings- og Nydelsesmiddelarbejder-Forbundets slagterigruppe.

Frederiksen, Viggo.

formand.

31. august fratrådt som formand for Nærings- og Nydelsesmiddelarbejder-Forbundets slagterigruppe.

Gabs, Jørgen.

stadsdyrlæge.

30. november afsked fra Århus Kommune.

Geday, Jørgen.

advokat.

1. maj svensk konsul i Århus Amt.

Hansen, Bjarne Kofoed.

toldfuldmægtig i Odense.

1. august kontrolchef ved Århus Toldkammer.

Hansen, Per.

souschef ved arbejdsformidlingen i Odense.

11. august arbejdsformidlingschef i Århus.

Hareskov, Arne K.

sognepræst.

1. oktober sognepræst i Viby.

Harmsen, Jens Fr.

gartneriejer.

25. april fratrådt som formand for AGF.

Haarh, Erik.

lektor ved Institut for Religionshistorie.

1. september professor i religionshistorie ved Århus Universitet.

Jensen, A. Bundgaard.

direktør.

1. oktober genindtrådt som direktør for Højbjerg Maskinfabrik.

Jensen, Ernst.

apoteker.

31. marts fratrådt som leder af Trøjborg Apotek.

Jensen, J. L.

provisor i Grenå.

1. april apoteker ved Trøjborg Apotek.

Jørgensen, Knud.

svømmeleder i AGF.

21. februar formand for Idrætssamvirket.

Jørgensen, V. Nedergaard.

lektor.

31. august afsked fra Marselisborg Seminarium.

Kjeldmand, Hans.

postinspektør i Århus.

1. november postmester i Randers.

Klok, Robert.

sognepræst.

31. december fratrådt som sognepræst ved Skt. Johannes Kirke.

Kofoed-Dam, Holger.

landbrugslærer.

1. oktober forstander for Malling Landbrugsskole.

Kritiansen, Flemming.

dyrlæge.

1. december stadsdyrlæge i Århus.

Kudsk, Folmer Nielsen.

lektor, afdelingsleder ved Farmakologisk Institut.

1. september professor i farmakologi ved Århus Universitet.

Kaae, Sigvard.

professor, overlæge.

31. oktober afsked fra Radiumstationen og Århus Universitet.

Ladefoged, Kjeld.

skovrider.

30. april afsked fra Århus Kommune.

Lang, Lillian.

sekretær.

26. september fratrådt som formand for Århus Amts Gymnastikforening.

Larsen, Knud N.

direktør for Århus Bank A/S.

1. april direktør for Samvirkende Jyske Lokalbankers Københavns-afdeling.

Laursen, Karsten.

professor i nationaløkonomi ved Århus Universitet.

10. maj formand for Det økonomiske Råds formandskab.

Laursen, Svend Erik.

direktør.

19. maj stedfortrædende næstformand i Dansk Arbejdsgiverforening.

Lehmann, Henning.

lektor ved Institut for Kirkehistorie.

1. april rektor ved Århus Universitet.

Lundbye, Eyvind.

bryggeridirektør.

31. maj japansk generalkonsul.

Lundgaard, Aage.

faglig sekretær i Dansk Journalistforbund.

4. februar chefredaktør ved Aarhus Stiftstidende.

Madsen, Ole Nørgaard.

cand. scient. pol.

19. januar økonomisk konsulent i Fritids- og Kulturforvaltningen.

Madsen, Peter Brun.

afdelingsleder.

14. december skovrider i Århus Kommune.

Madsen, Vagn.

professor i driftsøkonomi.

28. februar afsked fra Århus Universitet.

Matthiesen, Hans.

overingeniør.

30. juni afsked fra Århus Kommunale Værker.

Møller, Søren Chr.

direktør i Århus Oliefabrik.

16. marts formand for Provinsbankens bestyrelse.

Meyer, Poul.

professor i statskundskab.

28. februar afsked fra Århus Universitet.

Michelsen, William.

lektor i nordisk litteratur.

30. juni afsked fra Århus Universitet.

Mortensen, Leif.74

21. februar fratrådt som formand for Idrætssamvirket.

Møller, Finn.

direktør.

1. april administrerende direktør i ingeniørfirmaet Wright, Thomsen & Kier.

Nielsen, Harald.

sognepræst.

31. juli afsked fra Viby Sogn.

Nielsen, Jakob.

programredaktør ved Danmarks Radio.

1. marts afdelingsforstander ved Danmarks Journalisthøjskole.

Nielsen, Niels Hougaard.

overpostbud.

1. februar skatterådsformand i Århus Kommune.

Nielsen, Niels Åge.

professor i nordiske sprog.

30. juni afsked fra Århus Universitet.

Nielsen, Robert.

forstander for Bethaniahjemmet.

25. juni fratrådt som formand for Metodistkirken i Danmark.

Nielsen, Tage.

rektor ved Det Jyske Musikkonservatorium.

1. september direktør for Det Danske Institut i Rom.

Nygaard, Jens.

lærer ved Elsted Skole.

7. december formand for Århus Lærerforening.

Nørholt, Poul.
skibsmægler.
9. december fratrådt som vesttysk
konsul i Århus.

Nørholt, Svend Erik.
skibsmægler.
9. december vesttysk konsul i Århus.

Olesen, Henning.
arbejdsformidlingschef.
1. april socialdirektør i Århus Amt.

Othjær, Erna.
lektor.
31. juli afsked fra Århus Statsgymna-
sium.

Ougaard, Torben.
civilingeniør.
31. august fratrådt som direktør i fir-
maet Rambøll & Hannemann.

Overgaard, Erik.
fuldmægtig.
1. januar administrationschef for År-
hus By-Orkester.

Overgaard, Torben.
kredssekretær.
1. januar forretningsfører for Bra-
brand Boligforening.

Pedersen, Flemming Bligaard.
civilingeniør.
1. september direktør i firmaet Ram-
bøll & Hannemann.

Pedersen, Helge.
socialdirektør.
28. februar afsked fra Århus Amt.

Poulsen, Valther V.
kontrolchef.
21. juli afsked fra Århus Toldkammer.

Rasmussen, Sven.
dyrlæge i Malling.
7. maj fratrådt som formand for Den
Danske Dyrlægeforening.

Rømer, Martin.
formand for Århus Lærerforening.
4. november formand for Danmarks
Lærerforening.

Saxow, Svend Erik.
professor i geologi.
31. marts afsked fra Århus Universi-
tet.

Schou, Erik.
indkøbschef hos Bilka.
1. februar direktør for Magasin i År-
hus.

Sigurdsson, Elisabeth.
professor.
1. september rektor for Det Jydske
Musikkonservatorium.

Stenbøg, Poul.
skibsmægler.
31. december fratrådt som admini-
strerende direktør for firmaet Berg-
mann, Smith & Co.

Thiede, Sven E.
kontreadmiral, chef for Søværnets
Operative Kommando.
1. maj viceadmiral, chef for Forsvars-
staben.

Thomassen, Peder.
indehaver af Frederikshøj Kro.
(meddelt 16. september:!) Formand
for Centralforeningen af Hotelværter
og Restauratører i Danmark.

Wandel, Carl F.
rektor.
31. marts fratrådt som rektor ved År-
hus Universitet.

Vastrup, Claus.
lektor ved økonomisk Institut.
1. august professor i økonomi ved År-
hus Universitet.

Würtzenfeld, Erik.
lærer.
22. april fratrådt som formand for År-
husungdommens Fællesråd.

Yndgaard, Ebbe.
professor i økonometri ved Århus
Universitet.
10. maj medlem af Det Økonomiske
Råds formandskab.

Zeuten, Hans E.
professor i erhvervs- og samfundsbe-
skrivelse ved Handelshøjskolen i År-
hus.
10. maj fratrådt som formand for Det
Økonomiske Råds formandskab.

Ørskov, Hans.
lektor ved Institut for Eksperimentel
Klinisk Forskning.
1. juni professor i eksperimentel kli-
nisk forskning ved Århus Universitet.

»For at befordre renlighed . . .«

Lidt om dagrenovation og lossepladser

Den renlighed, der skulle beforders, dvs. forbedres, var *byens* renlighed, og forbedringen skulle ske ved, at en vogn på kommunens regning hver dag kørte rundt i gaderne og hentede affald og gadesnavs og kørte det bort til bymarken eller på landet, hvor man læssede det af på steder, hvor der var truffet aftale om det – undertiden dog også, hvor det bedst kunne falde. Forbedringen hang sammen med en række foranstaltninger, som man i 1859 var nået frem til efter den store koleraepidemi 1853. Man var klar over, at også offentlig hygiejne spillede en rolle for forebyggelsen af nye angreb af den frygtede sygdom, uden at man egentlig var klar over dens natur, eller hvad der forvoldte den.

At myndighederne tog sig af visse sider af byens renholdelse, var ikke noget nyt. Det havde de gjort i århundreder, selv om det nok som oftest havde været med pauvert resultat; men det havde hidtil kun været det snavs og de uhumskheder, der lå på gader og stæder, man havde taget sig af. Det private affald fra gårde og huse, såvel fra husholdning, stalde m.v. som legemets udtømmelser, måtte befolkningen selv tage sig af. Det gjorde den også med mellemrum; men der er ingen tvivl om, at mellemrummene som regel har været lange, meget lange.

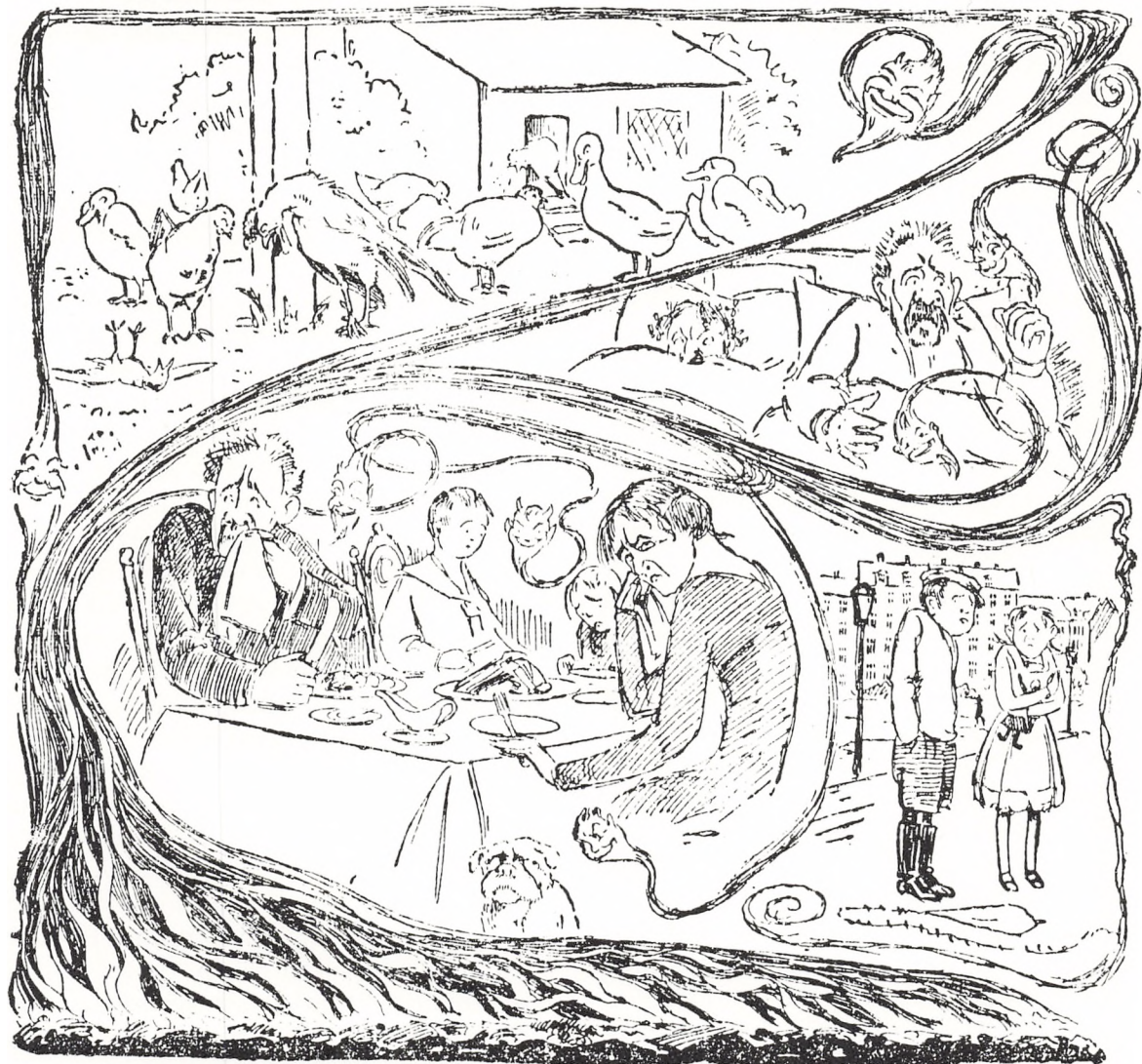
Gaderne flød med skidt og møg både det, der blev skabt af vejr og vind, heste og vogne, kreaturer og svin, hunde, og hvad der ellers strejfedes omkring, og det, som beboerne bare smed ud – herimellem undertiden døde dyr – i stedet for at lade det gå på møddingen, og det skal ikke have været lidt. Lugten har været ubeskrivelig, og sceneriet ligger helt uden for fatteevnen hos den, som kun har set byen i dag.

Renovationen var udliciteret til private, sædvanligvis vognmænd, der for en fast årlig sum, der blev reguleret efter den voksende bebyggelse, påtog sig at fjerne affaldet. Det nye i 1859 var, at også husaffald og natrenovation blev kørt bort af det offentlige. Natrenovationen er et kapitel for sig, som ikke vil blive behandlet her.

Fra 1869 findes entreprenørkonditionerne trykt i byrådsforhandlingsreferaterne. Det fremgår heraf, at affald blev hentet to gange om ugen i »dertil indrettede vogne«, og at det blev transporteret »til af politiet anviste eller billige

Stiftstidenes tegner i 1910, C. Steensen, boede i Cort Adellers Gade på Trøjborg. Det var ganske langt fra nordre losseplads. Alligevel påstod han, at stanken fra brande på pladsen kunne spores i hjemmet. På tegningen brænder pladsen for ned, og grinende djævlø fører røgen til hønse- og andegården, til soveværelset, til spisebordet og til børnene på gaden. Den bekommer ingen vel, heller ikke fjerkræ og hund – »Selv dyrene bliver melankolske og undertiden helt vanvittige over den forfærdelige stank«, hedder det i billedteksten. »Hvis byrådet ikke vil have kvarteret deroppe helt affolket, bør de snarest se at få den ildebrand slukket«.
(Aarhus Stiftstidende 7. okt. 1910)

Hyggelige Smaabilleder fra Skovvangskvarteret.

steder« – uden at sådanne steders geografiske beliggenhed dog angives. Affaldet skulle af beboerne selv bæres eller køres ud til den på gaden ventende vogn; men »kørekarlene« skulle læse »for at intet skal spildes«. Specialvognene skulle køre langsomt gennem byen, om vinteren mellem 8 og 11 og om sommeren mellem 6 og 10. Vognene holdt på bestemte steder, hvor folk kunne komme til dem, og kørekarlen skulle tilkendegive sin nærværelse med en skralde – heraf betegnelsen *skraldemand*, der overførtes til affaldet = skraldet, hvor det blev hængende, således at forbindelsen til det gamle træ»instrument« blev glemt.

Affaldet måtte ikke indeholde »natrenovation« eller kreaturgødning, hvortil i 1873 – formentlig på givnen foranledning – føjedes »murafald, jordfyld og deslige«. Samme år var i øvrigt Frederiksbjerg kommet med, og for den nyindlemmede bydel gjaldt det, at man kun ville tage sig af de gadestrækninger, der var bebygget på begge sider. De øvrige har åbenbart indtil videre måttet klare sig selv, hvad de fleste vel også har været vant til. Året efter blev byen delt i to distrikter med åen som grænse.

Forholdene var imidlertid langt fra tilfredsstillende, og ved midten af 1870'erne nedsatte byrådet et stort udvalg, der skulle undersøge problemerne og stille forslag om forbedringer. Udvalgets betænkning forelå i 1877, men indeholdt ikke noget om dagrenovation, mens såvel drikkevand som urin og fækalier tog megen plads op. Bortset fra køb og indretning af en plads til disse affaldsformer på Christiansbjerg

skete der imidlertid ingen ændringer; og det gjorde der forresten ikke længe, selv om et nyt udvalg fortsatte, hvor det gamle slap, og selv om der gang på gang tales om en endelig omordning af renovationsvæsenet. Symptomatisk var det, at da entreprenørerne i begyndelsen af 90'erne anmodede byrådet om at få anvist en losseplads – de må være kommet i vanskeligheder med at komme af med skraldet i de omliggende sogne – så svarede byrådet, at det kunne man ikke tage sig af.

Omtrent samtidig var man kommet i forbindelse med den københavnske ingeniør J. Rump, som man bestilte til at lave en hel plan på området for Århus. Rumps forslag forelå i 1894. Som tilfældet havde været i 70'erne var det endnu en gang natrenovationens »latrin«, der tiltrak sig størst interesse. Det hang sammen med en række højtflyvende forestillinger om latrinens gødningsværdi. Der ville være afsætning »i en lang række af år« til egnens landmænd, især hvis man ved indretning af en slags fabrik kunne skabe et produkt, som var nogenlunde tiltalende at arbejde med, og som havde en betydelig nytteværdi. Nogen guldgrube foregøglede Rump ikke; men det hele skulle nok kunne gå rundt. En sådan udnyttelse af latrinen var der megen interesse for i tiden, og Århus havde da også nogle år en såkaldt pudretfabrik, der ved bl. a. en tørringsproces omdannede fækalier til gødning, formentlig i pulverform. Her ville Rump tilsætte latrinen de egnede dele af dagrenovationen, dvs. mad- og husholdningsrester, mens entreprenørerne tog sig af klude, metal,

To renovationsfolk fra 1940. Det blev før 1. verdenskrig flere gange diskuteret, om ikke folkene ved en uniform skulle være let genkendelige på gaden – vel for at man kunne snuppe dem på fersk gerning, hvis de spildte. Det blev nu ikke til noget; men en kittel samt en kasket med nummer blev påbudt. Ingen af delene er dog overholdt her, selv om de ens bluser, sækkeforklæder og hovedtøj nok er udleveret af entreprenøren.
(Århus Stiftstidendes billedtjeneste)

ben og andet, der kunne afsættes til produkt-handlere. Efter århundredskiftet ser man i øvrigt et københavnsk firma interessere sig for til genbrug at få lejlighed til at købe konserves-dåser fra lossepladserne.

Til opsamling af affaldet pegede Rump på tre metoder: faste – murede eller støbte – beholdere, der skulle tømmes af skraldemændene, trans-

portable beholdere eller vogne, der kunne køres direkte til pladserne. Han var mest tiltalt af den sidste metode, men erkendte også, at den kun var egnet til steder, hvor der var virksomheder eller stalde. For beboelse var transportable »skarnkister«, som han kaldte dem, det bedste. For affaldets videre skæbne så han fire muligheder: benyttelse til opfyldning, til gødning, afbrænding eller nedsenkning i havet. Det første anså han for i sanitær henseende forkasteligt – på arealer med affald kunne aldrig senere bygges (hvilket var noget vås). Afbrænding eller nedsenkning i havet kunne bruges i storbyer, hvor der var langt til landet; men så stor var Århus endnu ikke, så Rump foreslog kompostering og opblanding med latrin med salg til landbruget for øje.

Planen indeholdt en opgørelse af byens affaldsproduktion 1894. Med et indbyggertal på ca. 34.000 var det 6.000 læs om året, der skulle borttransporteres på vogne, der kunne tage 60 kubikfod, dvs. 120 læs om ugen eller 20 om dagen. Da der kun måtte køres om formiddagen, og da hver vogn kun kunne nå 2 læs, skulle der 10 vogne til. Den samlede affaldsmængde pr. år blev 360.000 kubikfod, hvortil krævedes et areal på 72.000 kvadratfod til dynger af 5 fods højde samt endnu 12.000 kvadratfod til oplejring af komposten. Hele anlægget ville med tekniske installationer, veje, læplantninger, vogne, tønder til latrin m.v. koste 78.500 kr. De årlige udgifter blev på 65.500 kr., der gik til lønninger, brændsel og lys, vedligeholdelse og renter, og kommunens underskud ville da blive på 18.300

kr., idet der kun kunne tjenes 47.200 kr. på anlægget. En af årsagerne hertil var, at der ikke var regnet med nogen afgift for dagrenovationen, mens natdittoen ville give 25.800 kr. (6 kr. pr. tønde). Salget var sat til 6.000 læs kompost 10.800 kr., 3.000 læs ublandet latrin 6.600 kr. og 4.000 kr. for frapillede dåser, ben m.m.

Byrådet syntes godt om Rumps plan, der i øvrigt også pegede på det, der senere blev til nordre losseplads som stedet for »fabrikken«; men nu trådte Århus grundejerforening ind i billedet og bad om, at sagen blev stillet i bero, indtil foreningen havde undersøgt, om der ikke kunne opnås en billigere ordning ved, at grundejerne selv dannede et tvungent interessentskab til at tage sig af byens renovation. Byrådet skelede til sin udgift på 18.300 kr. og bed på kroen. Sagen blev afsluttet for denne gang med et honorar til Rump på 2.752 kr.

Noget skete der dog alligevel i 90'erne, efter at den store plan var droppet. I 1895 modtog kommunen et tilbud fra ejeren af Reginehøjgård på Christiansbjerg øst for Randersvej om en gratis plads til dagrenovation. Den var egentlig beregnet for de større ting – madrasser, møbler, byggeaffald o.a. – som vognene ikke tog med, og som folk så selv kunne få bragt op på »bjerget«, men også entreprenørerne kunne benytte den i vinterhalvåret, om sommeren var der for meget affald, og den ville da hurtigt blive fyldt. Omtrent samtidig blev en tilsvarende plads udlagt på Marselisborg mark ved Skanderborgvej ca. på det sted, hvor komplekset Sønderport og Rud. Wulffs Gade nu er beliggende. Den kom der hur-

tigt klager over fra beboerne på det hastigt voksende Frederiksbjerg; men kommunen måtte bede om tålmodighed med henvisning til de stadig verserende planer om en totalomordning af renovationsvæsenet. En klage over forholdene på Oldjorden, markarealerne vest for byen, viser, at der også her har været en losseplads. Men den klage afviste kommunen med henvisning til, at arealerne »for tiden« var »undergivet privat rådighed«. Det drejer sig formentlig om en af de pladser, entreprenørerne selv måtte skaffe, og byen har altså ikke haft myndighed til at gribe ind, heller ikke af sundhedsmæssige grunde.

I 1897 kom så den plads, mange vil kunne huske, om ikke for andet så fra opførelsen af universitetets hovedbygning i 1940'erne, hvor den dukkede frem igen: Nordre losseplads »nær sammenstødet imellem Jordbrovej og Trøjborgvej«, i dag omtrent Nordre Ringgade/Langelandsgade. Allerede tidligere var der blevet givet tilladelse til at benytte slutten nord for Vennelyst Boulevard, nu ca. midten af Universitetsparken set fra syd mod nord, til »fyldplads«, dvs. til anbringelse af stort affald, murbrokker, jord m.v.

Allerede i 1905 dukkede tanken om en forbrændingsanstalt frem i byrådet. Der blev stillet forslag om, at man til næste års budget, dvs. 1906/07, skulle overveje at afsætte 3.000 til forundersøgelser. Der blev henvist til vrimlen af rotter på de to lossepladser og til, at man mange steder i udlandet havde indrettet sådanne anstalter og haft held med dem – og så havde man for øvrigt også fået en på Frederiksberg, hvor

Mange vil huske denne renovationsvogn fra gadebilledet. Den forandrede sig ikke meget gennem årene. Ovenpå står to af de baljer, som blev brugt til at hælde affaldet fra skarnspandene over i. De blev båret på skuldrene ud til vognen og tømt. Hjulet til højre er til tipningen på forbrændingsanstalten.
(Foto: Aage Fredslund Andersen 1934)

den ved forbrændingen udviklede damp blev brugt til opvarmning af kommunens hospital, i Hamborg drev den et kloakpumpeværk. Fra flere sider i byrådet var man dog bange for, at systemet endnu ikke var så gennemprøvet, at man turde give sig i kast med det. Der skete nyt hver dag på disse områder. Ingen havde heller nogen idé om, hvad man i Århus kunne bruge overskuddsdampen til, og det endte derfor med, at brolægningssudvalget, der var forslagsstilleren,

trak forslaget tilbage. Det dukkede frem på ny tre år senere, men blev da kun nævnt, uden at nogen tog sig af det.

Klagerne over de to lossepladser tog til i begyndelsen af århundredet, efterhånden som bebyggelsen trængte ud mod dem. Hertil kom, at Marselisborg hospital blev opført 1910, kun ca. 400 alen fra søndre plads, og samme år Fødselsanstalten i Jylland på Nørrebrogade, meget nær både fyldpladsen i slugten og lossepladsen lidt længere oppe. Men da havde brolægningssudvalget allerede to år før bedt om lov til at finde en ny plads, da man ikke turde gå sommeren i møde med de »nuværende«. Det kom man dog til, også selv om der forelå alvorlige klager, der nu også tog fluer med. 1911 bar brolægningssudvalgets undersøgelser omsider frugt. Man havde fundet en plads »mellem 'Langenæs' og åen«, der endnu lå frit og var egnet; men man var ikke fremmed for andre løsninger: sænkning i havet eller endnu en gang – en forbrændingsanstalt. For den sidste var der faktisk så megen interesse, at der blev bevilget 2.000 kr. til forundersøgelser samtidig med, at der skulle ses nærmere på pladsen i Mølleengen.

Det blev pladsen, der lå, hvor i dag koloniha-verne vest for Ringgadebroen ligger sammen med et fladt areal, der har været brugt til forskellige formål (bl. a. hundedressur og cricket), og forbrændingsanstalten blev endnu en gang puttet i skuffen. Mølleengen, der havde adgang ad en lille vej, hvor nu Ringgaden går, en vej, som blev ført over åen af en interimistisk bro, blev taget i brug i oktober 1912. Nord- og sydplad-

serne blev lukket og planerede; men endnu flere år efter påberåbte både beboere og hospitaler sig gener fra dem, både fluer og rotter.

Allerede et par år efter ibrugtagningen var

For rotterne var lossepladserne naturligvis et eldorado, og Mølleengen blev særlig berømt på dette område. Der blev i adskillige år givet kommunal dusør for afleverede haler, og mangen brav dreng har tjent sig en skilling ved at samle. Mange metoder for bekæmpelse blev forsøgt, uden at man nogensinde fik bugt med ondet. På billedet her ses endnu en gang, at man ikke tog sig meget af dækningen – rotterne vrirler i de – for dem – hyggelige omgivelser.
(Foto hos Århus politi)

der imidlertid problemer med Mølleengen. Klagen kom denne gang fra Åby kommune, hvor der blev foranstaltet en underskriftsindsamling, der dog ikke gjorde andet indtryk i Århus, end at man lovede at komme mere fyld på affaldet. Meget har det næppe hjulpet – Mølleengspladsen var i hele sin »virketid« et problem. Pladsen blev på trods af Åbyprotesterne og samme år, som de kom, 1914, udvidet. Men forbrændingsanstalten var ikke glemt. På byrådsmødet, hvor udvidelsen var vedtaget, blev der endnu en gang bevilget penge til forundersøgelser.

Et udtryk for den stadig voksende by var det, at de to renovationsdistrikter allerede tidligt blev til fire, og i 1920'erne var man oppe på syv. Selv om arbejdet var bortliciteret, var det et kompliceret foretagende for administrationen, stadsingeniøren, at holde styr på det. Kontrakterne måtte idelig forandres, under verdenskrigen var det naturligvis især dyrtidsforanstaltningerne, der trængte sig på, og der var idelige klager – også over andet end lossepladsen. Skraldemændene svinede i gaderne, spildte skraldet og lod det ligge, i byens udkanter skilte mange sig selv af med deres affald og smed det i grøfterne eller ind på markerne, et fænomen, som såmænd eksisterer endnu og jævnligt kan ses på raste- og parkeringspladser langs landevejene.

Endelig i 1931 kom der realiteter på bordet om en forbrændingsanstalt – et forslag fra belysningsudvalget om opførelse af en forbrændingsanstalt og en samtidig udvidelse af elektricitetsværket. Udgiften var beregnet til 2.580.000 kr., hvoraf 1.700.000 skulle gå til elektricitetsvær-

Lossepladen i Mølleengen 1927. At Perregaards påstand om, at man ikke var særlig hurtig til at dække skraldet med jord, vidner dette billede til overflod om.

Det har været et fantastisk svineri. I baggrunden ved vejen skimtes en af de autoriserede, firkantede skarnkasser, som blev brugt helt op til omkring 1960.
(Foto: Lokalhistorisk samling)

ket. Sammenkoblingen betød, at overskudsvarmen først og fremmest skulle bruges til produktion af strøm, dog således at belysningsvæsenet skulle betale 40.000 kr. om året for skraldet. Sideløbende havde man undersøgt et tilbud fra Hammelbanen om for 60.000 om året at transportere skraldet uden for byen, og det kunne måske løse problemerne endnu nogle år; men i det lange løb ville også de omliggende kommuner blive træt af lossepladserne, og så kunne man lige så godt tage forbrændingsanstalten med det samme, selv om den ville blive dyr. Fra visse sider i byrådet var man ikke begejstret. Der var ikke råd i krisetider, fandt man, og det var da måske værd at forhandle med Hammelbanen

om en lavere pris. Heller ikke den projekterede plads i Spanien var man glad for. Der var i forvejen i nærheden slagtehus, gasværk og oliemølle, og en forbrændingsanstalt skulle næppe gøre det bedre. Den legendariske tømrer J. Perregaard påstod frejdigt, at al den snak om lossepladsernes ilde lugt var noget vrøvl. Den skyldtes kun, at man ikke straks dækkede affaldet med jord. Man kunne jo endelig køre skraldet ud til omegnens teglværker, der gerne ville have det til opfyldning af deres lergrave. Forhandlingen med Hammelbanen blev gennemført, men da man beregnede, at aftalen ville blive 100.000 kr. dyrere over 10 år end anstalten, blev der ingen bukser af det skind. I 1932 sluttede man derfor

overenskomst med A/S Vølund om opførelse af en forbrændingsanstalt.

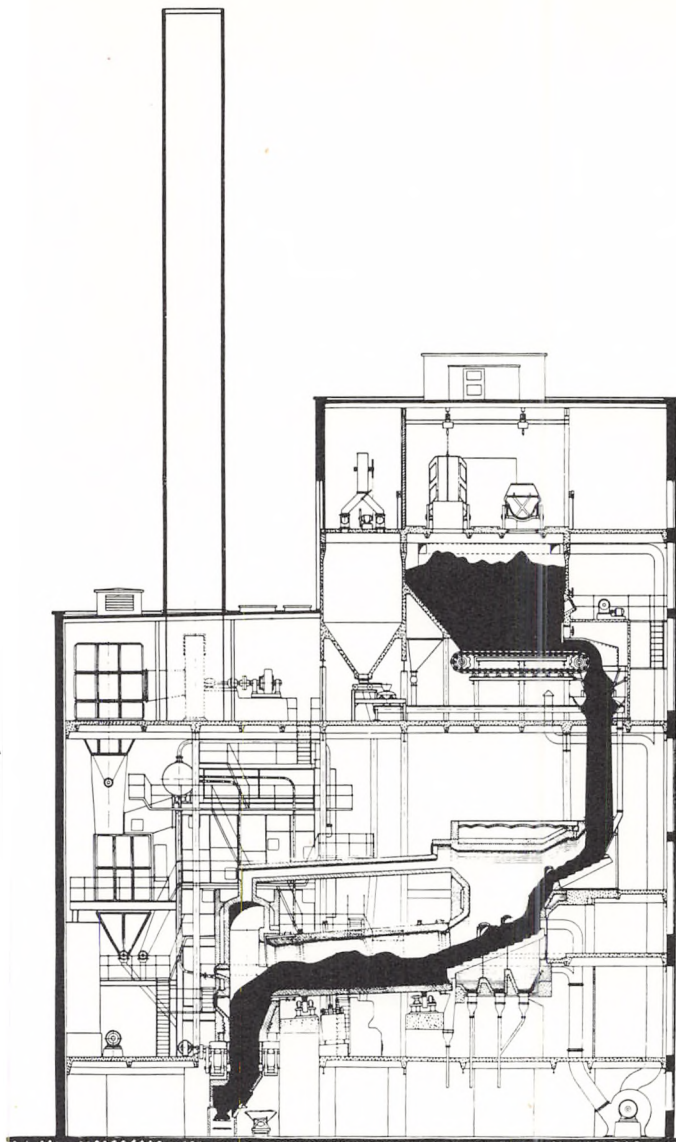
Pr. 1. april 1934 blev der pålignet grundejerne en afgift på 5 kr. pr. lejlighed for afhentning og forbrænding af affald. Beløbet var man nået frem til ved en optælling af samtlige byens ejendomme, beboelseslejligheder, forretningslokaler og virksomheder. Der var 6.079 ejendomme med 27.110 lejligheder, 1.881 butikker uden lejligheder og 3.727 virksomheder, som der skulle betales renovationsafgift for. De beholdere, der skulle tømmes, var 11.882 stk.

Forbrændingsanstalten af 1934 var et vidunder af moderne teknik, og Århus var endnu en gang ikke i tvivl om, at byen var førende på et nyt område. Det var formentlig også rigtigt, set med danske øjne; men den var ikke det sidste ord om det gamle problem. Det er en anden historie eller rettere den samme, der ville gøre ovenstående for langt.

F.H.L.

Snit af forbrændingsanstalten fra 1934. Skraldevognene førtes op med en elevator – der var ingen problemer med hestene, de var ikke bange – vognene blev tippet med en elektrisk kran, og skraldet gled ned i affaldssiloen. Herfra blev det transporteret via to skrabetransportører ud på en rysterende, hvorfra det gik til en indfyldningsskakt, der udmundede over en tørrerist. Den næste fase var antændingsristen og roterovnen, og når brændingen var overstået, gik resterne via en slaggeudtager til en transportør og et sorteringsanlæg, hvor bl. a. en magnetseparator fjernede metalrester. Varmen i roterovnen var ca. 1.000°; den blev afgivet til en højtrykskedel, og var derved med til at producere strøm til byen. »Der er absolut ingen, som kommer i forbindelse med affaldet, som slet ikke berøres af menneskehænder«, skrev man stolt.

Her efter Holger Eriksen:
Århus kommende forbrændingsanstalt 24. august 1934.

Tårne og spir i byen

I slutningen af september 1983 blev en ny vejr-hane opsat i toppen af spiret på Vor Frue Kirke i Ryesgade, den kirke der i daglig tale kaldes den katolske kirke.

Sammen med håndværkerne besteg fire ær-værdige katolske præster det 49 m høje stillads, som da allerede havde været opstillet i flere måneder: både tårnet og spiret trængte til et hovedeftersyn. De fire præster medbragte et mes-singrør, der indeholdt manuskriptet til en præ-diken og andre papirer. Røret blev under en kortvarig ceremoni fastgjort øverst i tårnet, så kommende slægter behøver ikke at diskutere, hvornår tårnet sidst er blevet repareret.

I 1965 havde tårnet på Sct. Clemens – sådan hedder domkirken egentlig – fået samme be-handling. Hele spiret fik en ny kobberbeklæd-ning, skønt den forrige ikke var særlig gammel. I 1929 var spiret nemlig ikke alene blevet repara-ret, men simpelt hen blevet forhøjet med 6 m. Derved blev kirken lige så høj, som den er lang. Det har den aldrig før været. Tværtimod: i år-hundreder havde tårnet kun en forholdsvis lav »hætte«, der under de forskellige restaureringer vekslede i form. For omkring 100 år siden fik kir-ken det spidse kobberspir, der altså senere blev forhøjet og bygget lidt om.

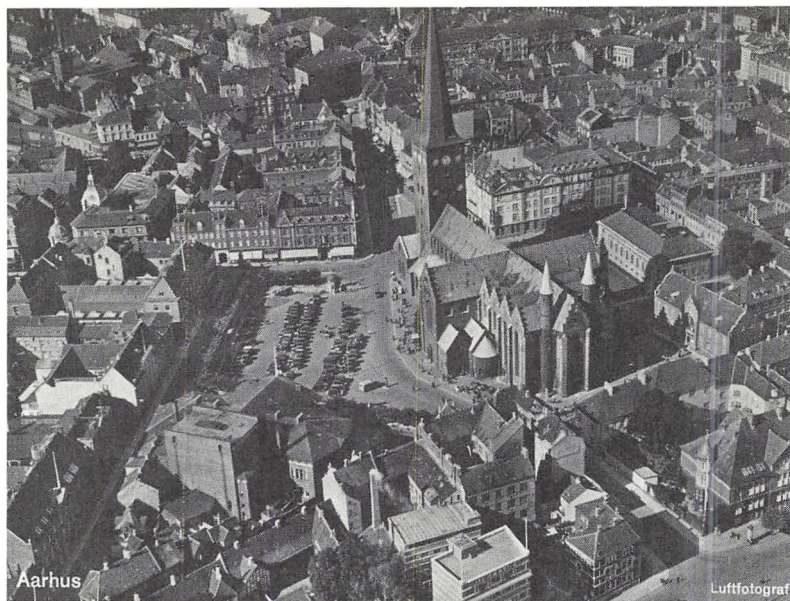
Samtidig fik kirkens to østre tårne, kortårne-ne, samme »kræmmerhusspir«. De havde siden 1822 haft løgkupler, og før den tid var de afslut-tede med lanterne-spir, en åben form som en lanterne, deraf navnet. Efter at have modstået vind og vejr i et par århundreder blæste det ene i 1822 ned under en orkanagtig storm. Ingen kom galt af sted ved dets fald, men en af Katedralsko-lens lærere har nok fået en slem forskrækkelse, da spiret faldt ind ad vinduet hos ham, mens han sad og læste.

De to tårne synes altid at have »stået i skyg-gen« af det store dominerende tårn, men de er i virkeligheden usædvanlige: deres slanke mina-retagtige form danner en kontrast til kirkens øvrige tyngde, og murstenene danner et par ste-der et smukt mønster rundt om dem.

Ikke langt fra domkirken ligger en anden mo-numental bygning med tre tårne: Toldkamme-ret på havneterrænet. Det blev opført i 1897 med kgl. bygningsinspektør Hack Kampmann som arkitekt. Stræber domkirkens tårn og spir mod himlen, så virker toldkammerets tre lave, brede tårne med spidstagene ved deres massive ro og værdighed. Midtertårnet med hovedind-gangen er firkantet, mens de to lidt lavere side-tårne er ottekantede; de kommer derved til at fremtræde som et par bastioner. Den symmetri-ske opbygning af den fælles facade er gennemført også i vinduernes placering og i de runde buer over nogle af vinduerne samt i de vandrette lyse-re markeringer i den røde murstensflade.

I sin strenge enkelhed er bygningen dog ikke uden symboler og udsmykning. I buen over mid-

Et kik fra luften afslører talrige tårne, spidser og spir over byens tage. Naturligvis dominerer Domkirken, men også på Katedralskolen og mod Clemensbro er flere bygninger udstyret med sådanne karakteristiske bygningsdele. Billedet er taget omkring 1932. (Foto: Lokalhistorisk Samling)

tervinduets er Sct. Clemens anker indsat, og i det felt, der dannes af samme bue og vinduets overkant er byens våben gengivet. Det er jo meget naturligt på en offentlig bygning, men kan byvåbnet måske med sine to lave tårne og et lidt højere i midten have inspireret Kampmann til at give toldkammeret netop de tre tårne, det har fået?

En anden offentlig bygning på havnen er lods-
huset, som blot er et højt firkantet tårn med fladt tag. Det står på pæle yderst på pier 3 i Nordhavnen, hvor det blev opført i 1953 af kgl. bygningsinspektør C. F. Møller. Det er ved pud-
ningen udvendigt opdelt i felter og havde oprin-

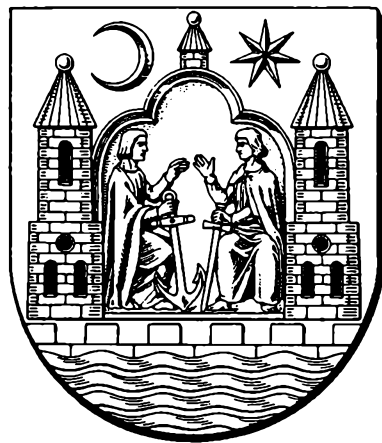
deligt 5 etager. Allerede to år efter opførelsen blev det forhøjet, og otte etager markeres nu med hver sit vindue midt på alle fire sider. Kun på den ene er der påsat en »karnap«, lodsudkiggen, og på taget er der master til radaranlægget. Tårnets form kan opfattes som en demonstration: det kan modstå alle naturkræfter og borger dermed for, at lodsens er på sin vagt i al slags vejr, parat til at rykke ud, når der bliver kaldt.

Byen har adskillige andre firkantede tårne. De to mest markante i byens silhuet er Statsbibliotekets bogtårn og rådhusetårnet. Bogtårnet er som lodshuset bygget af C. F. Møller og virker med det lavryggede sadeltag som en stor bygge-

klods. Massivt og enkelt er det: der er ingen vinduer på de høje flader, det eneste, der bryder disse, er det beskedne mønster, hvori de gule sten er lagt og – placeret af brandsikringsgrunde – de ni altaner, der går rundt om det sydvestlige hjørne på tårnets øverste halvdel. Med sine 15 overjordiske etager, yderligere to ligger under jorden, er det synligt over store dele af byen, og der var megen debat om det under opførelsen, som tog adskillige år. Byen er kønrest fra bogtårnet, sagde man, da det var nyt i 1960'erne, for derfra kan man ikke se det. Det lyder jo meget morsomt, men ser man universitetsanlægget under helhedens vinkel med tårnet som en del heraf, da står det som kronen på værket.

Også rådhuset, der stod færdigt til byens 400-års jubilæum i juli 1941, skabte røre blandt århusianerne. I begyndelsen var det dog ikke på grund af dets udformning, men fordi rådhusets arkitekter, tidens førende funktionalist Arne Jacobsen og Erik Møller, slet ikke havde tænkt sig, at der skulle være noget tårn. Det er der således ikke på rådhuset i Søllerød, som Arne Jacobsen også byggede, og heller ikke Lyngby rådhus har tårn. De er begge bygget inden for samme tiår som Århus rådhus. Hverken det gamle rådhus ved siden af domkirken eller det, der i sin tid stod foran den, havde noget tårn, men nu skulle det være: når København havde rådhus med tårn, så skulle Århus også have det! Arkitekterne måtte bøje sig, og rådhuset fik så sit særprægede tårn med stillads af jernbeton omkring en indre marmorbeklædt kærne, et tårn, der har sit oprindelse i det gamle Italien med

I 1913 fik Århus sit nuværende byvåben, tegnet af gravør Fr. Britze. To røde tårne og et spir danner rammen om St. Clemens og St. Paulus.

dets firkantede klokketårn, kampaniler. Så havde man det at kritisere: bl. a. fandt man, da uret blev opsat, skænket af firmaet I. C. Filtenborg, at det sad for langt nede. Alt dette er forbi nu, ganske langsomt vænner man sig til det nye, og endelig er der da også bygget så meget nyt, moderne og utraditionelt siden, som man kan diskutere, så nu får rådhuset lov til at stå i fred, hvor det står.

Bogtårnet og rådhuset repræsenterer den internationale funktionalisme i dansk udformning, som var dominerende i tiden for deres opførelse. En anden stilart herskede omkring århundredskiftet, da to andre firkantede tårne blev byggede. Da var enhver tidligere stil »til-ladt«, og det blev stilforvirringens tid. Det drejer sig om brandstationens øvelsestårn og Aarhus Oliefabriks tårn ved Bruunsgade bag bane-terrænet.

I 1904 indviedes en stor ny brandstation i Ny Munkegade. Den blev opført af arkitekt S. F. Kühnel i røde mursten og i den ene ende forsynet med et øvelsestårn. Dette tårn er foroven afsluttet med et bredere, lysere granitparti, som synes at høre hjemme i den florentinske renæssance, idet både tårnet og overbygningen er en næsten tro kopi af rådhusstårnet i Firenze, Palazzo Vecchio, der blot har endnu en overbygning. Brandstationen har senere fået nok et øvelsestårn, som dog er mere nøgternt end det gamle.

Da Aarhus Oliefabrik, som startede i 1892, udvidede stærkt omkring århundredskiftet, blev der også her opført et tårn, der også har præg af Firenze. Tårnet rummede øverst en vandbeholder, der skulle sikre trykket på fabrikkens sprinkleranlæg. I dag synes det at trænge til en restaurering, det fortjener det.

Forlader vi tårnet på Oliefabrikkens grund og fortsætter op ad M. P. Bruuns Gade, ser vi atter tårne og spir. Det er Sct. Pauls kirke, der ligger for gadens ende og tvinger trafikken til at bøje af. Der er det særlige ved Sct. Pauls kirke, at den ligesom kirken i Fjenneslev ved Sorø har to lige-stillede, ens tårne, hvad der er meget sjældent i Danmark. Hvad der heller ikke er almindeligt er, at kirkens langakse går i retningen nord-syd i stedet for – som f.eks. domkirken – øst-vest. Her har hensynet til kirkens placering i gadenettet været afgørende. Kirken er fuldført i 1887 af arkitekt A. J. Müllertz efter tegninger af kgl. bygningsinspektør W. T. Walther, der valgte denne nyromanske stil med de forholdsvis lave, runde vinduer og de lave, brede spir, i modsæt-

Så smukt kan C. F. Møllers firkantede lodstårn fra 1953 tage sig ud.

ning til kirken i Ryesgade, der blev bygget få år før i nygotisk stil: de lange, smalle vinduer og de mange lodrette »himmelstræbende« linier. I begyndelsen var taget og tårnene skiferdækkede, men i 1950'erne blev skiferen udskiftet med kobber, der nu er blevet smukt grøn. Ser vi bort fra den krans, fortrinsvis af hvide kirker (Vejlby, Lis-

bjerg, Hasle, Åbyhøj og Viby), der ligger omkring Århus by, og som nu også hører ind under den, for øvrigt med hver sit specielle tårn, så er Sct. Pauls kirke byens fjerdeældste efter domkirken og de to Vor Frue kirker i Vestergade og Ryesgade.

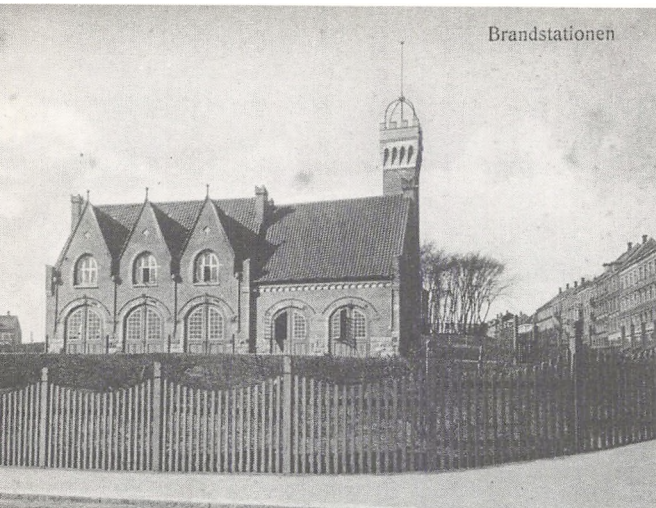
I en snes år lå der store villaer omkring kirken, bygget samtidigt med denne, men byen voksede så stærkt i sydlig retning, at villaerne blev nedrevet, og nogle høje etageejendomme opført i stedet. Derved blev der mulighed for at skabe en arkitektonisk enhed på hele pladsen rundt om kirken. Alle husene er således lige høje og bygget i samme stilblending, uden at de dog er ens. Der er seks tårne i alt, og heller ikke disse er ens; kun på de to symmetriske ejendomme, der ved deres skrå beliggenhed i forhold til gadenettet åbner pladsen på nordsiden, er tårnene ens.

Som disse seks tårne og spir er forskellige, nogle slanke med åbent spir, nogle runde kobberbeklædte, nogle firkantede med skifter, andre lukkede og mere kompakte, sådan skifter »modellerne« over hele byen. I gaderne omkring kirken ses de, Sct. Paulsgade, Marselisborg Allé, Odensegade, men de er også at finde næsten i alle beboelseskvarterer, der er bygget mellem 1880'erne og mellemkrigstidens store karreer, selv om der også her, f. eks. på Harald Jensens Plads, kan forekomme tårne, dog uden spir. Men fra tiden omkring 1900 træffes de vidt omkring. Ny Munkegade har flere, parvis inden for samme karré, Marstrandsborg ved åen har to kupler, den tidligere Fødselsstiftelse og Mejlborg har spir, det minder om det på Vor Frue kirke, uden

Dannebrog vajer her over Oliefabrikens vandtårn fra århundredskiftet. Billedet giver i øvrigt også et indtryk af de spidse tårne inde i byen, selv om det naturligvis er fabrikens skorstone og bygninger, der dominerer dette reklamebillede.

at de dog er lige så fine. Emmerys konditori krones med et let elegant spir på den udbygning, der ligeledes i mange andre ejendomme giver en karnap på hjørnet og derved kommer til at ligne et tårn. Da den nye Clemensbro stod færdig i 1884, lå den flankeret af to meget præsentable bygninger med store kupler med spir. Den ene bygning kender vi i dag som Hafniahus, den anden var ved opførelsen så bemærkelsesværdig, at den i mange år blev kaldt Tårnhuset. Broen er væk nu, men husene ligger uændrede og vil sta-

Brandstationen

I 1904 blev byens nye brandstation indviet, og naturligvis skal en sådan bygning have et øvelsestårn. Arkitekten S. F. Kühnel var tydeligvis italiensk påvirket, så derfor fik tårnet efter danske forhold den meget specielle afslutning.

dig med den kommende nye bro lede frem til domkirken.

Emnet tårne og spir er næsten udtømmeligt. Der er de mange offentlige bygninger, f. eks. Tinghuset med dets grønne tårn, der ses langt omkring. Der er også vandtårne, fra det høje tårn ved Randersvej til atombombeskyen i Hasle. Så er der også de mange kirker med karakteristiske tårne, der er bygget inden for de sidste 50-60 år: Sct. Lukas, Sct. Markus, Ravnbjergkirken for blot at nævne et par stykker.

Nævnes skal blot endnu et Århus-spir, som vi ikke ser i det daglige, nemlig spiret på Christiansborg Slot. Efter en indsamling blandt Århus-borgere, som havde givet ca. 200.000 kr. bestemt til udsmykning af det genopførte slot, var der blevet 20.000 kr. tilbage. For disse besluttede man at skænke et spir til tårnet. Selve spiret, en 12½ m lang stålmas, blev lavet på Helsingørskibsværft, mens de to mandshøje kobberkroner og en vindfløj med de tre løver og ni hjerter blev smedet af Århus-firmaet A. Wilson, der sikkert ikke i dag får mange ordrer på kongekroner.

A.D.

Overalt i byen kan der findes eksempler på tårne og spir. Domkirkens lægger alle naturligvis mærke til, mere ydmyge – men ikke altid mindre spændende – er derimod de talrige tårne og spir over de lidt ældre beboelses- og forretnings-ejendomme. På billedet konkurrerer kuplen over Wormhus på St. Clemensbro med det spidse domkirketårn om at fange de forbi-passenderes opmærksomhed.

Århus

Sct. Clemens Bro

REGINA – en storbiograf gennem tiderne

Så faldt et af folkekulturens templer. Den 5. maj 1983 besluttede byrådet at lukke Regina-teatret, og i slutningen af juni drejede direktør Feldballe Petersen nøglen om efter sidste forestilling »Døden i grotterne«. At lederen af Malling Bio, Per Hauberg, senere fik et midlertidigt lejemål, var ikke af blivende betydning. Det var byens fornemste og største biograf, der døde, og med den forsvandt nogle af de sidste spor af filmens store fortid i Århus. Regina var nemlig et produkt af den tid, »Da Århus var Hollywood«, som afdøde borgmester Bernhardt Jensen har skildret så levende.

Regina-biografen havde offentlig premiere den 1. januar 1921, indrettet i det store kompleks, Regina-bygningen, der, finansieret af filmpenge, blev opført på den gamle Frich's-grund i Søndergade. Filmproduktion og filmudlejning kastede gode penge af sig i århundredets begyndelse, og ud af pioneren, fotograf Thomas S. Hermansens foretagsomhed dannedes i 1908 selskabet A/S Fotorama, som opnåede en enestående monopolstilling i byens filmliv i alle årene under stumfilmen. Allerede i 1917 sad Fotorama reelt på alle biografbevillingerne, selv om selskabet i realiteten ingen havde selv. Århus

Teater havde bevillingen til Fotorama i teaterbygningen; højremanden i byrådet, købmand, vicekonsul og grundejerformand Mikael Johansen havde bevillingen til Kosmorama; filmpioneren, postmester Johs. Hansen i Skanderborg havde – delvis sammen med Arbejdernes Fællesorganisation – bevillingen til det senere Folke-teater, fra 1910 beliggende på Hotel Kronprinsens grund, før den blev flyttet på grund af gennemførelsen af Park Allé. Fælles for dem alle var, at de udlejede bevillingen til A/S Fotorama. Da Biografen i Nørregade kom til, sad Fotorama også på den. Det gav en solid indtjening.

Direktører i Fotorama var den legendariske Frede Skaarup, tidligere købmand i Ringkøbing og lejer af film hos Fotorama, samt E. Schnedler-Sørensen; de slog sig efterhånden begge ned i København. Bestyrelsen bestod af omtalte Mikael Johansen, konsul, speditør E. Bergmann samt konsul M. P. Drescher, der sammen med sin svoger, A. W. Mammen, havde etableret pakhus- og stevedoreforretningen Mammen & Drescher.

Aktiekapitalen var 600.000 kr. i årene under verdenskrigen, og det årlige udbytte som regel 50%.

I 1919 udvidedes aktiekapitalen til 2 millioner. Det skyldtes, at Fotorama købte Frich's-grunden i Søndergade, der havde ligget tom siden 1912, da Frich's fabrikker flyttede til Åbyhøj. Denne centralt beliggende grund ejedes af »A/S matr. Nr. 319 a«, hvis aktionærer var Mammen, Drescher, Skaarup, Bergmann, Mikael Johansen og Fotorama. Med overførslen til Fotorama forblev grunden altså så at sige i familien.

På dette postkort af fotograf Monsrud ses hjørnet af Søndergade og Sønder Allé 1910. Til højre, hvor Regina-bygningen blev opført en halv snes år senere, ses endnu Frichs fabriksanlæg. (Foto: Lokalthistorisk Samling)

Hensigten med købet var at opføre en større forretningsejendom med biografteater, og man regnede med, da byggeriet blev påbegyndt i sommeren 1919, at det ville komme til at koste $2\frac{1}{2}$ million kr. Det kom til at gå noget anderledes på grund af tidernes ugunst. 5 millioner kom byggeriet op i med kurstab, inventar og det hele, og vurderingen blev $3\frac{1}{2}$ million. Det betød, at der efter prioriteringen blev en betydelig bankgæld tilbage, som bestyrelse og direktion måtte kautionere for. Men huset var bygget og indeholdt i al sin herlighed foruden Regina-

teatret butikker i stueetagen mod Søndergade, restaurant og hotel Regina med indgang fra Sønder Allé. På første sal var der café samt selskabslokaler og kontorer for hotellet. Anden og tredje sal var indrettet med hotelværelser, og i tagetagen holdt Fotorama kontorer, prøveværelser m.m., ligesom hotelpersonalet havde værelser her. I kælderen var der køkken, lagerrum, vaskeri m.m. Al udvendigt træværk i stueetagen var udført i teaktræ, facaderne pudset med porfyrit, og sokkel, gesims og vaser udført i granit.

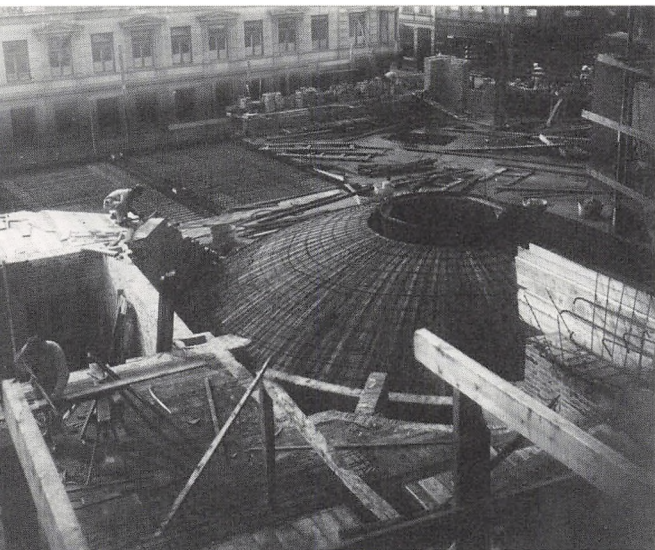
Byggeriet var opført under ledelse af arkitekt A. Høeg Hansen, som stod bag meget af tidens smukkeste byggeri i Århus. Selve biografteateret fremtrådte i tiden som et modstykke til det pyntede rum i Århus Teater; ideen var: bort fra det maleriske, over til det monumentale. Derfor blev indgangen også meget diskret. Rotunden efter billetsalgsgangen fremtrådte meget smukt i grønt og lilla med billedhuggeren Svend Rathsacks forgyldte Harlekin i midten under den stjernebesæede himmel i grågrønt. Salen var holdt i en varm, rødlig farve med velourtæpper og polstrede stole. Bagest var der loger, og på balkonen sågar en kavalerloge til f. eks. kongeligt besøg. Fortæppet var grønt og skjulte et lærred, der var fire gange større end hidtil set i Århus. Personalet var, som det hørte sig til i tiden, ret omfattende. Der var annonceret efter ikke mindre end 16 kontrollører, hvoraf de 8 skulle være kvinder; hertil kom 8 garderobedamer og 3 billetkasserersker til at betjene publikum, der kunne løbe op i højst 939 ad gangen.

En bevilling måtte der til, og man brugte før-omtalte Johs. Hansens, indtil den året efter blev overført til A/S Fotorama, formentlig som følge af den nye biograflov, der strammede bevillingssystemet en anelse op.

Den store biograf åbner

Regina-teatret var provinsens største, og alle sejl blev sat til ved indvielsen, der fandt sted ved årsskiftet 1920/21. Den 30. december overværede dronning Alexandrine med prinser og følge

Her er Regina-bygningen under opførelse 1920. Her over rotundens kuppel ser man mod hjørnet Søndergade/Sønder Allé, hvor også dengang Alfred Buus' Eftf. havde forretning i glas, porcellæn og køkkenudstyr.
(Foto: Lokalhistorisk Samling)

en særlig arrangeret eftermiddagsforestilling, den 31. blev teatret præsenteret for et fuldtal- ligt, indbudt publikum, og endelig nytårsdag 1921 blev det åbnet for offentligheden. Først blev Johan Svendsens »Fest Polonaise« spillet af orkestret under ledelse af kapelmester Harald Andersen, så var der dokumentarfilm fra kongens og dronningens seneste udenlandsrejse, og så kom hovednummeret: »Jomfruen fra Stambul« med skuespillerinden Priscilla Dean i hovedrollen. Den havde været opført »i samtlige verdensdeles hovedstæder under uhyre tilstrømning«, og den havde alt, hvad publikum kunne begære: storslåede naturbilleder og mægtige optog gennem ørkenen, som gang på gang kaldte bifaldet frem. Harald Andersen fulgte godt med orkestret; det var langt mere fornemt end det sædvanlige klaverbokseri. Under hele stumfilmsperioden i 1920'erne passede Harald Andersen musikken i teatret; når der ikke var forestilling, spillede han oppe på første sal i Regina Cafeen.

Folk gik tilfredse hjem fra premiereforestillingen. Også børnene var der tænkt på; om eftermiddagen blev eventyrfilmen »Hans og Grethe« spillet.

Der var dog nogen bekymring om, hvorvidt det århusianske publikum var stort nok til aften efter aften at fylde det store teater, »det bedste og skønneste i Danmark«, men i de første år gik det nogenlunde. Som direktør for Fotoramas jysk-fynske afdeling og leder af de århusianske biografer fandt Frede Skaarup i 1921 frem til Oluf Jensen, 53 år, der var redaktør ved »Helsin-

Reginas åbningsannonce fra slutningen af december 1920. Da man jo rådede over et rigtigt orkester, kunne man lægge pompøst ud med Johan Svendsens Fest Polonaise. Den værste konkurrent i nytårsdagene var Fotorama, der ved ikke mindre end 5 daglige forestillinger viste »Madame Butterfly«, »fra de blomstrende ferskentræers eventyrskønne land«.

gør Avis«, ligesom han drev den lille biograf i Helsingør. Oluf Jensen var uddannet som bogtrykker og journalist (hans første journalistiske bedrift var såmænd, at han sammen med skovfogden fandt de afsjælede legemer af grev Sixten Sparre og Elvira Madigan i Nørreskoven på Tåsinge). Det blev således Oluf Jensen, der kom til at stå bag repertoirevalget til alle de århusianske biografer. Det er ugørligt inden for disse rammer at give et repræsentativt indtryk af Reginas repertoire. Spredte pluk må gøre det.

Blandt danske filmproducenter var det kun Palladium og Nordisk Film, der producerede kontinuerligt i 1920'erne. Nordisk lavede nogle Dickens-filmatiseringer, der blev vist i Regina. Frederik Jensen spillede således Mr. Micawber i »David Copperfield«, der blev en stor succes. Ligeledes havde han hovedrollen i en anden af Dickens-filmene »Lille Dorrit«, hvor han var Mr. Dorrit, mens Karina Bell spillede rollen som lille Dorrit. »Publikums stemning skiftede fra rørelse til munterhed og glæde«, skrev avisen.

Palladium producerede f. eks. de populære film med Fyrtårnet og Bivognen. De store kunstværker var de vel ikke, men de havde et stort og trofast publikum. I 1927 kom et mere prætentøst

**REGINA
TEATRET**

Aabningsforestillinger

1. og 2. Nytaarsdag Kl. 4, 6 og 8
samt Mandag og følgende Dage Kl. 8:

PROGRAM:

Joh. Svendsen: Fest Polonaise.

**Deres Maj. Kongens og Dronningens
sidste Udenlandsrejse.**

Jomfruen fra Stambul

Skuespil i 7 Akter af H. H. van Loan.
I Hovedrollen: **Priscilla Dean.**

Børne-Eftermiddagsforestilling

Mandag og følgende Dage Kl. 4½:
den pragtfulde Eventyr-Film:
HANS OG GRETHE

Alle Børn vil juble over denne levende Billedbog, og
Forældrene vil glæde sig med de Smaat

**Orkestret under Ledelse af
Kapelmester Harald Andersen.**

Forudbestilling af Billetter til 8-Forestillingen til forhøjet Pris og 4- og 6-Forestillingerne til ordinær Pris modtages i Regina-Teatrets Billetkontor (Tlf. 5505) Kl. 11-4 samt i Kioskerne. Billetter til 8-Forestillingen ordinær Pris: Forestillingsdagen fra Kl. 4½.

21442

forsøg med de to komiske figurer op i Regina, nemlig Lau Lauritzens »Don Quixote«. Den var optaget i Spanien og blev lanceret som »en storfilm af amerikanske dimensioner og en ære for dansk filmskunst«. Ære eller ikke; forsøget faldt i hvert fald ikke i århusianernes smag. Folk kedede sig bravt. Ellers var der naturligvis Rudolf Valentino, f. eks. som Armand i Kameliadamen, men man kan ikke sige, at Regina havde succes hele vejen igennem i 1920'erne. Der var nogle tynde amerikanske farcer og lystspil indimellem, og en gang imellem var filmene lovlig korte. Så kunne man supplere med nogle naturskildringer af f. eks. amerikanske sneformationer eller – til publikums utilfredshed – give plads til en demonstration af sundhedsapostlen I. P. Mullers system, en gymnastikform, der delvis blev taget op i radioen af den legendariske kaptajn Jespersen.

Det kan være svært at forestille sig, men også i stumfilmens tid var der plads til operettefilm. »Den glade enke« med Mae Murray og John Gilbert kom op i Regina i 1927; man havde jo Harald Andersen, der i flere af afdelingerne kunne ledsage efter Lehars originale partitur. Mærkeligt nok var filmen forbudt for børn, der således var afskåret fra at opleve prins Danilos møde med danserinden Sally o'Hara i bjerglandsbyen og ligeledes gik glip af de mange militæroptrin, flot iscenesat af Erich von Stroheim. Vel modtaget blev også »Den store parade«, en vældig amerikansk krigsfilm af instruktøren King Vidor; men det skyldtes ikke mindst, at en af de større roller blev udført af Karl Gotlieb. Han

Dette fotografi er muligvis det ældste eksisterende af Regina i funktion. Det fremgår, at »Pesten i Florenz« er på plakaten, så det kan fastslås, at billedet er taget mellem 24. og 27. januar 1921. Vinduet til højre for indgangen tilhører Cafeen, og til venstre ses det tydeligt, at Axel Kaufmann endnu ikke har fået sig etableret: der er spærret af med brædder. (Foto: Lokalhistorisk Samling)

førte sig frem under navnet Karl Dane med frodig komik, men enhver vidste, at han var bror til den tidligere indehaver af »Autohjælpen« i Århus. Denne film kom i øvrigt på listen over forbudte film under besættelsen.

Varieté og film

Det blev ikke ved med at gå godt økonomisk. Publikum viste en vis træthed efterhånden, og omsætningen dalede, hvilket man i Fotoramas bestyrelse delvis tilskrev radioens indtrængen i hjemmene! Det blev stadig dårligere, og i sæsonen 1928/29 kunne biografen ikke tjene til huslejen.

Der måtte findes på noget nyt; tonefilmen var på vej, men i ventetiden arrangerede man kombinerede kabaret- og filmforestillinger. Artisterne optrådte alligevel i Regina Cafeen på første sal, og så kunne man lige så godt indlægge dem i filmprogrammet nedenunder. Der blev lagt ud med en trup landflygtige russere: oberstløjtnant Nogaetz' sangtrio, løjtnant Pilevins balalejka-orkester med to danserinder samt koncertsangerinde frøken Etlja Olefska. Harald Andersen var dog ikke helt arbejdsløs: han hilste truppen velkommen med »Marche russe« af Louis Ganne. Efter forevisning af en dokumentarfilm om de sjællandske efterårsmanøvrer (frisk og fornøjelig, skrev Stiftstidende, der kun kunne finde den kritik at fremføre, at hærens tekniske udrustning var fremstillet langt mere moderne, end den i virkeligheden var. Demokraten derimod, repræsentant for den

tids fredsbevægelse så at sige, mente derimod, at filmen fuldkommen afslørede vor lillepuhærs latterligheder) kom russerne, de landflygtige, »den russiske tragedies levende vidnesbyrd«. De fik succes, disse steppesønner, og bifaldet bragede, men der var visse vanskeligheder med teknikken. Hver gang russerne skulle til at give et ekstranummer, blev tæppet trukket for, kulminerende med – da det endelig blev trukket til side igen – en maskinmands strakte galop over de skrå brædder. Heller ikke Reginas nye »lysdekorationer« blev nogen ubetinget succes. Under de russiske scener slog irgrønne bølger mod en brunviolet klippekyst, mens skyerne jog over en roterende himmel med »aeroplanfart«. Som sidste programpunkt fulgte den engelske film »Song«, der udspillede sig i Konstantinopels havnekvarter. Nogle dage senere kunne man meget passende kombinere det russiske artistprogram med storfilmen »Wolga-Wolga« om kosakhøvdingen Stenka Rasins romantiske kærlighed og eventyrlige bedrifter. Til denne film sang et kor under førnævnte oberstløjtnant Nogaetz gamle russiske folkeviser om Stenka Rasin. Russerne måtte videre og blev på scenen afløst af bl. a. operasanger Otto Hänschell, der fremførte sangen om »Ramona«, mens filmen af samme navn med Dolores del Rio kørte over lærredet – akkompagneret af Harald Andersen.

Tonefilmen kommer

Regina-biografens blandede film- og artistprogram var en midlertidig foreteelse: tonefilmen

Varieté og Film paa „Regina“s Scene.

Fuldt Hus og kraftigt Bitald til Premiereren i Altes.

Her har Stiftstidendes tegner fastholdt indtrykket af den russiske trup, som kom til at indlede Reginas varieté-epoke. Det fremgår, at der også blev budt på kosakdans ved arrangementet. Stående i midten truppens leder, oberstløjtnant Nogaetz. (Tegning: Aarhus Stiftstidende 2. januar 1929)

var på vej. Den første præsentation i Danmark havde allerede fundet sted 1923 i København, men der var mange tekniske problemer at overvinde. De første tonefilm, Al Jolson filmene »The Jazz Singer« og »The Singing Fool« var »part talkies«, dvs. stumfilm, akkompagneret af musik på plade og enkelte lydeffekter. Det gav mange problemer; hvis en film knækkede, måtte man indsætte blankfilm for at få strimlen til fortsat at passe med lyden f. eks.

Under tryk af et lokalt pressekrav gik Oluf Jensen med, før han egentlig ville. Han kontraherede med selskabet »Western Electric«, der stod

bag installeringen af flere tusinde anlæg jorden rundt. Ud over det tekniske udstyr fordrede tonefilmen også et nyt billedtæppe, der var porøst, så det tillod lyden at gå igennem uden for megen reduktion. Højtaleren producerede musikken før filmen og i pausen, dirigeret af en »sindrig mekanisme« nede fra salen. Musikmester blev Robert Jørgensen, og Harald Andersen kunne så småt berede sig på at takke af efter næsten 10 års virke.

Regina var ret hurtig i vendingen. I midten af september 1929 var man klar til premiere på »The Singing Fool«, der havde haft premiere i København i august samme år. Selvfølgelig var salen fyldt. Borgmester Jakob Jensen var mødt i spidsen for et antal byrådsmedlemmer, og mange filminteresserede ønskede at stifte bekendtskab med den nye teknik. Musikken var det svageste punkt, stod der i en anmeldelse. Den savnede friskhed og havde metalklang, men til gengæld passede den bedre i rytme og motiv, end et ledsagende orkester kunne præstere. Sange og ord gik bedre igennem. Det var virkelig, som om billederne på lærredet sang og talte, selv om man godt kunne fornemme, at lyden kom fra en maskine. Hvad der betog publikum mest, var dog filmens lydoptagelser af restaurationsstøj og telefonkimen. Selve filmen var, som det er mange bekendt, en rigtig tåreperser, der nåede sit sentimentale højdepunkt, da Al Jolson sang »Sonny Boy« ved sønnens dødsleje. Der blev grædt meget i Regina den aften.

Den stumme film levede ind i 1930'erne sideløbende med hele eller delvis tonefilm. Greta

Garbofilmen »Eros i lænker« f. eks., der kom op i 1931, var en stumfilm, dog med egen musik. Den havde også andet at byde på. Af programmet fremgik det, at man her for første gang kunne beundre divaen i badedragt, så det var ikke så sært, der var godt besøg. Udsolgt var der også til dyrefilmen »Tembu« med ledsagende foredrag af Ingvald Lieberkind. Ham kendte man jo fra radioen. Men ellers slog tonefilmen for alvor igenem på Reginas repertoire. De danske lystspil var selvskrevne til det store teater, f. eks. film som »Odds 777«, hvor Liva Weel sang de ufor-glemmelige melodier »Gå med i lunden« og »Glemmer du«. Også i samtiden kunne man sagtens se, at filmen var yderst banal, men en kassesucces blev den ligefuldt. Palladium-filmen »Kidnapped« kom også op med lanceringen af Ib Schönberg og Arthur Jensen som filmkomi-kere. Her konstaterede en anmelder dog, at de var efter Fyrtårnet og Bivognen i originalitet og oprindelig komik.

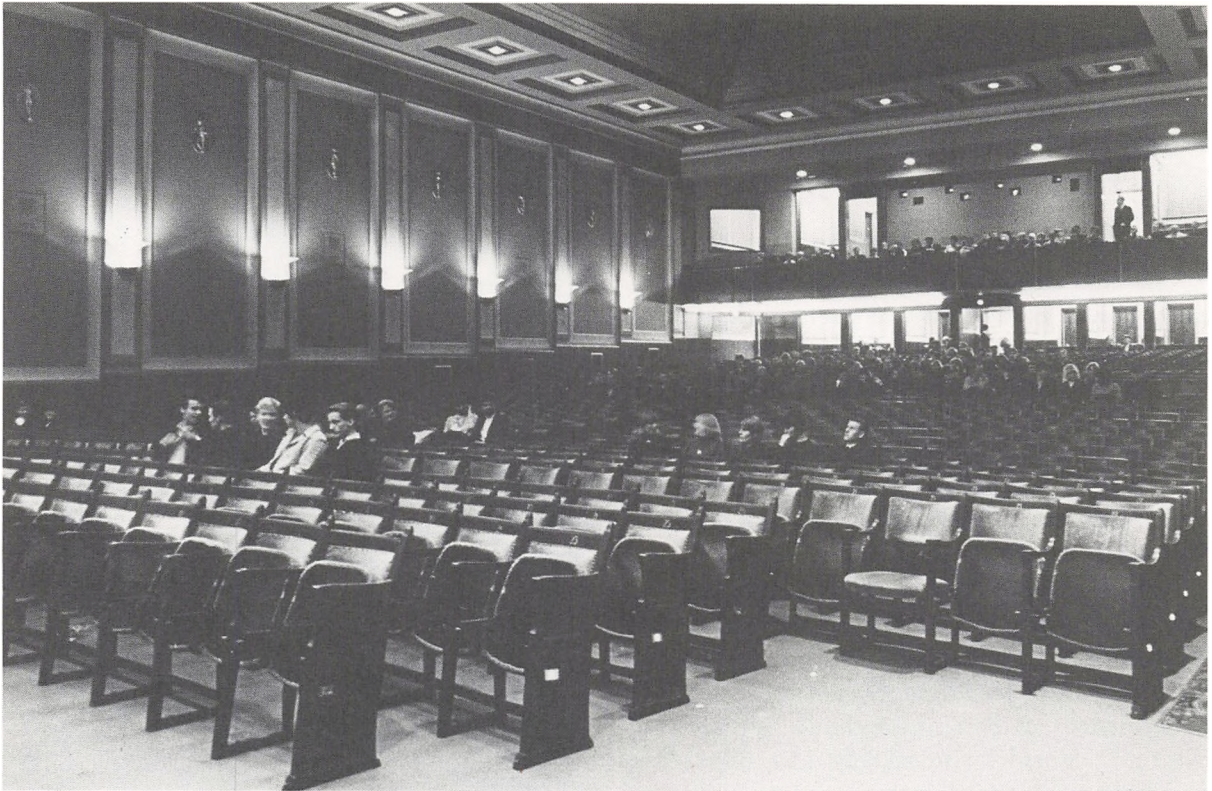
Men ellers var det tiden for amerikanske stor-film. »Grand Hotel« med bl. a. Greta Garbo og Joan Crawford blev set af mange århusianere i Regina. Også katastrofefilmene havde et stort publikum allerede i 1930'erne. »Pompejis sidste dage« havde den ildsprudende Vesuvs ødelæg-gelser som klimaks, og i »San Francisco« føres Clark Gable og Jeanette MacDonald sammen under det frygtelige jordskælv. Oluf Jensen hav-de indbudt et par århusianere, der havde oplevet jordskælvet på stedet i 1906, til premieren. En af dem, en købmand fra Fredensvang, var godt tilfreds med optagelserne, der »ikke var

overdrevne«. 1937 kom så verdens længste film, »Revykongen Ziegfeld«, der bød på tre timers pragt og masseoptrin. Under besættelsen blev en del film forbudt af tyskerne, men den natio-nale bølge kunne man holde sig til, f. eks. i form af Weyse-filmen med sang af Aksel Schiøtz og Edith Oldrup og »Når bønder elsker« efter Jep-pe Aakjær.

Regina efter krigen

Oluf Jensen døde 1946. Han havde da ledet bio-grafen i over 25 år, siden 1935 som personlig in-dehaver af bevillingen. Der skete nemlig det, at den nye biograflov 1933 forhindrede selskaber i at sidde med bevilling. Fotorama kæmpede for at beholde den, men Oluf Jensen søgte og fik den privat, da han samtidig fratrådte sin stilling hos Fotorama og solgte sine aktier i dette fore-tagende. Det vakte nogen misstemning i selska-bet.

En biografbevilling blev betragtet som en på-skønnelse af en god indsats i kulturlivet, og blandt ansøgerne til Regina-bevillingen ved Oluf Jensens død var både teaterdirektør Arne Weel og »Bivognen«, Harald Madsen; men ju-stitsministeren gav den til teatermalers og in-struktør Svend Gade fra Det kongelige Teater, som havde nået pensionsalderen. Gade tog i høj grad udfordringen alvorlig og flyttede til byen, hvor han som en af de første biografdirektører med succes tog kampen op mod udlejerne, der altid søgte at afsætte 2-3 dårlige film sammen med én god.

I Gades tid fik man bl. a. »Ditte Menneskebarn« at se – og Mai Zetterling i »Driver dug – falder regn«, ligesom Walt Disney-filmene, som har glædet tusinder af børn her som andre steder, begyndte at komme frem, f. eks. »Askepot« og »Alice i eventyrland«.

Da Svend Gade døde 1952, kom der en pinlig periode for Regina. Forholdet var det, at kom-

På dette billede fra efteråret 1966 ses den gamle smukke biograf-sal med dekoration af Svend Rathack. I baggrunden ses balkonen, der ved ombygning i 1970'erne blev omskabt til Regina II. Også den store sal blev fikset op ved den lejlighed, og der kom nye stole.

(Foto: Lokalthistorisk Samling)

munen, der havde en bevilling til en aldrig bygget biograf på Langenæs, selv søgte bevillingen til Regina i stedet og dermed undlod at indstille andre end sig selv. Justitsminister Helga Pedersen gav imidlertid bevillingen til skuespiller ved Det kongelige Teater, Johannes Meyer, i foråret 1953.

Fra den blomstersmykkede scene hylde han byen, men i praksis forblev han københavner, selv om han lejede et par værelser i Park Allé. Da bevillingen udløb i 1958, ønskede byrådet den ikke fornyet, idet man henviste til biograflovens krav om, at bevillingshaveren skulle have bopæl nær sin biograf. Justitsminister Hans Hækkerup forlængede alligevel bevillingen, men krigen opførte 1960, da Meyer fik overflyttet sin bevilling til Metropol i København.

Ved ordningen 1960 overtog kommunen da selv Regina, der siden 1968 har været drevet af direktør Feldeballe Petersen. Omkring midten af 1970'erne blev der foretaget en ombygning, der skabte plads til den supplerende lille biograf, Regina 2, der siden viste en lang række film af høj kunstnerisk standard for et mindre publikum, mens de store film fortsat blev sat på i den store sal, f. eks. Olsen-bande-filmene. Da denne serie hørte op, var Regina i realiteten dødsdømt, da biografen blandt de store udlejningsselskaber kun havde Nordisk Film som fast leverandør, og det var ikke nok til det store teater.

Når om føje tid århusianerne går i butiksgade i to etager i den gamle biografsal, vil mange tænke tilbage på biografens gode mørke, hvor man lo, græd og hentede ting ind i sindet. I.G.

Således vil Regina-Teatret blive husket af århusianerne: som den store biograf med et festligt og folkeligt repertoire. Billedet her er fra efteråret 1960. Som det fremgår ved en sammenligning med billedet s. 137, er der her, 40 år efter, kommet mere liv over indgangspartiet.

(Foto: Lokalhistorisk Samling)

Når Hammeren falder

Det lød, som om der var tale om et forsøg på at slå en ny rekord, der kunne komme i Guinness' rekordbog, da Aarhus Stiftstidende 7. september 1983 fortalte, at man på auktionen over det gamle Århus-firma M. H. Jægers Pengeskabsfabrik, nu beliggende i Brabrand, nåede op på 60 numre i timen.

Forklaringen er nok snarere den, at der var så mange effekter, der skulle omsættes, helst på en dag, og at køberne var fagfolk, der allerede ved eftersynet havde bestemt sig for, om de ville være med i kampen om alle disse svejseapparater, kraner og værktøj. Der var i forvejen udsendt indbydelser til 7.000, og der var da også fuldt hus, om end de interesserede kun kunne tælles i hundreder.

Året før i september 1982 havde der været en meget omtalt auktion i byen. I to dage var indbo fra godset Overgård ved Mariager Fjord under hammeren hos auktionsfirmaet Nellesmann & Thomsen. Auktionen fandt sted dels i firmaets lokale i Mejlgade, dels i Kunstsalonerne i Christiansgade. Der var udarbejdet en katalog med 270 numre, og kun ved køb af denne, til 20 kr., var der adgang til auktionen. Auktionsfirmaet ønskede at forhindre, at nysgerrige fyldte op, og det var nok klogt, for lokalene var

fyldt til bristepunktet både ved eftersynet og under selve auktionen.

De interesserede kan deles i to grupper. Nogle var private købere, folk, der købte noget til sig selv, dels folk fra byen, dels fra oplandet, sikkert var der naboer til Overgård, som ønskede et eller andet fra slottet. Andre var opkøbere, antikvitethandlere, heraf nogle jyske, andre københavnske, og atter andre var udlændinge; auktionarius førte da også auktionen på dansk, tysk og engelsk. Der blev solgt møbler og tæpper, malerier og landkort, nogle sager var helt fra 16. århundrede, andre af nyere dato, og dertil kom alt det, der ligesom ikke hører hjemme nogen steder, når man rydder op: kobberkedler, vaser, lysestager osv. Det der i auktionskataloger kaldes varia. Auktionen trak længere ud end ventet: buddene faldt ind imellem uendelig trægt, indboet var nok heller ikke helt så fornemt, som mange havde ventet, og det indkomne beløb sneg sig da også kun lige op over vurderingssummen.

Auktionsformen er en gammel handelsform, der er karakteristisk derved, at den hurtigt kan få en handel bragt i stand, og det var da også en meget anvendt metode, når der tidligere skulle handles godser og større gårde, og vi kender adskillige tilfælde fra egnen.

Da det således kunne være endog meget store værdier, der skiftede ejer på denne måde, så var det heller ikke i ældre tid tilladt alle og enhver at afholde auktion hverken over sine egne eller andres ejendele. Ønskede man at sælge – eller var man nødt til det – krævedes det, at man hen-

Denne himmelseng kunne der bydes på ved auktionen over indbo fra Overgård. Komplet med madras var vurderingen 6.000 kr. Auktionarius Walther Thomsen har endnu et fast greb i sengen, for udover budet ved hammerslag skal der tillægges auktions-salær og moms, før han giver sengen fra sig.
(Foto: Dan Jacobsen)

vendte sig til byens fagedkontor, hvor auktionsassistenter var ansatte til at gøre forarbejdet og bagefter lede selve handlingen. En katalog skulle udarbejdes, auktionen fastsættes, og offentligheden orienteres, dels ved trykte plakater, dels ved annoncer i landets aviser.

Sådan stod der i cirkulærerne, og sådan gik det da også til på Moesgård i 1789 efter lenbaron Frederik Gyldenkrones død. Auktionen vandre-

de fra rum til rum, fra spisestuen til det grønne kammer og derfra til det blå, herfra »udi Hendes Nådes Kammer, i Caffestuen, Hjørnekammeret til Gården, til Kammertjenerens Kammer« og fra strygestuen til salen, hvorfra resten af løsøret: sølvporcelæn, dækketøj o.s.v. blev solgt – og sådan fortsattes, til det hele havde skiftet ejer.

I 1822 kunne det hele gentage sig i de samme lokaler. Den gamle lensbaron's søn, amtmand F. J. C. Gyldenkrone var kommet i så alvorlige økonomiske vanskeligheder, at gården igen måtte under hammeren.

Det fortælles, at denne auktion blev overværet af en stor dreng, den 15-årige Torkild Christian Dahl, som var interesseret i at byde på mineralsamlingen. Da den seneste auktion fandt sted på Moesgård i august 1960, var det just hans bo, der var under hammeren. Efter at være blevet prokurator i 1837 – senere blev han stiftamtmand – købte han nemlig året efter Moesgård og bragte landbruget på fode efter en ny nedgangsperiode i godsets historie. Hans datter, Bothilde Dahl, døde i 1952 højt bedaget, og efter at de gamle omegnskommuner i fællesskab havde købt godset i 1959, blev der på begæring af godejer Thorkild Dahl på Østergård afholdt auktion over indboet, som ikke var med i handlen.

Det blev en Århus-begivenhed. Tilstrømmningen var så stor, at der måtte hyres et par unge mennesker til at dirigere parkeringen. Et af byens busselskaber, Fris Rundfart, averterede med 4 dobbeltture dagligt fra Agnete og Hav-

Bekjendtgjørelser.

Ifølge veltagen Bestemmelse foretages Auction i Consul og Kjøbmand A. Lewis's Fallitboe Tirsdagen den 10de October forstkommende, om Eftermiddagen Kl. 2 og følgende Dage over endeel dette Boe tilhørende Pandelsvarer, hvoriblandt: 165 Edr. udmærket godt Raps af forrige Aars Afgrøde, særdeles godt conserveret; et Partie særdeles godt Læder af forskjellig Slags, 15 Sække Kaffe, circa 40 Lpd. Uld; 3400 Stkr. Kreaturhorn, et Partie Hør, Sommerlagter, Planter og Brædder m. m. — saa og over de Voet tilhørende Meubler og Effecter, hvoriblandt: en Mahognie-Sopha, støppet med Kralhaar, Mahognie Spilleborde, 1 Virke træes Secretair, 1 stort mahognie-fineret Klædeskab, 1 Virke træes Schatol, 1 stor Skrivepult, forskjellige Borde, Stole, Sengesteder, Sengelæder, Linned, Kjollens og Bryggers Redskaber af Kobber, Messing, Jern og Træfang; noget Sølvstøi, Glas og Porcellain; en Skindpresse, endeel gl. Kobber, m. m. Hvilket herved bekjendtgjøres.

Aarhuus, d. 23de Septbr. 1837. Fleischer.

Tirsdagen den 26de Dennes, om Eftermiddagen Kl. 2, lader Enkemadame Schiibye, formedelt Voepæls Forandring, ved Auction i hendes eiende og iboende Gaard paa det store Torv her i Byen dortsælge forskjellig Inventarium, hvoriblandt 1 Skatol, 1 Dtreedags Stueuhr, Sengesteder, Sengelæder, Linned, Kobber, Borde, Stole, 1 Skippunds Vægt, en Jernrist til en Gruetjedel, 2 Heste, 1 Postvoogn, 2 Arbeidsbogne, Hestestøier, Plov og Harber, en Korn-Rensmaskine med mere. Hvilket herved til Lyshavendes Efterretning bekjendtgjøres.

Aarhuus, d. 18de Septbr. 1837. Fleischer.

manden for 2,50 kr. I gården rejstes et cirkustelt, og her blev samlet »Usorterede genstande« fra husholdningen, som kun havde værdi som kuriositeter. Gamle dyner og skårede fade, sølvplet-bestik og emaljerede køkkenting blev på

auktionens første dag handlet til helt urimelige priser, men folk fra byen og egnen fik dermed et minde om en verden, der ville forsvinde.

På auktionens to sidste dage meldte opkøbere og museumsfolk sig blandt de andre interesserede, og også udenlandske antikvitethandlere bød på porcellæn fra Meissen, Sachsen og Kina, på hovedvandsæg, sølvbestik og smykker. Der var også fine gamle møbler af engelske mestre, kommoder, vitriner, stole osv. Som nævnt var det meste fra Dahlnernes tid, men nogle ting stammede dog tilbage til Gyldenkroneerne, bevaret på stedet under mere end 200 års omskiftelser.

Herregårdsauktionerne kan være nok så spændende, men de mest almindelige er trods alt de små auktioner over dødsboer og fallitter, som nu afholdes i alle byer med korte mellemrum, og heller ikke disse er noget nyt fænomen. Helt tilbage til enevældens første dage efter 1660 kendes cirkulærer og bestemmelser om afholdelse af auktioner; bestemmelsen om, at opråb af højeste bud skal ske tre gange for at hindre misforståelser, er således snart 300 år gammel. Frederik III bestemte i 1661, at private næringsdrivende kunne søge bevilling som auktionsmestre. Fik de den, havde de eneret på alle auktioner i et bestemt afgrænset område. I 1690 fratages private denne mulighed. I stedet besikkes by-, herreds- og birkefogder som auktionsforvaltere, dog således at de kunne lade deres fuldmægtige optræde som auktionsbestyrere. Denne ordning blev først afskaffet ved lov i 1935, men med den nye næringslov i 1857 fik

handlende med næringsbrev igen mulighed for at søge borgerskab som auktionsholdere.

I Århus lededes byens auktioner i midten af 19. århundrede af C. P. Hertz, også kaldet Store Hertz, måske i modsætning til borgmesteren Christian Hertz, der samtidig var auktionsdirektør, dvs. ham der gav bevillingen. Hertz havde prøvet lidt af hvert, handelsbetjent, i dag hedder det ekspedient, privatlærer og kegle-rejser, før han blev ansat hos prokurator Jørgen Nielsen, byens senere så kendte byfoged og politimester. Hertz begyndte at holde auktioner fast en gang i kvartalet over løsøre, som man blot kunne indlevere hos ham. Disse auktioner blev så populære, at de efterhånden afholdtes hver måned. Da han blev sparekassedirektør, op-hørte denne folkeforlystelse.

Ham var det, der ledede auktionerne over købmand Abraham Lewis' fallitbo. Det var vanskelige tider for handlen i 1830'erne. Her i Århus gik store købmænd som Marcus Bech, Peder Herskind og Jens Meulengracht fallit, men i modsætning til Lewis, som måtte give op i 1837, lykkedes det dem igen at komme ovenpå. Ikke fordi han var ringere: han var initiativrig og dristig, som en købmand må være, sommetider var han også for dristig. Inden han fik sig etableret selvstændigt i 1825, var han opkøber for et Århus-firma, og samtidig drev han lidt småhandel for sig selv. Etableret som købmand handlede han næsten med alt, men spekulerede især på landbrugsprodukter, hvorpå avancen var stor, og han blev da også ejer af gården på hjørnet af Graven og Mejlgade, hvor den stadig

ligger. Boligen over forretningen blev smukt – og dyrt – indrettet med møbler af mahogni og birketræ, med fint porcellæn og sølvtøj, som det fremgår af boets papirer. Alt tegnede godt, men udefra kommende vanskeligheder med afsætningen af korn slog Lewis ud. Det meste af, hvad han ejede, blev i løbet af tre år afhændet ved seks auktioner, der tilsammen indbragte 18.500 rigsdaler, et stort beløb dengang. I 1838 solgtes gården på Mejlgade for 5.075 rigsdaler, mens varer og indbo ved en anden auktion indbragte 11.500 rigsdaler. Som sagt kom Abraham Lewis ikke ovenpå igen. Han blev en særlig i byen, var en overgang i gældsfængsel, og sin død fandt han i København, hvor han blev offer for koleraen i 1853.

Efter auktionsholder Hertz kom andre til for kortere eller længere tid, og i 1869 kom atter nye til, denne gang dog for at blive. Det var den unge jurist, senere sparekassedirektør Frederik Nellemann, som sammen med sagfører Carl Thomsen lejede lokaler i Kannikegade og begyndte en virksomhed som auktionsholdere. Det var reelle folk med et godt omdømme i byen – Nellemann blev endda medlem af byrådet og Thomsen hospitalsforstander – og det varede heller ikke længe, før lokalerne blev for beskedne. Efter flere flytninger købte de i 1875 ejendommen i Mejlgade 45, hvor firmaet Nellemann & Thomsen stadig har sit hovedkontor og det gamle auktionslokale i gården bagved. Det blev bygget kort efter indflytningen og står i dag uden væsentlige ændringer: lyst og velholdt er det og med en trappe, hvis trin er slidt runde af de

Ved en auktion bliver mange ting revet ud af deres sammenhæng og spredt for alle vinde. Det var naturligvis også tilfældet ved auktionen på Moesgård i august 1961, hvor et par århundreders minder fandt nye ejere.

Den store auktion blev holdt i et gammelt cirkustelt midt på gårdspladsen, og her er auktionsfirmaets folk netop ved at bringe auktionsemnerne fra hovedbygningen til teltet. Øverst på trappen står auktionarius, Walther Thomsen.

mange århusianere, der i mere end hundrede år er kommet her for at gøre en god handel.

Det ses, at lokalet er bygget til formålet: reglerne for afholdelse af auktioner foreskriver, at tingene skal være opstillet i lokalet til efter-

syn før auktionen, og der er da også et langt bord ned i midten til tingene, og fra forhøjninger langs væggene i lokalets stueetage er der et godt overblik; en balkon på de tre sider gør det muligt for endnu flere at se, hvad der foregår. På en lille »altan« i den ene ende kan auktionarius sidde sammen med den skriver, der fører auktionsprotokollerne. Dermed opfyldes andre krav: ingen må være i tvivl om, hvilken ting, der sælges i det givne øjeblik, og auktionarius kan fra sit ophøjede sæde dels fremvise genstanden, dels overskue salen og sørge for den ro og orden, som også nævnes i bestemmelserne på linie med en indskærpelse om at sørge for frisk luft i lokalet. På denne »altan« står en lang stang med en »gryde« i den ene ende. Den er blevet brugt til at opkræve pengene, da det ikke er usædvanligt, at betalingen sker med det samme med et tillæg af procenter til den pris, man får hammerslag på. Det har da med stangen som en forlænget arm været muligt at nå enhver køber.

Frederik Nellemann forlod firmaet i 1901 efter 32 år, mens Carl Thomsens slægt, efter hans død i 1909, har ført det videre, så det nu ledes af sønnesønnen Carl Walther Thomsen.

I mange år var der ikke andre auktionsholdere i byen; men efterhånden som den voksede, blev der givet koncession til flere. I slutningen af forrige århundrede blev der således også holdt auktioner i Studsgade 29, her var H. Larsen indehaver. I 1900 åbnedes Jydsk Auktions- og Kommissionsforretning i Sct. Clemens Stræde af auktionsholder Fallesen. Han drev forretningen i 30 år, indtil Nellemann & Thomsen købte

ham ud, og udvidede lokaliteterne, så forretningen nåede frem til Store Torv, hvor nu ejendommen med Hingelbergs guldsmedeforretning ligger. I nogle år, mens Kunstbygningen på Bispe-toften var ny – den stod færdig i 1917 – havde man holdt kunstauktioner her, men nu flyttedes disse for en kortere periode til lokalerne i Sct. Clemens Stræde. Her manglede der imidlertid ordentlige lagerrum, og Nellemann & Thomsen solgte derfor efter få år til Pinsebevægelsen. De finere auktioner blev i mange år herefter afholdt i Kunstsalonen i Søndergade ved Clemens Bro, men nu benyttes Kunstsalonerne i Christiansgade, hvor der er bedre plads.

I adskillige år – fra 1931 – var Nellemann & Thomsen byens eneste auktionsfirma. Imidlertid sluttede byens sagførere sig sammen i 1945 og dannede – i lighed med deres københavnske kolleger – interessentskabet Sagfører Auktionerne. Det var sagførerne Arthur Christensen og Christian Krag, der gik i spidsen.

Selskabet var åbent for enhver sagfører, der ville indskyde 1.000 kr., nu er andelen vokset til 12-13.000 kr. En gang om året fordeles overskuddet fra auktionerne imellem parterne. En formand for bestyrelsen blev valgt: først var det Arthur Christensen, og senere i mange år hans søn, Hans Ejler Christensen. Til at passe den daglige drift ansattes en auktionholder, det er nu landsretssagfører Hugo Jespersen. Først havde firmaet kontor i Søndergade 44, mens auktionerne afholdtes i Kunstbygningen; siden – i midten af 1950'erne – flyttede det til Frederiksgade 80 lige ved Rådhuspladsen. Her er samlet

både kontor, auktionslokale og flere lagerrum, og her holdes auktioner over dødsboer og tvangsgods fra udlægsforretninger, som er en del af alle sagføreres virke, hvortil kommer hvad private ønsker at skille sig af med. Der er tale om en millionomsætning, og der holdes da også auktioner praktisk talt i hver uge. Mandag sælges der møbler; har man købt nye er det rart at få lidt for de gamle, og har man ting og sager, man ikke længere har brug for, afsættes disse om tirsdagen: kasser med bøger, gamle kopper og tallerkner, brugte støvsugere kan fås for små penge, mens emaljeret køkkentøj og servan- tsel i øjeblikket er i højere kurs. Principielt modtages alt, men helt personlige effekter som tøj er der ikke megen interesse for.

En gang om måneden er der kunstauktion i Frederiksgade: finere møbler, malerier, sølv og porcellæn samles sammen og sælges – måske til et andet publikum. På en sådan dag skifter ca. 400 »numre« ejermænd.

På ugens sidste dage tager auktionarius ud og sælger det, det ikke er naturligt at flytte til auktionslokalet: en båd sælges i Egå, et vare- lager måske i Beder osv. I denne forbindelse kan skovauktioner nævnes. I mange år har Nelle- mann & Thomsen passet disse; skovrideren kan dog også få en midlertidig bevilling og selv ordne salget af de fældede træer. Også strandauktioner foregår i det fri, men de er ikke længere så hyp- pige, som de har været, da strandinger ikke er almindelige nu.

Med disse to fastboende firmaers mange auktioner er det ikke slut med muligheden for

Der er altid en ganske særlig atmosfære i et auktionslokale, og her i cirkusteltet ved Moesgård var den naturligvis ikke mindre speciel. De lykkelige ejere af en kasse diverse undersøger med spændte miner indholdet af en netop erhvervet papkasse, mens buddene fortsat flyger i luften.
(Foto: Ib Hansen)

en god handel – eller nogle fornøjelige timer, mange værdsætter den lidt specielle atmosfære, der er i lokalet under auktionen. Med korte mellemrum året rundt med undtagele af et par sommermåneder ses i aviserne store annoncer f. eks. fra Provinsens Kunstauktioner, som har hjemme i Kolding, fra Jørgen Bernilds Auktioner, som kommer fra Odense, og Orientalisk Kunstauktion, som har hovedkontor i Vejle. De holder alle tre deres auktioner i en stor kældersal på Hotel Mercur i Viby, og de har god søg-

ning. En stor del af effekterne er ægte tæpper i alle størrelser; de handler dog også med stil-møbler, malerier, nogle dog af tvivlsom værdi, hvortil kommer alt det, der i dag kaldes antikviteter. Mange af varerne stammer fra private, men der er også i visse tilfælde tale om overtagelse fra ophørende firmaer, der på denne måde får pengene ind på det sidste restlager.

Det kendte københavnske auktionsfirma, Arne Bruun Rasmusen, landets førende, afholder ikke auktion i Århus; men et par gange om året holdes der »åbent hus« på Hotel Atlantic. Her kan man henvende sig med sine malerier, møbler og andre sjældenheder og få dem bedømt af fagfolk. Det er en gratis service, der ydes, men naturligvis sker det ud fra ønsket om at få kontakt med fremtidige kunder.

Der er mange andre former for auktioner end de hidtil nævnte, hvor enhver kan sælge eller købe. Nogle auktioner er forsvundne, andre kommet til. I »gamle dage«, da der var pantelånere til, kunne disse med mellemrum sælge ud af de panter, der ikke blev indløst, dog først efter en vis tid. Pantelåneren måtte ganske som auktionslederen avertere og udarbejde en katalog, han kunne dog også overlade det hele til byens auktionsholder.

Nu er det ikke tilladt at drive pantelånervirksomhed. Den sidste i Århus var Valdemar Nielsen, der overtog sin fars forretning på hjørnet af Klostergade og Munkegade. Da en ny lov formindskede hans udbytte af auktionerne, lukkede han sin forretning engang under 2. verdenskrig.

Sagfører Auktionerne præsenterer sig selv i en lille folder, og billedet her er netop hentet fra denne. Folderen oplyser naturligvis om, hvordan en auktion foregår, hvordan man køber og markerer sit bud og meget mere.

Som pantelånernes auktioner forsvandt, er også en anden slags forsvundet: i den tid, hvor mange mennesker emigrerede til Amerika, blev der hyppigt holdt auktion over de brugte ejendele, som de ud af deres beskedne hjem mente det umuligt at føre med sig til det nye land.

Andre former er kommet til, men de henvender sig kun til en ganske bestemt kreds, som da også slutter op om dem næsten dagligt. Det er auktionerne over fisk, frugt, grøntsager og blomster, som på denne måde forsyner byens handlende med friske varer. De organisationer, der står bag, har selvstændig ministeriel bevilling og har derfor ingen kontakt med byens auktionsfirmaer.

Selvstændige er også de auktioner, som statsbanerne og politiet afholder over glemte – og fundne – sager. De afholdes med mellemrum og uden bistand af auktionsholdere. Den behøver

man heller ikke at have, hvis man vil holde auktion med et velgørende formål, eller hvis man er medlem af en kreds, der afhænder f. eks. bøger eller kunstgenstande til deltagerne, efter at tingene har cirkuleret blandt dem.

Jævnligt fremføres der ved auktioner over værdifulde kunstværker en kritik af, at nogle af disse ofte går til udlandet, således at »vor nationale arv« derved forringes. Ved auktionen i september 1982 over Overgårds indbo, hvor som nævnt både nogle af møblerne og malerierne gik til udenlandske opkøbere, fremførtes det i pressen, at Danmark snart som det eneste land ikke havde tilstrækkelige restriktioner på dette område. Det modsatte tandpunkt forfægtedes et par måneder senere ved en stor international kunstauction i København. Her fremkom Arne Bruun Rasmussen med det synspunkt, at det også kunne være til fordel for landet, at nogle af vore værdifulde kunstværker kom til udlandet og derved gjorde så mange flere bekendt med dansk formåen. Samtidig refererede han en samlers udtalelse, og den kan for så vidt gælde for al auktionshandel. Det var franskmænden Edmond Concourt, der ved sin død ønskede sin samling under hammeren, for at så mange som muligt kunne opleve erhvervens glæde. Derved ville han selv opnå, at tingene kom til de rette, de, der ville bevare dem og senere videregive dem til andre. Dette er jo netop, hvad der berettiger både små og store auktioner: tingene bortkastes ikke, men havner hos dem, der sætter pris på dem, ikke blot i bogstaveligste forstand.

A.D.

En bygning føres tilbage

I foråret kunne plankeværket omkring ejendommen på hjørnet af Rosengade og Volden endelig fjernes. Et større restaureringsarbejde var fuldført, og den gamle bygning ført tilbage til den skikkelse, den havde fået ved en større ombygning i 1833. Bygningen er dog langt ældre, og dele kan således føres helt tilbage til middelalderen. Det er hævdet, at byens smedelaug holdt til her, og at bygningens navn, Smedegården, netop skulle være et vidnesbyrd herom. Undersøgelser af den nuværende bygning har også påvist eksistensen af en ubestemmelig kampestenskælder samt en kampestensbrønd af betydelig alder.

Bygningens historie er imidlertid ukendt helt frem til midten af 1600-tallet. Under svenskekrigene led byen alvorligt under svenskerne hærgen, og det er bekendt, at der netop i kvarteret omkring Volden levede yderst fattige mennesker i såkaldte boder, beregnet på udlejning. En bevaret skifteforretning fra 1682 nævner direkte ejendommen, der da ansættes til 230 Rigsdaler. Få år senere dukker den igen op i kilderne, nu er den solgt for 640 Rigsdaler, en prisstigning, der synes at være et vidnesbyrd om, at der har været foretaget ganske betydelige bygnings-

mæssige arbejder på ejendommen i de mellem-liggende år.

Den antagelse passer fint med den datering, som en dendrokronologisk undersøgelse af enkelte tømmerstykker har givet. Det er en særlig metode, udført af Wormianums Institut for Kulturhistorisk oplysning, der på grundlag af egetømmerets årringe, kan datere træernes fældningsår. Noget af »Smedegårdens« tømmer viste sig således at være fældet i 1630'erne, en løsholt i 1684 og selve stolpen i hjørnet så sent som i 1721. Meget af tømmeret bar i øvrigt tydelige spor af genbrug, hvilket bl. a. indhuggede tap-huller uden mening med træets nuværende placering er et klart vidnesbyrd om.

På en stolpe inde i gården fandt man initialerne »M.D.«, der sikkert må være et vidnesbyrd om Mickel Sørensen Dues ejertid. Han fik borgerskab i byen i 1681 som skrædder og døde i 1716. Det ved vi bl. a. fra en gravsten i Domkirkens nordre sidegang, og den fortæller i øvrigt også, at han tillige ernærede sig som handelsmand, og at hans hustru døde samme år. Forinden havde hun dog ladet gård og indbo bortsælge ved auktion.

I auktionsprotokollen beskrives gårdens bygninger desværre ikke, men under registreringen af indboet nævnes de enkelte rum i gården:

»Gaarden beliggende på Hjørnet af Rosengade strekkende sig fra Niels Eriksen Kleinsmed (på Rosengade) og om paa Volden til den Bod hvor Morten Snediker iboer. Paa samme gaard befindes op til Niels Eriksens iboende Vaaning et Halvtag hvoraf dets Tagdraab falder paa Niels

Eriksens Vaanings Grund og paa samme Grund findes en Brønd som Niels Eriksen herefter af Mickel Due har haft fri gang til og derefter haft sin anpart i Vedligeholdelsen«.

Under registreringen af indboet nævnes de enkelte rum i gården, der klart afspejler bygnin- gernes relationer til de nuværende bygninger:

»Stor Stue til Gaden, Nye Stue, I et Cammer i samme Stue, Bagstuen, Lyscammeret, Blinde Cammer (må være et kammer uden vindue), Værkstedscammer, Portcammeret, et Cammer næst ved det andet i Porten, i Cammeret udi Svalen, Rullecammeret, Dagligstuen, Amts- stuen, Karlens Cammer, den lille Stue til Gaar- den, Den store stue til Gaarden, Paa det andet Cammer, Paa Trykstuen, Et Cammer i Svalen, I Glascammeret, Et Cammer ved Trappen, I Kak- kelovnsstuen, Spisecammeret, Kjøkkenet, Brø- gerset, Bagercammeret, Kælder til Gaden, Pi- gens Kælder ud til Rosengade, Kælderen ud til Volden, Tyndt Ølskælder, Vinkælderen, Paa Rugloftet, Malmloften over porten, Maltloftet næst ved, Øverste loft, Øverste loft ind til Niels Eriksen, Loft ud til Volden, Hakkelsesloft, Hø- loft, Bygloft i Svalen, Svalen over Porten«.

I 1728 blev gården købt af skipper og købmand Michel Rasmussen Herskind. Han var i 1723 kommet fra Herskind og havde nedsat sig som skipper i byen. Det omtales i skødet, at halv- taget er blevet ændret således at vandet nu fal- der ind på gårdens eget område. Desuden næv- nes foruden den lige omtalte brønd, der var fæl- les med smeden i Rosengade, endnu en brønd

Før og efter restaureringen. Ved en sammenligning af de to bygninger, falder det straks i øjnene, at købmandsbutikken har måttet vige for en moderne lejlighed. Huset har nok også mistet noget af den gamle charme, linierne er blevet rettet op, taget er blevet regelmæssigt med ensartede tagsten, og skiltene på ejendommen er forsvundet for at blive afløst af en regelmæssig og måske lidt trist facade. Den brydes kun af de kedelige og uheldigt opstillede forbudstavler mod parkering.

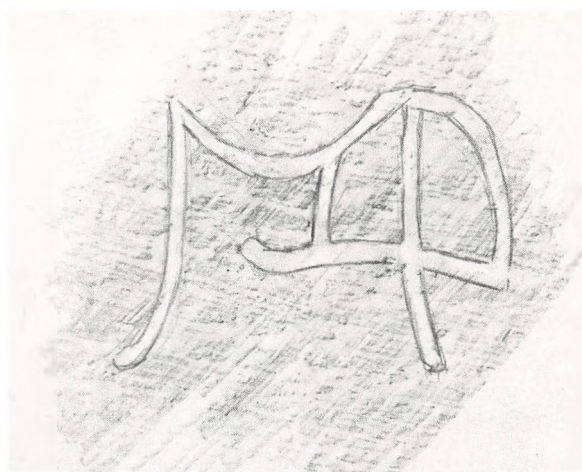
som lå i gårdens nordlige del, som var fælles med to boder, der lå på Volden. Det må sikkert være den under istandsættelsen fundne brønd.

Heller ikke i dette skøde er det nogen bygningsbeskrivelse. Og da Michel Herskind fik lov til at sidde i uskiftet bo, findes der heller ikke nogen registrering efter hans død den 7. oktober 1756, da hans søn Peder Michelsen Herskind arvede gården. Han havde allerede som 19-årig, 1757, fået borgerskab som købmand. Han blev i 1787 medlem af de eligerede borgere, og varetog dette hverv i 40 år. Han ejede mange ejendomme i byen og boede selv i den store gård Frederiksgade nr. 79, som han havde købt samme år, han fik borgerskab.

Først ved indførelsen af brandforsikring af ejendomme i købstæderne i 1761 findes der beskrivelser af de enkelte bygninger. I begyndelsen dog meget kortfattede. Forhuset mod Rosensgade beskrives som værende 18 fag langt i 2 etager og opført i bindingsværk, og med en formentlig oprindelig højtrejst gavl vendt ud til Volden. Langs denne smalle gade var tilføjet en tilsvarende bygning otte fag lang. Desuden omfattede gården et baghus, ligeledes to etager højt og 9 fag langt.

Herskind solgte i 1764 gården og en bod på Volden til Thyrrer Thyrresen Bøgild, der i 1759 var kommet fra Ans kro og havde fået borgerskab som købmand og handel med isenkram.

I brandtaksationsbeskrivelsen fra 1801 er gården ejet af købmand Peder Funder, der netop havde fået borgerskab. Funder blev eligeret borger i 1815, og opførte i 1821 det smukke forhus til

En restaurering afdækker ofte mange ukendte detaljer. På en bjælke blev man således opmærksom på en lille udskæring, og et gnideaftryk afslørede dette billede. En tidligere ejer, Michel Dues' initialer. Han ejede huset omkring år 1700.

Vestergade nr. 29 ved hjørnet til Grønnegade. Her indrettede han sin bekendte tobaksfabrik, det senere Schmallfeld. Bygningerne ved Rosensgade/Volden blev i 1801 beskrevet således:

- a Forhus 14 fag 2 Etage Eegebindingsværk til Værelser og Pakhus med to jernkakkellovne, 1 Kølleskorsten og Maltkølle, Port i 2 fag.
- b Sidehus 16 fag 2 Etager dito bygning til Værelser, Køkken og Bryggers med tre Jernkakkellovne, 1 indemuret Kobberkedel a 1½ td. rum Mæskekar og Svaletønde (til brændevinsfremstilling), Kælder under 6 fag.
- c Dito sidehus til Volden 6 fag dito bygning paa 2 etager til Pakhus.

d Baghus paa 10 fag (nu 1 etage dito bygning til stald m.m.)

e Halvtag 16 fag 1 etage med sten behængt (tagsten) og bræddeklædt.

Ved taksationen i 1827 er der sket et par ændringer. Naboejendommen ved Rosensgade er tilkøbt, et hus på 6 fag, ligesom pakhuset ved Volden har fået en grundmuret underetage.

Peder Funder døde i 1829, og kort efter overtoges ejendommen af handelshuset H. & Ph. Ree, der havde domicil i Vestergade, nr. 11, Otto Mønstedts gård, med den berømte have, der nåede ned til Åen, og fortsattes op langs Frederiksgade. I Rosensgade lod Ree gården modernisere, og der blev indrettet butik og skænkestue i længden ud mod Rosensgade, ligesom facaderne blev overpudset. Det er sikkert også ved denne lejlighed man opsatte den svære profilliste, der markerer overgangen mellem stuen og første sal. De smukke døre, som ses inde i huset, og den fint istandsatte hovedtrappe må være fra 1833.

I 1845 skiftede ejendommen igen ejer, idet den blev købt af postmester C. F. Dyring Rosenkrantz. Han lod i 1849 de 6 fag, der lå øst for porten i Rosensgade, nedrive for i stedet at opføre en grundmuret nybygning, hvor der blev indrettet posthus. Huset fik med sine høje slanke vinduer et smukt præg af den nye tids stil, der netop holdt sit indtog i byen, senklassicismen.

En halv snes år senere blev huset indrettet til telegrafstation, mens posthuset blev flyttet længere hen i gaden. Også politiet havde en kort tid fra 1869 til huse her (se side 60).

Vi ved ikke om Peder Funder har lavet tobak i gården, men det blev der med sikkerhed siden. Tobaksfabrikant G. C. Bøgh ejede bygningen i 1854, og han forhøjede den østlige sidelænge med to etager for netop at indrette en moderne tobaksfabrik, og i de følgende år blev der produceret tobak her. I 1867 var tobaksfabrikant P. Sørensen & Co. rykket ind i ejendommen, og i 1873 var han blevet ejer af huset. Købet indledte samtidig en kraftig ekspansion for fabrikken, der i 1904 beskæftigede 125 personer med fremstilling af røgtobak, skråtobak og cigarer. Efter P. Sørensens død i 1904 blev fabrikkens drift overtaget af hans svigersøn A. Marquardsen, der drev den videre i ca. 25 år, hvorefter virksomheden ganske enkelt lukkede.

Fabrikant P. Sørensen måtte nødvendigvis fortsat modernisere i de gamle bygninger for at få plads til de mange medarbejdere. Et ældre pakhus ud til Volden blev i 1884 erstattet af et tre etager højt beboelseshus, vist nok af arkitekt V. Puck. Der var ved den lejlighed allerede tale om at rive hele hjørnehuset ned for at rejse en ny bygning på tre etager. Projektet blev dog opgivet, men sådan set taget op igen i 1899, da Volden 12 blev købt. Her blev der netop rejst en ejendom med tre etager mod gaden til værksteder og lager. En ligeledes tre etager høj vinkelbygning fortsatte ind i gården og blev forbundet med den gamle fabriksbygning fra 1854. Midt i gården blev der rejst en ca. 25 meter høj skorsten.

I dag er imidlertid kun forbygningen mod Volden tilbage af P. Sørensens tobaksfabrik. Ud-

Så meget tømmer lå der bag den overpudsede facade. Medens opmuringen af kældermuren og stuefacaden stod på, måtte der foretages omfattende afstivninger. På billedet står husets overbygning derfor nærmest på en helt ny tømmerkonstruktion.

Sådan tager den færdigistandsatte gårdsplads sig ud set mod sydvest. Midt inde i byen er der hermed skabt et venligt, fredeligt friareal for beboerne. Døren midt i billedet førte 1869-71 op til byens første politistation. – Se også billedet side 58, der viser gården omkring 1920.

viklingen gik i stå, men de gamle bygninger fik lov til at ligge i fred, og bebyggelsen sank ned i ubemærkethed og blev ramme om blandet beboelse af mindre forretningsvirksomhed.

Så tog automobilismen imidlertid fart, og snart blev den ene plan efter den anden lagt frem. Flere talte om et gadegennembrud, der ville jævne det gamle kvarter med jorden. Men alt det er i dag helt opgivet.

I 1969 blev der stillet forslag om fredning af gården ved Rosensgade, og efter at arkitekterne Jørgen Malling og Jens Wilhelmsen havde færdiggjort Studsgade nr. 35, udarbejdede de i 1973 et projekt til en hoveddistandsættelse af Rosensgade nr. 38. Målet var at bevare husets karakter med boliger og mindre forretning. Imidlertid blev bygningerne ramt af en brand, og taget måtte midlertidigt dækkes med pandeplader,

men det viste sig også, at en del af tømmeret var råddent. Bygningerne måtte stives af med skrånstivere, og i flere år henlå den gamle bygning på det nærmeste som en ruin. – Men nu er huset restaureret – og regningen færdigskrevet. Den lød på næsten 6 mill. kr.

Hjørnehuset er nu inddelt i to lejligheder med 1 værelse, en treværelses lejlighed og fem lejligheder med to værelser. De er alle solgt som andelsboliger med et samlet etageareal på 502 m².

Der er næppe tvivl om, at byen har vundet ved denne restaurering. Kvarteret har ændret karakter og givet andre lyst til at gå i gang med deres huse i det gamle kvarter, men også kun der ved kan det gamle kvarter ved Rosensgade, Vol den og Badstuegade få nyt liv til glæde for hele byen.

N.J.I.

Den store kommunale kakkelovn

I slutningen af 1980 kunne byrådet endelig vedtage sin Varmeplan Århus. Forud var gået indgående undersøgelser, for det var et kæmpeprojekt kommunen hermed kastede sig ud i. Planen fastslog, at det egentlige anlægsarbejde skulle begynde i 1982, og at det frem til 1990 kunne sikre beskæftigelsen for 3-400 mand alene på det overordnede transmissionsnet.

Vedtagelsen var naturligvis fulgt op af en oversigt over de økonomiske konsekvenser, og det fremgik heraf, at alene det store »rør vest om byen« ville koste 1.012 millioner 1982 kroner. Anlægget skulle naturligvis følges op af et udvidet distributionsnet, og her var prisen sat til godt 900 mill. kr. For at der overhovedet kunne komme varme i de mange kilometer rør, så skulle Studstrupværket udvides, og det kostede godt 319 mill. kr. Til gengæld for de enorme investeringer skulle byens olieforbrug også kunne reduceres. Beregninger talte om 210.000 tons om året, men så skulle også omkring 90% af byens varmebehov dækkes gennem varme fra offentlige rør – mens der i dag kun er en tilslutning på lidt over 50%.

Det er på den baggrund, at det kan være rimeligt at minde om den gamle betegnelse på byens

fjernvarme, »den kommunale kakkelovn«. Det var en betegnelse, der blev hæftet til anlægget ved dets indvielse i 1928.

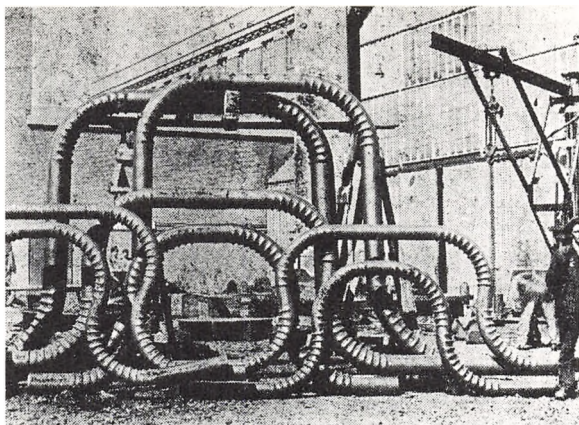
Ideen til fjernvarme i byen kom sådan set ret pludseligt. Under forarbejderne til et nyt kommunalt elværk i 1926 vågnede ideen at kombinere den nye kraftcentral med en fjernvarmeforsyning. Tidens høje kulpriser betød nemlig, at der pludseligt kunne være økonomi i et sådant anlæg.

Fjernvarme er imidlertid ikke nogen ny opfindelse, den er faktisk ældre end elværkerne, hvad de færreste forestiller sig, og allerede før det første elværk blev åbnet i New York i 1882 var det første fjernvarmeanlæg i drift i USA. Kort efter århundredskiftet blev de første anlæg bygget her i landet, men først efter Første verdenskrig tog udviklingen for alvor fart. I 1925 fik København sin kommunale fjernvarmeforsyning og i 1928 fulgte Århus efter.

Fjernvarmeforsyningen i Århus

	Antal tilsluttede ejendomme	Ledningsnettets omtrent- lige længde i km
1930 ...	41	1,4
1935 ...	136	6,9
1940 ...	210	9,0
1945 ...	430	18,5
1950 ...	1242	41,3
1955 ...	1841	59,4
1960 ...	3207	100,0
1965 ...	4034	136,1
1970 ...	4740	160,4

Kilde: Beretning om belysningsvæsenets virksomhed
1930/31 – 1949/50
Statistisk årbog for Århus 1950 – 1971

Her ses et lille udvalg af de ekspansionsbøjninger, der anbringes for hver 60-70 meter i fjernvarmenettet. Bemærk folderne på rørene, der skal optage varmeudvidelsen, der kan være op til 10 cm pr. 100 meter rør.

(Foto: Aarhus Stiftstidende 4.10.1928)

Lokalt var man ikke tilfreds med den teknik, der almindeligvis blev brugt. Den hidtil anvendte metode med dampopvarmning ville nemlig ikke være økonomisk forsvarlig i det århusianske projekt. Teknikerne talte i stedet for et system baseret på varmt vand, men et sådant rejste nye problemer. Et af disse var bl. a. konstruktion af en varmemåler, da var en sådan endnu ikke på markedet, et andet problem var, at en kraftcentral af den århusianske type ville stille særlige krav til turbinerne.

Flere problemer dukkede op i hurtig rækkefølge: ledningsnettet skulle naturligvis isoleres mod varmetab, men de hidtil kendte materialer til isolering var ikke gode nok, og svejsning af de

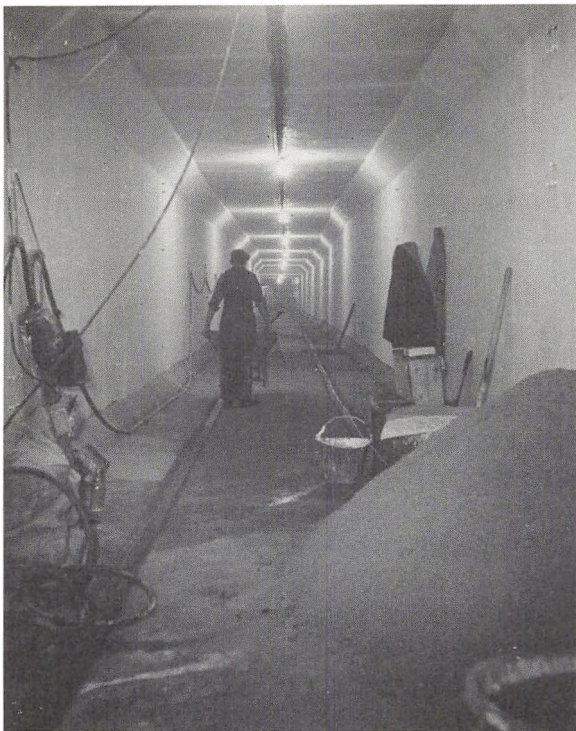
svære rør var besværligt. Det var med andre ord ikke problemer og vanskeligheder det århusianske fjernvarmeprojekt manglede, men løsninger blev altid fundet. Rørene blev således isoleret med celledbeton, et materiale, der allerede i 1924 havde været anvendt på Århus Oliefabrik med succes. Prøver viste, at det også var velegnet til fjernvarmerør.

Da de tekniske vanskeligheder omsider var løst i 1926, kunne man gå i gang med at forhandle med eventuelle aftagere af varmen. Den første

I den 125 meter lange lukkede kultransportør blev kullene ført på et skålformet gummibånd op over det gamle elektricitetsværk til det nye 34 meter høje kedelhus' siloer med plads til 400 tons. Kullene glider ved egen tyngde ned i otte automatiske vægte i siloernes bund og brændes på langsomt roterende kæderiste under de fire store dampkedler.

(Foto: Lokalhistorisk Samling)

Den nye fjernvarmetunnel, Danmarks største, fra Christiansgade til svømmehallen, 650 meter lang, 3 meter høj og bred. En rutebil kan køre i tunnelen, hvis der ikke også skulle være fjernvarmerør. Billedet viser den første del af tunnelen fra Christiansgade til Regina-krydset, oktober 1953. (Foto: Lokalhistorisk Samling)

store kunde blev DSB, der netop stod over for byggeriet af den nye hovedbanegård.

Af forskellige grunde kunne ledningerne ikke føres direkte fra kraftværket til banegården, men måtte lægges ad Sønderallé og gennem den

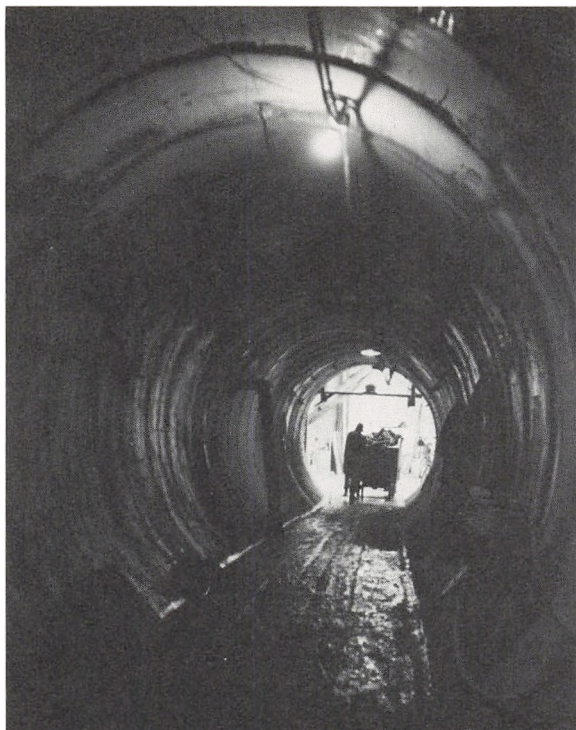
nyanlagte Parkallé. Selv om det på kort sigt forøgede udgifterne, viste den disposition sig at være en god forretning. Den forlængede ledning betød nemlig tilgang af nye kunder, bl. a. 16 store ejendomme, herunder Folkets Hus og Reginakomplekset.

Den 22. august 1928 kunne byens fjernvarmeanlæg sættes i drift, og da man efterhånden havde fået åbnet for alle ventiler, kunne varme-forsyningen præsenteres.

Gæsterne blev vist rundt i det nye anlæg i Spanien og »Demokratens« journalist noterede, at byrådsmedlemmerne »gysende så kullene forsvinde i siloen« inden de skulle brændes. I det hele taget fik fjernvarmen en god modtagelse hos pressen og publikum, i månederne før premieren havde man endog måttet stoppe for tilgangen af grundejere.

I 1929-31 havde der meldt sig så mange nye af-tagere, at der for at imødekomme behovet, måtte bygges hovedledninger ned gennem Ryesgade og Søndergade. Fjernvarmen blev også ført over åen til bl. a. Aarhus Privatbank.

Allerede meget tidligt havde lederen af fjernvarmeanlægget, Civilingeniør C. Juul, en klar mening om fjernvarmens fremtid i Århus. I marts 1931 udtalte han bl. a. således til Aarhus Stiftstidende: »Der tegner sig for mig et fremtidsperspektiv med kommunen som varmeleverandør, akkurat som den nu er borgernes leverandør af elektricitet, vand og gas; men man må dog ikke være blind for, at det samme gælder for varme som for elektricitet: det er begrænset, hvor store afstande man kan føre varmen frem

over, og der må derfor i fremtiden regnes med understationer, som for elektricitet.«

Efter C. Juuls død i 1933 blev den tekniske udvikling ført videre af civilingeniør C. R. Wegener. Han blev ansat som overingeniør i 1933 og udnævnt til teknisk direktør i 1935. Kort efter sin tiltrædelse udtalte han, at han ikke troede, at en fortsat udbygning af fjernvarmeanlæggene kunne betale sig. Men det varede ikke længe, før han skiftede mening for at tilslutte sig sin forgængers visioner, og sidst i 1930'erne var der til-

Arbejdet på den 360 meter lange fjernvarmetunnel, der skal bores frem i indtil 8 meters dybde, var i november 1953 så langt fremme, at man kunne udnytte fordelene ved den nye teknik, som entreprenørfirmaet Ove Schrøder havde udviklet. Boret havde en diameter på 4 meter, og der var indbygget 16 donkrafte, der trykkede boret frem med 1 meter for hvert tryk. For hver gang boret rykkede frem, blev det frie område foret med jernbeton, der blev sat ind i ringe, som var delt i fire stykker. Donkraften trykkede mod kanten af jernbetonringen, hvis indvendige diameter er 3,5 meter. Tunnelboringen var den første i Danmark.

(Foto: Lokalhistorisk Samling)

sluttet 210 ejendomme, og hovedledningsnettet var udbygget til ca. 9 km.

Besættelsestiden

Besættelsesårene blev en svær tid for den kommunale varmforsyning. Maskin- og kedelanlæggene var stærkt overbelastede og brændslet af ringe kvalitet. Det var i øvrigt synligt for enhver, for sod og aske stod som faner ud af centralens skorstene til stor bekymring og irritation for byens borgere, men fortsat stod grundejerne i kø for at blive tilsluttet.

På trods af krigsårenes materialeknaphed lykkedes det alligevel at udbygge ledningsnettet med 6,5 km, men heller ikke denne udvidelse kunne dække behovet. Derfor forsøgte man at øge anlæggets kapacitet ved at installere flere pumper for at øge vandets hastighed.

Hele denne betydelige udvidelse var kun muliggjort af det forhold, at der lå et parti fjernvarmerør i frihavnen i København, bestemt til Island, men strandet af krigen. Efter tilladelse fra

Det kan se voldsomt ud, når der går hul på en fjernvarmeledning. I dette tilfælde revnede en 18 tommers fjernvarmeledning under Samsøgade, og i 20-30 sekunder rejste en søjle af kogende vand og damp sig helt op over hustagene. Den lille folkevogn blev effektivt damprenset.

(Foto: Århus Kommunale Værker)

Island fik man lov til at nedlægge rørene i Århus, og det er dem, der forbinder Trøjborg området med kraftcentralen og kedelanlægget ved Kommunehospitalet. Fjernvarmens ledningsnet var dermed vokset så meget, at dets samlede længde ved krigens slutning var 18,5 km.

Naturligvis undgik man ikke driftsforstyrrelser under krigen. Ved ødelæggelser af bygninger forvoldtes der naturligvis også skader på fjernvarmeinstallationer, der medførte, at enkelte afsnit af hovedledningsnettet skulle kobles ud. Men almindeligvis kunne standsningen i driften begrænses til nogle få timer. Den længste afbry-

delse for reparation af sprængte ledninger varede ca. 40 timer.

Efterkrigstiden

Også efter krigen var interessen for fjernvarmen stor. En ny kraftcentral fra 1948 betød en nødvendig og afgørende aflastning af det ældre anlæg, men nye udvidelser var samtidig på vej. Den offentlige varme skulle til Frederiksbjerg, men forinden det lykkedes, havde der raset en voldsom kamp mellem grundejere og brændselsleverandører. 400 ejendomme og 200 villaeer endte dog med at blive tilsluttet fjernvarmeforsyningen.

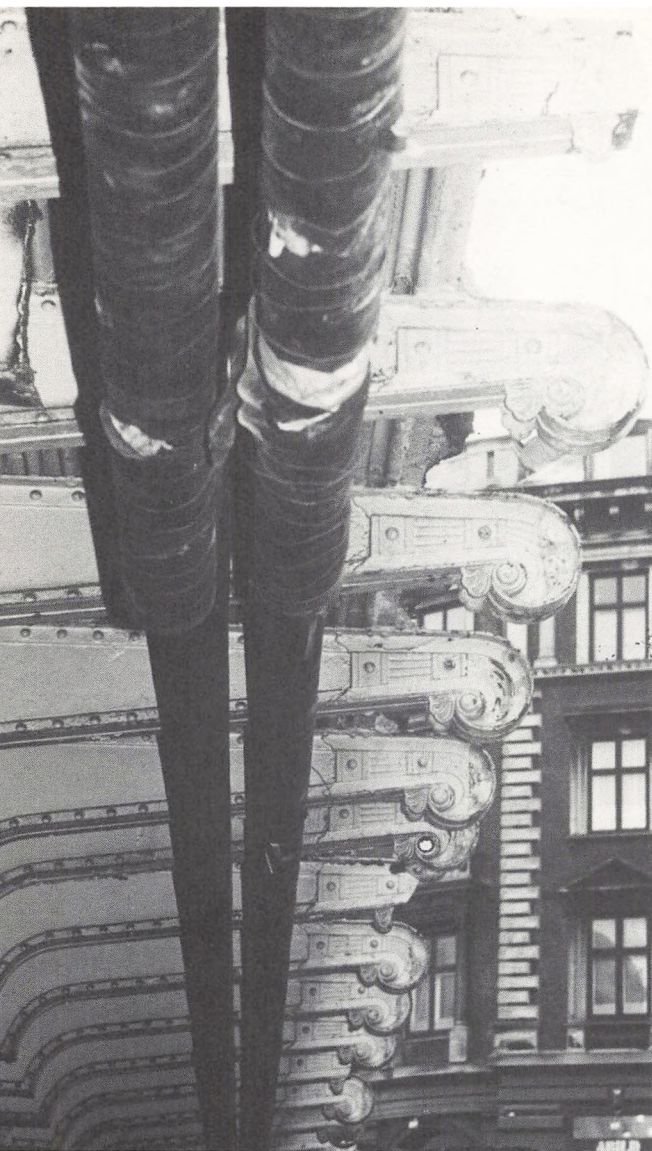
1. april 1950 trådte det nye interessentskab »Midtkraft« i funktion. Det overtog det daværende elværk fra Århus Kommune og forpligtede sig til foruden at levere elektricitet, også at levere varme til de da tilsluttede 1.242 ejendomme på det 41 km lange ledningsnet.

Midtkraft gik straks i gang med at projektere en større udvidelse af kraft-varmeværket og nedlægning af flere hovedledninger. En af de nye hovedledninger skulle lægges fra værket via Svømmehallen og Sønderallé til Tinghuset. Her

Oversigt over det eksisterende fjernvarmenet i Århus kommune 1980. De kraftigt indtegnede streger er Varmeplan Århus projekterede transmissionsledninger. Tallene angiver rørdiameter i millimeter.

(Foto: Delplan Kraftvarme-Århus kommune, udarbejdet af B. Højlund Rasmusen, rådgivende civilingeniører. 1. august 1980)

Clemensbro, der nu er under nedrivning, blev i 1929-31 et led i fjernvarmenettet, da Århus Privatbank fik fjernvarme. For at føre fjernvarmen over åen blev fjernvarmerørene ophængt under broen, som det ses på billedet.

stod man overfor et alvorligt problem, fordi Sønderallé i forvejen var så overfyldt med varmeledninger, kabler, kloaker o.l., at det ville være meget dyrt og besværligt, hvis det skulle gøres på normal måde. Man valgte derfor at bore en tunnel i indtil 8 m's dybde fra Svømmehallen til Reginakrydset, hvorved trafikken ikke blev generet. På grund af jordbundsforholdene måtte strækningen fra Reginakrydset via Rådhuspladsen til VesterAllé ved Christiansgade imidlertid udføres i en dyb åben udgravning.

I de følgende år fortsatte udbygningen af fjernvarmenettet. Områderne ud til Ringgaden var dækket omkring 1958. Det kommunale varmforsyningsområde blev kraftigt udvidet ved kommunesammenlægningen i 1970, da de tidligere forstadskommuner afleverede næsten lige så mange fjernvarmeforbrugere og et lige så langt fjernvarmenet, som man havde i forvejen.

Denne udvikling er fortsat med, at en række forbrugerejede fjernvarmeselskaber siden har søgt ind under Århus kommune.

I 50-året for etableringen af fjernvarmen i Århus fremkom den såkaldte Varmeplan Århus, hvori rammerne for den fortsatte udbygning frem til 1995 er fastlagt. Planen regner med, at 90% af alle forbrugere skal tilsluttes »den store kommunale kakkellov«, der her først i 1980'erne vil være Studstrupværket.

H. V.-S.

Sporten i luften

Der er mange uafklarede forhold omkring en flyveplads ved Århus, men en ting synes at stå fast: Kirstinesminde Flyveplads ved Skejby skal nedlægges.

Der har gennem årene været mange planer fremme til redning af Skejby flyveplads eller i det mindste til en udsættelse af lukningen, men da man påbegyndte opførelsen af Skejby sygehus, blev det indlysende, at man ikke kunne have en startbane, der kun lå 150 m fra sygehuset. Dermed stod det også klart, at det område, hvor

Århus første gang stiftede bekendtskab med de flyvende maskiner, nu snart ikke længere kunne anvendes til dette formål.

De første flyvninger fandt sted i forbindelse med Landsudstillingen i 1909. Allerede før denes åbning havde man reklameret med denne kæmpeattraktion, det var, at præsentere en flyver i luften. Flyvningen var endnu i sin barndom, Bleriot var netop fløjet over den engelske kanal, og Paulhan havde verdensrekorden, der bestod i at have fløjet 131 km i 2 timer 43 minutter og 24 4/5 sekund. Den flyver, der skulle vise århusianerne, hvad denne nymodens opfindelse kunne præstere, var franskmanden Delagrange. Hans fly kom i september pr. jernbane fra Paris til Århus, og den 9. september kl. 18.50 lettede den første flyvemaskine fra Skejby mark for 64 1/5 sekund senere igen at lande. At det var en begivenhed, fremgår af en journalists begejstrede referat: »Skønnere syn kan vanskeligt tænkes, netop som en kæmpeguldsmed svinger han sig op, går så sikkert som en streg lige ud efter et punkt i horisonten. Og så svinger han. Det er det smukkeste af det hele. Så rundt og blødt og sikkert i en dejlig stor bue, der pokker i vold oppe i luften, mens det gyser af begejstring i vi andre stakels menneskemyrer. . . . Han svinger igen, kom-

Under behørigt opsyn af en betjent og en vagt fra Landsudstillingens vagtkorps er Delagranges flyvemaskine rullet ud på Skejby Mark. Den begejstrede journalists omtale af maskinen efter landingen som en tricycle er forståelig, når man bemærker hjulene. (Foto: Lokalhistorisk Samling)

mer lige ned mod os, daler så sagtelig nedefter og gør kun et par småhop, da han når moder jord. Flyvemaskinen, fuglen, der før svang sig i luften, er atter forvandlet til – en tricycle.« Så imponeret bliver man ikke i dag af en flyvetur på 1.200 meters længde i 10 meters højde. De følgende dage blev det til flere ture, hvor den længste var på ca. 2 mil og varede 13 min. 39 1/5 sekund.

Tanken om at anlægge en flyveplads ved Århus går tilbage til tiden lige efter Første verdenskrig, men først den 14. december 1939 vedtog Århus byråd at erhverve Kirstinesminde for at anlægge en flyveplads.

I dag er Kirstinesminde flyveplads ikke kun en landingsbane for taxafly, sygetransportmaskiner og privatejede flyvemaskiner, der anvendes af den travle forretningsmand i arbejdstiden eller til privat fornøjelsesflyvning, den er også hjemsted for et par klubber, hvis arbejde tages så seriøst, at de er optaget i Dansk Idræts Forbund, og dermed må betragtes som sportsklubber på linie med mere traditionelle sportsklubber. Disse to sportsklubber har en ting til fælles, deres idrætsudøvelse foregår ikke på jorden eller i vandet, men i luften. Der er her tale om svæveflyvere og faldskærmsudspringere.

Svæveflyvning

Det er i år omkring 50 år siden, svæveflyvningen i Århus kom ind i mere faste rammer. Formelt blev klubben stiftet den 3. januar 1934, men allerede i efteråret 1933 var dens første medlem-

mer i fuld gang med at bygge en »Stamer & Lippisch« skoleglider, et tidspunkt som de ældste medlemmer yndede at betragte som klubbens start, selv om klubbens love angiver datoen til 25. januar 1934.

Oprindeligt hed klubben Århus Sportsflyve Klub, men navnet blev allerede samme år ændret til Århus Flyveklub, inden klubben fik sit nuværende Århus Svæveflyveklub i 1939. Århusklubben er landets næstældste og har været med til at hjælpe andre klubber i Jylland i gang, og var med til dannelsen af Dansk Svæveflyve Union, der i 1949 gik ind i Kgl. Dansk Aeroklub, der samler motorflyvere, svæveflyvere og modelflyvere.

Svæveflyvningen blev så at sige »født« i Tyskland, da Versaillestraktaten forbød Tyskland at eje motordrevne flyvemaskiner udover et stærkt begrænset antal civile fly. De tyske flyvere lod sig nu ikke uden videre udelukke fra luften, og svæveflyvningen blev »født«. Fra Tyskland har svæveflyvningen siden bredt sig, og det var derfor ikke tilfældigt, at det var en tysk model, der blev valgt, da en gruppe unge i oktober 1933 gik igang med at bygge haleplanet til en »Stamer & Lippisch«-skoleglider i en kælder i Søndergade. Sidst i december, samme år, satte de en annonce i Aarhus Stiftstidende og indbød alle interesserede til stiftende generalforsamling.

Skoleglideren blev derefter bygget færdig i lokaler, der blev stillet gratis til rådighed først i Nørrebrogade og senere i Badstuegade. Søndag morgen den 14. juli 1934 blev flyveren transporteret til Jelshøj, hvor den for første gang skulle i luften. Det lykkedes ved hjælp af en bil at få svæ-

Klar til start. Formanden for Aarhus Flyveklub, Johannes Jørgensen, sidder parat ved skoleplanets styrepind og venter på, at gummitovene skal blive strammet, så han kan gå i luften. Billedet er fra Jelshøj 1934 efter høsten, men før opløjningen af marken, der betød flytning til Skejby Mark.
(Foto: Århus Svæveflyveklub)

veplanet til at løfte sig fra jorden, omend kun i ganske kort tid. De egentlige flyvninger skulle først påbegyndes når gummitovet, der skulle bruges ved starten, ankom nogle dage senere. Søndag den 22. juli 1934 hævede glideren sig igen fra jorden, med den unge tyske flyver og journalist Jacob Merz ved pinden. Et mægtigt gummitov var spændt i svæveplanet. 8-10 mand løb ned af skråningen med tovet, det strammedes voldsomt, og trak med et sæt, idet startmekanismen udløstes, planet frem og op i luften. Jacob Merz havde i den sidste måneds tid været klubbens gæst og havde været teknisk vejleder og lært medlemmerne de rigtige startmanøvrer. Det lykkedes kun at gennemføre to starter, hvor man begge gange kom op i en højde af 20 m, men vindforholdene var meget ugunstige, og ved den sidste landing tog planet jorden temmelig hårdt, så der skete et mindre brud og flyvningen

blev indstillet, skønt skaden hurtigt blev udbedret. Det kunne dog konstateres, at flyet var så godt afbalanceret, det vejede 65 kg og målte 11 m fra vingespids til vingespids, at det fuldt ud kunne tjene sit formål: at være uddannelses- og tilvænningsfly for klubbens flyveglade medlemmer.

Allerede inden skoleglideren var kommet i luften, var klubbens medlemmer gået i gang med at bygge en decideret svæveflyver, med et betydeligt større vingefang, der skulle kunne holde sig svævende i timevis. Men dette plan ville kun blive brugt af de udlærte skoleplan-elever, som i skoleglideren kun havde mulighed for at

komme op i en højde af 500 m og holde sig svævende i ca. ½ time.

Ved den officielle præsentation af Århus Flyveklubs svæveplan den 22. juli 1934 forklarede klubbens sekretær Leo Kæraa, om hvorfor klubben hed som den gjorde. Man havde valgt navnet, fordi det var tanken inden for klubben at samle alt, hvad der har med flyvesport at gøre. Det var desuden hensigten at anskaffe et motorfly til klubben i foråret 1935, men det krævede, at der ville melde sig 20, som i fællesskab skulle købe maskinen. Men med interessen for motordrevne maskiner var der kommet en delingstendens ind i klubben, og den 23. maj 1939 splittedes klubben op, og de motorflyvningsinteresserede dannede deres egen klub, Århus Flyveklub, mens den »gamle« klub kaldte sig Århus Svæveflyveklub.

Svæveflyverne kom efter starten til rent pladstilhørmæssigt, at leve en omtumlet tilværelse. Tre måneder efter starten ved Jelshøj blev pladsen pløjet op, og flyvningen blev henlagt til Skejby Mark, når der ikke var militære ryttere på arealet. I løbet af 1934 nåede de århusianske svæveflyvere at foretage 400 gummitovstarter og 100 autostarter, alle uden større uheld.

I 1935 flyttedes klubben til Skærsø ved Ebeltoft, hvor man byggede hangar, men i 1937 måtte man tilbage til Skejby. Kort før krigen var klubben ved at etablere sig med hangar på en godkendt flyveplads ved Auning på Djursland, men nåede ikke at komme igang. Da krigen og det tyske forbud mod svæveflyvning i Jylland var

Som det ses, stod jord og himmel på det nærmeste i ét, da John Wetlesen trodsede snestormen for på værdig måde at markere indvielsen af Århus Svæveflyveklubs nyerhvervede hangar på Skejby Mark.

(Foto: Århus Svæveflyveklub)

overstået, fik klubben igen tilladelse til at flyve på Skejby flyveplads.

Indvielsen af pladsen på Skejby den 24. februar 1946 blev en oplevelse, ikke mindst for John Wetlesen. En forrygende snestorm rasede på indvielsesdagen. Der var lodret sigtbarhed på omkring 50 meter, men svæveflyverne fastholdt, at pladsen skulle indvies på værdig måde. Klubbens flyveleder John Wetlesen vovede sig op i snetykningen i en åben skoleglider. Denne indvielse gav genlyd i aviserne, således skrev Aarhus Stiftstidende: »Tre gange efter hinanden gik han op, sidste gang til flere 100 meters højde. Allerede i 50 meters højde forsvandt flyet i sne-

tykningen, men den unge dristige flyver havde et stort kompas i en snor om halsen, og han fandt helskindet ned på pladsen igen«.

Klubben forlod igen Skejby, og 1950-70 havde den til huse i Tirstrup, ligesom den tillige fra 1964 benyttede svæveflyvecentret ved Arnborg. Den geografisk splittede situation medførte en vis stagnation i medlemsskaren, men efter en svaghedsperiode i 1950'erne kom klubben igen ind i en positiv udvikling, og havde o. 1970 60 medlemmer.

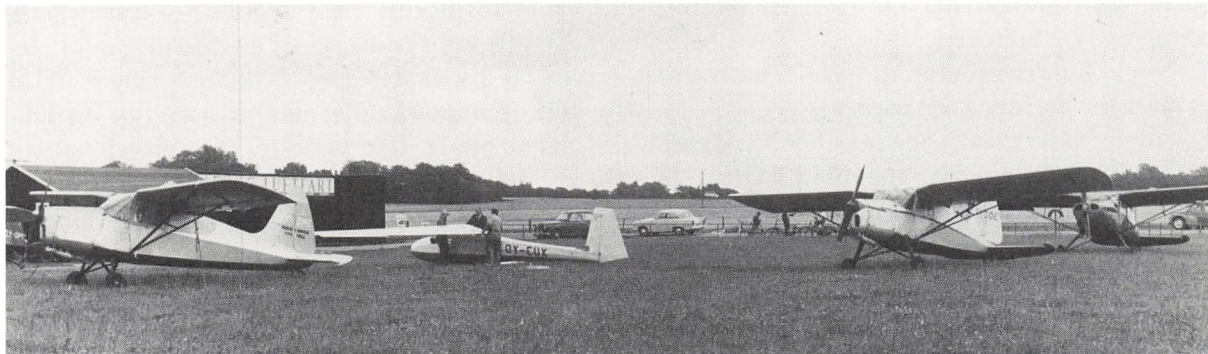
I 1971 fik klubben, som så mange andre klubber havde fået det i 1960'erne, sit eget svæveflyvecenter på Rosenholm ved Hornslet. Dette center bevirkede et opsving og en sammenslutning med Østjydske Svæveflyverklub i Randers, samt tilgang af nye fly. Oprindeligt havde man her spilstart, men i 1973 gik man over til flyslæb. Ejeren af arealet mente, at det var i strid med lejemålet at bruge motorfly til at slæbe svæveflyverne op, og opsagde derfor lejemålet.

For fjerde gang kom klubben derpå til Skejby Mark på Kirstinesminde Flyveplads i 1975. Men her kan man ikke blive, da flyvepladsen skal nedlægges, og i den forbindelse har man fra klubbens side foreslået amt og kommune at etablere en ren svæveflyveplads i den vestlige del af amtskommunen i nærheden af Galten. Starterne fra denne foreslåede bane skal ske med et wirespil, der både har økonomiske og ikke mindst miljømæssige fordele, for man kan ikke beskyldes svævefly for at støje, de frembringer højst en sagte jamrende lyd, når de svæver i luften.

Rent sportsligt har Århusklubben klaret sig pænt. I 1939 satte Jens Eriksen en Stamer varighedsrekord op til 12 timer ved Lønstrup. I 1946 erobrede Harald Wermuth Jensen de danske rekorder i både højde og længde (stræk) og erobre-

Også i 1960 foregik der en livlig aktivitet på Århus Privatflyveplads ved Kirstinesminde. Billedet viser et udsnit af de ikke helt få privatmaskiner, som benyttede sig af det allerede den gang omstridte flyvepladsareal.

(Foto: Lokalhistorisk Samling)

de det første sølv-diplom i Danmark. I det hele taget har klubben været med til at præge udvikling i dansk svæveflyvning, i de seneste år har klubben fået indskrevet sit navn i rekordprotokollen ved Finn T. Andersen med seks nationsrekorder og en verdensrekord med motorsvævefly. Klubben er på nuværende tidspunkt landets tredjestørste med 140 medlemmer, heraf 92 aktive, og råder over syv fly, hvortil kommer en halv snes privatejede fly.

Faldskærmsport

Den yngste af de sportsklubber, der endnu opererer fra Kirstinesminde Flyveplads, er Århus Faldskærms Club, der blev stiftet 2. september 1970. Klubben tæller i dag omkring 100 medlemmer og har et kendetegn, som formodentlig ingen andre klubber i Århusområdet, der er stort »gennemtræk« i medlemsskaren. På trods af dette har man ikke besvær med at fastholde medlemstallet, tværtimod har det været nødvendigt at begrænse tilgangen.

Det store frafald har muligvis en sammenhæng med tre faktorer:

- 1) Nogle holder op efter at have demonstreret over for sig selv, at de turde.
- 2) Nogle finder ud af, at de er bange for at springe efter at de har prøvet et par gange.
- 3) Den sidste grund til at nogle holder op, er dem, der ikke føler noget ved denne sportsudøvelse.

Det kan måske virke lidt paradoksalt, at nogle først finder ud af, at de er bange for at springe,

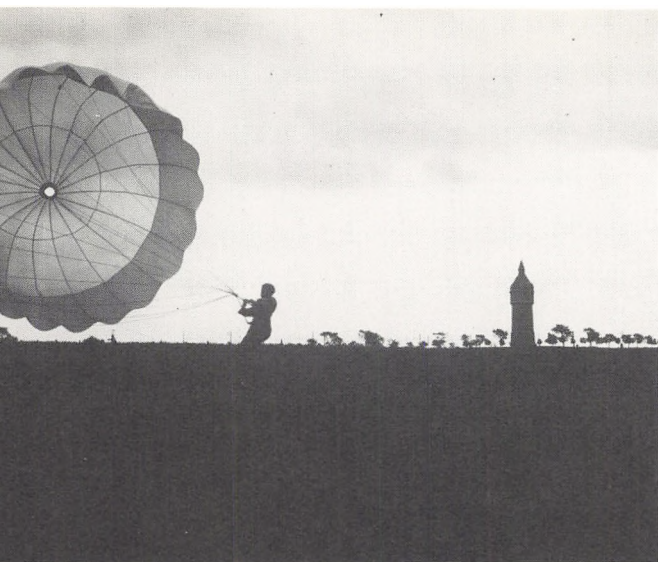
efter at have prøvet det et par gange, men det hænger måske sammen med, at de, efter første spring er vel overstået, føler en blanding af jubel og lettelse over, at det gik godt, og at nervøsiteten ved første spring afløses af en angst.

Faldskærmsport kan deles op i to afdelinger, nemlig uddannelse og materiel. Før man foretager det første spring, må man have modtaget en vis teoretisk uddannelse, der gennemgås i løbet af 2-3 måneder. I disse lektioner gennemgår man samtlige faser af et faldskærmspring, materiellets opbygning og virkemåde, og får ved hjælp af film og lysbilleder undervisning i de nødprocesser, man skal kunne helt reflektorisk, såfremt man i et spring kommer ud for en fejlfunktion. Endvidere indlæres proceduren i fly-, landings- og faldteknik, samt bjergning af skærmen efter landing. Efter gennemgang af denne teori og grundtræning, eksamineres eleven, og består prøven, tager den praktiske del af kurset sin begyndelse.

Dette består i mindst 15 spring fra 600 meters højde med automatisk udløsning af faldskærmen. Springene, med stigende sværhedsgrad, skal alle være godkendt af en instruktør, før eleven får lov til at udføre sit første spring med frit fald og manuel udløsning af skærmen fra 750-meters højde. Den periode, hvor eleven har frit

Det er et omfattende udstyr faldskærmspringerne benytter sig af. Det består bl. a. af hjelm, specielle støvler med særlige såler og ankelstøtte, hovedskærm og ekstra skærm. Birgit Gadgård, t.h., var Århus Faldskærms Clubs første kvindelige medlem.
(Foto: Lokalhistorisk Samling)

Faldskærmsudspring over Skejby Mark er ikke nyt. Allerede den 31. august 1919 kunne 20.000 århusianere, der havde trodset regnen, se et faldskærmsudspring fra 1.000 meters højde. For at være sikker på at skærmen virkede, afprøvede man den, den 29. august, ved at kaste den ud i 500 meters højde med jernkæder som passager. Her er skærmen fanget efter prøven.
(Foto: Lokalthistorisk Samling)

fald, øges gradvist fra 3 sekunder til 12 sekunder.

Næste trin i uddannelsen er 15 sekunders frit fald, hvor der udføres drej, koldbøtter og andre figurer i luften, også her øges faldtiden gradvist op til 25 sekunder. Når eleven har opnået tilstrækkelig færdighed i figurerne, afsluttes kurset med en stabilitetsprøve, der består i et spring fra 2.000 m højde med 30 sekunders frit fald, hvor visse færdigheder skal vises. Består denne prøve, får eleven C-certifikat, der beretti-

ger eleven til på egen hånd at springe fra alle højder.

I det hele taget er sikkerhedsforanstaltningerne ved faldskærmspring så omfattende og kompromisløse, at man til for få år siden var tilbøjelig til at betegne sporten som ufarlig. Men en dødsulykke, som ramte Århus Faldskærms Club, fik klubberne til at tage det sikkerhedsmæssige op til revision og intensivere nødprocedurerne yderligere. Der springes altid med to skærme. Hvis hovedskærmen skulle svigte, det sker, men sjældent, udløses nødskærmen. Men først når springeren har skilt sig af med hovedskærmen, da nødskærmen ellers kan filtrere sig ind i hovedskærmen og derfor ikke blive udløst.

På det sportslige område konkurreres der i formationsspring og præcisionsspring. Århusklubben har tidligere haft en verdensmester, Michael Petersen, og 1983 var Poul Petersen med på det hold, der besatte andenpladsen ved danmarksmesterskaberne i formationsspring. Dette foregår på den måde, at holdets deltagere kravler ud på flyet, forlader det i samme sekund og holder sig tæt sammen under det frie fald inden skærmene udløses i ca. 700 meters højde. Præcisionsspring, der foregår fra 750 meters højde, går ud på at lande i et punkt på størrelse med en kaffekop.

De forskellige luftsportsgrene må nok alle indstille sig på, at de i fremtiden må dyrke deres sport fra forskellige småpladser i amtet. Ikke blot har de luften til fælles – men også at de alle bliver fortrængt af det fremvoksende Skejby sygehus.
H. V.-S.

Sporten 1983

Stævnekalender

11. januar

Boye-pokalen, guldmed Erling Boye Rasmussens svendestykke, der uddeles for den største århusianske idrætspræstation i sæsonen 1982, bliver denne gang tildelt AIA-Tranbjergs danske mestre i damehåndbold.

15. januar

AIA/Tranbjergs danske mestre i damehåndbold overlever ikke første runde i Europa Cup-turneringen. Holdet bliver slået ud af Spartacus Budapest, Ungarn, der vinder begge kampe.

16. januar

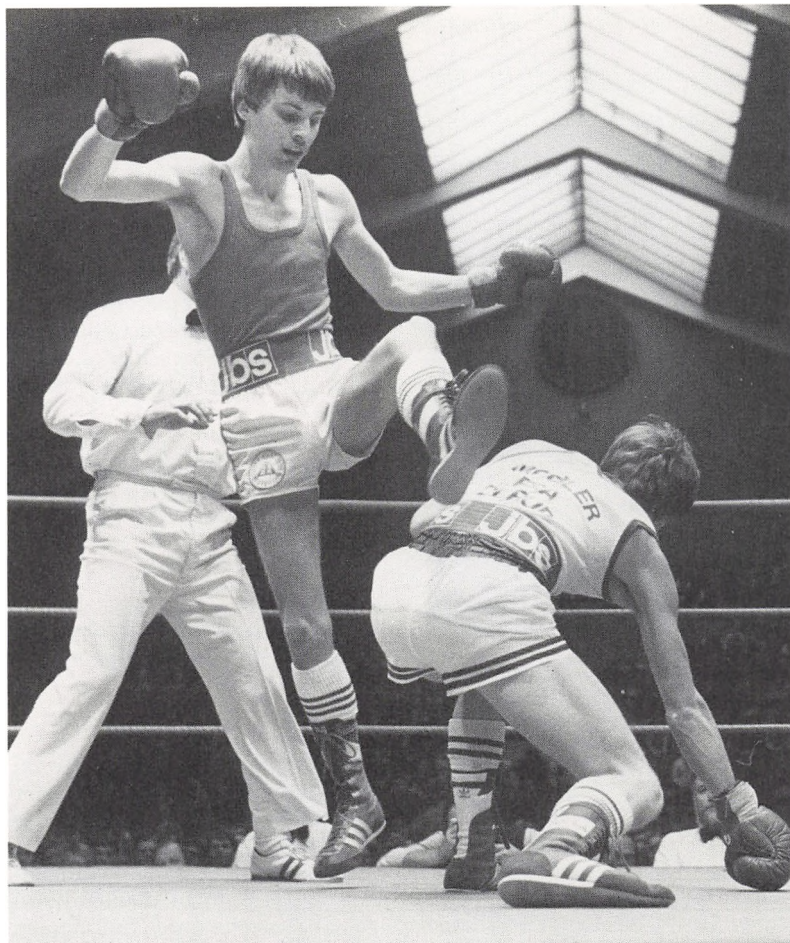
Århus Skøjteklub henter fire medaljer ved DM i skøjteløb. Hanne Gamborg vinder guld og dansk mesterskab, søstrene Tina og Pernille Rydberg sejrer i junior-klasserne, hvor desuden Susanne Lund får bronze i junior C.-klassen.

20. januar

Erik Steen Jensen må efter 20 år som fodbolddommer opgive dette hverv, da DBU ikke vil acceptere, at han både er 1. divisionsdommer og direktør for den professionelle AGF afdeling.

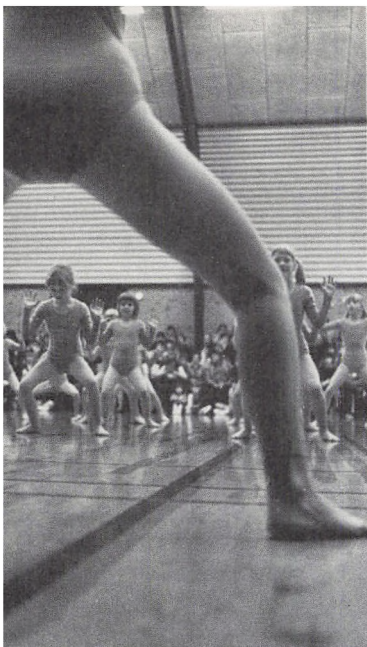
29. januar

Bordtennisklubben Viby fejrer sit 25 års jubilæum. Klubben startede under

navnet BTK Byvangen, men skiftede i 1965 navn til det nuværende, og den kan se tilbage på et dansk klubmesterskab hos herrerne i 1978 og 10 danske mesterskaber i single og double.

Antallet af deltagere ved de 65. jyske mesterskaber i boksning den 30. januar er det laveste i mange år. Til gengæld er kvaliteten højere end tidligere sæsoner. For øvrigt bliver stævnet præget af favoritternes fald.
(Foto: Dan Jakobsen)

Tidligere tiders opfattelse af gymnastik som meget kraftbetonet, er mange steder afløst af rytmisk gymnastik med bløde bevægelser til musikledsagelse.
(Foto: Ib Hansen)

5. februar

Hanne Gamborg, Århus Skøjteklub, slutter på 19. pladsen i kvindernes kunstskejtøbet ved europamesterskaberne i Dortmund.

12. februar

Det danske herrelandshold i håndbold bliver løbet over ende af det spanske landshold i Århus Stadionhal. Spanien vinder 27-18.

13. februar

Mangekæmperen Lars Warming, Århus 1900, genvinder i Marselisborg-hallen sit danske mesterskab i indendørs syvkamp. Århusianeren scorer 5176 points og vinder hermed mesterskabet for tredje gang.

20. februar

Ved de danske mesterskaber i langrend, der afvikles i Oslo Nordmark, vinder Kirsten Thrane, Århus, kvindernes 5 km. Hos mændene, der løber 15 km, bliver Gorm Schierup, Århus, nr. 3 og Niels Chr. Nielsen, Århus, nr. 6.

I Göteborg får Hanne Gamborg sin hidtil største triumf, da hun vinder det nordiske mesterskab i kunstskejtøbet.

21. februar

Århus Skiklub vinder det danske mesterskab i 3 x 10 km langrend for mænd.

24. februar

Marselisborg Hockey Klub har stiftende generalforsamling. Som formand vælges Mandrup Langhoff. Flere tidligere hockey-spillere, deriblandt den tidligere kenyanske landsholdsspiller Dunstan Matthew Rodrigues, har meldt sig som instruktører.

11. marts

Ved verdensmesterskaberne i kunstskejtøbet for kvinder bliver Hanne Gamborg nr. 20 af 28 deltagere.

12. marts

Lars Nielsen og Kingo, Århus AC, gen-

vinder det danske mesterskab i cykelbold ved i sidste kamp at besejre et andet århuspar, Bo Schou, Århus AC, og Orla Dambo, Århus CK.

13. marts

Ved de danske mesterskaber i svømning på kortbane vinder følgende svømmere fra Århus mesterskaber: Susanne Nielsson AGF 100 m butterfly og 200 m medley. Klaus Kihm AGF 1500 m crawl, AGF 4 x 100 m medley for kvinder.

For sjette år i træk vinder Århus Nordre det danske mesterskab i holdskak. Det er 12. gang af 21 mulige, at klubben sikrer sig mesterskabet.

12. april

Efter at have vundet den første kvalifikationskamp til 1. div. over Kolding HK, 24-22, taber AGF's håndboldherrehold returkampen, 18-25, efter et dramatisk opgør, hvor kampen er afbrudt i 20 min p.g.a. vand på banen. Samlet vinder Kolding HK 47-42 og retten til at spille i 1. division.

17. april

Helle Poulsen og Bo Loft Jensen, Århus, vinder det danske mesterskab over ti danse, da de vinder 9 af 10 mulige danse.

21. april

Skytteklubben DSB/ASF skal for første gang i 35 år skifte formand, idet Svend Aage Rasmussen, medstifter af DSB's skytteklub, trækker sig tilbage.

23. april

»I dræt hvor vi er«, var parolen da Ar-

Den nystiftede Marselisborg Hockey Klub tog sit nye anlæg i brug på Åbrinken den 6. april. Fra starten var der stor tilslutning til denne sport, der ikke har været spillet i Århus siden 30'erne.
(Foto: Preben Hupfeld)

bejder Sport Århus blev stiftet for 50 år siden, og det er stadig den samme parole, der har til huse i klubhuset i N. J. Fjords Gade.

24. april

For andet år i træk vinder Århus Billard Klub det danske mesterskab i keglebilliard. Mesterskabet er sikret

før sidste spillerunde, hvilket dog ikke hindrer de fire spillere i at sætte dansk rekord for hold med et totalgennemsnit på 103,23 points.

4. maj

Efter 25 års pause er der atter fodboldlandskamp på Århus Stadion. Den første af fire OL-kvalifikationskampe, som alle skal spilles i Århus, lover ikke godt for den videre deltagelse, Danmark tabte 1-2 til Østtyskland.

15. maj

Med en sejr på 12-0 over BCM, Oden-

se, sikrer Exodus, Århus, oprykning til kvindernes 1. division i bowling.

16. maj

Aarhus Amatør Cykelklub vil for fremtiden lancere sig som »Team Århus«. Formålet er at give de bedste ryttere bedre forhold.

26. maj

Efter fire sæsoner forlader træneren, Poul Erik Bech, AGF. Hans bedste resultat med AGF's fodboldhold blev til sølv sidste år.

29. maj

Århus 1900's tennishold indleder sæsonen i 2. division med en 10-0 sejr over Kolding og viser dermed, at holdet hører hjemme i 1. division.

Århus 1900 beholder sin plads i vandpolospillernes 1. div. efter at have vundet kvalifikationsspillet mod de fire vindere fra 2. divisionskredsene og Svendborg.

3. juni

Ved et internationalt taekwondo stævne i Ankara, Tyrkiet, vinder Else-Marie Olsen, Århus 67 kg klassen.

5. juni

I fjerde og sidste sejlads af det åbne skandinaviske mesterskab for starbåde på Århusbugten bliver Finn Jensen og Poul Kirketerp nr. 6.

7. juni

Aarhus Studenter Roklub har ved henvendelser til det århusianske erhvervsliv fået så megen økonomisk

støtte, at det har været muligt at anskaffe 3 nye både.

11. juni

Arne Sørensen er blevet europamester i korrespondanceskak. Allerede i januar 1982 stod han til at vinde mesterskabet, men først nu har hans russiske modstander måtte erkende nederlaget.

16. juni

Efter 17. sæsoner forlader Arne Godbersen AGF og danner en ny klub »De flyvende Århus-gymnaster«, som for fremtiden ikke længere optræder under AGF's navn.

19. juni

John Skovbjerg, AGF, og Lone Dybdal, Århus 1900, bliver danske mestre i marathnløb.

3. juli

Århus Firma Sport fejrer sit 50 års jubilæum i klubhuset på Åhavevej.

16. juli

Christiansbjerg Boldklub fejrer 50 års jubilæum med næsten 700 aktive medlemmer. Klubben startede som en »gadeklub«, men betragter i dag sig selv som kvarterets klub.

19. juli

Viby Idrætsforenings 1. div. hold i basketball tilmelder sig Europa Cupturneringen for mesterhold. Denne mulighed har klubben fået fordi Sisu, der er dansk mester, har meldt fra.

25. juli

Susanne Danielsen, Århus, og Lone

Rasmussen vinder kvindernes holdturnering i bordtennis ved de 32. Stoke Mandeville Games i handicap for køretolsbrugere.

30. juli

Ved de nordiske mesterskaber i atletik for veteraner vinder Søren Mønster, AGF, guld i trespring i aldersklassen 40-44 år, desuden vinder han bronze i 110 m hækkeløb. I klassen 35-39 år får Carsten Hald, AGF, sølv i 3.000 m forhindringsløb.

8. august

Ved de danske mesterskaber i ud-spring vinder Hanne Christiansen, AGF, to titler nemlig tre-meter og tårn. Sidste års mester Helle Rasmussen, AGF, bliver skadet under konkurrencerne og må nøjes med en andenplads i tårnspring og en tredjeplads i tre-meter.

14. august

Henrik Carlsen, Århus, bliver nr. to ved europamesterskabet for racerbåde i Arendal i Norge. Den anden århusianske deltager Lone Jensen bliver ikke placeret.

15. august

I Auckland på New Zealand vinder den 15-årige AGF'er, Dennis Nybro Sørensen, verdensmesterskabet for juniorer i udspring fra tårn.

27. august

Rytterparkens Bordtennis Club fejrer 25-års jubilæum. I 1974 rykkede klubben op i 1. division, men opholdet varede kun i to år, i dag er klubben repræsenteret i 3. division.

27.-28. august

Ved de danske mesterskaber i pistol-skydning vinder damerne fra Århus Pistolklub guld. Hos juniorerne bliver Henrik Hjortnæs, Århus Pistolklub, dansk mester.

4. september

Vinder hos herrerne i årets Marselisløb bliver Niels Kim Hjort, Skive, og hos damerne Lone Dybdal, Århus, for øvrigt for sjette gang.

Dorthe Hansen fra Pan i Århus er med til at vinde bronze i kvindernes stafetløb ved VM i orienteringsløb.

10. september

Århus skiklubs rulleskiløb har 19 deltagere, der skal gennemløbe en rundstrækning 15 gange, vinder hos herrerne bliver Niels Kristian Nielsen, Århus Skiklub, mens Kirsten Trane, samme klub, bliver nr. to hos damerne.

13. september

AGF, der møder Celtic i UEFA Cupturneringen, taber første kamp 0-1.

25. september

Vibys basketballhold taber første kamp i Europa Cup'en til Maccabi Tel Aviv med 85-145.

Århus KFUM's danske mestre i håndbold taber begge kampe i Europa Cup-turneringen for mesterhold til BK Karis, Finland, og er dermed ude af turneringen.

28. september

AGF kan ikke stille meget op mod Celtic i returkampen på Århus stadion og taber 1-4.

6. oktober

Ved de uofficielle verdensmesterskaber i roning for veteraner vinder Århus Roklub to førstepladser og to andenpladser. Det bliver guld i dobbeltsculler, 38-års klassen, guld i otter, 32 års klassen, sølv i firer med styrmand, 32 års klassen og sølv i damernes dobbeltsculler.

19. oktober

Dennis Nybro Sørensen forlader AGF, efter en strid om hvem han vil/skal have som træner, og starter for idrætsforeningen »Lyseng«.

Efter flere års trængsler kan golfspillerne i Århus nu glæde sig over, at de om få år vil få en hel golfbane. I oktober begyndte Det danske Hedeselskab jordarbejderne på området ved Moesgård, og til oktober 1984 skal banen stå færdig.
(Foto: Dan Jakobsen)

Firmafodbold synes at blive stadig mere populær, og kan drives i mere eller mindre organiseret form. Absolut uformelt – men derfor ikke mindre morsomt er det – når firmaer i samme branche udfordrer en konkurrent. Advokaterne i byen har netop forsøgt dette. Advokatfirmaet Storm Mortensen udfordrede således i september advokaterne på Frue Kirke plads til en duel på grønsværen. Efter kampen blev det sejrende hold naturligvis foreviget, og som i rigtig fodbold var spillerne forsynet med reklamer – men her forsøgte de noget nyt – at reklamere for sig selv. På billedet ses hele holdet – også ham fra udskiftningsbænken – under anførsel af seniorchefen, der står yderst til venstre i billedet.

23. oktober

Lone Dybdal, Århus 1900, opnår den bedste danske placering ved New York Marathon med en 24. plads.

6. november

Ved Århus Rideklubs årlige Hubertus-jagt bliver to tilskuere impliceret i et styrt blandt de forreste ryttere, men slipper uden alvorligere skader.

20. november

I Frankfurt vinder Colin James-Lene Mikkelsen fra Århus Sportsdancerforening EM i latin-amerikanske danse.

26.-27. november

Efter to sejre over Lynet, Ålborg, er Århus Rugby Klub sikre på at vinde 2.

division, når turneringen slutter til foråret, da de øvrige hold har sat så mange points til, at århusklubben ikke kan indhentes.

Hanne Gamborg vinder også det danske mesterskab i kunstskejteløb 1984, grunden til at det allerede er afviklet skyldes, at der de første par måneder næste år afvikles, EM, VM og OL.

10. december

Ved de jyske mesterskaber i vægtløftning sætter Henri Høeg, Aarhus Athlet Klub, sin 27. danske rekord i år. Rekorden bliver sat i 100 kg klassen. Foruden Henri Høeg får AAK også mesterskaber ved Flemming Hedegaard, 75 kg, og Jan Hartmann, 90 kg.

11. december

De danske amatørmeesterskaber i badminton bliver en stor triumf for Højbjerg Badmintonklub. Ib Frederiksen bliver dansk mester i herresingle og Agnethe Juul dansk mester i damesingle ved at besejre klubkammeraten Susanne Ejlersen, desuden bliver det til en andenplads i damedouble ved Jane Pedersen/Charlotte Pilgaard.

12. december

Marselisborg Hockeyklub opnår ved et stævne i Kalundborg sin første sejr i seniorrækken, da Sorbymagle bliver besejret 7-2, klubben spiller endnu to kampe, der begge ender med nederlag.

19. december

Henri Høeg bliver årets modtager af Aarhus Stiftstidendes Boyepokal, for den bedste århusianske idrætspræstation i sæsonen 1983.

Turneringsresultater

Atletik

1. *division herrer (9 hold)*
AGF nr. 3
Skovbakken nr. 7
Århus 1900 nr. 9
1. *division damer (9 hold)*
Skovbakken nr. 7
2. *division vest damer (8 hold)*
Viby nr. 1
3. *division vest-syd damer (5 hold)*
Århus 1900 nr. 1

Badminton

1. *division (8 hold)*
Højbjerg nr. 2
2. *division (10 hold)*
Århus nr. 8
3. *division pulje 1 (10 hold)*
Brabrand nr. 5
3. *division pulje 2 (10 hold)*
Højbjerg 2 nr. 1
Viby nr. 8

Basketball

1. *division herrer (10 hold)*
grundspil
Viby nr. 1
Skovbakken nr. 9
slutspil
Viby nr. 2

1. division damer (10 hold)

- grundspil
Åbyhøj nr. 4
slutspil
Åbyhøj nr. 4
2. *division herrer (10 hold)*
AUS nr. 1
Brabrand nr. 9

Billard

1. *division (10 hold)*
ABC Århus nr. 1

Bordtennis

2. *division vest herrer (8 hold)*
VRI nr. 2
Viby nr. 7
2. *division vest damer (8 hold)*
VRI nr. 2
Viby nr. 6
3. *division kreds 4 herrer (8 hold)*
VRI nr. 1
Viby nr. 8

Bowling

1. *division herrer (10 hold)*
Exodus nr. 4
1. *division damer (10 hold)*
Puds nr. 8
2. *division herrer (10 hold)*
Puds nr. 1

2. division damer (10 hold)

- Exodus nr. 1

Cricket

2. *division vest (7 hold)*
Århus nr. 1

Fodbold

1. *division herrer (16 hold)*
AGF nr. 3
1. *division damer (12 hold)*
HEI nr. 2
2. *division herrer (16 hold)*
Skovbakken nr. 14

Golf

1. *division damer (6 hold)*
Århus nr. 3

Håndbold

1. *division herrer (10 hold)*
Århus KFUM nr. 1
Skovbakken nr. 6
AGF nr. 8
1. *division damer (10 hold)*
AIA nr. 6
2. *division vest damer (10 hold)*
Viby IF nr. 5
3. *division vest herrer (10 hold)*
Viby IF nr. 6
VRI nr. 7

Tennis

2. *division vest (6 hold)*
Århus 1900 nr. 1
3. *division vest-syd (6 hold)*
AGF nr. 1
3. *division vest-nord (6 hold)*
Brabrand nr. 2
Hasle nr. 3
Århus 1900 2 nr. 5

Volleyball

1. *division herrer (10 hold)*
Skødstrup nr. 4
ASV nr. 7
1. *division damer (10 hold)*
Skødstrup nr. 2
ASV nr. 3
2. *division vest herrer (10 hold)*
IHF nr. 5
ASV 2 nr. 7
2. *division vest damer (10 hold)*
Åbyhøj nr. 2
Århus 1900 nr. 3
Skovbakken nr. 4
ASV nr. 9
3. *division vest herrer (10 hold)*
Skovbakken nr. 3
Åbyhøj nr. 7
IHF nr. 8
Gjellerup KFUM nr. 9

Dødei 1983

Agershou, Ejner Kruse

(3. jan. 1896 - 19. juli 1983).

Lærer ved Finsengades Skole 1921-46, skoleinspektør ved Valdemarsgades Skole 1946-61, ved Brobjergskolen 1961-64.

Andersen, Børge

(21. maj 1922 - 30. juni 1983).

Rådgivende ingeniør, ansat i firmaet Askøe 1946-54, eneindehaver 1954-71, medindehaver 1971-83.

Andersen, O. G.

(20. jan. 1890 - 30. sep. 1983).

Lods i Århus 1925-55, lodsformand 1955-58.

Barnow, Erik

(28. april 1904 - 24. aug. 1983).

Tømmerhandler, medindehaver af Århus Tømmerhandel, Niels Barnow & Co. 1939-79.

Bendixen, Rasmus

(16. dec. 1900 - 4. juli 1983).

Ejer af Skejby Gammelgård 1942-63, lokalhistoriker.

Bonnevie, Carl Erik

(3. maj 1904 - 29. juni 1983).

Dommer i Århus Nordre Herredsret 1956-69, i Århus By- og Herredsret 1969-71.

Rasmus Bendixen

Bukh, Peder

(12. jan. 1895 - 7. aug. 1983).

Valgmenighedspræst i Bering 1938-66.

Bune, Poul

(16. dec. 1922 - 6. dec. 1983).

Bogtrykker, indehaver af Jyllands Bogtrykkeri, Mejlgade 50.

Christensen, Carl

(4. jan. 1908 - 26. feb. 1983).

Fiskehandler i Århus, medindehaver af Havnens Fiskehus 1932-77.

Christensen, Christian

(10. okt. 1918 - 29. okt. 1983).

Salgschef i damekonfektion, restauratør i Århus, indehaver af »Greven og Baronen« 1970-79.

Christensen, Aage

(28. aug. 1903 - 22. nov. 1983).

Bankfuldmægtig i Handelsbanken 1932-70, kasserer for FDF/FPF Århus Kredsforbund.

Christiansen, Poul Ankjær

(17. maj 1915 - 19. marts 1983).

Redaktør, ansat ved Aarhus Stiftstidende 1961-83.

Dauidsen, Jannik

(20. juli 1941 - 28. nov. 1983).

Forskningsbibliotekar ved Statsbiblioteket 1975-83.

Dybro, Poul

(14. jan. 1924 - 20. juni 1983).

Forstander for Malling Landbrugsskole 1964-83.

Enevolden, Svend Aage

(16. juni 1929 - 21. feb. 1983).

Klejnsmed, læserbrevskrivent.

Eskildsen, Svend

(25. maj 1913 - 20. juli 1983).

Fabrikant, medindehaver af Brdr. Eskildsens Listefabrik, Åbyhøj, 1939-49, eneindehaver 1949-83.

Fischer, Margit

(19. april 1931 - 30. juli 1983).

Reservelæge ved Psykiatrisk Hospital 1974-76, overlæge 1976-83.

Flach, Wilhelm

(4. juli 1901 - 15. april 1983).

Garveridirektør, medindehaver af Carl Flachs Garverier 1928-57, ene-direktør 1957-66, direktør i Carl Flach & A. Knudsens Garverier A/S 1966-83.

Margit Strøm Fischer

Fournais, Knud

(3. april 1906 - 26. sep. 1983).

Købmand, indehaver af børnetøjforretningen Bobbi i Nørre Allé 1928-75.

Frier, Svend

(9. febr. 1898 - 21. dec. 1983).

Tjener i Restaurant Maritza, bokseleder, formand for Frederiksbjerg Athlet-Klub.

Geer, Knud

(25. sep. 1917 - 5. april 1983).

Cykelhandler, indehaver af Ripty Sport 1949-83, formand for Århus Amatør-Cykle-Klub.

Glerum, Jens

(5. juni 1891 - 5. februar 1983).

Provisor ved Søndergades Apotek 1919-71.

Gravgaard, Rasmus

(7. maj 1914 - 31. okt. 1983).

Musikhandler, indehaver af Kaabers Musikforlag 1958-80.

Grøn, Helge

(19. jan. 1901 - 29. jan. 1983).

Violinist, ansat i Århus By-Orkester 1939-68.

Gaarn-Larsen, Juul

(3. juli 1908 - 15. jan. 1983).

Sognepræst i Viby 1946-76, formand for Århus Stifts Menighedsrådsfor-
ening.

Hansen, Eva Hemmer

(2. jan. 1913 - 26. marts 1983).

Forfatter, journalist ved Demokraten 1944-58, lektor ved Danmarks Journalisthøjskole 1964-83, medindehaver af Grevas Forlag 1966-83, medlem af Århus Byråd 1958-70, landsformand for Dansk Kvindesamfund 1968-71.

Hansen, H. J.

(30. juli 1893 - 15. marts 1983).

Adjunkt ved Den Jydske Handelshøjskole 1928-44, lektor 1944-49, docent ved Handelshøjskolen 1949-67, formand for Jydsk Børnehaveseminarium og Jydsk Fritidshjemsseminarium.

Hansen, Kaj

(28. april 1903 - 15. jan. 1983).

Bankbestyrer, leder af Arbejdernes

Eva Hemmer Hansen

Landsbank 1946-70, kommunal revisor.

Hansen, N. Chr.

(13. april 1910 - 7. okt. 1983).

Lærer ved Rosenvangskolen 1938-55, viceskoleinspektør 1955-61, stads-
skoleinspektør i Viby 1961-70, sogne-
foged 1947-55.

Harlung, Christian

(27. feb. 1920 - 29. juni 1983).

Kirketjener ved Århus Domkirke 1947-83.

Heuer, Svend

(15. marts 1916 - 2. nov. 1983).

Adjunkt ved Århus Katedralskole 1947-59, lektor 1959-83, lærer ved Den Jydske Handelshøjskole 1948-50.

Holm, Petra Julie

(22. april 1889 - 14. juli 1983).

Leder af Tekstmuseet i Den Gamle By 1938-59.

Høgdal, Villi

(23. marts 1901 - 29. nov. 1983).

Direktør i A/S Hans Schourup 1950-68.

Ibsen, Robert

(1. okt. 1914 - 28. april 1983).

Læge i Århus 1948-82.

Illum, Knud

(23. okt. 1906 - 1. sep. 1983).

Docent i retsvidenskab ved Århus Universitet 1936-42, professor 1942-69, rektor 1951-53, medlem af Århus Byråd 1954-55.

Jacobsen, Karlo Møller

(1. jan. 1910 - 24. aug. 1983).

Lærer ved Århus Elektroteknikum 1939-47, overlærer 1947-59, afdelingsforstander 1959-63, rektor 1963-69, afdelingsforstander 1976-78.

Jakobsen, Anker

(14. okt. 1900 - 19. sep. 1983).

Murermester i Århus 1933-83, ejer af Hotel Marselis 1967-83.

Jensen, Carl Aage

(16. nov. 1902 - 1. okt. 1983).

Papirhandler i Århus, direktør i A/S C. C. Winthers Eftf. 1928-70, formand for Provins-Papirgrossisternes Sammenslutning og for Århus Konservative Vælgerforening, finsk konsul 1961-73.

Jensen, Ebbe Wermuth

(17. maj 1929 - 27. maj 1983).

Tømrmester i Risskov 1961-63, i Egå 1963-83, formand for Århus Yacht-klub 1969-83.

Jensen, J. Aa. Kudahl

(28. sep. 1913 - 19. juni 1983).

Murermester i Århus, medindehaver af firmaet Brødrene Kudahl, vurderingsmand for Kommunernes Gensidige Forsikringsselskab.

Jensen, N. L. Hessellund

(10. dec. 1908 - 3. maj 1983).

Lærer ved Malling Landbrugsskole 1935-74, ejer af Starupgård 1938-74, formand for Århus Amts Landøkonomiske Selskab 1944-54.

Jensen, True

(13. nov. 1921 - 6. juli 1983).

Bankbestyrer, leder af Arbejdernes Landsbank 1970-83.

Jepsen, August Ludvig

(19. aug. 1884 - 25. marts 1983).

Lærer ved Nørrebrogades Skole og Læssøesgades Skole 1910-46, overlærer 1946-62.

Klitbo, Finn

(16. jan. 1918 - 29. juni 1983).

Brygmester ved Ceres-Bryggerierne 1946-83, formand for Civilforsvarsforbundets Århuskreds.

Knage, Carl Gustav

(14. sep. 1902 - 20. marts 1983).

Glarimester i Århus 1924-74.

Kofoed, Erik

(12. okt. 1926 - 16. jan. 1983).

Stenhuggermester i Århus, leder af Brdr. Kofoeds Stenhuggeri og Mar-morvarefabrik.

Kruse, Erling

(11. sep. 1933 - 4. marts 1983).

Leder af børnehaven Myrholm i Viby 1971-78, af Den integrerede Institution i Mårslet 1979-82.

Larsen, Karen

(27. april 1917 - 2. nov. 1983).

Fabriksarbejder, formand for Kvinde-ligt Arbejderforbund i Århus 1965-80.

Lebel, Herbert

(29. dec. 1903 - 10. jan. 1983).

Reservelæge ved Århus Kommunehospital 1943-48, skoleoverlæge i Århus 1948-74.

Karen Larsen

Herbert Lebel

Lorentzen, Knud Aage

(21. april 1912 - 26. juli 1983).

Afdelingslæge ved Psykiatrisk Hospital 1950-55, prosektor 1955-58, overlæge 1958-72, lektor i anatomi ved Århus Universitet 1954-74.

Madsen, C. B.

(5. marts 1906 - 6. sep. 1983).

Fysiker ved Radiumstationen 1936-55, afdelingsforstander 1955-76.

Madsen, Robert

(9. okt. 1899 - 19. feb. 1983).

Forvalter i Århus-Hallen 1944-66, formand for Jydsk Amatør-Bokse-Union 1934-45.

Mourier, Karen

(25. april 1894 - 21. jan. 1983).

Kontorchef, ansat i Jydsk Telefon A/S 1912-61.

Møller, Niels Nue

(5. nov. 1923 - 18. maj 1983).

Tandlæge i Århus 1954-83, formand for Århus Tandlægeforening, konsulent i tandlægespørgsmål for Social- og Sundhedsforvaltningen.

Nielsen, H. E. Wendelbo

(13. dec. 1920 - 23. maj 1983).

Direktør for shippingfirmaet Wendelbo Nielsen & Co. og Baltisk Linie-agentur 1956-83, belgisk konsul 1973-83.

Nielsen, Karl Gustav

(8. aug. 1915 - 26. jan. 1983).

Remisearbejder i DSB, kontrollør i Ekstraarbejdernes Fagforening 1958-71, kontorbestyrer i Specialarbejdernes Arbejdsløshedskasse 1971-82.

Nielsen, L. Marstrand

(5. okt. 1903 - 3. nov. 1983).

Tømrermester i Århus, indehaver af firmaet H. L. Nielsen & Søn, formand for Århus Tømrermesterforening 1957-71, for Centralforeningen af Tømrermestre i Danmark 1962-72.

Nielsen, Niels E.

(23. nov. 1897 - 8. aug. 1983).

Frøhandler i Århus, direktør i Jyllands Frøhandel A/S 1935-70.

Olsen, Frederik

(8. marts 1909 - 15. aug. 1983).

Arbejder på Århus Flydedok (Dannebrog Værft), formand for Jern- og Metalindustriarbejdernes Fagforening 1965-77.

Pedersen, Gunnar Due

(14. juli 1906 - 19. sep. 1983).

Tømrermester i Århus, medindehaver af firmaet Thomas Pedersen & Sønner 1934-57, eneindehaver 1957-78.

Pedersen, Pouly

(11. juni 1907 - 24. okt. 1983).

Lærer ved Samsøgades Skole og Finsensgades Skole 1936-54, overlærer 1954-70.

Petersen, Anni

(1. jan. 1896 - 30. maj 1983).

Restauratør i Århus, indehaver af Peters Bar i Rosensgade 1936-83.

Helge Rahbek

Rahbek, Helge

(6. marts 1898 - 1. jan. 1983).

Førstelærer i Lisbjerg 1926-40, overlærer ved Lisbjergskolen 1940-46, skoleinspektør 1946-66, medlem af Hasle-Skejby-Lisbjerg Sogneråd 1933-40, 1943-46, 1950-62, af Århus Byråd 1964-66.

Rasmussen, Børge

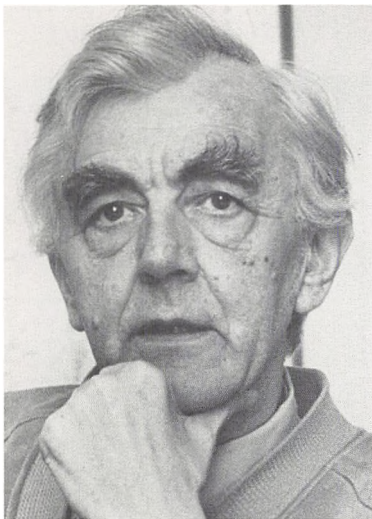
(1. maj 1901 - 1. juni 1983).

Guldmed i Århus, medindehaver af firmaet A. F. Rasmussens Sønner 1941-83.

Rasmussen, Harald

(5. nov. 1905 - 28. feb. 1983).

Konsulent for De Samvirkende Jyske Hesteavlforeninger 1954-64, for Foreningen af Jydske Landboforeninger 1954-71.

Hans Holger Rosendal

Rosendal, H. H.

(8. dec. 1918 - 23. nov. 1983).

Viceskoleledirektør i Århus 1971-78, konsulent for Århus Kommunes Sommeraktiviteter, filminstruktør.

Schiby, Henry

(26. okt. 1910 - 10. dec. 1983).

Ejer af Torstilgård i Tilst, entreprenør, filmfotograf, biograftejer, medlem af Tilst-Kasted Sogneråd 1962-70.

Schmidt, Erik

(3. dec. 1912 - 21. feb. 1983).

Administrerende direktør for Aarhus Stiftstidende 1945-52 og 1968-81, chefredaktør 1952-78 og 1981-82, formand for Foreningen af den Konservative Presse i Danmark 1952-59, for Dansk Pressemuseum og Arkiv 1962-78.

Erik Schmidt

Siig, Jørgen H.

(17. april 1904 - 10. maj 1983).

Tømrermester, inspektør ved Århus Teknikum 1941-71, efor ved Teknisk Kollegium 1951-62.

Steinmetz-Andersen, Frode

(24. juli 1909 - 17. sep. 1983).

Direktør i Århus Flæskehal A/S (Plumrose) 1942-76.

Strandberg, Knut

(23. maj 1913 - 7. juni 1983).

Gartneriejer i Tilst, medlem af Tilst-Kasted Sogneråd 1958-66.

Svejstrup, Johannes

(22. maj 1914 - 12. jan. 1983).

Kørelærer og vognmand i Ormslev, indehaver af Campinggården A/S 1958-75.

Søgaard, Henry

(8. feb. 1906 - 17. feb. 1983).

Bådebygger, indehaver af Henry Søgaards Yachtudstyersforretning i lystbådehavnen.

Sørensen, Einar

(28. jan. 1893 - 22. feb. 1983).

Ejer af Byhøjgård 1921-24, af Trige Østergård 1924-61, medlem af Trige-Ølsted Sogneråd 1937-46 og 1954-62, sognefoged 1930-69.

Sørensen, Elisabeth Florian

(17. okt. 1916 - 19. nov. 1983).

Afdelingslæge ved Psykiatrisk Hospital 1956-58, overlæge 1958-83.

Sørensen, Hellmut

(3. dec. 1906 - 12. juli 1983).
Forsorgssekretær, leder af Dansk Forsorgsselskabs Århusafdeling 1952-75.

Sørensen, J. M. Schneider

(9. april 1910 - 4. nov. 1983).
Vognmand i Åbyhøj 1936-77.

Sørensen, Johannes

(2. aug. 1902 - 7. april 1983).
Forretningsfører for Purups Bogtrykkeri og Bogbinderi 1938-44, direktør for N. Purup A/S 1944-72.

Sørensen, Marius Aakjær

(11. marts 1908 - 29. april 1983).
Ledningsarbejder ved Århus Belysningsvæsen, formand for Kommunale Arbejdsmands Fagforening 1946-75, for Landssammenslutningen af Kommunale Arbejdsmand 1951-70, for Den Kommunale Fællesrepræsentation 1954-73, for Arbejdsmandenes Fællesledelse 1956-73 og for Specialarbejderskolen 1961-77.

Sørensen, Viggo L.

(12. jan. 1904 - 9. feb. 1983).
Politikommisær i Århus 1957-74.

Thorving, Esther

(29. feb. 1912 - 28. nov. 1983).
Legetøjshandler, indehaver af Thorvings Legetøj, Banegårdspladsen 8.

Thumand, Carl E.

(8. jan. 1898 - 10. jan. 1983).
Elektroingeniør, fabrikant i Århus 1935-75.

Thygesen, Hans S.

(6. juni 1907 - 21. juni 1983).
Symaskinegrosserer i Århus og Viby 1952-75.

Thygesen, Jens

(11. maj 1896 - 26. dec. 1983).
Rangerformand i DSB, formand og Århus Boldspil-Union og for Jydsk Pokalturnering.

Toré, Bertie

(6. aug. 1940 - 7. okt. 1983).
Grosserer, leder af Det Danske Brandværnsmuseum, formand for Dansk Vintage Klub.

Walther, Erik

(28. jan. 1913 - 21. okt. 1983).
Værkfører, bestyrer af Egåbro Vandværk 1952-83 og af Sølystværket 1972-83, formand for Århus Biavlerforening.

Wied, Hakon

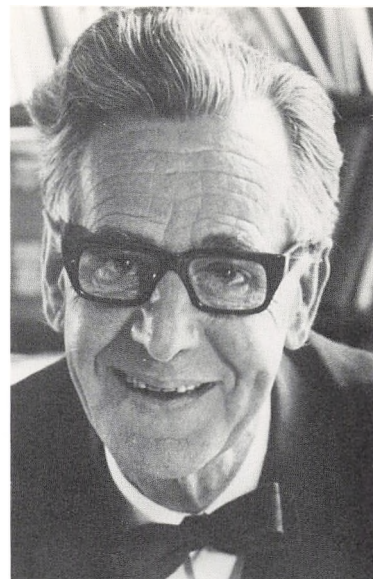
(31. maj 1890 - 28. dec. 1983).
Civilingeniør i Århus, medindehaver af firmaet Niepoort & Wied 1931-56.

Withen, Walter

(22. marts 1909 - 21. marts 1983).
Tømrermester i Århus, medindehaver af firmaet Chr. N. Withen 1932-48, eneindehaver 1948-83, indehaver af maskinsnedkeriet Jytas og stilladsudlejningsforretningen Mars.

Vosbein, Erich

(8. juli 1906 - 18. juli 1983).
Reservelæge ved Marselisborg Hospital 1936-38, hudlæge i Århus 1944-83, formand for Århus og Omegns Lægeforening 1954-60.

Erich Vosbein

Voss, Valdemar

(6. marts 1904 - 19. feb. 1983).
Bogtrykker i Århus, indehaver af Hafnia-Trykkeriet 1949-83.

Vaarmark, I. P.

(27. dec. 1914 - 10. maj 1983).
Trafikassistent i Århus 1939-49, trafikinspektør 1964-71.

Østergaard, Svend A.

(22. feb. 1905 - 1. dec. 1983).
Legetøjsfabrikant og grosserer i Åbyhøj.

Navneregister

ved Preben Rasmussen

- Abel, August Adolf, politiassistent, 58, 61, 62
Abel, Jørgen Leonard, blomsterhandler, 54
Administrationsselskabet af 11. marts 1980, 108
Adolph Meyers Vej, 90
Agergaard, Eva, socialrådgiver, 114
Agerskou, Ejner Kruse, skoleinspektør, 178
AGF, idrætsforening, 45, 114, 115, 171-176
AIA-Tranbjerg, idrætsforening, 171, 177
Ajstrup Strand, 19
Albani, bryggeri, 107
Albertsen, Niels, skoleinspektør, 114
Aldi, discountkæde, 45, 110, 112
Alfa-Benzin, 29, 36
Alta, discountkæde, 110
A.M.C. Maskin Compagni, 98
Andelsbanken, 12, 30, 100
Andelsmør, A.m.b.A., 106
Andersen, A. G., politibetjent, 67
Andersen, Anders, kusk, 66
Andersen, Brdr., herreekviperingshandel, 54
Andersen, Børge, ingeniør, 178
Andersen, Finn T., svævelsyver, 168
Andersen, Hans, journalist, 77
Andersen, Harald, kapelmester, 135, 137-139
Andersen, Inge, rektor, 114
Andersen, Knud Tage, domprovst, 28
Andersen, O. G., lodsformand, 178
Andersen, Svend Aage, direktør, 114
Andersen, Valdemar, maler, 66, 86
Andersen, Valdemar, politibetjent, 62
Andersen, Åge Fredslund, fotograf, 23
Andreasen, John, magister, 69, 70, 72
Ankersgade, 21, 23, 46
Ansgar, hotel, 37
Apostolske Kirke, 21
Arbejdernes Brugsforening, 112, 113
Arbejdernes Bryggeri, 104
Arbejdernes Detail Forbrugsforening, 112
Arbejdernes Fællesorganisation, 15, 51, 52, 133
Arbejdernes Landsbank, 179, 180
Arbejdernes Produktionsforening, 104
Arbejder-Sport Århus, idrætsforening, 48, 172
Arbejdsmandenes Fællesledelse, 183
Arentoft, John, folketingsmedlem, 27
Ares, bryggeri, 104, 107
Arkitektgruppen i Århus A/S, 12
Arosia, jazz-orkester, 48
Aschlund, A., cand. pharm., 102
Askøe A/S, ingeniørfirma, 178
ASV, volleyballklub, 177
Atlantic, hotel, 149
Atlas A/S, 19, 36
AUS, idrætsklub, 177
Autohjælpen, 138
Badevej, 65, 67
Badstuegade, 112, 155, 164
Badstuetorvet, 49
Bakgaard, Hans, forfatter, 70
Bakkegården, plejehjem, 51
Balling, Jan, maler, 51
Baltisk Linieagentur, 181
Banegårdspladsen, 11, 183
Barfod, Bent, overlæge, 114
Barnow, Annelise, direktør, 44
Barnow, Erik, tømmerehandler, 178
Bastholm, Lone, skuespilchef, 78
Baunsgaard, Bernhard, folketingsmedlem, 37
Bautavej, 50
BCM, Odense, bowlingklub, 173
Bech, Marcus, købmand, byrådsmedlem, 146
Bech, Poul Erik, fodboldtræner, 173
Beder, 46, 112, 148
Beder Gartnerskole, 52
Bedre Byggeskik, landsforening, 91
Bell, Karina, skuespiller, 136
Bendixen, Bo, maler, 15
Bendixen, Rasmus, gårdejer, lokalhistoriker, 178
Benneweis, cirkus, 31
Bent J., jazzbar, 15
Bentesvej, 16
Bergh-Hansen, Niels, overingeniør, 114
Bergmann, Smith & Co., 101, 117
Bergmann, E., konsul, speditør, 133
Bergsted, J. E., lektor, 114
Bernilds Auktioner, 149
Bethaniahjemmet, 116
Betty Nansen Teatret, 77
Bilka Lavprisvarehus A/S, 26, 42, 108-110, 117
Bing & Grøndahl, 43
Biografen (Nørregade), 133
Biografen (Aarhus-Hallen), 54
Birdie, natklub, 25
Birkegade, 28
Bispegyde, 96
Bispetofte, 148
Bivognen, skuespiller (Harald Madsen), 136, 140
Bjødstrupvej, 108, 110
Bjøl, Erling, professor, 114
Bjørnvig, Thorkild, forfatter, 47
Blommehaven, campingplads, 34
Bobbi, børnetøjsforretning, 179
Boelsmand, Hagbart, skoleinspektør, 114
Boland, Holger, operasanger, 13
Bonde, Carlo, direktør, 114
Bonnieve, Carl Erik, dommer, 178
Borgward, Peter, musikpædagog, 42
Borgward, Pia, musikpædagog, 42
Borgvold, plejehjem, 51
Borum, 14, 35
Botanisk Have, 15, 20, 21, 23, 30, 34, 40, 114
Botanisk Institut, 114
BP Olie-kompagniet, 27, 31
Brabrand, 9, 16, 33, 45, 48, 97-99, 108, 143
Brabrand Badmintonklub, 177
Brabrand Boligforening, 39, 117
Brabrand Idrætsforening, 177
Brabrand Lystfiskerforening, 35
Brabrand Tennisklub, 177
Brandinspektørforeningen, 44
Brendstrupvej, 54
Brobjergskolen, 178
Brugsen, 53, 108, 110, 112
Bruun & Sørensen A/S, 16, 24, 106
Bruun, Birgitte, skuespiller, 80
Bruunsbro, 48
Bruunsgade, 64, 129, 130
Brønnum, Jette, væver, 44
BTK Byvngen, bordtennisklub, 171
Buch, Anker, violinist, 14
Buch, Linda, lystfisker, 45
Bukk, Peder, valgmenighedspræst, 178
Bundegaard, Arnold (NOLD), journalist, 46
Bundgård, Poul, skuespiller, 41
Bunce, Poul, bogtrykker, 178
Buus' Efit., Alfred, isenkram, 135
Buus, Regin, sognepræst, 46, 114
B & W, 88
Byhøjgaard, 182
Bæhr, Niels Andreas, konditor, mineralvandsfabrikant, 103
Bøegh-Sørensen, Helge, erhvervspilot, 25
Bøgh, G. C., tobaksfabrikant, 154
Bøgild, Thyrre Thyresen, købmand, 153
Børnenes Friskole, 35
Børup Skov, 44

- Campinggården A/S, 182
 Carl Blochs Gade, 38
 Carlsberg Bryggerierne, 86, 87, 102, 103, 107
 Carlsen, Henrik, sportsudøver, 174
 Carpe, Margaretha, forfatter, 80
 Centerbyg K/S, 47
 Centralværkstederne, 41, 90
 Cerekem, 106
 Ceres, bryggeri, 102-105, 107, 180
 Chaufførernes Fagforening, 39
 Christensen, Arthur, sagfører, 148
 Christensen, Asta Søholt, keramik, 51
 Christensen, Carl, fiskehandler, 178
 Christensen, Chr., miljøminister, 13
 Christensen, Christian, restauratør, 178
 Christensen, Erik, politimester, 39, 45, 47
 Christensen, Frode, politibetjent, 60
 Christensen, Hans Ejler, sagfører, 148
 Christensen, H. C., ingeniør, 114
 Christensen, Ib, direktør, 114
 Christensen, I. C., skrædder, 42
 Christensen, Olaf P., rådmann, 18, 43, 46, 54
 Christensen, Aage, bankfuldmægtig, 178
 Christiansbjerg, 51, 63, 67, 120, 122
 Christiansbjerg Boldklub, 174
 Christiansen, Arne, informationschef, 114
 Christiansen, Hanne, udspringer, 174
 Christiansen, Poul Ankjær, redaktør, 178
 Christiansgade, 143, 148, 158, 162
 Christianshede Mini-Zoo, 48
 Christoffersen, Britt Juel, maler, 51
 City Vest, 31, 108, 112
 Cort Adeders Gade, 118
 Crawford, Joan, skuespiller, 140
 Cæsar, visesanger, 35
 Daghøjskolen, 55
 Dahl, Bothilde, godsejer, 144
 Dahl, Thorkild, godsejer, 144
 Dahl, Torkild Chr., stiftamtmand, Hørik, byrådsmedlem, 144
 Dalager, Stig, forfatter, 76
 Dalgas Avenue, 83, 85, 86, 88
 Dalgaard, Jørgen B., retsmedicin, 42
 Dalsager, Poul, landbrugs-kommissær, 30
 Dalsøgas A/S, 98
 Dalsø Maskinfabrik A/S, 98
 Dalsø Maskinfabrik af 1976 A/S, 98-100
 Dambo, Orla, sportsudøver, 172
 Danfoss A/S, 36
 Danielsen, Susanne, bordtennisspiller, 174
 Danisco, 97
 Danish Turnkey Dairies Ltd., 31
 Danmark, kreditforening, 33
 Danmark, mejeriselskab, 106
 Danmarks Fjærkrævier Forening, 49
 Danmarks Journalisthøjskole, 30, 116, 179
 Danmarks Lærerforening, 47, 52, 117
 Danmarks Nationalbank, 17, 92-94
 Danmarks Radio, 28, 42, 116
 Danmarks-Samfundet, 28
 Danmarks Sygeplejerskehøjskole, 114
 Dannebrog Værft A/S, 15, 16, 18, 36, 38, 43, 45, 106, 181
 Dansk Arbejdsgiverforening, 116
 Dansk Boldspil Union, 171
 Dansk Designråd, 30
 Dansk Dramatikerforbund, 15, 76
 Dansk Forsorgsselskab, 183
 Dansk Gærings-Industri, 97
 Dansk Idræts Forbund, 164
 Dansk Journalistforbund, 116
 Dansk Kennel-Klub, 28, 35
 Dansk Kvindesamfund, 179
 Dansk Landbrugs Grovareselskab, DLG, 8, 10, 31
 Dansk Litografisk Forbund, 28
 Dansk Metalarbejderforbund, 44
 Dansk Oversætterforbund, 13
 Dansk Pressemuseum og Arkiv, 182
 Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund, 44
 Dansk Supermarked A/S, 106, 108-110, 112
 Dansk Supermarked Indkøb A/S, 108
 Dansk Svæveflyve Union, 164
 Dansk Undergrunds-Consortium, 27
 Dansk Vintage Klub, 183
 Danske Billedkunstneres Fagforening, 37
 Danske Brandværnsmuseum, Det, 44, 183
 Danske Dagblades Forening, 14
 Danske Dyrlegeforening, Den, 117
 Danske Gymnasieelevers Sammenslutning, 9
 danske Hedeselskab, Det, 175
 Danske Institut, Det, 116
 Danske Landboforening, De, 44
 Danske Mejeriers Fællesorganisation, De, 30
 danske Provisbank, Den, 116
 Danske Spritfabrikker, De, 97
 danske Trælastkompagni, Det, 99, 106
 danske Wienerensemble, Det, 7
 Daugbjergvej, 76
 Davidsen, Jannik, forskningsbibliotekar, 178
 DB Brugsen, 113
 Demokraten, 24, 64, 81, 138, 158, 179
 Demokraten-Weekend, 43, 50, 72
 DFDS, 48, 101
 Diderichsen, Birgitte, professor, 114
 Dixen, Hans, lektor, 114
 Djursland, 166
 Dohm, Bent, skoleinspektør, byrådsmedlem, 44
 DONG, Danskolie og Naturgas, 27
 Drechsel, E. C. L., borgmester, auktionsdirektør, 84, 87, 89
 Drescher, M. P., konsul, byrådsmedlem, 133
 DSB, 17, 31, 33, 34, 38, 48, 158, 181, 183
 DSB/ASF, skytteklub, 172
 DSU, 9
 Due, Mickel Sørensen, skrædder, 151, 153
 Dybbølvej, 16
 Dybdal, Lone, løber, 174, 176
 Dybro, Poul, forstander, 178
 Dyrkanten, 47
 Echo, mineralvandsfabrik, 104
 Edwin Rahrs Vej, 46, 97
 Egely, plejehjem, 51
 Egmontgården, børnehaven, 18, 19
 Egå, 30, 110, 148, 180
 Egåbro Vandværk, 183
 Egå Marina, 33
 Eibye, Sven, ingeniør, 15
 Ejlersen, Susanne, badminton-spiller, 176
 Ejlersen, H., politibetjent, 60
 Ekstraarbejdernes Fagforening, 181
 Ellemann-Jensen, Uffe, udenrigsminister, 27
 Ellemarksvej, 52
 Elsam, 18
 Elsted Skole, 51, 116
 Elvirasminde, chokoladefabrik, 102
 Emmasvej, 45
 Emmerys Konditori, 131
 Enevoldsen Brochman, biskop, 96
 Enevoldsen, Svend Aage, kleinsmed, 178
 Engelbrechts skotøjhandel, 26, 110
 Engelbrecht, Evald, skotøjshandler, 110
 Enggård, 53
 Enna, Jane, sognepræst, 114
 Enquist, Per Olov, forfatter, 77
 Enstedværket, 24
 Eremitage, hotel, 36
 Erhardtsen, Aksel, skuespiller, 80
 Eriksen, Jens, flyver, 167
 Eskelund Renovationsværk, 21
 Eskildsens Listefabrik, Brdr., 178
 Eskildsen, Svend, fabrikant, 178
 Espersen, Ole, fhv. minister, 47
 Exodus, bowlingklub, 173, 177
 Fabrikarbejdernes Fagforening, 112
 Fagenes Fest, 35
 Fakta, discountkæde, 110

- Falcks Redningskorps, 7, 9
 Fallesen, C., auktionsholder, 147
 Farmakologisk Institut, 116
 Fassbinder, Rainer Werner, forfatter, 78
 Favør, supermarked, 7, 44, 110, 112
 FDB, 13, 49, 53, 109, 112, 113
 FDF, ungdomskorps, 178
 Fejerskov, Ole, rektor, 52
 Ferdinandpladsen, 27
 Feydeaus, Georges, forfatter, 80
 Filtenborg, Chr., grosserer, byrådsmedlem, 84
 Filtenborg, I. C., urgrossist, 129
 Finlandsgade, 105
 Finsengades Skole, 178, 181
 Fischer, Margit, overlæge, 178, 179
 Fiskergade, 31
 Flach & A. Knudsens Garverier A/S, Carl, 178
 Flach, Wilhelm, garveridirektør, 178
 Flexible, den, kunstnersammenslutning, 43
 Foldby, 50
 Folkeatret, 13, 54, 133
 Folkets Hus, se Århus Kongresshus
 Fonden til Bevarelse af Friluftskunst i Århus, 38
 Forenede Bryggerier A/S, De, 103, 107
 Forenede Danske Motorøjdere, 88
 Forenede Jernstøberier, De, 88
 Foreningen af den Konservative Presse i Danmark, 182
 Foreningen af jyske Landboforeninger, 88, 182
 Forhistorisk Museum, 29
 Forsvarsstaben, 117
 Fortegården, plejehjem, 114
 Fotorama A/S, 133-135, 138, 140
 Fotorama, biograf, 133, 136
 Fournais, Knud, købmand, 179
 Fredensgade, 47
 Fredenstov, 82
 Fredensvang, 140
 Frederiks Allé, 110
 Frederiksbjerg, 13, 14, 17, 64, 65, 102, 122, 160
 Frederiksbjerg Athlet-Klub, 179
 Frederiksbjerg Beboerforening, 48
 Frederiksen, Ib, amtsborgmester, 51
 Frederiksen, Ib, badmintonspiller, 176
 Frederiksen, Knud, slagter, 115
 Frederiksen, Viggo, slagter, 115
 Frederiksgade, 12, 15, 54, 148, 153, 154
 Frederikshøj Kro, 27, 117
 Frelsens Hær, 76
 Frich, Søren, fabrikant, byrådsmedlem, 88, 133, 134
 Friis, Svend, tjener, 179
 Frie Rundfart, 144
 Frisko-Sol-Is A/S, 33
 Fritids- og Kulturforvaltningen, 38, 116
 Frue Kirkeplads, 176
 Fuglekammeren, 15
 Funder, Lise, museumsdirektør, 37
 Funder Peder, tobaksfabrikant, 153, 154
 Fynne, Birthe, forfatter, 75
 Fyrtårnet, skuespiller, 136, 140
 Fødselsanstalten i Jylland, 42, 90, 123, 131
 Føtex Supermarked A/S, 108, 112
 Gable, Clark, skuespiller, 140
 Gabs, Jørgen, stadsdyrlæge, 115
 Gade, Svend, teatermaler, instruktør, 140, 141
 Gadgård, Birgit, faldskærmsudspringer, 168
 Gallo, galleri, 50
 Galten, 16, 167
 Gamborg, Hanne, skøjteløber, 171, 172, 176
 gamle By, Den, 15, 21, 26, 31, 36, 40, 45, 49, 52, 76, 90, 180
 Gammelgårdsskolen, 46
 Garbo, Greta, skuespiller, 139, 140
 Gartneres Salgsforening (GASA), 105
 Geday, Jørgen, konsul, advokat, 115
 Geer, Knud, cykelhandler, 179
 Gellerup, 74, 76
 Gellerup Badet, 10
 Gellerup Kirke, 114
 Gellerupparken, 19, 39
 Gilsfort, Peter, skuespiller, 78
 Gjellerup KFUM, 177
 Gjellerupskolen, 44
 Gjellerupvej, 99
 Glerum, Jens, provisor, 179
 Glosted, Betty, skuespiller, 28, 80
 Godbersen, Arne, gymnast, 174
 Godthåb, bryggeri, 104
 Gotschalch, Ellen, skuespiller, 63, 67
 Gramex, 33
 Graven, 35, 146
 Gravers, Arne, arkitektfirma, 20
 Gravgård, Rasmus, musikhandler, 179
 Grenåvej, 16, 21, 112
 Grevas Forlag, 179
 Greven og Baronen, restaura- tion, 178
 Grindsted Products A/S, 97, 98
 Grindstedværket A/S, 97, 98
 Grøfthøjparken, 7
 Grøn, Helge, violinist, 179
 Grønløkkeskolen, 44
 Grønnegade, 17, 19, 45, 110, 153
 Gudrunvej, 9, 45
 Guldsmedgade, 42
 Gyldenkrone, F. J. C., amtmand, 144
 Gyldenkrone, Frederik, lensbaron, 144
 Gaarn-Larsen, Juul, sognepræst, 179
 Hafniahus (tidl. Rømershus), 131
 Hafnia-Haand i Haand, 33
 Hafnia-Trykkeriet, 183
 Hald, Carsten, sportsudøver, 174
 Hammelbanen, 125
 Hammerich, Louis, politi- mester, byrådsmedlem, 57
 Handberg, Jørgen, direktør, 30
 Handelsbanken, 45, 52, 178
 Handevitt-Haar, Axel, rådmand, 24, 27, 38
 Hans Broges Gade, 85, 86
 Hansen, A. Husted, politi- betjent, 67
 Hansen, A. Tybjerg, professor, 13
 Hansen, Bjarne Kofoed, kontrolchef, 115
 Hansen, Dorthe, stafet- løber, 174
 Hansen, Eva Hemmer, forfæ- ter, byrådsmedlem, 13, 179
 Hansen, H. J., seminarie- formand, 179
 Hansen, Johs., postmester, 133, 135
 Hansen, Kaj, bankbestyrer, 179
 Hansen, N. Chr., skole- inspektør, 179
 Hansen, Nils Skibsted, direktør, 36
 Hansen, Per, arbejds- formidlingschef, 115
 Hans Hartvig Seedorffs Stræde, 49
 Harald Jensens Plads, 18, 20, 131
 Hareskov, Arne K., sogne- præst, 115
 Harlung, Christian, kirke- tjener, 179
 Harmsen, Jens Fr., gartneri- ejer, 115
 Harris, Poul, konsul, 38, 46
 Hartmann, Jan, vægtløfter, 176
 Hasle, 46, 50, 54, 108, 110, 112, 132
 Hasle Kirke, 131
 Hasle Ringvej, 54
 Hasle Tennisklub, 177
 Hasle Trælsthandel, 110
 Hasselager, 13, 15, 37, 49, 53
 Hasselager Skole, 13
 Hauberg, Per, biograffeder, 133
 Hauerbach, A. C., politi- assistent, 65, 66
 Havnearbejdernes Fag- forening, 11
 Havnens Fiskehus, 178
 HB, brugsforening, 113
 Hedegaard, Flemming, vægt- løfter, 176
 Hegner, Merete, skuespiller, 78
 Heiberg, P. A., digter, 77
 Helledie, Niels, kunstner, 37
 Helsingør Skibsværft, 132
 Henschels sukkervarefabrik, 64
 Hendrik Pontoppidans Gade, 83
 Hennes & Mauritz, mode- forretning, 16
 Henriksen, H., politi- betjent, 67
 Henriksen, Per, skibsreder, 101
 Hermansen, Th. S., fotograf, filmproducent, 133
 Herredsvøj, 112

- Herskind, Michel Rasmussen, købmand, 152, 153
Herskind, Peder Michelsen, købmand, 146, 153
Hertz, Christian, borgmester, auktionsdirektør, 146
Hertz, C. P., auktionsleder, rådmand, 46
Heuer, Svend, lektor, 179
Hindsgaul A/S, 110
Hindø, Lone, lærer, byrådsmedlem, 46
Hingelberg, Frantz, guldsmed, 148
Hjort, Niels Kim, løber, 174
Hjortnæs, Henrik, skytte, 174
Hjortnæs, Karl, fhv. minister, 47
Hjortshøj, 13
Hjortshøj-Egå, 114
Hjortshøj-Egå Idrætsforening (HEI), 177
Hoffmann, Per, maratonløber, 45
Hoffmeyer, J., byhistoriker, 96
Holberg, Britta Schall, indenrigsminister, 45, 52
Holm, Petra, museumsleder, 180
Holm, Søren Nielsen, politibejnt, 62, 67
Holme, 19, 98, 104, 108, 110
Hornslet, 30, 35, 37, 167
Hotel- og Restaurationspersonalets Samvirke, 46
Hougaard, O., politibejnt, 60
Hovedbiblioteket, 29, 75
Husets Forlag, 41
Hvidt, Erik, journalist, 77
Høeg, Henri, vægtløfter, 176
Høegh-Guldberg, O., overretssagfører, 84
Høegh-Hansen, A., arkitekt, 90, 134
Høgdaal, Villi, direktør, 180
Højbjerg Badmintonklub, 176, 177
Højbjerg Maskinfabrik, 114, 115
Højholt, Per, forfatter, 27
Høyer, C., fabrikant, 104
Høyers Maskinfabrik A/S, O. G., 98, 114
Haarder, Bertel, undervisningsminister, 19-21, 42, 52
Haarh, Erik, professor, 115
Ibsen, Robert, læge, 180
Ibsen, Thorkild, rådmand, 28, 37, 38
Idrætssamvirket, 115, 116
IHF, idrætsforening, 177
Illum, Knud, professor, byrådsmedlem, 180
Immervad, 45, 58, 62, 63, 86
Indbindingscentralen, 43
Ingerslevs Boulevard, 17, 48
Institut for Eksperimentel Klinisk Forskning, 117
Institut for Kirkehistorie, 115
Institut for Virksomhedsledelse, 11
Jaco, discountkæde, 110
Jacobsen, Arne, arkitekt, 129
Jacobsen, C. B., købmand, 110
Jacobsen, Karlo Møller, afdelingsforstander, 180
Jacobsen, Mimi Stilling, kulturminister, 40
JAKA, 106
Jakobsen, Anker, murermester, hotelejer, 180
Jakobsen, Poul Erik, direktør, 13
James, Colin, sportsdanser, 176
Janus la Cours Gade, 22
Jazzletten, orkester, 15
Jehovas Vidner, 34
Jellebakkeskolen, 14
Jelshøj, 164-166
Jens Baggesensvej, 97
Jensen, A. Bundgaard, direktør, 115
Jensen, Arthur, skuespiller, 140
Jensen, Bernhardt, borgmester, 82, 133
Jensen, Bo Loft, sportsdanser, 172
Jensen, Carl Aage, direktør, 180
Jensen, C. G., ingeniørfirma, 25
Jensen, Ebbe Wermuth, tømrermester, 180
Jensen, Erik Steen, fodboldomdømmer, 171
Jensen, Ernst, apoteker, 115
Jensen, Finn, sejlsportsudøver, 173
Jensen, Frederik, skuespiller, 136
Jensen, Hans, politiassistent, 67
Jensen, Harald Wermuth, svævflyver, 167
Jensen, Jakob, borgmester, 90, 139
Jensen, J. L., apoteker, 115
Jensen, Jørgen, lærerformand, 47
Jensen, J. Aa. Kudahl, murermester, 180
Jensen, Lone, sportsudøver, 174
Jensen, N. L. Hessellund, lærer, 180
Jensen, Oluf, direktør, 135, 136, 139, 140
Jensen, Palle Juul, overlæge, 52
Jensen Thorsten, stadsrevisor, 29
Jensen, True, bankbestyrer, 180
Jepsen, August Ludvig, overlærer, 180
Jern- og Metalindustriarbejdernes Fagforening, 181
Jespersen, Hugo, auktionsholder, landsretssagfører, 148
Jespersen, J. P., kaptajn, 137
Jet-Sets, 11
Johansen, Mikael, købmand, byrådsmedlem, 133
Joh. Baunes Plads, 29, 36
Jordbrovej, 122
Junggreen, Lars, skuespiller, 72
Juul, Agnethe, badmintonspiller, 176
Juul, C., civilingeniør, 158, 159
Jyden, rammefabrik, 26, 100
Jyden ML A/S, 100
Jydsk Amatør-Bokse-Union, 181
Jydsk Auktions- og Kommissionsforretning, 147
Jydsk Børnehaveseminarium, 179
Jydsk Fritidshjemsseminarium, 179
Jydsk Pokalturnering, 183
Jydsk Teknologisk Institut, 17, 38
Jydsk Telefon A/S, 77
Jydsk Væddeløbsbane, 54
Jydske Handelstands Centralforening, Den, 37
Jydske Musikonservatorium, Det, 116, 117
Jylland, hotel, 66
Jyllands Bogtrykkeri, 178
Jyllands Frøhandel A/S, 181
Jyllands Kreditforening, 15, 38
Jyllands Papir-Værk A/S, 104
Jyllands-Posten, 76, 77
Jysk Murer- og Entreprenørforretning (JME), 106
Jysk Vareloteri, 82
Jyske Bank, 50
Jyske Bryggerier A/S, 106, 107
Jyske Handelshøjskole, Den, 90, 117, 179
Jyske Landboforeninger, De, 66
Jyske Opera, Den, 78
Jytas, maskinsnedkeri, 183
Jæger, M. H., Århus Penge-skabsfabrik, 98-100, 143
Jæger, M. H., smedemester, 98
Jægergårdsgade, 13, 44, 54, 104
Jørgensen, Anker, fhv. statsminister, 9, 13, 47
Jørgensen, Johannes, foreningsformand, 165
Jørgensen, Knud, svømmeleder, 115
Jørgensen, Lars Holmgaard, lærer, 49
Jørgensen, V. Nedergaard, lektor, 115
Kabel, Lars, journalist, 71
Kampmann, Hack, bygningsinspektør, 127, 128
Kannikegade, 46
Kappelvænget, 112
Kasino, 76, 78
Kaskadeteatret, 73
Kastanieallé, 100
Katolske Kirke, Den, 30, 127, 131
Kaufmann, Axel, herreekviperingshandler, 137
KFUK-Spejderne, 20
KFUM-Spejderne, 20
Kgl. Dansk Aeroklub, 164
Kielland, Jacob, teaterchef, 78
Kihm, Klaus, svømmer, 172
Kirkedammen, 15
Kirketerp, Poul, sejlsportsudøver, 173
Kirstinesminde Flyveplads, 13, 21, 25, 38, 50, 163, 164, 167, 168
Kjeldmand, Hans, postmester, 115
Kjeldsen, Hans, O., proprietær, 30, 44
Klitbo, Finn, brygmester, 180
Klok, Robert, sognepræst, 115
Klostergade, 76, 112, 149
Klosterport, 76
Klostervang, 76
Klüvers Big Band, 17

- Krage, Carl Gustav, glarmester, 180
- Kock-Petersen, Elsebeth, kirkeminister, 18
- Kofoeds Stenhuggeri og Marmorvarefabrik, Brdr., 180
- Kofoed, Erik, stenhuggermester, 180
- Kofoed, Niels Anker, landbrugsminister, 30
- Kofoed-Dam, Holger, forstander, 115
- Koivisto, Mauno, præsident, 21
- Kollegiekontoret, 34
- Kollo, Dorthé, sanger, 53
- Kolt, 13
- Kommunale Arbejdsmands Fagforening, 183
- Kommunale Fællesrepræsentation, Den, 183
- Kommuneinformation, 8
- Kommunernes Gensidige Forsikringsselskab, 180
- Kommunernes Pensionsforsikringsselskab, 100
- Kommunernes Revisionsafdeling, 28, 29
- kongelige Teater, Det, 140, 142
- Korn- og Foderstofkompagniet A/S, 8, 106
- Kosan Crisplint A/S, 98, 106
- Kosangas A/S, 98
- Kosmorama, 133
- Krag, Christian, sagfører, 148
- Kragelund, hotel, 52
- Kridthøjcentret, 108
- Kridthøjparken, 112
- Kristensen, Preben, skuespiller, 80
- Kristiansen, Flemming, stadsdyrlæge, 115
- Kronprinsen, hotel, 133
- Kruse, Erling, børnehaveder, 180
- KU, 9
- Kudahl, Brdr., 180
- Kudsk, Folmer Nielsen, professor, 116
- Kullberg, Kaj, smed, 41
- Kunstsalon, 148
- Kvickly, 112
- Kvindeligt Arbejderforbund, 180
- Kühnel, S. F., arkitekt, 128, 130
- Kæraa, Leo, tandtekniker, 166
- Købmands- og Håndværkerbanken, 13
- Kølkjær, 76
- Kaabers Musikforlag, 179
- Kaae, Sigvard, overlæge, 116
- Kaalø, Sten, forfatter, 77
- Ladefoged, Kjeld, skovrider, 116
- La Fayette night club, 25
- Landsforeningen til Sukkersyngens Bekæmpelse, 8
- Landssammenlutningen af Kommunale Arbejdsmand, 183
- Landsudstillingen 1909, 81, 82, 84, 163
- Lang, Lillian, sekretær, 116
- Langdalsvej, 98-100
- Lange, Jens Iversen, biskop, 96
- Langeland-Mathiesen, Henrik Aage, arkitekt, 63
- Langelandsgade, 21, 51, 122
- Langenæs, 13, 123, 142
- Langenæs Allé, 14
- Langenæs Menighedsbørnehave, 43
- Larsen, H., auktionholder, 147
- Larsen, J. M. C., kunstsmed, byrådsmedlem, 84
- Larsen, Karen, fagforeningsformand, 180
- Larsen, Kim, rocksanger, 13
- Larsen, Knud N., direktør, 116
- Lauritzen, J. D., skibsreder, 19
- Lauritzen, Lau, filminstruktør, 137
- Laursen, Karsten, professor, 116
- Laursen, Svend Erik, direktør, 116
- Lebel, Herbert, skoleoverlæge, 180, 181
- Lehmann, Henning, rektor, 116
- Lewis, Abraham, købmand, 146
- Lille Torv, 34, 86, 102
- Lind, Brdr., hvidevareforretning, 45
- Lindø-Værftet, 54
- Lisbjerg, 8, 17, 182
- Lisbjerg Kirke, 130
- Lisbjergskolen, 182
- Ljungdahl, Jørgen, forfatter, 80
- Lockeys Reklamebureau, 78
- Lodehat, Peder Jensen, kansler, biskop, 69
- Lorentzen, Knud Aage, lektor, 181
- Lotrtrup, M. C., købmand, byrådsmedlem, 105, 106
- Lund, Hans, direktør, 12
- Lund, Susanne, skøjtøløber, 171
- Lungby, Ejvind, bryggeridirektør, generalkonsul, 116
- Lundingsgade, 112
- Lundingshus, 112
- Lundgaard, Aage, chefredaktør, 116
- Lundsgaard, Chr., civilingeniør, 97
- Lyngby, 36
- Lyngbygård A, 35
- Lynn, Vera, sangerinde, 21
- Lyseng, idrætsforening, 175
- Lystrup, 11, 35, 45, 49, 76
- Lystrup Centervej, 11
- Lystrup Idrætsforening, 36
- Lystrup Plejehjem, 11
- Lytken, Vilhelm, borgmester, 50
- Læssoesgades Skole, 180
- Lønstrup, 167
- Madsen, C. B., afdelingsforstander, 181
- Madsen, Knud, politiassistent, 61
- Madsen, Ole Nørgaard, konsulent, 116
- Madsen, Ole Øhlenschläger, lektor, 11
- Madsen, Peter Brun, skovrider, 116
- Madsen, Robert, forvalter, 181
- Madsen, Svend Aage, forfatter, 75
- Madsen, Vagn, professor, 116
- Magasin du Nord, 7, 32, 48, 49, 117
- Magistrenes Pensionskasse, 36
- Malling, Jørgen, arkitekt, 155
- Malling Bio, 133
- Malling Landbrugsskole, 115, 178, 180
- Malmros, Niels, filminstruktør, 11, 13, 48
- Malurt, popgruppe, 27
- Mammen & Drecher, stevedorforretning, 133
- Mammen, A. W., direktør, 133
- Mandrup Langhoff, foreningsformand, 172
- Manggaard, Erik, direktør, 37
- Margrethe I, dronning, 15, 69, 70
- Margrethe II, dronning, 21
- Mariager Omnibus-Selskab, 44
- Marienlund, 46
- Maritza, restauration, 179
- Marquardsen, A., tobaksfabrikant, 154
- Mars, stilladsudlejningsforretning, 183
- Marselis, hotel, 24, 180
- Marselis, Gabriel, godsejer, 96
- Marselisborg Allé, 131
- Marselisborg Gymnasium, 21
- Marselisborg-Hallen, 24, 43, 44, 172
- Marselisborg Hockey Klub, 172, 173, 176
- Marselisborg Hospital, 54, 123, 183
- Marselisborg Hovedgård, 85
- Marselisborg Renseværk, 21
- Marselisborg Seminarium, 115
- Marselisborg Slot, 33, 54, 66, 90
- Marselis Boulevard, 90
- Marstrandsgade, 131
- Marstrandsgade, 100
- Martinussen, Berthinus, politibejnt, 60, 67
- Matthiasen, Niels, kulturminister, 13
- Matthiesen, Hans, overingeniør, 116
- Mejlgade, 47, 64, 66-68, 98, 112, 143, 146, 178
- Melchior, Arne, trafikminister, 36
- Mellerup, Søren Chr., direktør, 116
- Mercandia, rederi, 101
- Mercandia North Sea Lines A/S, rederi, 43, 101
- Mercur, hotel, 33, 34, 149
- Merko, lavprisivarehus, 110
- Merz, Jacob, flyer, journalist, 165
- Metodistkirken i Danmark, 116
- Metropol, biograf, 142
- Meulengrachts gård, 34
- Meulengracht, Jens, købmand, 146
- Meulengracht, L. Chr., brygger, byrådsmedlem, 105
- Meyer, Johannes, skuespiller, 142
- Meyer, Poul, professor, 116
- Michelsen, William, lektor, 116
- Midtkraft, 11, 13, 18, 106, 160
- Mikkelsen, Ejner, entreprenørfirma, 24
- Mikkelsen, Inger, amtsrådsmedlem, 18, 37

- Mikkelsen, Lene, sportsdanser, 176
Mindet, 67
Mjølnervej, 28
Modtryk, Forlag, 42
Moesgård, 8, 28, 35, 75, 92, 144, 147, 149, 175
Moesgård strand, 34, 35, 52, 75
Mogensen, Anne-Vibeke, skuespiller, 77
Mogensen, Carl G., politiassistent, 67
Mogensen, N. P., fabrikant, 104
Monsrud, Edv., fotograf, 81, 134
Mortensen, Leif, idrætsformand, 116
Motown, diskotek, 54
Mourier, Karen, kontorchef, 181
Munkegade, 149
Musikhuset, 7, 10, 13-17, 19, 21, 25, 28, 32, 34, 35, 39, 42, 44, 48, 49, 53, 72, 75, 78
Musikvidenskabeligt Institut, 27
Mülleruz, A. J., arkitekt, byrådsmedlem, 130
Myrholm, børnehave, 180
Møgelhøj, Bjarne, FDB-formand, 13, 52
Mølleengen, 123-125
Mølleparken, 29, 30
Møller, C. F., arkitekt, 46, 128, 130
Møller, Erik, arkitekt, 129
Møller, Finn, direktør, 116
Møller, Niels Nue, tandlæge, 181
Møllestien, 57
Møllevangs Allé, 12
Møllevangsskolen, 15
Mønsted A/S, Otto, 32, 100, 154
Mønster, Søren, sportsudøver, 174
Mørk, Erik, skuespiller, 80
Maagaard, Jytte, forfatter, 75
Mårslet, 18, 28, 180
Mårslet Skole, 12
- Nationalmuseet, 12, 15, 35
Natikassen, restauration, 54
Naturhistorisk Museum, 16, 27
Nellemann & Thomsen, auktionsfirma, 143, 146, 148
- Nellemann, Frederik, auktionsholder, byrådsmedlem, 146, 147
Netto, discountkæde, 108
Neubert, Axel, chefredaktør, 50
Niels Ebbesenvej, 63
Nielsen, Harald, sognepræst, 116
Nielsen, H. E. Wendelbo, direktør, 181
Nielsen & Søn, H. L., 181
Nielsen, Jakob, afdelingsforstander, 116
Nielsen, Jørgen, byfoged, sen. politimester, 56, 146
Nielsen, Karl Gustav, kontorbestyrelser, 181
Nielsen, Lars, sportsudøver, 172
Nielsen, L. Marstrand, tømrermester, 181
Nielsen, Niels E., frøhandler, 181
Nielsen, Niels Kristian, skiløber, 174
Nielsen, Niels Hougaard, overpostbud, 116
Nielsen, Niels Aage, professor, 116
Nielsen, Niels Chr., skiløber, 172
Nielsen, Robert, forstander, 116
Nielsen, Søren Hauberg, EF-kandidat, 24
Nielsen, Tage, direktør, 116
Nielsen, Valdemar, pantelåner, 149
Nielsen, Susanne, svømmer, 172
Niepoort & Wied, ingeniørfirma, 183
Nielsen, Birgit, operasanger, 13
Ninn-Hansen, E., justitsminister, 47
N. J. Fjords Gade, 173
Nordisk Film Co., 136, 142
Nordre Ringgade, 44, 122
Nordre Strandvej, 112
Norén, Lars, forfatter, 80
Norsk Hydro, 27
Nygaard, Jens, lærerformand, 51, 116
Ny Munkegade, 130, 131
Nyringen, 53
Ny Tjørnegade, 29, 67
Nærings- og Nydelsesmiddelarbejder-Forbundet, 115
- Nørgaard, Fr., bankdirektør, byrådsmedlem, 84
Nørholt, Poul, skibsmægler, 117
Nørholt, Svend Erik, skibsmægler, konsul, 116
Nørre Allé, 9, 21, 46, 112, 179
Nørrebro, bryggeri, 104
Nørrebrogade, 123, 164
Nørrebrogades Skole, 180
Nørregade, 133
- Odderbanen, 37
Oddervej, 86, 112
Odensegade, 131
Odense Teater, 77
Odin Teatret, 71
Offentlige Slagtehus, Det, 37
Oldrup, Edith, operasangerinde, 140
Ole Rømer Observatoriet, 90
Ole Rømersgade, 112
Olesen, Henning, socialdirektør, 117
Olesen, Thorsten, lystfisker, 45
Olsen, Else-Marie, sportsudøver, 173
Olsen, Ernst Bruun, forfatter, 77
Olsen, Frederik, værftsarbejder, 181
Olsen, Olaf, rigsantikvar, 92
Orientalisk Kunstauktion, 149
Ormslev, 182
Ortopædisk Hospital, 36
Otkjær, Erna, lektor, 117
Ougaard, Torben, direktør, 117
OVÉ, Organisationen for Vedvarende Energi, 46
Overgård, 143, 144, 150
Overgaard, Erik, administrationschef, 117
Overgaard, Torben, forretningsfører, 117
Overlægerådet for Århus Amtskommune, 35
- Palladium, filmselskab, 136
Pan, orienteringsklub, 174
Panula, Jorma, dirigent, 24
Park Allé, 133, 142, 158
Park Teatret, 112
Peder Pedersens Big Band, 53
Pedersen, Flemming Bligaard, direktør, 117
Pedersen, Gunnar Due, tømrermester, 181
- Pedersen, Gunnar Nørskov, gårdejer, byrådsmedlem, 12
Pedersen, Helga, justitsminister, 142
Pedersen, Helge, socialdirektør, 117
Pedersen, Jane, badmintonspiller, 176
Pedersen, Pouly, overlærer, 181
Pedersen & Sønner, Thomas, 181
Perregaard, J., tømrer, byrådsmedlem, 125
Peters Bar, 181
Petersen, Anni, restauratør, 181
Petersen, E. Feldballe, direktør, 133, 142
Petersen, Kim, biografdirektør, 54
Petersen, Michael, faldskærmsudspringer, 170
Pilgaard, Charlotte, badmintonspiller, 176
Poptail, restauration, 54
Poulsen, Helle, sportsdanser, 172
Poulsen, Peter, forfatter, 27
Poulsen, Valdemar, opfinder, 88, 89
Poulsen, Valther V., kontrolchef, 117
Preisler, Bruno, vinhandler, byrådsmedlem, 102, 103
Privatbanken, 18, 30, 48, 51
Provincens Kunstauktioner, 149
Provincs-Papirgrossisternes Sammenslutning, 180
Provinsteatret, 75
Psykiatrisk Hospital, 36, 70, 178, 181, 182
Psykiatrisk Institut, 114
Puck, V., arkitekt, 63, 154
Puds, bowlingklub, 177
Purup A/S, N., 183
Paasgaard, sergent, 65
- Radio Århus, 15, 28
Radiumstationen, 116, 181
Rahbek, Helge, skoleinspektør, 181, 182
Rambøll & Hannemann, ingeniørfirma, 117
Ramsing, Anton Theodor, apoteker, byrådsmedlem, 102
Randersvej, 20, 21, 29, 44, 64, 67, 122, 132

- Ranghøj, Leif, ramme-fabrikant, 100
Ranghøj, P. B., ramme-fabrikant, 100
Ranghøj, Torben, ramme-fabrikant, 100
Rasmussens Søner, A. F., guld-smed, 182
Rasmussen, Alan, bestyrer, 46
Rasmussen, Arne Bruun, auktionsfirma, 149, 150
Rasmussen, Børge, guld-smed, 182
Rasmussen, Erling Boye, guld-smed, 171
Rasmussen, Harald, konsulent, 182
Rasmussen, Helle, udspringer, 174
Rasmussen, Henning, fhv. minister, 47
Rasmussen, Lone, bordtennis-spiller, 174
Rasmussen, Niels, tårn-vægter, 59
Rasmussen, Sven, dyrlæge, 117
Rasmussen, Svend Aage, klub-formand, 172
Rathsack, Svend, billedhugger, 134, 141
Ravnshøjkirken, 132
Reddellen, Knud, apoteker, 105
Ree, H. & Ph., handelshus, 154
Reenberg, Jørgen, skuespiller, 80
Regent, herremagasin, 19
Regina, hotel, 134
Regina-bygningen, 33, 133-135, 158
Regina-Cafeen, 135, 138
Regina-Teatret, 16, 23, 29, 133, 135, 137-142
Reginehøjgård, 122
Reginehøj Skovvej, 64
Revalideringsklinikken, 54
Ridderstræde, 56, 68
Ridehuset, 18, 44, 49, 52
Ringgadebroen, 18, 123
Ringgaden, 29, 123, 162
Ripty Sport, cykel-forretning, 179
Risskov, 11, 16, 27, 46, 70, 112, 180
Risskov Kirke, 15
Risskov Skole, 37
Rode, Lone, skuespiller, 69, 71
Rosen, Anton, arkitekt, 84-86, 89-91
Rosenbaum, Simon, skuespiller, 72
Rosendal, H. H., viceskole-direktør, filminstruktør, 51, 182
Rosenholm, 167
Rosenkrantz, C. F. Dyring, postmester, 154
Rosenkrantzgade, 77, 102
Rosensgade, 28, 57-62, 68, 92, 93, 96, 151-155, 181
Rosenteatret, 73, 75
Rosenvangsskolen, 179
Royal, hotel, 47, 60
Rudolfsgårdsvej, 102
Rud. Wulffs Gade, 122
Rump, J., ingeniør, 120-122
Rundhøj Allé, 11
Rundhøjcentret, 108
Rundhøjhallen, 51, 76
Rydberg, Pernille, skøjteløber, 171
Rydberg, Tina, skøjteløber, 171
Ryesgade, 24, 30, 102, 127, 130, 131, 158
Ryhavevej, 54
Rytumisk Musikforening, 40
Rytterparkens Bordtennis Club, 174
Rømer, Martin, lærerformand, 47, 51, 117
Rådhushallen, 12, 13, 44, 52, 81
Rådhuspladsen, 21, 26, 28, 36, 148, 162
Rådhusstræde, 56, 64
Sabro, 14
Sabroe A/S, Thomas Ths., 19, 88, 98, 106, 110
Sabro-Korsvejskolen, 14
Saga-biografen, 36, 38
Sagfører-Auktionerne I/S, 148
Salling A/S, F., 7, 108
Salling, Hermann, direktør, 108
Samrådet for Omsorgs-arbejde, 34
Samsøgade, 160
Samsøgades Skole, 19, 181
Samvirkende Jyske Hesteavl-foreninger, De, 182
Samvirkende Jyske Lokal-banker, 116
Saralystparken, 112
Saxow, Svend Erik, professor, 117
Scala, 80
Scanagent, agenturfirma, 31
Scanticon, 36
Schiby, Henry, entreprenør, 182
Schierup, Gorm, skiløber, 172
Schløtz, Aksel, sanger, 140
Schlüter, Poul, statsminister, 9, 47
Schmalfeld, J. E., tobaks-fabrikant, 153
Schmidt, Erik, chefredaktør, 182
Schmidt, Kaj, havnedirektør, 18
Schmidt, Ole, chefdirektør, 19
Schnedler-Sørensen, E., direktør, 133
Schou, Bo, sportsudøver, 172
Schou, Erik, direktør, 117
Schourup A/S, Hans, 180
Schroder A/S, Ove, entrepre-nørfirma, 159
Sct. Nicolauskilde Brønd-anstalt, 100, 102
SDS, sparekasse, 30
Seeberg, Lars, dramaturg, 78
Seifert A/S, Carl, 100
Sigurdsson, Elisabeth, professor, 117
Siig, Jørgen H., tømrer-mester, 182
Silkeborgvej, 31, 110
Silvan Byggemarked, 99
Simonsen, F. A., politi-kommissær, 67
Simonsen, Thorkild, borg-mester, 8, 9, 13, 18, 23, 24, 28, 37, 40, 47, 48, 50, 51
Sjællandsgade, 70, 104
Sjællandsgades Bryggeri, 104
Sjørup Jørgensen, konfektions-firma, 16
Skanderborgvej, 122
Skejby, 37, 88, 110, 163, 165-167, 170
Skejby Gammelgaard, 178
Skejbygårdsvej, 35
Skejby sygehus, 51, 163, 170
Skejbyvej, 19
Skølebakken, 98
Skolegade, 103
Skou, Jens, fabrikant, 102
Skou, Jens A., fabrikant, 102
Skou, Sigfred, fabrikant, 102
Skou-Hansen, Tage, forfatter, 76
Skovbakken, idræts-forening, 177
Skovbjerg, John, maratho-nløber, 174
Skovgaard, Joakim, maler, 85
Skovhus, Kr., kriminal-assistent, 47
Skovvangscentret, 51
Skovvangsvej, 27
Skt. Annagades Skole, 50, 73, 75
Skt. Clemens Bro, 31, 42, 131, 132, 148, 162
Skt. Clemens Stræde, 147, 148
Skt. Georgs-gilderne, 14
Skt. Johannes Kirke, 114, 115
Skt. Josephs Hospital, 35, 37
Skt. Knuds Gade, 55
Skt. Lukas Kirke, 30, 132
Skt. Markus Kirke, 132
Skt. Paulsgade, 131
Skt. Pauls Kirke, 50, 130, 131
Skæring Skole, 18
Skødstrup Idrætsforening, 177
Skåde, 8, 112, 113
Skaarup, Frede, direktør, 133, 135
Smede- og Maskinarbejdernes Fagforening, 44
Smeljakov, N. N., viceudenrigs-handelsminister, 38
Snogebækvej, 112
Socialistisk Bøghklub, 42
Social- og Sundhedsforvalt-ningen, 37, 181
Solvang plejehjem, 51
Sonnsgade, 38
Spar-Benzin, 36
Specialarbejdernes Arbejds-lø-hedskasse, 181
Specialarbejdernes skolen, 33, 183
Special Oplysnings Forbund, 17
Spies-Rejser, 11
Sprogø, Ove, skuespiller, 53
Stadsarkitekten, 35
Stakladen, 40
Starupgaard, 180
Statens Uddannelsesstøtte, 18
Statsbiblioteket, 29, 90, 128, 178
Stautrup, 26
Steenen, C., tegner, 118
Steenstrup, Steen, restauratør, 17
Stefanshjemmet, 41
Steinmetz-Andersen, Frode, direktør, 182
Stenbøg, Poul, skibsmægler, 101, 117
Stensagerskolen, 114
Stiklingen, 12, 80
Stjernen, bryggeri, 105, 107

- Store Nordiske Telegraf-selskab, 88
 Store Torv, 25, 54, 96, 102, 103, 148
 Storhøj, 8
 Storm Mortensen, advokat-firma, 176
 Strandberg, Knut, gartnerier, 182
 Strandparkvej, 90
 Strandvejen, 47, 51, 85, 102
 Studio, 80
 Studsgade, 66, 102, 104, 147, 155
 Studsgades Port, 57
 Studstrup, 110
 Studstrupværket, 24, 54, 162
 Svalegangen, 15, 71, 76, 77
 Svejstrup, Johannes, kørelærer, vognmand, 182
 Svend Tveskæg, jazzhus, 24, 48
 Sydbank A/S, 13, 30
 Søgaard, Henry, bådebygger, 182
 Søgaards Yachtudstyrsforretning, Henry, 182
 Sølystværket, 83
 Sønder Allé, 8, 47, 66, 134, 135, 158, 160, 162
 Søndergade, 16, 19, 46, 66, 133-135, 148, 158, 164
 Søndergades Apotek, 179
 Sønderport, 122
 Sørensen, Arne, skakspiller, 28, 174
 Sørensen, Dennis Nybro, udspringer, 174, 175
 Sørensen, Einar, gårdejer, 182
 Sørensen, Elisabeth Florian, overlæge, 182
 Sørensen, Hellmut, forsorgsekretær, 183
 Sørensen, Henry Dalgaard, fabrikant, 98
 Sørensen, Jens, administrator, 50
 Sørensen, J. M. Schneider, vognmand, 183
 Sørensen, Johannes, direktør, 183
 Sørensen, Johs., fabrikant, 102
 Sørensen, Marius Aakjær, ledningsarbejder, 183
 Sørensen, Ove Dalgaard, fabrikant, 98
 Sørensen, Peter, tobaksfabrikant, 154
 Sørensen, Viggo K., politikommissær, 183
 Tagskægget, jazzhus, 24
 Tangkroen, 29, 32
 Teknisk Kollegium, 182
 Tekstmuseet, 180
 Terma Elektronik A/S, 35, 45, 106
 Terminus, restauration, 44, 54
 Thiede, Sven E., vice-admiral, 117
 Thomassen, Peder, restauratør, 117
 Thomsen, Carl, auktionsholder, 146, 147
 Thomsen, Carl Walther, auktionsholder, 147
 Thomsen, Walther, auktionarius, 144, 147
 Thor, bryggeri, 107
 Thorups bodega, 25
 Thorving, Esther, legetøjshandler, 183
 Thrane, Kirsten, skiløber, 172, 174
 Thruer, Th., boghandler, 61
 Thumand, Carl E., fabrikant, 183
 Thygesen, Erik, forfatter, 76
 Thygesen, Hans S., symaskinegrosserer, 183
 Thygesen, Jens, rangerformand, 183
 Thyrsagade, 102
 Tilst, 15, 37, 105, 182
 Ting- og Arresthuset, 62, 66, 67, 132, 160
 Tirstrup Lufthavn, 45
 Tivoli-Friheden A/S, 21, 23, 35, 40, 41, 72, 85
 Todbjerg, 70
 Toldbodgade, 67
 Toldkammeret, se Århus Toldkammer
 Tonica-orkestret, 7
 Toré, Bertie, grosserer, museumsejer, 183
 Tornøft, T., isenkræmmer, 40
 Torstilgård, 182
 Torstilgårdsvej, 36
 Toveshøj, 19
 Tovshøjskolen, 9
 Tranbjerg, 37
 Tranbjerg Skole, 44
 Trige, 20
 Trige Østergaard, 182
 Trille, sanger, 27
 Tropicana, restauration, 54
 Trøjborg, 21, 51, 70, 104, 118, 160
 Trøjborg, aktiebryggeriet, 104, 105
 Trøjborg Apotek, 115
 Trøjborg-Centret, 36, 38
 Trøjborg Renseværk, 21
 Trøjborgvej, 122
 Tuborg Bryggerierne, 86, 87, 103, 107
 Tworek, Wandy, violinist, 14
 Tøj og Sko, butikskæde, 110
 Tørnæs, Eva, byrådsmedlem, 33
 Unge Hjem Højskole, 18
 Universitetsparken, 27, 29, 122
 Urban, bryggeri, 107
 Ussing, Olaf, skuespiller, 80
 Vagnsen, Peder, biskop, 94
 Valdemarsgade, 53
 Valdemarsgades Skole, 178
 Walther, Erik, værkfører, bestyrer, 183
 Walther, W. T., bygningsinspektør, 130
 Wandel, Carl F., rektor, 117
 Varde Bank, 28
 Warming, Hanne, billedhugger, 13
 Warming, Lars, sportsudøver, 172
 Varna, 27, 30, 37
 Vastrup, Claus, professor, 117
 Weel, Arne, skuespiller, teaterdirektør, 140
 Weel, Liva, skuespiller, 140
 Wegener, C. R., civilingeniør, 159
 Wegener, Karen, skuespiller, 80
 Wegener, Klaus, skuespiller, 77
 Wegener, Ole, skuespiller, 80
 Vejlbj, 24, 29, 37, 39, 54, 67, 70, 112
 Vejlbj Bryggeri, 104
 Vejlbj Kirke, 130
 Vejlbj-Risskov, 113
 Vejlbj-Risskov-Hallen, 12, 42, 44, 49, 51
 Wendelbo Nielsen & Co., shippingfirma, 181
 Vennelyst, 64, 82, 85
 Vennelyst Boulevard, 122
 Vericentret, 102, 112
 Verlund, H. C., politibejnt, 67
 Vester Allé, 66, 162
 Vesterbro, mejeri, 22
 Vesterbro Torv, 44
 Vestergade, 20, 28, 32, 43, 50, 98, 110, 131, 153, 154
 Vestergårdsgade, 18
 Vestre Landsret, 13, 45
 Wetlesen, John, flyveleder, svæveflyver, 166
 Viby, 13, 14, 17-19, 29, 34, 37, 102, 109, 115, 116, 149, 179, 180, 183
 Viby Badmintonklub, 177
 Viby Bordtennisklub, 171, 177
 Viby-Centret, 108
 Viby Gummifabrik, 101
 Viby Idrætsforening, 174, 176, 177
 Viby Kirke, 131
 Viby Torv, 110
 Wied, Hakon, civilingeniør, 183
 Wiener-Hallen, restauration, 38
 Viktoria Teatret, 75
 Wilhelmens, Jens, arkitekt, 155
 Villadsen og hustru Legatbolig, 35
 Willemoes Gade, 104
 Wilumsen, Per, gartner, 47
 Wilson, A., kobbersmed, byrådsmedlem, 132
 Winthers Eff. A/S, C. C., 180
 Withen, N. Chr., tømremesterfirma, 183
 Withen, Walter, tømremester, 183
 Vohnsen, Esther, maler, 51
 Volden, 57, 58, 60, 62, 151, 153-155
 Wormhus, 132
 Wormianus Institut for Kulturhistorisk Oplysning, 151
 Vorregårds Allé, 52
 Vosbein, Erich, hudlæge, 183
 Voss, Valdemar, bogtrykker, 183
 VRI, idrætsforening, 177
 Vridsløselille Statsfængsel, 51
 Wright, Thomsen & Kier A/S, 114, 116
 Würzten, Hans, generaldirektør, 36
 Würztenfeld, Erik, lærer, 117
 Værum, 11
 Vølund A/S, 126
 Vaarmark, I. P., trafikinspektør, 183

- Yndgaard, Ebbe, professor, 117
- Zanchetta, E., direktør, 14
- Zeuthen, Ernst, billedhugger, 18
- Zeuthen, Hans, professor, 14, 117
- Æseløret, børnebogsklub, 42
- økonomiske Råd, Det, 116, 117
- Økonomisk institut, 117
- Ølgaard, Anders, professor, 13
- Ørnereden, 20
- Ørskov, Hans, professor, 8, 117
- Ørsted, 35, 37
- Ørum, Bjarne, rådmand, 37, 44, 51
- Østergade, 16, 34, 46, 66, 72, 110
- Østergård, 144
- Østergaard, Bente, maler, 51
- Østergaard, Svend A., legetøjsfabrikant, 183
- Østjyds Svæveflyverklub, 167
- Østjyds Ørredsammenslutning, 24
- Østjydske Bryggerier A/S, 105, 107
- Østjyllands Radio, 51
- Østjysk Elforsyning, 8
- Østjysk Musikforsyning, 53
- Åbogade, 71
- Åboulevarden, 18, 27, 31, 33, 45, 64, 110
- Åbrinken, 173
- Åby, 75, 124
- Åbyhøj, 13, 23, 26, 31, 46, 100, 108, 110, 112, 113, 133, 178, 183
- Åbyhøj Amatør Teater, 76
- Åbyhøj Idrætsforening, 177
- Åbyhøj Kirke, 29, 131
- Åbyhøj sognegård, 29
- Åby-Kroen, 15
- Ådalen, 48
- Ågade, 64
- Aagaard, N. S., apoteker, byrådsmedlem, 105
- Åhavevej, 174
- Åkrogen, 36
- Aalborg, 46, 107
- Ålsgårde, 12
- Århus Amatør-Cykle-Klub, 172, 173, 179
- Århus Amts Gymnastikforening, 16, 116
- Århus Amts Landøkonomiske Selskab, 180
- Århus Amtssygehus, 18, 35, 114
- Aarhus Athlet Klub, 176
- Århus Bank A/S, 13, 30, 116
- Århus Belysningsvæsen, 183
- Århus Biavlerforening, 183
- Århus Billard Klub, 173, 177
- Århus Billetbureau, 39
- Århus Bio-Center, 13, 54
- Århus Boldspil-Union, 183
- Århus Brandvæsen, 52
- Århus Byhistoriske Udvalg, 81
- Århus By- og Herredsret, 11, 13, 26, 52-54, 178
- Århus By-Orkester, 11, 28, 117, 179
- Århus Byråd, 11, 23, 25, 28, 29, 38, 41, 44, 47, 81, 179, 180, 182
- Århus CK, se Århus Cykle-Klub
- Århus Containerservice A/S, 16
- Aarhus Cykle Klub, 22, 172
- Århus Domkirke, 28, 32, 60, 96, 127, 130, 132, 151, 179
- Århus Elektroteknikum, 180
- Århus Faldskærms Club, 168, 170
- Århus Festuge, 35, 39
- Århus Firma Sport, 174
- Århus Fiskeriforenings Fodboldklub, 36
- Århus Flydedok, se Dannebrog Værft
- Århus Flyveklub, 164-166
- Århus Flæskehal A/S (Plumrose), 182
- Århus Friskole, 26, 40
- Århus Golfklub, 46, 177
- Århus Grundejerforening, 122
- Århus-Hallen, 181
- Århus Handelsstands- og industriforening, 13
- Århus Havn, 9, 13, 18, 43, 51, 52, 54, 55
- Århus Hovedbanegård, 64
- Århus Håndværkerforening, 82, 84
- Århus Idrætspark, 15
- Århus Katedralskole, 21, 70, 103, 127, 132, 179
- Århus KFUM, idrætsklub, 174, 177
- Århus Kliché- og Offsetanstalt, 28
- Århus kommunale værker, 50, 114, 116
- Århus Kommunehospital, 7, 8, 45, 160, 180
- Århus Kommunes Sommeraktiviteter, 182
- Århus Kongreshus, 15, 21, 23, 37, 43, 51, 52, 55, 158
- Århus konservative Vælgerforening, 180
- Århus Kulterterminal, 23, 24
- Århus Kunstbygning, 30, 43, 50, 148
- Århus Kunstforening af 1847, 16, 30, 38
- Århus Kunstmuseum, 12, 17, 34, 38, 50
- Århus Lærerforening, 51, 116, 117
- Århus Løveapotek, 102
- Århus Marineforening, 49
- Århus MC-Klubberråd, 18
- Århus Mini-Taxa, 39
- Århus 1900, idrætsforening, 173, 176, 177
- Århus Nordre, skakklub, 172
- Århus Nordre Herredsret, 178
- Århus og Omegns Brugsforeninger, 113
- Århus og Omegns Lægeforening, 183
- Århus Oliefabrik A/S, 11, 26, 38, 106, 116, 129-131, 157
- Århus Pige гарде, 28, 36
- Århus Pistolklub, 174
- Århus Politigård, 38, 39, 46, 52, 68
- Århus Privatbank, 63, 158, 162
- Århus Privatflyveplads, 167
- Århus Renholdningsselskab, 21
- Århus Revue-Theater, 72
- Århus Ridehal, 15
- Århus Rideklub, 176
- Århus Roklub, 175
- Århus Rugby Klub, 176
- Århus Rådhus, 10, 21, 23, 25, 37, 39, 46, 48, 129
- Århus Skiklub, 172, 174
- Århus Skøjtehal, 28
- Århus Skøjteklub, 171, 172
- Århus Sportsflyve Klub, 164
- Århus Sporveje, 9, 18, 30, 39
- Århus Stadion, 15, 34, 35, 54, 173, 174
- Århus Stadionhal, 9, 16, 47, 53, 172
- Århus Statsgymnasium, 38, 114, 117
- Århus Stevedore-Kompagni, 11
- Aarhus Stiftsbogtrykkeri A/S, 110
- Århus Stifts Menighedsrådsforening, 179
- Aarhus Svæveflyverklub, 173
- Århus Svømmehal, 28, 41, 160, 162
- Århus Symfoniorkester, 11, 19, 23, 24, 42
- Århus Tandlægeforening, 181
- Århus Tandlægehøjskole, 52, 53
- Århus Taxa, 36, 39, 53, 54
- Århus Teater, 76, 78, 133, 134
- Århus Teaterakademi, 72, 75
- Århus Teknikum, 182
- Århus Tekniske Skole, 10
- Århus Toldkammer, 115, 117, 127
- Århus Tømmerhandel, Niels Barnow & Co. A/S, 44, 178
- Århus Tørmremesterforening, 181
- Århusungdommens Fællesråd, 117
- Århus Universitet, 18-20, 31, 42, 46, 85, 114-117, 180, 181
- Århus Yachtklub, 180
- Årslev, 113
- Årslev Kro, 52
- Ås, Berit, psykolog, 29